

Adnoddau Cynllunio'r Sector Cyhoeddus yng Nghymru

Chwefror 2026

RTPI Cymru

Royal Town Planning Institute
Sefydliad Cynllunio Trefol Brenhinol

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Y Sefydliad Cynllunio Trefol Brenhinol (RTPI)

Mae'r RTPI yn hyrwyddo pŵer cynllunio i greu lleoedd llewyrchus a chymunedau bywiog. Mae gennym dros 27,000 o aelodau yn y sectorau preifat, cyhoeddus, academiaidd a gwirfoddol. Gan ddefnyddio ein harbenigedd a'n hymchwil rydym yn dod â thystiolaeth ac yn arwain agweddau i lywio meddwl a pholisïau cynllunio, gan roi'r proffesiwn wrth wraidd dadleuon mawr cymdeithas. Rydym yn gosod y safonau ar gyfer cynllunio addysg ac ymddygiad proffesiynol sy'n rhoi gallu unigryw i'n haelodau, lle bynnag y maent yn gweithio yn y byd, i wynebu heriau economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol cymhleth. Ni yw'r unig gorff yn rhoi statws Siartredig i gynllunwyr, y cymhwyster proffesiynol uchaf, y mae cyflogwyr yn y sectorau preifat a chyhoeddus yn chwilio amdano.

Mae RTPI Cymru yn cynrychioli'r RTPI yng Nghymru, gyda thua 1,300 o aelodau.

Ynglŷn â'r papur hwn

Comisiynwyd yr ymchwil hwn gan Lywodraeth Cymru, a'i wneud gan RTPI Cymru. Mae'n cwmpasu'r adnoddau a'r capasiti presennol mewn gwasanaethau cynllunio'r sector cyhoeddus yng Nghymru, gan ddarparu sylfaen dystiolaeth gyfredol i lywio a llunio ymyriadau ac atebion yn y dyfodol.

Mae'r ymchwil yn cwmpasu'r 25 Awdurdod Cynllunio Lleol, Penderfyniadau Cynllunio ac Amgylchedd Cymru (PCAC), Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru a swyddogaethau Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) sy'n gysylltiedig â chynllunio.

Awduron yr adroddiad

Mark Hand MRTPI, Cyfarwyddwr Proffesiwn, Rhyngwladol, Cymru a Gogledd Iwerddon

Rhian Brimble MRTPI, Swyddog Polisi, Ymarfer ac Ymchwil RTPI Cymru

Archie Closier, Cynorthwydd Polisi Cynllunio RTPI Cymru

Olivia Gibson, Dadansoddwr Polisi a Data RTPI

Georgina Nee, Cynorthwydd Polisi Cynllunio RTPI Cymru

Diolchiadau

Mae RTPI Cymru yn ddiolchgar am fewnbwn pawb a gymerodd ran yn yr ymchwil hwn, yn enwedig cynrychiolwyr Awdurdodau Cynllunio Lleol, PCAC, CNC ac Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru, a gyfrannodd ddata, safbwyntiau, syniadau ac amser sylweddol i'r prosiect. Diolch hefyd i gynrychiolwyr y Cyd-bwyllgorau Corfforedig (CJC), aelodau Fforwm Ymgynghorwyr Cynllunio Cymru, Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC) ac ysgolion cynllunio prifysgol achrededig RTPI am eu cyfraniad at lunio'r drafodaeth a'r argymhellion yn yr adroddiad hwn.

Hoffem ddiolch i Candice Coombs a Sarah Toomer o Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru am eu harweiniad wrth gynnal yr ymchwil hwn.

Am ragor o wybodaeth am y papur hwn, cyswllt yr adroddiad Rhian Brimble MRTPI: walespolicy@rtpi.org.uk

Delwedd y clawr: Delwedd gan [Satheesh Sankaran](#) o [Pixabay](#)

Cynnwys

Ynglŷn â'r papur hwn	1
Awduron yr adroddiad.....	1
Diolchiadau	2
Cynnwys	3
Crynodeb gweithredol	5
Diffiniadau.....	17
1. Cyflwyniad	19
Cefndir a chyd-destun.....	19
Diben ac amcanion	19
Methodoleg	20
2. Ymchwil a thystiolaeth bresennol	25
3. Cyllidebau	34
Cyllidebau Awdurdodau Cynllunio Lleol.....	34
Cyllideb Adran Gynllunio Llywodraeth Cymru.....	54
Cyllideb PCAC	55
Cyllideb CNC	56
4. Gweithlu presennol	58
Gweithlu'r Awdurdod Cynllunio Lleol	58
Gweithlu Adran Gynllunio Llywodraeth Cymru.....	69
Gweithlu PCAC.....	73
Gweithlu CNC	74
5. Recriwtio	79
Recriwtio a chadw o fewn ACLlau	79
Dulliau hysbysebu swyddi.....	84
Recriwtio a chadw staff PCAC	89
6. Cyflogau.....	91
Cyflogau cynllunio y DU.....	91
Cyflogau cynllunio yng Nghymru	93
Cymharu cyflogau'r sector cyhoeddus a'r sector preifat	94
7. Gweithlu'r dyfodol a chynllunio ar gyfer olyniaeth	96
Proffil oedran cynllunio'r sector cyhoeddus.....	96
Proffil oedran CNC.....	101
8. Sgiliau a chapasiti	102

Sgiliau a chapasiti ACLlau:	102
Nodi a mynd i'r afael â bylchau mewn sgiliau a chapasiti	106
Dosbarthiad gofodol bylchau mewn sgiliau a chapasiti arbenigol	111
Defnydd presennol o gydwasanaethau	143
Defnydd presennol o wasanaethau ymgynghori	144
ACLI: Cyllidebau hyfforddi presennol	145
Adnoddau i'r Cyd-bwyllgorau Corfforedig (CJCs)	147
Sgiliau a chapasiti Adran Gynllunio Llywodraeth Cymru	149
Sgiliau a chapasiti PCAC	150
Sgiliau a chapasiti CNC:	153
Bylchau sgiliau yn y dyfodol ac anghenion hyfforddi	155
9. Datblygu'r proffesiwn	157
Ysgolion cynllunio	160
Prentisiaethau a bwrsariaethau yng Nghymru	163
Astudiaethau Achos: Bwrsariau gyda Phrifysgol Caerdydd, Ysgol	163
Astudiaeth achos: Rhaglen Llwybrau i Gynllunio CLILC yng Nghymru	165
10. Gwasanaeth cynllunio effeithiol: casgliadau ac argymhellion	168
11. Argymhellion	174
Argymhelliad 1: Sefydlu seinfwrdd	174
Argymhelliad 2: Sefydlu Gwasanaeth Gwella Cynllunio i Gymru	175
Argymhelliad 3: Diffinio'r gwasanaeth cynllunio	175
Argymhelliad 4: Casglu a chyhoeddi data cynllunio o ansawdd	176
Argymhelliad 5: Datblygu strategaeth recriwtio a chadw staff	176
Argymhelliad 6: Cydwasanaethau	177
Argymhelliad 7: Cynllunio Digidol	178
Atodiad 1: Ffynonellau data	179
Atodiad 2a Arolwg Llywodraeth Cymru	181
Atodiad 2b Arolwg PCAC	188
Atodiad 2c Arolwg CNC	194
Atodiad 2d Arolwg Awdurdodau Cynllunio Lleol	201
Atodiad 3: Ymatebwyr yr arolwg	208
Atodiad 4: Cyfweleion	210
Atodiad 5: Bandiau cyflog cyfartalog y sector cyhoeddus	211
Atodiad 6: Proffil oedran o fewn timau ACLlau	213
Atodiad 7: Swyddogaeth Gwella Cenedlaethol yr Alban	217

Crynodeb gweithredol

- i. Mae'r prosiect hwn yn archwilio'r adnoddau a'r capasiti presennol mewn gwasanaethau cynllunio'r sector cyhoeddus yng Nghymru. Mae'n darparu sylfaen dystiolaeth gyfoes i lywio a llunio ymyriadau ac atebion i gefnogi cynllunwyr a'r proffesiwn cynllunio ehangach i ryddhau llawn botensial y system gynllunio yng Nghymru fel grym dros newid cadarnhaol.
- ii. Mae ein canfyddiadau yn seiliedig ar y canlynol:
 - Adolygiad pen desg o adroddiadau allweddol presennol a'u canfyddiadau ynghyd ag adolygiad o ddata perthnasol a gedwir gan sefydliadau rhanddeiliaid;
 - Arolwg o Awdurdodau Cynllunio Lleol (ACLLau), Penderfyniadau Cynllunio ac Amgylchedd Cymru (PCAC), swyddogaeth gynllunio Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) ac Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru ei hun (Is-adran Gynllunio LIC);
 - Cyfres o gyfweiliadau dilynol gydag ymatebwyr yr arolwg a rhanddeiliaid allweddol;
 - Trafodaeth gyda Fforwm Ymgynghorwyr Cynllunio Cymru, Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC) ac ysgolion cynllunio prifysgolion achrededig RTPI.
- iii. System gynllunio sydd â'r adnoddau priodol yw mecanwaith allweddol y Llywodraeth ar gyfer creu lleoedd iach, cynhwysol, cynaliadwy yn economaidd ac yn amgylcheddol. Mae'r ymchwil hwn yn darparu tystiolaeth gyfredol i lywio a llunio ymyriadau ac atebion i gefnogi cynllunwyr a'r proffesiwn cynllunio ehangach i ryddhau llawn botensial y system gynllunio yng Nghymru fel grym dros newid cadarnhaol.
- iv. Mae'r adroddiad tystiolaeth hwn yn trafod bylchau a heriau adnoddau a chapasiti presennol y sector cyhoeddus (ariannol a phobl), yn ystyried gofynion y gweithlu yn y dyfodol, ac yn awgrymu atebion posibl a allai helpu i leddfu'r pwysau hyn a chefnogi darparu gwasanaeth cynllunio effeithiol ac ymatebol yng Nghymru.

- v. Mae casglu a chyflwyno'r data a'r wybodaeth mewn ffordd sy'n ystyried yn llawn yr ystod eang o rolau, cyd-destunau ac amgylchiadau ar draws y gwasanaeth cynllunio cyhoeddus wedi bod yn heriol. Felly, dylid dehongli'r data gan gydnabod ei gyfyngiadau a'r amrywiaeth o ffactorau ychwanegol sydd y tu allan i gwmpas y comisiwn hwn neu y tu hwnt i gylch gwaith uniongyrchol y system gynllunio. Serch hynny, mae'r adroddiad hwn yn darparu sylfaen werthfawr y gellir parhau i adeiladu a mireinio tystiolaeth bellach arni dros y blynyddoedd nesaf.
- vi. Mae'r adroddiad hwn yn gorffen gyda saith argymhelliad sy'n deillio o'r dystiolaeth. Nid oedd cwmpas yr ymchwil hwn yn cynnwys trafod na phrofi syniadau a chynigion y tu allan i'r sefydliadau sector cyhoeddus sy'n rhan o'r ymchwil hwn. Felly, rydym yn argymhell seinfwrdd i drafod ymarferoldeb ac effeithiau gweithredu'r argymhellion yn yr adroddiad hwn (argymhelliad 1).
- vii. Dros y ddau ddegawd diwethaf, mae gwasanaeth cynllunio'r sector cyhoeddus wedi dioddef toriadau cyllideb hirfaith a thanfuddsoddi cronig, ar adeg pan ychwanegwyd dyletswyddau ychwanegol at lwythi gwaith. Mae hyn wedi arwain at erydu capasiti a sgiliau, gan danseilio effaith y proffesiwn a'i allu i gyflawni. Mae heriau'n parhau, ond mae ymrwymiad y rhai sy'n gweithio o fewn y system yn parhau i fod yn amlwg ac yn cael ei ganmol.
- viii. Mae'r ymchwil hwn yn dilyn ymchwil allweddol sy'n bodoli eisoes. Yn dilyn [adroddiad Archwilio Cymru](#) ar Effeithiolrwydd Awdurdodau Cynllunio yng Nghymru, canfu'r [Ymchwiliad i Effeithiolrwydd Awdurdodau Cynllunio Lleol yng Nghymru](#) gan Bwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus Senedd Cymru (Mehefin 2020) fod:
- “Cynllunio yn hollbwysig ond ar hyn o bryd nid yw'n gallu cyflawni amcanion y Ddeddf Cynllunio, Deddf yr Amgylchedd na Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol oherwydd gostyngiad mewn adnoddau.”
- ix. Canfu ymchwil ar [Feithrin gallu drwy gydweithio a newid](#) a gomisiynwyd gan RTPI Cymru (Tachwedd 2023):

“The resource and workload pressures in many planning organisations – and local planning authorities in particular - do not allow space for significant innovation and improvement – there is limited capacity to reflect, design and enact change.”

- x. Canfu ein hymchwil:

Cyd-destun ehangach

- xi. Gostyngodd gwariant net mewn termau real ar wasanaethau cynllunio ACLlau yng Nghymru 43% (£21m) rhwng 2009 a 2024. Mae hyn yn adlewyrchu gwelliant bach ers 2022.
- xii. Mae'r rhan fwyaf o Awdurdodau Cynllunio Lleol yn nodi bod ffioedd cynllunio ond yn cwmpasu cyfran fach o'r ddarpariaeth gwasanaeth wirioneddol. Wrth edrych ar incwm cynllunio fel cyfran o wariant cyfan y gwasanaeth cynllunio, mae ein hymchwil wedi dangos bod lefel gyfartalog adennill costau ledled Cymru yn 32% yn 2009, gan gynyddu i 39% yn 2024.
- xiii. Wrth edrych ar ddata adennill costau ar gyfer y gwasanaeth rheoli datblygu yn unig, mae ein hymchwil wedi dangos bod cyfartaledd Cymru gyfan yn 46% yn 2009, gan gynyddu i 56% yn 2024.
- xiv. Rhwng mis Ebrill 2018 a mis Ebrill 2024, cynyddodd nifer y cynllunwyr (polisi, rheoli datblygu a gorfodi) a gofnodwyd ar strwythurau ACLI 46 swydd (11%) ledled Cymru. Fodd bynnag, dim ond yn ddiweddar, mewn rhai meysydd, yr ydym wedi dechrau gweld gwelliannau o ran cyllidebau a recriwtio staff, ar ôl toriadau llym a pharhaus ar draws cynllunio yn y sector cyhoeddus. Mae nifer o ymatebion i'r arolwg yn awgrymu bod y newid ers 2022 wedi bod oherwydd cydnabyddiaeth bod toriadau cyni wedi mynd yn rhy bell, gan effeithio ar berfformiad, morâl a chadw staff.
- xv. Dros yr un cyfnod, gostyngwyd nifer y timau cymorth busnes 12 swydd (12%). Er bod rhywfaint o hyn o ganlyniad i effeithlonrwydd prosesau, bydd hefyd wedi golygu bod

cynllunwyr sydd eisoes dan bwysau yn treulio cyfran fwy o'u hamser ar dasgau gweinyddol, sy'n lleihau'r amser y gallant ei neilltuo i'w cyfrifoldebau cynllunio craidd.

- xvi. Gostyngodd maint Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru o 60 o swyddogion yn 2015 i 41 o swyddogion yn 2018 ac i 33 o swyddogion yn 2024. Mae hyn wedi cael effaith amlwg ar allu'r Is-adran Gynllunio i ddarparu diweddariadau polisi cenedlaethol amserol a chadarn neu ddarparu arweinyddiaeth ehangach, er enghraifft drwy fonitro perfformiad ac ysgogi gwelliant. Dim ond yn ystod y misoedd diwethaf y cymerwyd camau i wrthdroi rhai o'r toriadau hyn drwy recriwtio cynllunwyr sydd eu hangen yn ddifrifawr. Yn yr un modd, mae CNC wedi wynebu cyfnod o bwysau ariannol a llwythi gwaith cynyddol. Mae PCAC yn parhau i recriwtio Arolygwyr ychwanegol i ddelio â llwyth achosion cynyddol gymhleth o brosiectau seilwaith ac archwiliadau Cynlluniau Datblygu Lleol (CDLlau).

Gweithgarwch diweddar

- xvii. Rhwng mis Medi 2022 a mis Mawrth 2025, roedd trosiant staff a gweithgarwch recriwtio yn golygu bod 165 o swyddi cynllunio, 26 o swyddi arbenigol a 14 o swyddi cymorth busnes wedi'u hysbysebu.
- xviii. Er gwaethaf y gweithgarwch recriwtio hwn a'r 46 swydd swyddog cynllunio ychwanegol a ddangosir ar strwythurau tîm ers 2018, ar adeg ymateb i'n harolwg (Mai 2025), nodwyd bod 37 o swyddi fel swyddog cynllunio yn wag, ynghyd â chwe swydd arbenigol a phum swydd cymorth busnes. At ei gilydd, roedd 73% o ACLlau yn gweithredu gydag un neu fwy o swyddi gwag o fewn eu gwasanaeth cynllunio. Yn bwysig, nododd 11 o ACLlau nifer o swyddi gwag, gyda rhai yn nodi cynifer â phum swydd wag. O ganlyniad, er gwaethaf ymdrechion diweddar i ddarparu adnoddau ar gyfer ACLlau, nid yw'r rhan fwyaf o'r swyddi hynny wedi'u llenwi naill ai oherwydd anawsterau recriwtio neu rewi prosesau recriwtio.
- xix. Mae'r diffyg capasiti wedi atal cynnydd o ran rhoi'r fframwaith ar waith ar gyfer system dan arweiniad Cynlluniau, gan effeithio ar ail gyfran y Cynlluniau Datblygu Strategol (CDS). Mae hefyd yn effeithio ar allu ACLI i roi cyngor cyn ymgeisio amserol neu gynhwysfawr neu gynnig Cytundebau Perfformiad Cynllunio (PPAs),

sydd yn ei dro yn lleihau ffynonellau incwm ychwanegol, gan greu pwysau pellach ar gyllideb a darparu gwasanaethau. Cyfeiriodd nifer o ymatebwyr at gronfa gyfyngedig o ecolegwyr, priffyrdd ac arbenigwyr treftadaeth. Mae'r effaith ddilynol yn sylweddol, gan effeithio ar amseroedd penderfynu ar geisiadau ac ansawdd gwasanaeth, gan arwain weithiau at ymatebion gwael a cholli cyfleoedd.

- xx. Teimlai 100% o'r rhai a gyfwelwyd fod yr heriau adnoddau hyn, cylch gwaith sy'n ehangu a disgwyliadau cynyddol rhanddeiliaid yn golygu nad oedd gan eu ACLI y capasiti ar hyn o bryd i gyflawni uchelgeisiau cynllunio na nodau strategol, gyda'r ffocws ar oroesi/ymdrin â heriau yn lle. Felly, rydym yn argymhell y dylid creu Gwasanaeth Gwella Cynllunio, yn debyg i'r gwasanaeth gwella llywodraeth leol annibynnol a sefydlwyd yn yr Alban (argymhelliad 2). Byddai'n cael ei arwain gan Hyrwyddwr Gwella Cynllunio annibynnol newydd, a byddai'n datblygu ac yn hyrwyddo arfer gorau ac effeithlonrwydd, yn cefnogi adolygiadau gan gymheiriaid a monitro perfformiad, yn gwasanaethu fel canolfan wybodaeth ganolog ar gyfer y proffesiwn, ac yn cefnogi arloesedd a chydwasanaethau lle bo'n briodol. Gallai'r gwasanaeth hwn gael ei gynnal gan CLILC ond bydd angen darparu adnoddau ychwanegol.
- xxi. Er mwyn sicrhau gwydnwch a chynaliadwyedd gwasanaethau yn y dyfodol, mae angen gwneud rhagor o waith i gytuno ar ddiffiniad o faint y gwasanaeth cynllunio y mae adennill costau llawn yn berthnasol iddo (argymhelliad 3).
- xxii. Mae argymhelliad 4 yn ceisio ymrwymiad i fonitro capasiti'r gwasanaeth cynllunio (niferoedd staffio, nifer y swyddi gwag, ac arolwg sgiliau) yn rheolaidd, incwm ffioedd fel cyfran o gostau'r gwasanaeth rheoli datblygu, perfformiad a sut y defnyddiwyd yr incwm ffioedd cynyddol ers mis Rhagfyr 2025 i wella'r gwasanaethau a ddarperir. Dylai'r gwaith monitro hwn ddefnyddio'r canfyddiadau yn yr adroddiad hwn fel llinell sylfaen, i gefnogi gwneud penderfyniadau ar sail tystiolaeth a gwydnwch yn y tymor hir fel estyniad i'r fframwaith perfformiad cynllunio cenedlaethol a ailgychwynnwyd yn ddiweddar.

Edrych tua'r dyfodol:

- xxiii. Mae potensial i golli 17% (95 o gynllunwyr: y rhai 55 oed a hŷn) o gynllunwyr y sector cyhoeddus o'r gweithlu o fewn y pum i 10 mlynedd nesaf oherwydd ymddeoliad. Mae'r ffigur hwn yn cynyddu i 42% (234 o gynllunwyr: y rhai 45 oed a hŷn wrth edrych ar orwel tymor canolig o 10 i 20 mlynedd. (Nid yw'r ffigurau hyn yn cynnwys CNC). Oni bai bod gwaith cynllunio ar gyfer olyniaeth cadarn ar waith, wedi'i ategu gan lif cryf o gynllunwyr newydd, bydd y golled hon o wybodaeth ac arweinyddiaeth gynllunio yn cael effaith sylweddol ar ddarparu gwasanaethau a chanlyniadau cynllunio.
- xxiv. Yn ogystal, drwy allosod o'r ddau Gytundeb Cyflawni CDS a gyhoeddwyd, mae'r data'n awgrymu bod angen 24 o gynllunwyr polisi ychwanegol arnom.
- xxv. At ei gilydd, yr angen recriwtio tymor byr yw 161 o gynllunwyr ychwanegol, 15 o swyddogion arbenigol a phum swyddog cymorth busnes. Yn syml, mae hyn i fynd i'r afael â swyddi gwag ACLI hysbys (ym mis Mai 2025) (37 o gynllunwyr), anghenion CDS (24 o gynllunwyr), capasiti PCAC ar gyfer CDS, LDP a gwaith seilwaith (5 o arolygwyr cynllunio) ac ymddeoliad sydd ar ddod (95 o gynllunwyr gan gynnwys arolygwyr cynllunio), ynghyd â 15 o swyddogion arbenigol (chwe swydd wag hysbys yn yr awdurdod lleol a naw swydd wag yn CNC ym mis Mai 2025). Nid yw hyn yn caniatáu gwrthdroi'r toriadau dwfn ac anghynnaladwy o dros ddegawd o gyni.
- “Nid oes gan swyddogion amser i fuddsoddi mewn hyfforddiant na darllen...byddai'n dda cael strwythur cadarn a fyddai'n caniatáu amser i gynllunwyr profiadol hyfforddi cynllunwyr iau. Mae hynny wedi mynd ar goll gan fod pawb wedi bod yn ymdrin â heriau ers blynyddoedd ac mae'r tap o ymholiadau a cheisiadau yn parhau i lifo.” (Ymatebydd ACLI)
- xxvi. Mae canfyddiadau ein hymchwil yn tynnu sylw at y ffaith bod angen buddsoddiad ariannol sylweddol ar frys ar y system gynllunio, ar lefel genedlaethol a lleol, er mwyn iddi weithredu'n effeithiol. Mae angen i'r buddsoddiad hwn ymestyn y tu hwnt i swyddogion cynllunio i gynnwys y rolau cefnogol ehangach fel ecolegwyr a swyddogion priffyrdd. Mae prinder gweithlu yn effeithio ar berfformiad, gan roi straen

ar staff presennol a lleihau gwydnwch ledled y system. Ni all cynllunio weithredu ar ei ben ei hun. Heb wasanaethau sydd ag adnoddau da yn gweithio ochr yn ochr â hi, ni fydd y system gyfan yn cyrraedd ei llawn botensial. Mae gan offer cynllunio digidol, lle bo'n foesegol ac yn briodol, y potensial i ryddhau cynllunwyr i gynllunio, ond rhaid iddynt gael eu hymgorffori yng nghanol y system gynllunio, wedi'u llywio gan anghenion cynllunwyr a defnyddwyr a'u cefnogi ag arweinyddiaeth a chydlynad cryf.

- xxvii. Ym mis Mehefin 2025, cyhoeddodd Ysgrifennydd y Cabinet dros Ynni, yr Economi a Chynllunio Rebecca Evans MS fuddsoddiad o £9 miliwn mewn adnoddau i CNC, PCAC ac Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru.
- xxviii. Ym mis Hydref 2025, pasiodd Senedd Cymru reoliadau yn cynyddu ffioedd ceisiadau cynllunio o 01 Rhagfyr 2025. Dyma gam cyntaf ond arwyddocaol tuag at adennill costau llawn ar gyfer gwasanaethau rheoli datblygu, gan roi hwb i incwm sydd ei angen yn ddirfawr. Mae angen arweinyddiaeth gref gan Benaethiaid Cynllunio, Prif Swyddogion Cyllid, Prif Weithredwyr a gwleidyddion: rhaid ail-fuddsoddi'r incwm ychwanegol sy'n deillio o gynnydd mewn ffioedd ceisiadau cynllunio mewn gwasanaethau cynllunio er mwyn gwella'r ddarpariaeth gwasanaethau a chyflawni'r canlyniadau y mae eu hangen ar ein cymunedau.
- xxix. Er mwyn mynd i'r afael â'r materion hyn, dylid sefydlu strategaeth recriwtio a chadw gynhwysfawr ar gyfer cynllunio yng Nghymru gan edrych ar bob llwybr i dyfu'r llinell o gynllunwyr, gan hyrwyddo gwerth unigryw a manteision allweddol cynllunio fel gyrfa yng Nghymru.. Bydd hyn yn gofyn am fuddsoddiad ariannol sylweddol ac ymrwymiad gan bob plaid er mwyn sicrhau'r cynnydd hanfodol mewn lefelau adnoddau, gan gynnwys ymrwymiad gan ACLlau i ailfuddsoddi'r incwm ychwanegol o ffioedd ymgeisio sy'n deillio o gynnydd ffioedd Rhagfyr 2025 (argymhelliad 5).
- xxx. Ochr yn ochr â recriwtio, mae angen hefyd am fentrau uwchsgilio wedi'u targedu i gefnogi galluogrwydd, annog datblygiad gyrfa a sicrhau bod staff yn barod i ddiwallu gofynion sy'n esblygu. Bydd adeiladu gweithlu cryfach yn hanfodol i wydnwch yn y dyfodol. Yn seiliedig ar ein canfyddiadau, mae argymhelliad 6 yn nodi meysydd pwnc y dylid eu harchwilio ymhellach i'w cyflawni ar ardal fwy na'r ardal leol. Mae Argymhelliad 7 yn ymwneud â'r potensial ar gyfer defnyddio offer cynllunio digidol

gan gynnwys deallusrwydd artiffisial, lle bo'n foesegol ac yn briodol, i ryddhau cynllunwyr i gynllunio, gwneud penderfyniadau ar sail tystiolaeth, a defnyddio barn ac arbenigedd dynol ar sail gwerthoedd. Bydd hyn yn gofyn am arweinyddiaeth a chydweithrediad cryf.

- xxxi. Yr hyn nad yw'r ffigurau a'r data a nodir yn yr adroddiad hwn yn ei adlewyrchu yw'r budd cymdeithasol pellgyrhaeddol a [gwerth y mae'r system gynllunio yn ei ddarparu](#). Mae'n hanfodol bod gwerth cynllunio yn cael ei gydnabod drwy gynllun adnoddau hirdymor i sicrhau y gall y system gynllunio gyflawni yng Nghymru. Nid yw ymdrechion unigryw yn ddigon i ysgogi newid ystyrlon a pharhaol. Rhaid i bob rhanddeiliad allweddol gydweithio i gefnogi, hybu a hyrwyddo gwerth y gwasanaeth cynllunio, gan gydnabod bod capasiti yn amod hanfodol ar gyfer gwydnwch yn y dyfodol o fewn y system gynllunio, a bod gweithredu cydlynol yn hanfodol ac yn angenrheidiol ar frys.

Argymhelliad 1: Sefydlu seinfwrdd

O ganlyniad i'w natur gydgysylltiedig, mae'n hanfodol bod effaith gweithredu'r argymhellion arfaethedig neu atebion eraill ar y darlun ehangach yn cael ei deall yn llawn. Nid oedd cwmpas yr ymchwiliad hwn yn cynnwys trafod na phrofi syniadau a chynigion y tu allan i'r sefydliadau sector cyhoeddus sy'n rhan o'r ymchwiliad hwn. Felly, rydym yn argymhell seinfwrdd i drafod ymarferoldeb ac effaith gweithredu'r argymhellion yn yr adroddiad hwn. Dylai'r seinfwrdd gynnwys Fforwm Cynllunio RTPI Cymru (sy'n cynnwys cynrychiolaeth o ysgol gynllunio Prifysgol Caerdydd, PCAC, Cymdeithas Swyddogion Cynllunio Cymru (POSW), RTPI Cymru, Fforwm Ymgynghorwyr Cynllunio Cymru ac Adran Gynllunio LIC) gyda gwahoddiadau ychwanegol i gynrychiolwyr o Gyd-bwyllgorau Corfforedig (CJCs), CNC a CLILC.

Dylai RTPI Cymru fod yn gyfrifol am ddatblygu'r argymhelliad hwn.

Argymhelliad 2: Sefydlu Gwasanaeth Gwella Cynllunio i Gymru

Gwasanaeth Gwella Cynllunio tebyg i'r gwasanaeth gwella llywodraeth leol annibynnol a sefydlwyd yn yr Alban (gweler Atodiad 7). Byddai'n cael ei arwain gan Hyrwyddwr Gwella Cynllunio annibynnol newydd ei greu a byddai'n:

- Datblygu a hyrwyddo arfer gorau ac effeithlonrwydd;
- Cefnogi adolygiad gan gymheiriaid a monitro perfformiad;
- Gwasanaethu fel canolfan wybodaeth ganolog ar gyfer y proffesiwn;
- Cefnogi arloesi a chydwasanaethau lle bo'n briodol.

Dylai Is-adran Cynllunio LIC fod yn gyfrifol am ddatblygu'r argymhelliad hwn. Gallai'r gwasanaeth hwn gael ei gynnal gan CLILC ond bydd angen darparu adnoddau ychwanegol.

Argymhelliad 3: Diffinio'r gwasanaeth cynllunio

Mae angen diffiniad clir, y cytunwyd arno ynghylch gwasanaethau cynllunio, gan egluro pa agweddau ar ddarparu gwasanaethau cynllunio sydd o fewn cwrmpas i adennill costau llawn a pha agweddau ddylai barhau i gael eu hariannu'n ganolog gan wasanaethau cyhoeddus. Mae hyn yn hanfodol os ydym am fynd i'r afael yn briodol ag adnoddau a chapasiti o fewn gwasanaethau cynllunio. Gallai hyn hefyd ddarparu sylfaen ar gyfer fframweithiau perfformiad yn y dyfodol, gan ei gwneud hi'n bosibl mesur canlyniadau ac effaith yn fwy cywir, nodi meysydd i'w gwella a dangos gwerth. Heb ddiffiniad clir, rydym mewn perygl o ddata anghyson o ganlyniad i ddulliau a chyd-destunau amrywiol ledled Cymru.

Dylai Is-adran Cynllunio LIC a POSW fod yn gyfrifol am ddatblygu'r argymhelliad hwn.

Argymhelliad 4: Casglu a chyhoeddi data cynllunio o ansawdd

Ymrwymiad i fonitro capasiti'r gwasanaeth cynllunio yn rheolaidd (niferoedd staffio, nifer y swyddi gwag, ac arolwg sgiliau) gan ddefnyddio'r canfyddiadau yn yr

adroddiad hwn fel llinell sylfaen, fel estyniad i'r fframwaith perfformiad cynllunio cenedlaethol a ailgychwynnwyd yn ddiweddar i gefnogi gwneud penderfyniadau ar sail tystiolaeth a gwydnwch hirdymor. Dylai hyn gynnwys adrodd ar incwm ffioedd fel cyfran o gostau gwasanaeth rheoli datblygu, swm yr incwm ffioedd cynllunio ychwanegol ers mis Rhagfyr 2025 a sut mae'r incwm ffioedd ychwanegol hwn wedi'i ail-fuddsoddi i wella'r gwasanaethau cynllunio a ddarperir. Bydd hyn yn datblygu sylfaen dystiolaeth gryfach a mwy manwl dros amser, gan gefnogi gwneud penderfyniadau ar sail tystiolaeth a gwydnwch yn y tymor hir. Bydd hefyd yn sicrhau tryloywder ac atebolrwydd ynghylch sut mae incwm ffioedd ymgeisio cynyddol yn cael ei ailfuddsoddi. Dylid adrodd ar y data hwn yn flynyddol ac mewn fformat digidol hygrych. Mae'n hanfodol bod pob plaid yn cyflwyno'r data perthnasol os ydym am fesur iechyd parhaus y gwasanaeth cynllunio yn gywir.

Dylai Is-adran Cynllunio LIC a'r ACLlau fod yn gyfrifol am ddatblygu'r argymhelliad hwn.

Argymhelliad 5: Datblygu strategaeth recriwtio a chadw staff

Dylid sefydlu strategaeth recriwtio a chadw gynhwysfawr ar gyfer cynllunio yng Nghymru gan edrych ar bob llwybr i dyfu'r llinell o gynllunwyr, gan hyrwyddo gwerth unigryw a manteision allweddol cynllunio fel gyrfa yng Nghymru. Bydd hyn yn gofyn am fuddsoddiad ariannol ac ymrwymiad sylweddol gan bob plaid er mwyn sicrhau'r cynnydd hanfodol yn lefelau adnoddau. Mae hyn yn cynnwys ymrwymiad gan ACLlau i ailfuddsoddi'r incwm ffioedd ymgeisio ychwanegol sy'n deillio o gynnydd ffioedd Rhagfyr 2025.

Dylai'r strategaeth recriwtio a chadw gynnwys:

- Gwaith allgymorth i ysgolion i godi ymwybyddiaeth o gynllunio fel gyrfa ac adolygiad o TGAU yr Amgylchedd Adeiledig i sicrhau bod cynllunio yn cael ei amlygu fel llwybr gyrfa;
- Cymorth i unig ysgol gynllunio Cymru ym Mhrifysgol Caerdydd gan gynnwys drwy weithio mewn partneriaeth ar allgymorth, recriwtio, lleoliadau, cymorth i fentrau DPP ar gynllunio digidol a meysydd eraill o ddatblygu sgiliau;

- Creu llwybr prentisiaeth Lefel 7 ar hyd llinellau'r cynllun llwyddiannus sy'n gweithredu yn Lloegr (heb fwllch oedran), i ategu'r cynllun Llwybrau at Gynllunio;
- Cefnogi cyfleoedd ar gyfer trawsnewid i gynllunio yng nghanol gyrfa drwy wasanaethau fel Ymarfer Cyhoeddus.

Dylai CLILC fod yn gyfrifol am ddatblygu'r argymhelliad hwn mewn partneriaeth ag ysgol gynllunio Prifysgol Caerdydd, Awdurdodau Cynllunio Lleol a CJC's, CNC, PCAC, RTPI Cymru, Fforwm Ymgynghorwyr Cynllunio Cymru a LIC.

Argymhelliad 6: Cydwasanaethau

Canfu'r ymchwil enghreifftiau llwyddiannus o sgiliau a rennir yn gweithredu ar draws ACLlau yng Nghymru. Mae'r gwasanaethau hyn wedi datblygu lle bo angen a chapasiti ar gyfer y gwasanaeth. I symud ymlaen, rhaid nodi'r cysyniad o gydwasanaethau drwy opsiynau clir ac wedi'u costio'n llawn sy'n nodi gofynion gan gynnwys capasiti. Heb y wybodaeth hon bydd cwestiynau'n parhau a gellir colli cyfleoedd ar gyfer effeithlonrwydd a chydweithio. Gallai gwasanaethau cychwynnol gynnwys, ond nid ydynt yn gyfyngedig i'r canlynol:

- Gwasanaeth asesu ac adolygu hyfywedd ledled Cymru. Bydd hyn yn cefnogi gwneud penderfyniadau cadarn gan ddefnyddio pecyn cymorth hyfywedd newydd Cymru gyfan, gan ddarparu arbenigedd a gwydnwch ar bwnc y mae cynllunwyr y sector cyhoeddus yn dweud eu bod yn teimlo nad oes ganddynt arbenigedd ynddo;
- Arweinyddiaeth ledled Cymru ar gynllunio digidol i archwilio a chyflwyno technoleg newydd a gwella sgiliau cynllunwyr, gan sicrhau arbedion maint posibl, darparu gwydnwch, gwneud y defnydd gorau o arbenigedd a darparu cysondeb ledled Cymru;
- Arbenigedd ledled Cymru ar asesu cydymffurfiaeth â pholisïau carbon isel a sero net, ac i sefydlu polisïau neu newidiadau i Reoliadau Adeiladu ledled Cymru;
- Arbenigedd ôl troed CJC ar brosiectau seilwaith mawr er mwyn helpu gydag Adroddiadau Effaith Lleol ar gyfer Prosiectau Seilwaith Sylweddol (SIP), yn ogystal ag ar ecoleg, tirwedd, gwasanaethau cyfreithiol, a thrafnidiaeth. Dylai'r

elfen gwasanaethau cyfreithiol gynnwys archwilio'r potensial ar gyfer cytundebau Adran 106 safonol, arbenigedd ar orchmynion prynu gorfodol, a drafftio Hysbysiadau Gorfodi;

- Gwasanaethau rhanbarthol neu wasanaethau mwy na gwasanaethau lleol (isranbarthol) os oes angen ar gyfer treftadaeth ac SDCau;
- Niwtraliaeth maetholion/Byrddau Rheoli Maetholion ar sail dalgylch afon neu ACA forol.

Dylai ACLIau, CJC's a LIC fod yn gyfrifol am ddatblygu'r argymhelliad hwn gyda chefnogaeth gan CLILC a CNC.

Argymhelliad 7: Cynllunio Digidol

Mae gan ddefnyddio offer cynllunio digidol gan gynnwys deallusrwydd artifisial, lle bo'n foesegol ac yn briodol, y potensial i ryddhau cynllunwyr i gynllunio, gwneud penderfyniadau ar sail tystiolaeth, a defnyddio barn ac arbenigedd dynol ar sail gwerthoedd. Rhaid ei ymgorffori yng nghanol y system gynllunio yng Nghymru, yn hytrach na'i ystyried fel elfen atodol o ddarparu gwasanaethau. Dylid ei flaenoriaethu a'i gydlynw a dylai gael ei lywio gan anghenion cynllunwyr a defnyddwyr gwasanaeth. Bydd hyn yn gofyn am arweinyddiaeth a chydweithrediad cryf.

Dylai LIC (a fydd o fis Ebrill 2026 yn ymgorffori'r Ganolfan ar gyfer Gwasanaethau Cyhoeddus Digidol), RTPI Cymru, CLILC a Phrifysgol Caerdydd fod yn gyfrifol am ddatblygu'r argymhelliad hwn.

Diffiniadau

Nodwyd bod sawl term a ddefnyddiwyd drwy gydol y prosiect hwn o bosibl yn cael eu dehongli'n wahanol ymhlith gwahanol randdeiliaid. Diffinnir y termau hyn isod:

Y Gwasanaeth Cynllunio

At ddibenion yr ymchwil hwn:

- Mae'r term 'cynllunwyr' neu 'swyddogion cynllunio' yn cyfeirio at y rhai sy'n gweithio'n uniongyrchol ym maes polisi cynllunio (er enghraifft ysgrifennu Cynlluniau Datblygu Lleol), rheoli datblygu (er enghraifft delio â llwyth achosion o geisiadau am ganiatâd cynllunio) neu orfodi cynllunio (er enghraifft ymchwilio i honiadau o dorri rheolaeth gynllunio);
- Mae'r term 'arbenigwyr' yn cyfeirio at y rhai sy'n rhoi cyngor i gynllunwyr neu y mae eu dyletswyddau'n ymwneud â maes arbenigol er enghraifft, treftadaeth adeiledig, coed, ecoleg, mwynau a gwastraff, archaeoleg, tirwedd, GIS;
- Mae'r term 'cymorth busnes' yn ymwneud â rolau cymorth gweinyddol neu TG;
- Mae 'technegwyr' wedi cael eu cyfrif fel cynllunwyr cynorthwyol/hyfforddai oni bai eu bod wedi'u rhestru'n benodol fel cymorth busnes gan ymatebwyr.

Adnoddau

Defnyddir y term 'adnoddau' yn ei ystyr ehangaf, gan gynnwys adnoddau ariannol a phobl, megis cyllidebau, niferoedd y gweithlu, capasiti a sgiliau, hyfforddiant a chynllunwyr y dyfodol.

Capasiti

Mae'r term 'capasiti' yn cyfeirio at yr hyn y gall y gweithlu cynllunio ei gyflawni o ran amser a sgiliau.

Bandiau cyflog cyfartalog y sector cyhoeddus

Crëwyd bandiau cyflog cyfartalog y sector cyhoeddus o ddata a gasglwyd o ymatebion arolwg ar swyddi a hysbysebwyd rhwng Medi 2022 a Mawrth 2025.

Grwpiwyd swyddi uwch ac o gyfrifoldeb tebyg. Darparodd hyn derfyn isaf ac uchaf ar gyfer yr ystod gyflog, a ddefnyddiwyd i greu band cyflog cyfartalog.

1. Cyflwyniad

Cefndir a chyd-destun

- 1.1. Bu trafodaeth helaeth dros y degawd diwethaf mewn perthynas ag adnoddau cynllunio yng Nghymru. Gwyddom o'r drafodaeth hon, ymchwil flaenorol fel adroddiad Archwilio Cymru i [Effeithiolrwydd awdurdodau cynllunio lleol yng Nghymru, Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus Senedd Cymru \(Mehefin 2020\)](#), ac adroddiadau [Y Sgwrs Fawr \(Ionawr 2023\)](#) a [Meithrin Gallu Drwy Gydweithio a Newid \(Tachwedd 2023\)](#) RTPI Cymru, mai un o'r heriau mwyaf sy'n effeithio ar ddarparu gwasanaethau cynllunio yng Nghymru yw adnoddau: ariannol a phobl. Fodd bynnag, hyd yn hyn rydym wedi yn ddiffygiol yn nhystiolaeth gadarn a'r trosolwg cyflawn i gefnogi nodi'r atebion sydd eu hangen i fynd i'r afael â'r broblem hon.
- 1.2. Mae Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru (Is-adran Gynllunio LIC) wedi comisiynu RTPI Cymru i gasglu tystiolaeth ar adnoddau cyfredol, capasiti ac anghenion y dyfodol o fewn gwasanaethau cynllunio'r sector cyhoeddus yng Nghymru. Mae ein hymchwil yn cwmpasu'r Awdurdodau Cynllunio Lleol (ACLIau), Penderfyniadau Cynllunio ac Amgylchedd Cymru (PCAC), swyddogaeth gynllunio Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) ac Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru. Mae'r adroddiad yn nodi ein canfyddiadau.

Diben ac amcanion

- 1.3. System gynllunio sydd â'r adnoddau priodol yw mecanwaith allweddol y Llywodraeth ar gyfer creu lleoedd iach, cynhwysol, cynaliadwy yn economaidd ac yn amgylcheddol. Mae'r ymchwil hwn yn darparu tystiolaeth gyfredol i lywio a llunio ymyriadau ac atebion i gefnogi cynllunwyr a'r proffesiwn cynllunio ehangach i ryddhau llawn potensial y system gynllunio yng Nghymru fel grym dros newid cadarnhaol.
- 1.4. Gan weithio gyda chynllunwyr a rhanddeiliaid sy'n ymwneud â'r system gynllunio, mae'r ymchwil hwn yn nodi bylchau a heriau presennol o ran cyllid ac adnoddau, yn ystyried gofynion a sgiliau cynllunio'r gweithlu yn y dyfodol, a lle bo'n bosibl, yn

awgrymu atebion posibl a allai leddfu pwysau adnoddau a chapasiti i gefnogi darparu gwasanaeth cynllunio effeithiol ac ymatebol yng Nghymru.

Methodoleg

Cwmpas

- 1.5. Mae pwnc eang adnoddau o fewn cynllunio wedi'i rannu i'r meysydd pwnc canlynol. Nid yw'r ymchwil hwn yn archwilio perfformiad na thargedau cynllunio: bydd y rhain yn cael eu cynnwys yn yr Adroddiadau Perfformiad Blynnyddol sydd wedi'u hailgychwyn.
- 1.6. **Cyllidebau cynllunio gwasanaethau:** Mae ein hymchwil yn edrych ar gyllidebau cynllunio ar draws gwasanaeth cynllunio'r sector cyhoeddus (o fewn ACLI, Is-adran Gynllunio LIC, PCAC a swyddogaeth cynllunio defnydd tir Cyfoeth Naturiol Cymru), gan archwilio gofynion arbed cyllid a buddsoddiad ac amlygu arferion arloesol a oedd yn ceisio cynhyrchu incwm ychwanegol neu leihau costau darparu gwasanaethau, a nodi'r cyfleoedd i ailfuddsoddi ffioedd ceisiadau cynllunio uwch yn ôl mewn gwasanaethau cynllunio.
- 1.7. **Y gweithlu cynllunio:** Mae ein hymchwil yn darparu data gwerthfawr ar weithlu cynllunio'r sector cyhoeddus (swyddogion cynllunio a rolau cefnogol) o fewn pob un o'r sefydliadau dan sylw, gan edrych ar sut mae hyn wedi newid dros amser. Mae hyn yn cyfrannu at ddata a gasglwyd ar ddyletswyddau ychwanegol sy'n ofynnol gan y system gynllunio dros y pum mlynedd diwethaf. Gwnaethom geisio data a barn ar gynllunio ar gyfer olyniaeth a heriau a chyfleoedd recriwtio yn y dyfodol, gan archwilio nifer a natur swyddi gwag cynllunio ochr yn ochr â dulliau recriwtio a chyflogau.
- 1.8. **Sgiliau a chapasiti:** Mae ein hymchwil yn mapio dosbarthiad gofodol sgiliau arbenigol a gedwir o fewn ACLlau, yn ogystal ag archwilio bylchau mewn sgiliau a chapasiti, ac anghenion hyfforddi ym mhob un o'r pedwar sefydliad pwnc. Rydym hefyd yn archwilio arbenigeddau, ffrydiau gwaith a gofynion a ragwelir yn y dyfodol, gan gynnwys Cyd-bwyllgorau Corfforedig ar lefel ranbarthol. Rydym yn edrych ar enghreifftiau presennol o rannu sgiliau arbenigol a'r potensial ar gyfer gwelliant

pellach, yn ogystal ag edrych ar y llinell o gynllunwyr yn y dyfodol gan gynnwys y galw am fyfyrwyr rhan-amser, myfyrwyr blwyddyn allan a phrentisiaid yng Nghymru yn ogystal â niferoedd myfyrwyr cynllunio presennol.

Amserlenni

- 1.9. Cynhaliwyd yr ymchwiliad a'r dadansoddiad rhwng mis Chwefror 2025 a mis Tachwedd 2025.
- 1.10. Defnyddiwyd yr amserlenni canlynol i ganolbwyntio ar gasglu data:
 - Cynllunio cyllidebau a newid yn y gweithlu dros y cyfnod pum mlynedd sy'n cwmpasu'r blynyddoedd ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2018 i fis Ebrill 2023 (gan ddefnyddio adroddiad Archwilio Cymru yn 2019 ar [Effeithiolrwydd Awdurdodau Cynllunio Lleol yng Nghymru](#) fel meincnod);
 - Cynllunio prosesau recriwtio rhwng Medi 2022 a Mawrth 2025 (oherwydd argaeledd data hysbysebion swyddi gan The Planner Jobs);
 - Anghenion a heriau cynllunio a ragwelir yn y dyfodol dros y pum mlynedd nesaf.

Cyfyngiadau

- 1.11. Mae casglu, dadansoddi a chyflwyno'r wybodaeth mewn ffordd sy'n ystyried yn llawn yr ystod eang o rolau, cyd-destunau ac amgylchiadau ar draws hyd a lled y gwasanaeth cynllunio'r sector cyhoeddus yn heriol. Felly, dylid dehongli'r dystiolaeth yn yr adroddiad hwn gan gydnabod ei gyfyngiadau a'r amrywiaeth eang o ffactorau ychwanegol sydd y tu allan i gwmpas y gwaith hwn a'r system gynllunio. Serch hynny, mae'r adroddiad hwn yn darparu sylfaen werthfawr y gellir parhau i adeiladu a mireinio tystiolaeth bellach arni dros y blynyddoedd nesaf i wella ein dealltwriaeth o wydnwch y system. Ynghyd â data perfformiad, gall ymchwiliad yn y dyfodol fonitro llwyddiant ymyriadau a newidiadau.

Ffynonellau data

- 1.12. Defnyddiwyd nifer o ffynonellau data wrth gasglu'r sylfaen dystiolaeth hon, gan gynnwys ffynonellau data cenedlaethol, data trydydd parti a data RTPI. Darperir rhagor o fanylion am y ffynonellau data yn Atodiad 1.

Dulliau ac ymagwedd

- 1.13. Roedd dull gweithredu Cymru gyfan yn rhoi cyfle i ymgysylltu ar wahanol raddfeydd a lefelau Llywodraethol o fewn y sector cyhoeddus, i gasglu data ochr yn ochr â barn ac atebion posibl. Casglwyd y dystiolaeth gan ddefnyddio'r dulliau canlynol:

Adolygiad pen desg

- 1.14. Adolygiad pen desg o adroddiadau allweddol presennol a'u canfyddiadau a'u hargymhellion allweddol gan gynnwys:
- Mae adroddiadau RTPI '[Gwerth Cynllunio](#)' 2024 a 2016, [Pecyn Cymorth Gwerth Cynllunio Cymru](#) 2018, a'r adroddiad 2024 diweddaraf yn ceisio hyrwyddo a llywio dadl fwy ystyriol, cytbwys a mwy tystiolaethol ar y berthynas rhwng cynllunio a thwf economaidd. Yn groes i farn rhai beirniaid, gall cynllunio chwarae rhan gadarnhaol a rhagweithiol mewn twf a datblygiad economaidd cynaliadwy, ac mae'n gwneud hynny. Mae'r ymchwil diweddaraf '[Y Premiwm Cynllunio: Gwerth Lleoedd Da \(2024\)](#)' yn archwilio'r achos Adenillion o Fuddsoddi ar gyfer buddsoddiad y sector cyhoeddus mewn cynllunio;
 - [Adroddiad Perfformiad Blynyddol Cymru Gyfan](#) ar gyfer y flwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2018;
 - Adroddiad 2019 Archwilio Cymru ar [Effeithiolrwydd Awdurdodau Cynllunio Lleol yng Nghymru](#);
 - Adroddiad 2020 Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus Senedd Cymru/Senedd Cymru ar [Effeithiolrwydd Awdurdodau Cynllunio Lleol yng Nghymru](#);

- [Sgwrs fawr RTPI Cymru](#) (2023), [Meithrin Gallu drwy Gydweithio a Newid](#), (2024) a [Chwmpasu'r potensial ar gyfer cynllunio digidol i leddfu pwysau adnoddau a gwella canlyniadau cynllunio](#) (2025);
- Adroddiadau [Cyflwr y Proffesiwn 2023 RTPI](#);
- [Ymatebion i ymgynghoriad 2024 Llywodraeth Cymru 'Hyrwyddo gwasanaeth cynllunio cydnerth sy'n perfformio'n dda'](#).

1.15. Adolygiad pen desg o ddata presennol, gan gynnwys data a gedwir gan ffynonellau allanol gan gynnwys:

- Data ar niferoedd myfyrwyr, a gedwir gan yr RTPI ac a gymeradwywyd i'w ddefnyddio yn yr adroddiad hwn gan ysgolion cynllunio achrededig perthnasol;
- Data ar swyddi a hysbysebiri yn [The Planner Jobs](#) rhwng mis Medi 2022 a mis Mawrth 2025;
- Sector Cyhoeddus Carrington West – Arolwg Cyflogau Blynnyddol [Arolwg Cyflogau 2025 a Chanllawiau ar gyfer Amgylchedd Adeiledig y DU](#);
- Mae [Public Practice](#) yn sefydliad nid–er–elw sy'n anelu at gefnogi'r sector cyhoeddus i feithrin capasiti a datblygu galluoedd. Drwy arolwg ac adroddiad ledled y DU, mae Public Practice yn archwilio heriau'r gweithlu ac adnoddau. Fodd bynnag, oherwydd y gyfradd ymateb isel yng Nghymru, nid oeddem yn gallu tynnu unrhyw ddata ystyrlon ar gyfer Cymru o'i adroddiad diweddaraf.

Arolwg

- 1.16. Anfonwyd arolwg at Bennaeth Cynllunio pob un o'r 25 ACLI ledled Cymru. Roedd dwy elfen i'r arolwg: holiadur MS Forms ar-lein yn ceisio manylion a barn ar gyllidebau, gweithlu a sgiliau ACLlau, a dogfen MS Word yn ceisio rhagor o ddata ac ystadegau ar weithlu ACLlau.
- 1.17. Anfonwyd arolwg tebyg hefyd at y Prif Gynlluniwr yn Is-adran Gynllunio LIC, y Prif Arolygydd Cynllunio yn PCAC a Phennaeth Cynllunio Datblygu a Morol yn CNC.

- 1.18. Mae copi o'r arolygon a anfonwyd at bob un o'r sefydliadau a gymerodd ran wedi'i gynnwys yn Atodiad 2. Mae rhestr o ymatebwyr yr arolwg wedi'i chynnwys yn Atodiad 3.

Cyfweliadau

- 1.19. Gwahoddwyd ymatebwyr yr arolwg i gymryd rhan mewn cyfweliad dewisol, ar ôl cwblhau'r arolwg, i drafod manylion eu hymateb i'r arolwg a'r syniadau a ddaeth i'r amlwg o'r ymchwil. Cynhaliwyd cyfweliadau ar-lein drwy gydol mis Ebrill a mis Mai 2025. Mae rhestr o'r cyfweleion wedi'i chynnwys yn Atodiad 4.
- 1.20. Cynhaliwyd trafodaethau anffurfiol gyda chynrychiolwyr o dri o'r pedwar Cyd-bwyllgor Corfforedig (CJCs) i ddeall y gofynion adnoddau a nodwyd a'r bylchau sgiliau ar lefel ranbarthol, yn ogystal ag adolygiad desg o'r ddau Gytundeb Cyflenwi cyhoeddedig sy'n bodoli ar hyn o bryd.
- 1.21. Cynhaliwyd trafodaethau hefyd gyda nifer o sefydliadau a grwpiau sydd y tu allan i gwmpas yr ymchwil, ond sydd â rôl neu ddiddordeb allweddol yng ngweithrediad effeithiol y system gynllunio. Roedd hyn yn cynnwys y canlynol:
- Ysgolion cynllunio achrededig RTPI yng Nghymru a'r cyffiniau, er mwyn deall y broses o gynllunio drwy ysgolion cynllunio achrededig a rôl ysgolion cynllunio wrth gefnogi adnoddau a chapasiti o fewn y system gynllunio;
 - Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC) mewn perthynas â'u Rhaglen Llwybrau at Gynllunio; a
 - Fforwm Ymgynghorwyr Cynllunio Cymru RTPI Cymru, i drafod cyflogau'r sector cyhoeddus, gan geisio cymhariaeth eang â chyflogau nodweddiadol y sector preifat.
- 1.22. Mae'r adroddiad hwn yn gorffen gyda saith argymhelliad sy'n deillio o'r dystiolaeth. Nid oedd cwmpas yr ymchwil hwn yn cynnwys trafod na phrofi syniadau a chynigion y tu allan i'r sefydliadau sector cyhoeddus sy'n rhan o'r ymchwil hwn. Felly, rydym yn argymhell seinfwrdd i drafod ymarferoldeb ac effeithiau gweithredu'r argymhellion yn yr adroddiad hwn (argymhelliad 1).

2. Ymchwil a thystiolaeth bresennol

- 2.1. Mae'r bennod hon yn nodi'r data a gasglwyd o adolygiad o lenyddiaeth ac astudiaethau perthnasol sy'n bodoli eisoes.
- 2.2. Mae'r adran hon yn archwilio'r ymchwil a'r adroddiadau perthnasol allweddol o safbwynt Cymru gyfan ers mis Ebrill 2018, gan dynnu sylw at y prif faterion a drafodwyd a chrynhai'r canfyddiadau.

Archwilio Cymru - Effeithiolrwydd Awdurdodau Cynllunio Lleol yng Nghymru (2019)

- 2.3. Yn 2019, cyhoeddodd Archwilio Cymru ei adroddiad ar [Effeithiolrwydd Awdurdodau Cynllunio Lleol yng Nghymru](#). Mae'r adroddiad a'i ganfyddiadau'n darparu cyd-destun pwysig ar gyfer trafodaethau ac ymchwil ar adnoddau'r system gynllunio heddiw, ac yn darparu llinell sylfaen ar gyfer ein hymchwil sy'n edrych yn fanwl ar adnoddau dros y pum mlynedd ddilynol.
- 2.4. Ystyriodd adroddiad Archwilio Cymru lenyddiaeth, data, arolygon a chanfyddiadau cyfweiliadau presennol gyda rhanddeiliaid allweddol gan gynnwys ACLlau, defnyddwyr y gwasanaeth a sefydliadau cenedlaethol megis [Swyddfa Comisiynwyr Cenedlaethau'r Dyfodol](#). Y ffocws oedd perfformiad, incwm a gwariant ACLlau, gwneud penderfyniadau ac ymgysylltu â rhanddeiliaid, wrth asesu gwydnwch o fewn y system.
- 2.5. Mae'r adroddiad yn nodi realiti llym toriadau cyllideb yr ACLlau dros y cyfnod deng mlynedd rhwng 2009 a 2019, gyda chyllidebau wedi gostwng £22m (50%) mewn termau real, gan gadarnhau'r amgylchedd heriol yr oedd cynllunwyr yn gweithio ynddo.
- 2.6. Cydnabu adroddiad Archwilio Cymru ystod eang o ffactorau cymhleth a chydgyssylltiedig sy'n gysylltiedig ag adnoddau sy'n effeithio ar wydnwch y system gynllunio, gan gynnwys:

- Capasiti a sgiliau: “Gyda llai o arian i gyllido gwasanaethau, nid oes digon o swyddogion cynllunio i gyflawni'r gwaith ac mae sgiliau'n mynd yn llai mewn meysydd gwaith allweddol.” (paragraff 10)
- Hyfforddeion sy'n dechrau yn y proffesiwn: “Mae nifer yr hyfforddeion sy'n ymuno â gwasanaethau cynllunio wedi gostwng dros y blynyddoedd diwethaf sy'n codi pryderon ynghylch cynaliadwyedd hirdymor gwasanaethau.” (paragraff 10)
- Cost darparu'r gwasanaeth cynllunio: “...nad yw'r taliadau a godir gan awdurdodau cynllunio lleol am weinyddu a chymeradwyo ceisiadau cynllunio a gwaith adeiladu'n adlewyrchu cost darparu'r gwasanaethau hyn.” (paragraff 10)
- Oedi yn y system: “Dros y pedair blynedd ddiwethaf mae nifer y ceisiadau cynllunio a gyflwynwyd i awdurdodau cynllunio lleol wedi aros yn sefydlog, sef rhyw 24,000 y flwyddyn, ond mae llai o geisiadau cynllunio'n cael eu prosesu ar amser.” (paragraff 11)
- Cyflawni: “Ceir datgysylltiad cynyddol rhwng yr hyn y mae ar bobl ei eisiau gan eu hawdurdod cynllunio a'r hyn y mae eu hawdurdod cynllunio'n ei gyflawni.” (paragraff 8)
- Gwydnwch: “Yn seiliedig ar ganfyddiadau'r archwiliad hwn, mae'r Archwilydd Cyffredinol wedi dod i'r casgliad canlynol: Nid yw Awdurdodau Cynllunio yn ddigon cydnerth i gyflawni gwelliannau hirdymor oherwydd eu capasiti cyfyngedig a her rheoli system gymhleth.” (paragraff 15)

2.7. Gwnaeth yr adroddiad nifer o argymhellion. Mae'r rhai sy'n ymwneud yn uniongyrchol ag adnoddau yn cynnwys:

A2: “I wella cydnerthedd, rydym yn argymhell bod awdurdodau cynllunio lleol... yn gwella capasiti drwy weithio'n rhanbarthol i:

- integreiddio gwasanaethau er mwyn mynd i'r afael â bylchau mewn arbenigedd;
- datblygu canllawiau cynllunio atodol ar y cyd; a
- datblygu cynlluniau datblygu lleol yn y dyfodol ar sail ranbarthol ac mewn partneriaeth gydag awdurdodau cynllunio lleol eraill.” (tudalen 12)

A3: Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru:

- yn adolygu ffioedd rheoli datblygu i sicrhau bod y lefelau a bennir yn rhoi adlewyrchiad gwell o gost wirioneddol darparu'r gwasanaethau hyn; ac
- yn ystyried sut i ddefnyddio'r pwerau yn y Ddeddf Cynllunio (Cymru) i gefnogi a gwella capasiti a chydnerthedd awdurdodau cynllunio lleol. (tudalen 13)

Adroddiadau Perfformiad Gwasanaeth Cynllunio Llywodraeth Cymru: Pumed Adroddiad Perfformiad Blynyddol Cymru Gyfan (Ebrill 2018 - Mawrth 2019) (cyhoeddwyd ym mis Ionawr 2020)

- 2.8. Mae Is-adran Gynllunio LIC wedi cynhyrchu pum Adroddiad Perfformiad Blynyddol Cymru Gyfan sy'n cwmpasu'r blynyddoedd ariannol yn dechrau mis Ebrill 2013 i fis Ebrill 2018. Mae'r adroddiadau hyn yn seiliedig ar Adroddiadau Perfformiad Blynyddol yr ACLI, a gyflwynwyd i Is-adran Gynllunio LIC.
- 2.9. Nod adroddiadau Cymru Gyfan yw rhoi trosolwg o'r system gynllunio, gan nodi perfformiad da, arfer gorau a meysydd lle mae angen newid yn y dyfodol. [Pumed Adroddiad Perfformiad Blynyddol Cymru Gyfan](#), yn cwmpasu'r cyfnod rhwng mis Ebrill 2018 a mis Mawrth 2019, yw'r adroddiad diweddaraf a gyhoeddwyd. Tynnodd yr adroddiad sylw at y gwydnwch a ddangoswyd gan ACLI ac ymgylgoreion statudol yn ystod y cyfnod adrodd, gan nodi eu "dyfalbarhad yn erbyn cyni" (tudalen 65), gan reoli heriau adnoddau parhaus yng nghyd-destun disgwyliadau cynyddol gan ddefnyddwyr gwasanaeth. Er bod dulliau arloesol ar gyfer adnoddau timau cynllunio yn cael eu harchwilio, cydnabuwyd bod llawer o enillion effeithlonrwydd eisoes wedi'u colli ar ôl sawl blwyddyn o gyni yn y sector cyhoeddus.
- 2.10. Bryd hynny, gwelwyd bod y proffesiwn cynllunio yn lleihau o ran poblogrwydd fel gyrfa, gan waethygu problemau adnoddau ymhellach. Cydnabuwyd y potensial ar gyfer cydwasanaethau rhanbarthol fel ffordd o wneud y gorau o'r arbenigedd sydd ar gael a gwella effeithlonrwydd adnoddau. Yn benodol, nodwyd y gwasanaethau mwynau a gwastraff a rennir fel enghreifftiau hynod effeithiol o'r dull hwn.

- 2.11. Daeth cynllunio ar gyfer olyniaeth i'r amlwg fel pryder allweddol, gydag anawsterau sylweddol wrth ddenu ymgeiswyr i rolau iau ac arbenigol, ochr yn ochr â thon o swyddogion profiadol yn agosáu at ymddeoliad. Nododd yr adroddiad hefyd densiwn rhwng cyllid cyfyngedig a llwythi gwaith unigol cynyddol, a oedd yn ei dro yn lleihau gallu staff i ymgysylltu ag uwchsgilio neu ddatblygiad proffesiynol parhaus.
- 2.12. Nododd yr adroddiad uchelgais i symud tuag at fodel ffioedd cynllunio mwy niwtral o ran cost. Wedi hynny, cynyddwyd ffioedd cynllunio tua 20% yn 2020.

Senedd Cymru: Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus – Effeithiolrwydd Awdurdodau Cynllunio Lleol yng Nghymru (2020)

- 2.13. Roedd [ymchwiliad Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus y Senedd i Effeithiolrwydd ACLlau yng Nghymru](#) yn canolbwyntio ar berfformiad ac yn seiliedig ar y pedwar maes canlynol: gwydnwch gwasanaethau cynllunio; delio â cheisiadau cynllunio a phenderfynu arnynt; effaith a chyfranogiad cymunedol; a chynllunio a llesiant. Darparwyd tystiolaeth i'r Pwyllgor gan RTPI Cymru, ACLlau, a rhanddeiliaid eraill sy'n ymwneud â'r system gynllunio.
- 2.14. Yn ei adroddiad ymchwiliad, croesawodd y Pwyllgor y darpariaethau a nodir yn Neddf Cynllunio (Cymru) 2015 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, gan nodi'r cyfraniad at fynd i'r afael â'r heriau sylweddol sy'n wynebu Cymru gan gynnwys globaleiddio, twf poblogaeth, newid hinsawdd a dulliau o ymdrin â materion amgylcheddol. Fodd bynnag, roedd hefyd yn cydnabod natur a maint yr heriau hynny, gan ddod i'r casgliad, "[gyda'i gilydd maent yn awgrymu y bydd y materion y mae'r system gynllunio yn mynd i'r afael â hwy yn mynd yn anoddach.](#)" (tudalen 5)
- 2.15. Nododd yr adroddiad nifer o argymhellion. Cynigiodd Argymhelliad 1 y dylai Llywodraeth Cymru fynd i'r afael â thoriadau i gyllidebau cynllunio drwy gydweithio, er mwyn meithrin gwydnwch a chapasiti o fewn y system. Daeth adroddiad y Pwyllgor i'r casgliad bod "[Cynllunio yn hollbwysig ond ar hyn o bryd nid yw'n gallu cyflawni amcanion y Ddeddf Cynllunio, Deddf yr Amgylchedd na Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol oherwydd gostyngiad mewn adnoddau.](#)" (paragraff 12)

Adroddiad Cyflwr y Proffesiwn RTPI (2023)

- 2.16. Roedd [Adroddiad Cyflwr y Proffesiwn RTPI](#) yn ymdrin ag adnoddau ar gyfer y proffesiwn cynllunio, ar sail y DU, gan ddefnyddio data o'r [Swyddfa Ystadegau Gwladol](#), aelodaeth o RTPI a ffynonellau ychwanegol. Cyfeirir at ganfyddiadau'r adroddiad yn yr adrannau perthnasol o'r adroddiad hwn. (Dylid nodi bod ymchwil Cyflwr y Proffesiynau wedi nodi problemau ansawdd ac argaeledd data mewn rhai meysydd).

RTPI Cymru - 'Y Sgwrs Fawr' (2023)

- 2.17. Drwy'r ['Y Sgwrs Fawr'](#), ceisiodd RTPI Cymru ddeall llesiant cynllunwyr yng Nghymru sy'n gweithredu o dan amgylchiadau heriol yn well drwy archwilio'r materion, yr effeithiau, yr achosion a'r atebion posibl i gefnogi'r proffesiwn cynllunio. Y prif ddull o gasglu data oedd arolwg ar-lein, wedi'i anelu at y proffesiwn cyfan. Cafwyd cyfanswm o 209 o ymatebion.
- 2.18. Canfu'r ymchwil fod lefelau uchel o gynllunwyr yn cael eu gorymestyn yn eu gwaith ac yn ei dro roedd hyn yn effeithio ar eu llesiant. Canfu'r arolwg y canlynol:
- Nododd 61% o'r ymatebwyr eu bod yn teimlo dan bwysau gormodol o leiaf sawl gwaith yr wythnos;
 - Roedd 74% o swyddogion yr ACLlau yn teimlo dan bwysau gormodol;
 - Roedd 21% o'r ymatebwyr yn teimlo dan bwysau gormodol drwy'r amser.
- 2.19. Nododd yr adroddiad yr angen i gynllunio ddod yn fwy gwydn fel proffesiwn ac yn enwedig gwydnwch swyddogion cynllunio mewn perthynas ag ymdrin â sefyllfaoedd anodd a disgwyliadau uchel. Er bod y Sgwrs Fawr wedi nodi gwendidau yn y system yn hyn o beth, canfuwyd hefyd, er gwaethaf gweithredu o fewn amgylchiadau heriol, "bod gwasanaethau yn parhau i gael eu darparu a bod cynllunwyr yn ymfalchïo yn eu gwaith ac yn gwerthfawrogi'r hyn y maent yn ei ddarparu." (tudalen 4)

Adroddiad Meithrin Capasiti RTPI Cymru (2023 a 2024)

- 2.20. Ym mis Tachwedd 2023, cyhoeddodd RTPI Cymru [Meithrin Gallu drwy Gydweithio a Newid](#). Archwiliodd yr adroddiad syniadau i ACLlau wneud defnydd mwy effeithlon o adnoddau presennol.
- 2.21. Roedd cwrdd y prosiect yn ymestyn i'r system gynllunio statudol, gan gynnwys rheoli datblygu, polisi cynllunio, a chymorth a gweinyddiaeth gynllunio. Roedd canfyddiadau'r prosiect yn seiliedig ar astudiaeth bwrdd gwaith, cyfres o weithdai ac arolwg a wahoddodd gyfraniadau o bob cwr o Gymru i godi syniadau arloesol a allai helpu i gyflwyno system gynllunio effeithlon ac effeithiol.
- 2.22. Canfu'r adroddiad, gyda llai o adnoddau, disgwyliadau cynyddol, a llai o gapasiti, na all ACLlau ar eu pen eu hunain ymateb i'r galw. Nododd yr adroddiad amrywiol fesurau a mentrau y gellid eu defnyddio na fyddent yn defnyddio adnoddau presennol. Fodd bynnag, roedd y cyfleoedd hyn yn gyfyngedig, a nodwyd y byddai angen buddsoddiad pellach yn y system gynllunio ar y rhan fwyaf o ACLlau. Un mater allweddol a godwyd yn yr ymchwiliad oedd absenoldeb corff strategol yn canolbwyntio ar hyrwyddo gwelliant mewn gwasanaethau cynllunio yng Nghymru.
- 2.23. Nodwyd nifer o rwystrau i wella effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd, gan gynnwys: “the resource and workload pressures in many planning organisations – and local planning authorities in particular - do not allow space for significant innovation and improvement – there is limited capacity to reflect, design and enact change.” (tudalen 24)
- 2.24. Mae'r adroddiad yn nodi nifer o argymhellion (tudalennau 25-26) sy'n berthnasol i'r ymchwiliad hwn, gan gynnwys:
- A1 Yr angen i ailsefydlu fframwaith rheoli a monitro perfformiad ar gyfer y system gynllunio yng Nghymru;
 - A2. Archwilio sefydlu gwasanaeth gwella cynllunio i Gymru gyda'r nod o rannu arferion da, gwella effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd y system gynllunio, a brocera dulliau cyffredin a chydwasanaethau;

- A5. Nodi'r meysydd arbenigedd hynny sydd 'mewn perygl' o ran darparu mewnbwn effeithiol i benderfyniadau cynllunio a llunio cynlluniau;
- A8. Archwilio'r potensial ar gyfer gweithgareddau pellach sy'n seiliedig ar ffioedd ac sy'n cynhyrchu incwm ar gyfer gwasanaethau cynllunio yn ychwanegol at y gwasanaethau presennol ym maes rheoli datblygu.

Llywodraeth Cymru: Hyrwyddo gwasanaeth cynllunio cydnerth sy'n perfformio'n dda (2024)

- 2.25. Ym mis Tachwedd 2024, ymgynghorodd Llywodraeth Cymru ar gynigion ar gyfer [Hyrwyddo Gwasanaeth Cynllunio Cydnerth sy'n Perfformio'n Dda](#). Roedd hwn yn nodi cynigion i gynyddu'r adnoddau ariannol sydd ar gael i ACLlau drwy gynyddu ffioedd ceisiadau cynllunio. Casglodd yr ymgynghoriad safbwyntiau ar ymarferoldeb ailfuddsoddi incwm ffioedd yn ôl yn y gwasanaeth cynllunio. Gofynnodd hefyd am farn ar ddatblygu sgiliau a ffyrdd o gefnogi cyfres o gynllunwyr ar gyfer y dyfodol.
- 2.26. Roedd yr ymgynghoriad yn cydnabod canfyddiadau adroddiad Archwilio Cymru, ynghyd ag ymchwil RTPI Cymru a drafodwyd uchod, gan nodi, “rhagwelir bod y sefyllfa wedi gwaethygu ymhellach ers i'r adroddiadau hyn gael eu cyhoeddi” (paragraff 3), gan gydnabod “fodd bynnag, nid yw'r arian ar ei ben ei hun yn ddigon i fodloni holl ofynion gwasanaeth effeithiol o ran adnoddau.” (paragraff 9). Yn galw am ymdrech benderfynol a chyfunol i wneud gwahaniaeth mesuradwy, dywedodd Llywodraeth Cymru, “Rhaid inni fod yn feiddgar ac yn greadigol a pheidio â chael ein cyfyngu gan drefniadau darparu gwasanaethau sydd eisoes yn bodoli.” (paragraff 6)

Cynhadledd Cynllunio Cymru: Y 25 mlynedd nesaf ar gyfer cynllunio yng Nghymru

- 2.27. Anerchodd Rebecca Evans MS, Ysgrifennydd y Cabinet dros yr Economi, Ynni a Chynllunio, y mynychwyr yng Nghynhadledd Gynllunio RTPI Cymru ym mis Mehefin 2025. Yn ei phrif araith, cydnabu gynllunwyr fel “[asgwrn cefn ein hymgyrch i greu cymunedau cynaliadwy a ffyniannus](#)” ac eglurodd y buddsoddiad uniongyrchol diweddar o bron i £9m mewn gwasanaethau cynllunio a ddarperir gan PCAC, CNC a Chyfarwyddiaeth Gynllunio LIC yn ogystal â chyllid ar gyfer dwy swydd sy'n

canolbwyntio ar seilwaith i ehangu Gwasanaeth Cynllunio ar y Cyd Gogledd Cymru. Anogodd Ysgrifennydd y Cabinet ranbarthau eraill i gyflwyno cynigion i wneud y mwyaf o fanteision rhannu sgiliau ac arbenigedd, “[o ystyried yr heriau adnoddau a recriwtio presennol](#)”. Cyhoeddodd hefyd gyllid o £148,000 ar gyfer bwrsariaethau cynllunio drwy'r rhaglen Llwybrau i Gynllunio, cynnydd sydd ar ddod mewn ffioedd ceisiadau cynllunio a fydd yn arwain yn y blynyddoedd i ddod at adennill costau llawn er mwyn galluogi Cynghorau i ddarparu adnoddau ar gyfer eu gwasanaethau cynllunio, ac ailgyflwyno Adroddiadau Perfformiad Blynyddol i fonitro cynnydd.

Ymchwil RTPI Cymru: Cwmpasu'r potensial ar gyfer cynllunio digidol i leihau pwysau adnoddau a gwella canlyniadau cynllunio (2025)

- 2.28. Comisiynodd RTPI Cymru Brifysgol Caerdydd i ymchwilio i [allu presennol ACLlau i ymwneud â chynllunio digidol yng Nghymru](#). Mae'r ymchwil yn canolbwyntio ar sut y gall cynllunio digidol leddfu pwysau adnoddau a gwella canlyniadau cynllunio. Cynhaliwyd yr ymchwil rhwng mis Ionawr a mis Mehefin 2025. Roedd yr ymchwil yn cynnwys arolwg ar-lein a chyfres o grwpiau ffocws yn archwilio offer cynllunio digidol sydd mewn defnydd ar hyn o bryd ledled Cymru, sgiliau digidol a bylchau sgiliau o fewn cynllunio, ynghyd ag arfer da yng Nghymru.
- 2.29. Mae'r ymchwil yn cydnabod y momentwm cynyddol yn y DU ac yn rhyngwladol o amgylch defnyddio technoleg i foderneiddio systemau cynllunio. Fodd bynnag, roedd [ymchwil a oedd yn bodoli eisoes](#) wedi dangos bod cyfyngiadau adnoddau yn bygwth arafu'r posibilrwydd o sefydliadoli offer cynllunio digidol, er bod cynllunwyr yn awyddus i ddefnyddio offer cynllunio digidol. Tynnodd yr adroddiad hwn sylw at frwdfrydedd cryf dros drawsnewid digidol o fewn y sector, ond bydd datgloi ei botensial llawn yn gofyn am gynllun gweithredu cydlynol ledled Cymru ac arweinyddiaeth gref ar lefel Llywodraeth Cymru ac awdurdodau lleol. Mae'n argymhell sefydlu fframwaith llywodraethu cynllunio digidol a llwyfan data gofodol ledled Cymru, ochr yn ochr â chymhellion hyfforddi wedi'u targedu. Mae'r adroddiad hefyd yn galw am fynd i'r afael â'r capasiti digidol anghyfartal ar draws ACLlau gan hyrwyddo safoni a datblygu fframwaith polisi cydlynol. Mae'r adroddiad yn egluro drwy [“roi'r mesurau hyn ar waith, mae'n bosibl galluogi'r amodau ar gyfer cynllunio digidol i leddfu pwysau adnoddau a gwella canlyniadau cynllunio drwy systemau cyson, gweithwyr](#)

proffesiynol wedi'u grymuso, a phroses gynllunio sy'n fwy tryloyw, effeithlon, cydweithredol, a hygyrch. Mae'r camau gweithredu hyn yn angenrheidiol nid yn unig ar gyfer moderneiddio arferion cynllunio ond hefyd ar gyfer adeiladu system gynllunio fwy cadarn a pharod ar gyfer y dyfodol ledled Cymru.” (tudalen 8)

Ymchwil RTPI: Cyflwr y proffesiwn - Cymru (2025)

- 2.30. Mae [‘Adroddiad Cyflwr y Proffesiwn’ \(ar gyfer Cymru\)](#) RTPI yn archwilio profiadau cynllunwyr yng Nghymru, gan roi cipolwg ar brofiadau gyrfa, cynlluniau gyrfa, llesiant a demograffeg. Mae'r ymchwil yn cynnwys ymatebion arolwg a gasglwyd gan aelodau'r proffesiwn cynllunio ledled Cymru.
- 2.31. Mae'r canfyddiadau'n dangos bod y proffesiwn cynllunio yng Nghymru yn wynebu heriau sylweddol gan gynnwys prinder staff a sgiliau, problemau cadw a recriwtio, dyletswyddau cynyddol e.e. cynllunio morol a phryderon llesiant. Fodd bynnag, mae'r adroddiad yn nodi addewid i system gynllunio Cymru, os gellir datrys yr heriau hyn:

“The coming years therefore represent a pivotal moment for the Welsh planning system. If challenges around funding, recruitment and skills can be addressed, the sector is well placed to drive forward the transition to net-zero, delivering affordable homes, and embedding wellbeing at the heart of decision making. Realising this potential will depend on empowering planners to do what they are trained to do, and what they do best: creating thriving, sustainable, and well-designed places for future generations.” (tudalen 20)

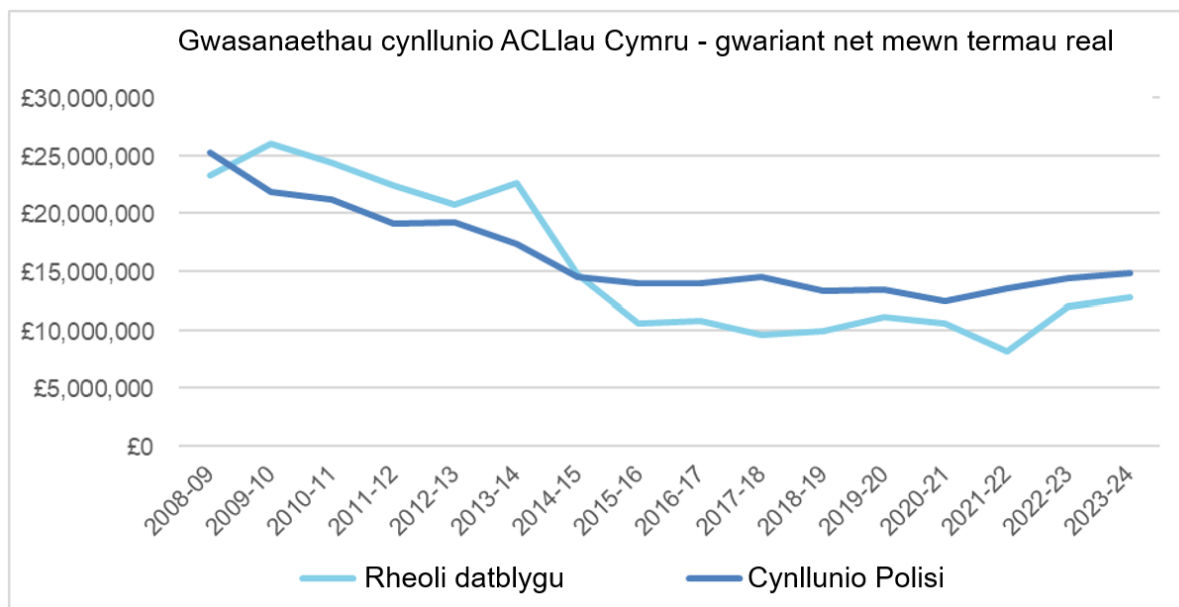
3. Cyllidebau

Cyllidebau Awdurdodau Cynllunio Lleol

Incwm a gwariant Cynllunio ACLlau 2009-2024

- 3.1. Ers 2009, mae buddsoddiad cyhoeddus mewn gwasanaethau cynllunio yng Nghymru wedi gostwng yn sylweddol, fel yr adroddwyd gan [Archwilio Cymru yn 2019](#). Nododd Archwilio Cymru, yn y degawd ers 2009, fod gwasanaethau ACLI (polisi, rheoli datblygu (gan gynnwys gorfodi) a rheoli adeiladu) wedi “wedi profi toriadau sylweddol mewn gwariant ers 2008-09 gyda chyllidebau wedi gostwng 50% mewn termau real, gan ystyried chwyddiant.” Cydnabu adroddiad Archwilio Cymru fod y toriadau hyn yn y gyllideb wedi digwydd ar adeg o bwysau cynyddol ar y system, wedi'i ysgogi gan ddeddfwriaeth a disgwyliadau cynyddol gan randdeiliaid, sy'n golygu bod ACLlau yn ei chael hi'n anodd cyflawni eu cyfrifoldebau statudol.
- 3.2. Yn anffodus, nid oes fawr ddim wedi newid. Rydym wedi edrych ar y data a nodir yn adroddiad Archwilio Cymru unwaith eto ac wedi diweddarau'r dadansoddiad o ddata gwariant refeniw Awdurdodau Lleol Cymru (gweler Ffigurau 1 a 2). Mae'r data hwn yn dangos gwariant net mewn termau real (wedi'i addasu ar gyfer chwyddiant) (hynny yw, cyfanswm y swm a wariwyd gan yr Awdurdod Lleol ar wasanaethau cynllunio, llai unrhyw incwm a gynhyrchir o wasanaethau cynllunio (ffioedd cynllunio)). Roedd gwariant net ar wasanaethau cynllunio yn y flwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2023 43% yn is nag ym mlwyddyn ariannol mis Ebrill 2008 (gan ostwng o £48.5m yn 2008 i £27.6m yn 2023, wedi'i addasu ar gyfer chwyddiant). Cyrhaeddodd gwariant net ar wasanaethau cynllunio ei isafbwynt yn y flwyddyn ariannol yn dechrau mis Ebrill 2021, sef 55% yn llai na'r flwyddyn ariannol yn dechrau 2008, ond mae wedi cynyddu ychydig ers hynny.
- 3.3. Yn ôl canfyddiadau [adroddiad 2019](#), rheoli datblygu yw'r swyddogaeth sydd wedi dioddef y toriad mwyaf mewn termau real o hyd: 45% rhwng blynyddoedd ariannol mis Ebrill 2008 a mis Ebrill 2023. Fodd bynnag, mae'n werth nodi bod swyddogaethau polisi cynllunio wedi gweld cyfnod parhaus o doriadau termau real

rhwng blynyddoedd ariannol mis Ebrill 2008 a mis Ebrill 2020: cyfnod pan oedd y gyfran gyntaf a'r ail o Gynlluniau Datblygu Lleol yn cael eu cynhyrchu ledled Cymru a chyflwynwyd Cynlluniau Datblygu Strategol.

Ffigur 1: Gwariant net ACLI Cymru gyfan (blwyddyn ariannol yn dechrau mis Ebrill 2008 o'i gymharu â blwyddyn ariannol yn dechrau mis Ebrill 2023). Data a gyrchwyd drwy StatsCymru, [Data Alldro Refeniw](#) (Mai 2025). Dadansoddiad gan RTPI.

3.4. Mae'r data yn Ffigur 1 yn dangos:

- Ym mis Ebrill 2008, roedd gwariant net termau real ar gyfer polisi cynllunio (glas tywyll) a rheoli datblygu (glas golau) tua £25m ill dau gyda pholisi cynllunio ychydig yn uwch;
- O flynyddoedd ariannol mis Ebrill 2009 i fis Ebrill 2014, gwelodd gwariant net termau real rheoli datblygu ostyngiad sylweddol. Mae hyn yn adlewyrchu'r cyfnod rhwng y dirywiad economaidd a achoswyd gan argyfwng bancio 2008 (a'r gostyngiad canlyniadol yn incwm ffioedd ceisiadau cynllunio) a mesurau cyni sylweddol a ddaeth i rym yn 2013 i leihau costau darparu gwasanaethau;
- Mae gwariant net termau real polisi cynllunio wedi gostwng yn gyson o fis Ebrill 2008 i fis Ebrill 2020. Mae'r cyfnod hwn yn adlewyrchu mabwysiadu llawer o Gynlluniau Datblygu Lleol y gyfran gyntaf a brathiad cyni, gan arwain at dimau'n cael eu crebachu. Dechreuodd y duedd hon newid yn 2020 pan

gychwynnodd llawer o ACLlau gyfran dau o CDLlau yn ystyrlon.

Cymharu cyllidebau gwasanaeth cynllunio ACLlau ar gyfer y blynyddoedd ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2023 â mis Ebrill 2018

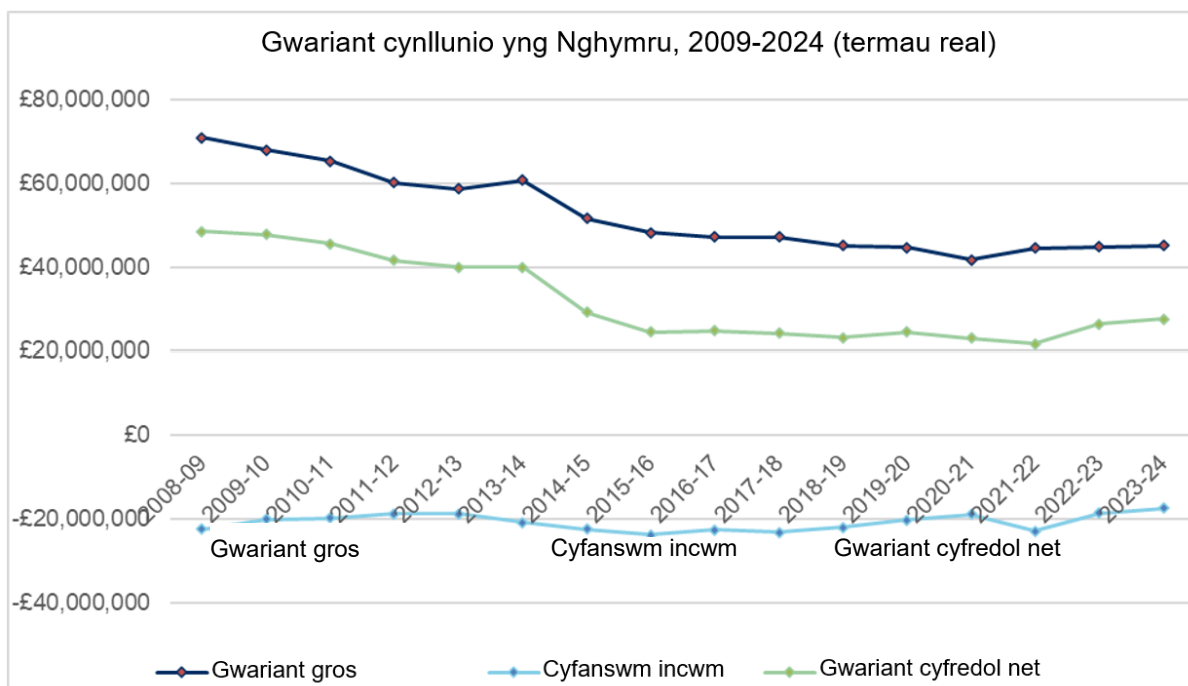
- 3.5. Mae'r tabl a'r graffiau canlynol yn nodi'r incwm a'r gwariant cynllunio termau real cronus ar gyfer pob ACLI yng Nghymru rhwng blynyddoedd ariannol mis Ebrill 2008 a mis Ebrill 2023 (wedi'i addasu ar gyfer chwyddiant).

Gwariant / Incwm	Ebrill 2008	Ebrill 2023	Newid
Gwariant gros	£70,854,000	£45,031,000	£-25,833,000 (-37%)
Cyfanswm incwm	£22,336,000	£17,423,000	£-4,913,000 (-22%)
Gwariant net	£48,518,000	£27,608,000	£-20,910,000 (-43%)
Incwm fel cyfran o wariant gros y gwasanaeth cynllunio	32%	39%	

Ffigur 2: Tabl yn dangos incwm a gwariant cynllunio tymor real (mis Ebrill 2008 – mis Ebrill 2023). Data a gyrchwyd drwy StatsCymru, [Data Aldro Refeniw](#) (Mai 2025). Dadansoddiad gan RTPI.

- 3.6. Y prif ganfyddiadau o Ffigur 2 yw'r rhai rhwng y flwyddyn ariannol yn dechrau mis Ebrill 2008 a'r flwyddyn ariannol yn dechrau mis Ebrill 2023:
- Gostyngodd gwariant gros ar gyfer gwasanaethau cynllunio yng Nghymru 37%. Y prif wariant yw costau staffio;
 - Gostyngodd cyfanswm yr incwm ar gyfer gwasanaethau cynllunio yng Nghymru 22%. Y brif ffynhonnell incwm yw ffioedd ceisiadau cynllunio;
 - Gostyngodd gwariant net ar gyfer gwasanaethau cynllunio yng Nghymru 43%. Mewn cymhariaeth, gostyngodd gwariant net mewn termau real ar

wasanaethau cynllunio yn Lloegr 20% dros yr un cyfnod ([adroddiad Cyflwr y Proffesiwn – Lloegr 2025](#)).

Ffigur 3: Gwariant net ACLI Cymru gyfan (termau real) (blwyddyn ariannol yn dechrau mis Ebrill 2008 o'i gymharu â blwyddyn ariannol yn dechrau mis Ebrill 2023). Data a gyrchwyd drwy StatsCymru, [Data Aildro Refeniw](#) (Mai 2025). Dadansoddiad gan RTPI.

3.7. Mae'r data yn Ffigur 3 yn dangos:

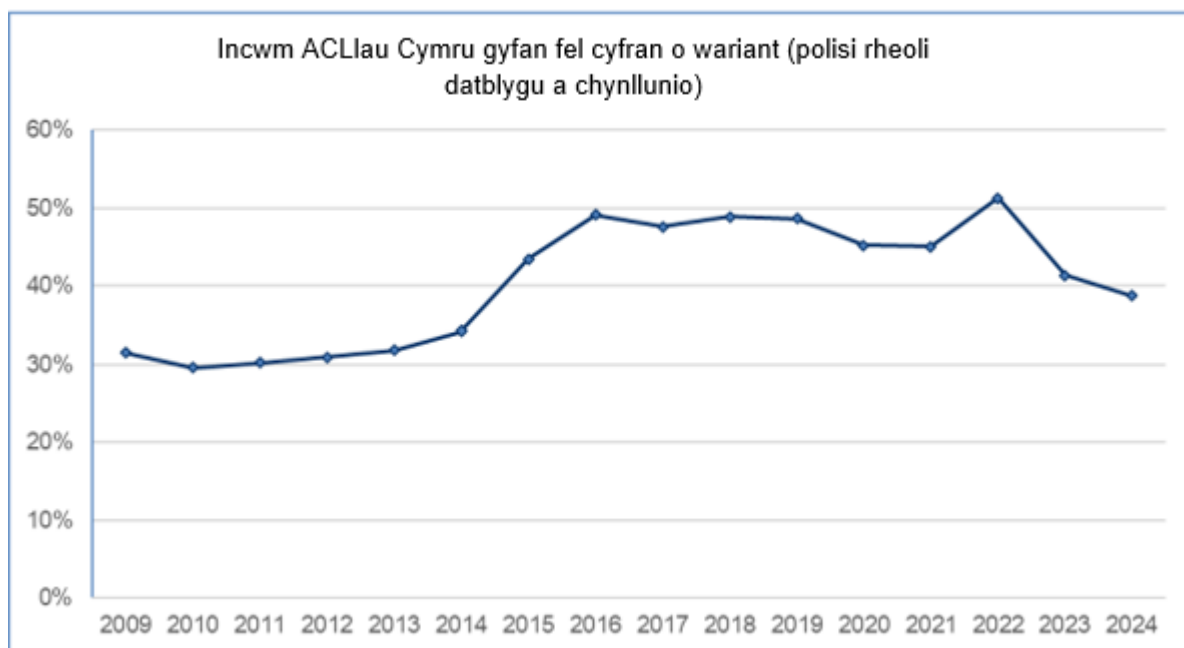
- Mae gwariant gros wedi gostwng £25m o tua £70m yn y flwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2008 i ychydig dros £45m yn y flwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2023;
- Gostyngodd y gwariant net o tua £50 miliwn yn y flwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2008 i ychydig o dan £25 miliwn rhwng blynnyddoedd ariannol mis Ebrill 2015 a mis Ebrill 2021, cyn codi i tua £28 miliwn ym mlwyddyn ariannol mis Ebrill 2023;
- Mae cyfanswm yr incwm wedi aros yn gyson tua £20m o flynyddoedd ariannol mis Ebrill 2008 i fis Ebrill 2023, yn amrywio o uchafswm o bron i £24m ym mlwyddyn ariannol mis Ebrill 2016 i isafswm o £17m ym mlwyddyn ariannol mis Ebrill 2023.

- 3.8. Daw incwm gwasanaeth cynllunio yn bennaf o ffioedd ceisiadau cynllunio statudol a osodir gan Lywodraeth Cymru, gydag incwm ffioedd ychwanegol yn ystod y blynyddoedd diwethaf o wasanaethau cyngor cyn gwneud cais statudol a dewisol. Mae'r data'n dangos bod incwm wedi cynyddu'n araf rhwng blynyddoedd ariannol mis Ebrill 2013 a mis Ebrill 2016 ond ers hynny mae wedi gweld tuedd o ostyngiad araf, mewn termau real, ac eithrio blwyddyn ariannol mis Ebrill 2021. Cyrhaeddodd incwm uchafbwynt ym mlwyddyn ariannol mis Ebrill 2016, gan ragori ar incwm blwyddyn ariannol mis Ebrill 2008 mewn termau real, ond gostyngodd i'w lefel isaf ym mlwyddyn ariannol mis Ebrill 2023.
- 3.9. Yn ogystal â chynnydd mewn ffioedd ceisiadau cynllunio statudol a osodir gan Lywodraeth Cymru, mae incwm ACLlau yn cael ei ddylanwadu gan nifer bach o ffactorau craidd, gan gynnwys cylchoedd economaidd (ffyniant a dirywiad datblygu), newidiadau mewn rheoliadau adeiladu a all ysgogi cynnydd neu ddirywiad mewn ceisiadau cynllunio, a statws Cynlluniau Datblygu Lleol (er enghraifft Cynllun sydd newydd ei fabwysiadu gyda digon o ddyraniadau safle o'i gymharu â Chynllun hŷn sydd wedi'i gyflawni). Gall polisi neu wleidyddiaeth genedlaethol hefyd gael dylanwad, er enghraifft mae mwy o gymorth i brosiectau ynni adnewyddadwy yn rhoi hwb i hyder y farchnad i fuddsoddi.
- 3.10. I'w nodi yn ystod y cyfnod ers 2008/09:
- Aeth y DU i gyfnod parhaus o ddirwasgiad economaidd yn dilyn argyfwng ariannol 2008;
 - Cynyddwyd ffioedd ceisiadau cynllunio statudol tua 15% ym mis Hydref 2015 a thua 20% ym mis Awst 2020;
 - Roedd Rheoliadau Adeiladu yng Nghymru yn ei gwneud yn ofynnol i systemau chwistrellu tân gael eu gosod mewn anheddau o fis Ionawr 2016 ymlaen;
 - Cyflwynodd newid deddfwriaethol Ddatblygiadau o Arwyddocâd Cenedlaethol ym mis Mawrth 2016, sy'n golygu bod gwneud penderfyniadau ar brosiectau ynni adnewyddadwy maint canolig wedi symud o ACLlau i Lywodraeth Cymru;
 - Dywedir bod Brexit ym mis Ionawr 2020 a chyfyngiadau symud Covid ym mis Mawrth 2020 wedi effeithio ar fynediad at weithwyr adeiladu a deunyddiau

adeiladu, gan effeithio ar fuddsoddiad gan y diwydiant datblygu;

- Dirymwyd Nodyn Cyngor Technegol 1 ym mis Mawrth 2020, gan gynyddu'r cysylltiad rhwng cyflenwad tir y CDLI ac incwm ffioedd ymgeisio drwy ddileu'r cyfle i safleoedd gael eu datblygu y tu allan i'r system a arweinir gan y Cynllun;
- Ym mis Ionawr 2021, daeth cyngor newydd gan CNC ynghylch niwtraliaeth maetholion â chynigion datblygu i stop dros nos mewn naw dalgylch afon ACA yng Nghymru, nes i atebion dros dro gael eu canfod fisoedd yn ddiweddarach. Ym mis Gorffennaf 2025, cyhoeddodd CNC gyngor newydd ynghylch lefelau nitrad mewn ACAau morol. O fewn dalgylchoedd Sir Gaerfyrddin, Abertawe, Sir Benfro a Chastell-nedd Port Talbot, mae'n bosibl y bydd darpariaeth bron i 12,000 o gartrefi yn ogystal â phrosiectau sy'n gysylltiedig â'r Porthladd Rhydd Celtaidd hefyd yn cael eu heffeithio ([11 Rhagfyr 2025 Erthygl BBC Cymru](#)).

- 3.11. Mae gwariant ACLlau yn bennaf ar staffio, ond gall costau apeliadau achlysurol a buddsoddiad TG gael effaith sylweddol hefyd. Mae cylchoedd CDLI yn effeithio ar incwm yn ogystal â gwariant: mae cychwyn CDLI yn cychwyn gwariant ar y sail dystiolaeth a chapasiti'r tîm i sicrhau cyflawniad. I'r gwrthwyneb, gall y cyfnod yn union cyn ac ar ôl mabwysiadu'r CDLI ysgogi cyflwyno nifer fwy o geisiadau mawr mewn ymateb i ddyraniadau safleoedd newydd, sydd wedyn yn lleihau wrth i CDLI heneiddio a safleoedd strategol gael caniatâd.
- 3.12. Mae incwm fel cyfran o wariant yn cyfeirio at swm yr incwm a dderbynnir gan ACLlau drwy ffioedd cynllunio a thaliadau eraill (er enghraifft cyngor cyn ymgeisio) o'i gymharu â'r swm a werir ar ddarparu'r gwasanaeth cynllunio. Mae canran uwch yn golygu bod ACLI yn talu mwy o'i gostau cynllunio drwy ei incwm ei hun, ac yn fwy hunangynhaliol, tra bod cyfran is yn dangos bod yr ACLI yn fwy dibynnol ar gyllid o gyllideb ganolog yr awdurdod lleol.
- 3.13. Roedd cyfanswm incwm cynllunio Cymru fel cyfran o'i gwariant cynllunio yn uwch yn 2024 nag yn 2009, gan gyrraedd uchafbwynt o 51% yn 2022. Mae hyn yn bennaf oherwydd costau darparu gwasanaethau is. Fodd bynnag, mae ffigurau'n amrywio rhwng ACLlau unigol.

Ffigur 4: (blynyddoedd ariannol mis Ebrill 2008 i fis Ebrill 2023). Data a gyrchwyd drwy StatsCymru, [Data Aldro Refeniw](#) (Mai 2025). Dadansoddiad gan RTPI.

- 3.14. Mae'r data yn Ffigur 4 yn dangos bod incwm fel cyfran o wariant wedi codi o tua 30% o 2009 i 2013 i fyny i 45-50% o 2016 i 2022 ac wedi gostwng i 40% yn 2024.
- 3.15. Mae nifer o ymatebion i'r arolwg yn awgrymu bod y newid ers 2022 wedi bod oherwydd cydnabyddiaeth bod toriadau cyni wedi mynd yn rhy bell, gan effeithio ar berfformiad, morâl a chadw staff. Mae mynd i'r afael â hyn yn gofyn am ailfuddsoddi wrth ddechrau gweithio ar Gynlluniau Datblygu Lleol newydd, gyda gweithgaredd recriwtio yn dechrau adfer capasiti'r tîm ond yn effeithio'n andwyol ar gostau net.

Sylwadau'r ACLLau ar newidiadau cyllideb rhwng y blynyddoedd ariannol yn dechrau mis Ebrill 2018 a mis Ebrill 2023

- 3.16. Gofynnwyd i'r ymatebwyr esbonio unrhyw newidiadau i'r gyllideb yn eu ACLI rhwng y blynyddoedd ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2018 ac ym mis Ebrill 2023. Roedd hyn yn cynnwys darparu gwybodaeth am arbedion cyllidebol corfforaethol sylweddol neu fuddsoddiad yn y gwasanaeth cynllunio: cafwyd 24 o ymatebion. Pwysleisiodd un ymatebydd y ffaith bod yr amserlen hon yn adlewyrchu tuedd ehangach dros y

degawd diwethaf, “lle nad yw cyllidebau wedi cadw i fyny â chostau chwyddiant ar y cyfan.”

3.17. Mewn rhai achosion, mae ailstrwythuro o fewn awdurdodau lleol dros sawl blwyddyn wedi gwneud arbedion a/neu fuddsoddiadau cyllidebol yn llai gweladwy neu adnabyddadwy: “Mae’n bwysig tynnu sylw at y ffaith bod amryw brosesau ailstrwythuro ar draws y Cyngor ers 2018 yn ei gwneud hi’n anodd dadansoddi gofynion arbed cyllidebol yn benodol ar gyfer yr ACLI.”

3.18. Canolbwyntiodd y rhan fwyaf o’r ymatebwyr yn bennaf ar arbedion cyllideb corfforaethol, gan dynnu sylw at yr amgylchiadau a’r dulliau amrywiol ar draws gwahanol ACLlau:

“Mae’n ofynnol i bob adran ar draws y strwythur corfforaethol gynnig toriadau yn y gyllideb a/neu arbedion effeithlonrwydd yn flynyddol fel y gall y Cyngor gyflawni cyllideb gytbwys. Er enghraifft, ar gyfer blwyddyn ariannol 2023/24 roedd yn ofynnol i bob gwasanaeth sicrhau arbedion o 2% ar eu cyllidebau priodol. Ar gyfer 2025/26 mae pob adran wedi gorfod cyflawni toriadau/arbedion effeithlonrwydd o 5%. Nid oes unrhyw fuddsoddiad corfforaethol wedi bod yn y gwasanaeth cynllunio dros y cyfnod 2018/19 i 2023/24.” (Ymatebydd ACLI)

“Mae gostyngiadau i gyllideb Cynllunio wedi digwydd bob blwyddyn o 2018/19 i 2023/24, yn amrywio o ostyngiadau o 10% i 35%.” (Ymatebydd ACLI)

“Arbedion effeithlonrwydd sydd eu hangen i fodloni cyfyngiad cyllideb craidd corfforaethol flwyddyn ar ôl blwyddyn ers 2018 o tua £70-100k y flwyddyn.” (Ymatebydd ACLI)

3.19. Nododd hanner yr ymatebwyr fesurau sy’n gysylltiedig â recriwtio, megis colli swyddi, gohirio recriwtio, a rhewi swyddi gwag ar draws y gwasanaeth cynllunio fel ffordd o gyfrannu at arbedion yn y gyllideb:

“Toriadau swyddi diweddar mewn gwasanaethau cymorth Cynllunio (mae hyn wrth gwrs yn dal i effeithio ar gyflymder y Gwasanaeth Cynllunio ac yn ychwanegu pwysau at swyddogion o ran amserlenni), yn hytrach na swyddi Swyddogion Cynllunio. Mae swyddi gwag wedi cael eu cadw'n wag oherwydd anghenion cyllidebol, a diffygion incwm.” (Ymatebydd ACLI)

“Mae cyllideb y Gwasanaeth Cynllunio wedi bod yn gymharol sefydlog dros y cyfnod pum mlynedd diwethaf ac nid oes angen gwneud toriadau sylweddol. Fodd bynnag, nid yw hynny wedi golygu ein bod wedi bod yn gwbl ddiogel rhag yr angen i wneud arbedion. Fodd bynnag, gwnaed arbedion er bod rhywfaint o rewi prosesau recriwtio ac adolygiadau o ffioedd anstatudol wedi digwydd.” (Ymatebydd ACLI)

3.20. Darperir dadansoddiad pellach o lefelau swyddi gwag yn ddiweddarach yn yr adroddiad hwn (paragraff 4.30 – 4.35).

3.21. Tynnodd un ymatebydd sylw at sefyllfa lle'r oedd angen buddsoddiad corfforaethol i fynd i'r afael â gwaith sydd wedi cronni oherwydd mesurau arbedion yn y gyllideb:

“Rydym wedi gorfod cynyddu'r oedi ar gyfer swyddi gwag (h.y. peidio â recriwtio er mwyn arbed costau), rydym wedi lleihau rhai rolau o lefel swyddog i gynorthwyydd pan fydd staff wedi symud ymlaen. Fodd bynnag, oherwydd adolygiad Archwilio Cymru ac ôl-groniadau achosion (yn bennaf o ganlyniad i broblemau recriwtio) yn 2022, darparodd y cyngor fuddsoddiad o £250,000 i ni benodi ymgynghorwyr i glirio rhywfaint o'r ôl-groniad”. (Ymatebydd ACLI)

3.22. Mewn rhai achosion, mae mesurau rhewi'r broses recriwtio neu ailstrwythuro wedi symud yr her i rywle arall yn unig, er enghraifft cynyddu llwythi gwaith a phwysau.

“Mae swyddi gweinyddol wedi cael eu dileu yn y gorffennol, ond mae hyn wedi trosglwyddo'r llwyth gwaith i swyddogion cynllunio.” (Ymatebydd ACLI)

“Dechreuwyd taliadau dewisol am waith cyn gwneud cais penodol yn 2018 ond daeth yn amlwg bod lleihau lefelau staffio yn golygu bod unrhyw fudd

incwm bach yn cael ei orbwyso gan y pwysau a roddir ar Swyddogion DM wedi'u gorymestyn sy'n delio â llwythi gwaith cynyddol ar geisiadau cynllunio.”
(Ymatebydd ACLI)

ACLI: Arferion arloesol sy'n cynhyrchu incwm neu'n lleihau costau darparu gwasanaethau

3.23. Mewn ymateb i doriadau cyllidebol, cyflwynodd nifer o ACLlau arferion cynhyrchu incwm:

- Cyflwyno Cytundebau Perfformiad Cynllunio (PPAs)
- Ceisiadau am gyllid grant y DU / LIC i wneud gwaith datblygu
- Cynnydd yn y cynnig o ffioedd/gwasanaethau cynllunio anstatudol
- Hyrwyddo Tystysgrifau Datblygu Cyfreithlon drwy waith gorfodi ac ymholiadau datblygu a ganiateir
- Gwasanaethau cyngor cyn-ymgeisio gwell (e.e. cyfarfodydd tîm datblygu wyneb yn wyneb, cyfarfodydd safle dewisol, darparu gwasanaethau'n gyflymach)
- Gwasanaethau cais cyflym
- Codi tâl am dystysgrifau cydymffurfio a chwblhau
- Datblygu canolfannau rhagoriaeth (e.e. bioamrywiaeth, mwynau, rheoli maetholion) a dod â gwasanaethau sydd wedi'u contractio'n allanol yn fewnol
- Cytundebau Lefel Gwasanaeth gydag ACLlau cyfagos
- Cyflwyno ffioedd y cytunwyd arnynt yn rhanbarthol ar gyfer defnyddio'r 'Pecyn Cymorth Hyfywedd Datblygu'

3.24. Gofynnwyd i ACLlau am arferion arloesol i gynhyrchu incwm neu leihau costau. Cafwyd cyfanswm o 24 o ymatebion, yn amlinellu amrywiaeth o syniadau a weithredwyd gan ACLlau. Nid yw'r adroddiad hwn yn archwilio i ba raddau yr oedd y rhain yn llwyddiannus, heblaw am nodi'r amgylchiadau a'r cyd-destunau gwahanol y cawsant eu rhoi ar waith ynddynt.

3.25. Dyma'r arferion arbed costau a restrir gan ACLlau:

- Dal swyddi gwag
- Ailstrwythuro gwasanaethau
- Ailstrwythuro staff i gyflwyno graddau bwydo fel swyddi graddedig a thechnegydd er mwyn cyflawni effeithlonrwydd ariannol
- Lleihau dibyniaeth ar ddefnyddio ymgynghorwyr
- Gweithio ar y cyd ag awdurdodau cyfagos i greu Canllawiau Cynllunio Atodol/sylfaen dystiolaeth ac ati.
- Ailasesu cronfeydd wrth gefn ariannol a rhyddhau cronfeydd wrth gefn
- Adolygiad o asedau tir i'w datblygu neu eu gwerthu
- Symud i arferion gweithio ystwyth a rhesymoli gofod swyddfa
- Ymweliadau mwy effeithlon â'r safle i leihau hawliadau milltiroedd neu ddefnyddio ceir cronfa
- Adolygiad o effeithlonrwydd (symleiddio prosesau, cael gwared ar yr holl bapur/systemau digideiddio/adolygu system gefn swyddfa/ymweliadau safle ac ati)
- Defnyddio gwasanaethau digidol i gynyddu awtomeiddio a chyflawni effeithlonrwydd gyda gostyngiad mewn cyswllt wyneb yn wyneb a mwy o ddibyniaeth ar gyfathrebu electronig.

3.26. Pwysleisiodd un ymatebydd “[na ellir gwarantu llawer o'r arferion cynhyrchu incwm a adroddwyd mewn unrhyw flwyddyn benodol](#)” ac felly efallai nad ydynt yn cynrychioli ffynonellau incwm dibynadwy, hirdymor. Gallai hyn hefyd fod yn berthnasol yn yr un modd i rai arferion arbed costau. Yn yr un modd, mae gwasanaethau dewisol gwell fel ceisiadau cyflym neu gyngor cyn gwneud cais gwell yn dibynnu ar lefelau staffio digonol o fewn timau cynllunio ac o fewn gwasanaethau arbenigol fel priffyrdd ac ecoleg, sy'n darparu cyngor hanfodol.

3.27. Er bod un ymatebydd wedi nodi bod adolygu effeithlonrwydd mewnol wedi arwain at eu ACLI yn “[gwella ei berfformiad Rheoli Datblygu i'r chwarterl uchaf](#)”, tynnodd ymatebydd arall sylw at effeithiau andwyol mentrau effeithlonrwydd, gan nodi effaith

negyddol ar gapasiti, morâl a pherfformiad eu ACLI:

“Rydym wedi ceisio cynyddu ffioedd cynllunio anstatudol fel math o gynhyrchu incwm, er bod hyn wedi arwain at ganlyniadau dibwys. Mae maint y datblygiadau o fewn [yr ACLI] yn ôl pob tebyg yn gwneud gwasanaethau o'r fath yn llai pwysig. Rydym wedi colli swyddogion oherwydd arbedion dros y deng mlynedd diwethaf ac rydym hyd yn oed wedi uno'r gwasanaethau Rheoli Polisi a Datblygu. Ni ystyriwyd bod hyn yn llwyddiant, felly mae'r gwasanaethau bellach wedi'u datgysylltu. Ystyriwyd tua phum mlynedd yn ôl ein bod wedi torri'n rhy ddwfn a'i fod yn cael effaith negyddol iawn ar gapasiti, morâl a llesiant staff. Mae rhywfaint o ail-fuddsoddi wedi digwydd i geisio mynd i'r afael â hyn.” (Ymatebydd ACLI)

“Mae rhai ACLlau wedi gallu mynd i'r afael â phwysau cyllidebol drwy gynhyrchu incwm ychwanegol neu fesurau arbed costau. Fodd bynnag, mae eraill wedi wynebu cyfyngiadau sy'n cyfyngu ar eu gallu i wneud hynny: “Gwnaethom atal ceisiadau cyn gwneud cais anstatudol a sganio ffeiliau hanesyddol am gyfnod o 9 mis i ganolbwyntio ar achosion. Nid ydym wedi ymgymryd ag unrhyw waith cynhyrchu incwm.” (Ymatebydd ACLI)

- 3.28. Mae'r ymatebion yn dangos darlun cymysg o ran effeithiolrwydd PPA's fel ffynhonnell incwm gyson a dibynadwy: “Mae defnyddio PPA's wedi profi'n arbennig o lwyddiannus ac wedi galluogi'r gwasanaeth i ailfuddsoddi elfen o'r incwm hwnnw i gynyddu capasiti a gwydnwch.” Tra bod eraill wedi nodi bod “ymdrechion gwell i gyflwyno ffioedd cyn gwneud cais anstatudol a PPA heb gael lawer o lwyddiant.”
- 3.29. Mae Cytundebau Perfformiad Cynllunio (PPAau) yn codi pwynt diddorol ynddynt eu hunain. Cysyniad Cytundeb Cynllunio Cynaliadwy (PPA) yw bod ymgeisydd yn talu am wasanaeth gwell gwarantedig, er enghraifft bodlioni dyddiadau cau allweddol megis ymatebion gan ymgylgoreion, cyfarfod Pwyllgor Cynllunio targed a llofnodi'r cytundeb cyfraniadau cynllunio Adran 106. Telir y ffi PPA i ddarparu adnodd pwrpasol, er enghraifft drwy ddod â staff ychwanegol i mewn neu drwy ddyrannu cais PPA mawr i swyddog cynllunio presennol a'i lenwi'n ôl i gwmpasu rhywfaint o'u gwaith achos o ddydd i ddydd. O ganlyniad, ni ddylid ystyried PPA's yn gyffredinol fel

incwm ychwanegol nac yn gyfraniad at dargedau arbedion, oherwydd dylid ailfuddsoddi'r taliad a dderbynnir mewn capasiti ychwanegol. Mewn gwirionedd, fodd bynnag, defnyddir taliadau PPA yn aml i ailgyfeirio adnoddau presennol i brosiect penodol, gyda gwaith achos beunyddiol arall yn cael ei ddadflaenoriaethu.

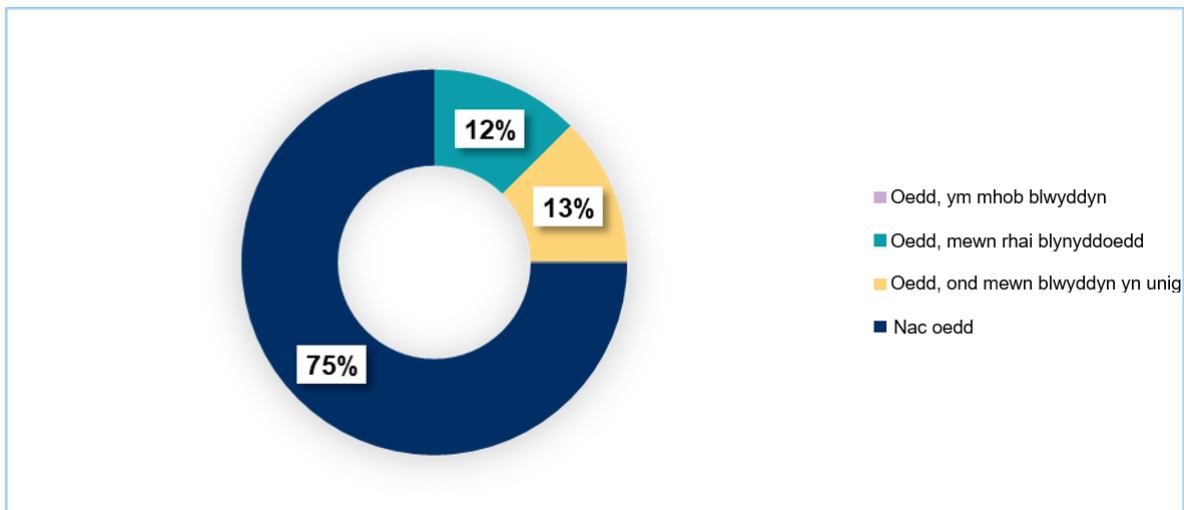
- 3.30. Hyd yn oed gyda Phartneriaethau PPAs, nid yw'r incwm bob amser yn fwy na chost darparu gwasanaeth nac yn ei gwmpasu'n llawn. Mae rhai PPAs yn gofyn am lefelau uchel o wasanaeth neu fewnbnw arbenigol sy'n defnyddio'r ffi gyfan, yn enwedig os ydynt yn golygu bod angen defnyddio ymgynghorwyr arbenigol allanol.

“Dim ond yn ddiweddar yr ydym wedi edrych ar hyn fel llwybr ar gyfer refeniw. Fodd bynnag, rydym wedi canfod bod cyfleoedd yn gyfyngedig yn yr ACLlau gwledig/bach hwn a phan fydd Cytundeb Cynllunio PPA wedi'i lofnodi, mae lefel y gwasanaeth yr ydym wedi'n clymu iddi yn sylweddol ac yn hanesyddol rydym wedi ein gweld yn cyflogi ymgynghorwyr cynllunio allanol (drud) i ddarparu'r gwasanaeth. Rydym wedi llofnodi pedwar PPA ac rwy'n credu y bydd y rhain yn talu costau darparu'r gwasanaeth yn y ceisiadau hynny bron.” (Ymatebydd ACLI)

- 3.31. Ar ben hynny, heb lif cyson o PPAs, nid oes gan ACLlau sicrwydd ariannol i gyllidebu ar gyfer cyflogi swyddogion parhaol ychwanegol.

ACLI: Incwm a gafwyd o geisiadau cynllunio

- 3.32. Gofynnwyd i ACLlau a oedd yr incwm a gafwyd o geisiadau cynllunio (gan gynnwys PPAs) yn fwy na chostau darparu'r gwasanaeth rheoli datblygu ers mis Ebrill 2018. O'r 24 ymateb, atebodd 75% 'nac oedd', gyda 12% yn nodi bod incwm wedi rhagori ar gost mewn rhai blynyddoedd (ond nid pob un), a 13% yn nodi bod hyn wedi digwydd mewn un flwyddyn yn unig.

Ffigur 5: Incwm a dderbynnir o geisiadau cynllunio sy'n fwy na chostau darparu'r gwasanaeth rheoli datblygu. Data a gafwyd mynediad iddo drwy arolwg ymchwil RTPI (Mai 2025).

- 3.33. Ymhlith y rhai a atebodd 'ydw', dywedodd 83% (pump ACLlau), yn hytrach na chael eu hailfuddsoddi mewn gwelliannau i wasanaethau, fod yr arian dros ben wedi'i ailgyfeirio i gyllideb ganolog yr awdurdod lleol i wrthbwysu pwysau cyllidebol ehangach. Mae hyn yn tynnu sylw at risg allweddol yn y dyfodol y bydd awdurdodau lleol yn methu ag ailfuddsoddi incwm ffioedd ychwanegol sy'n deillio o'r cynnydd mewn ffioedd ymgeisio ym mis Rhagfyr 2025 mewn gwelliannau i wasanaethau cynllunio fel y bwriadwyd.

Anghydbwysedd incwm, llwyth gwaith ac adnoddau

- 3.34. Rhoddodd yr ymatebwyr gyd-destun ychwanegol i heriau cyllidebu gwasanaethau. Mae'r materion allweddol a godwyd wedi'u crynhoi isod.
- 3.35. Yn aml, mae awdurdodau'n delio â cheisiadau cynllunio cost uchel ond ffioedd isel, gan ddod â chostau ac amser ychwanegol sylweddol yn aml, ond gydag ychydig iawn o incwm ychwanegol, neu ddim incwm o gwbl. Archwilir y mater hwn drwy ymgynghoriad Llywodraeth Cymru, ['Hyrwyddo gwasanaeth cynllunio cydnerth sy'n perfformio'n dda'](#) a bydd y penderfyniad dilynol i gynyddu ffioedd yn mynd rhywfaint o'r ffordd er mwyn helpu i fynd i'r afael â'r mater hwn.

- 3.36. Mae'r rhan fwyaf o Awdurdodau Lleol yn nodi mai dim ond cyfran fach o gostau gwirioneddol y gwasanaeth sy'n cael eu talu gan ffioedd cynllunio, gydag un ymatebydd yn nodi bod ffioedd yn talu tua 25% o'u costau. Wrth edrych ar incwm cynllunio fel cyfran o wariant cyfan y gwasanaeth cynllunio, mae ein hymchwil wedi dangos bod lefel gyfartalog adennill costau ledled Cymru yn 32% yn 2009, gan gynyddu i 39% yn 2024. Yn 2024, y lefel isaf o adennill costau oedd 22% (Merthyr), tra'r uchaf oedd Wrecsam (77%). Fodd bynnag, ystyrir bod y ffigur olaf hwn yn eithriad o ystyried y gyfran uchel iawn o swyddi gwag o fewn yr ACLI hwnnw, sy'n golygu bod ei gostau darparu gwasanaethau yn artiffisial o isel. Yr ail lefel uchaf o adennill costau yn 2024 oedd Sir y Fflint (53%).
- 3.37. Wrth edrych ar ddata adennill costau ar gyfer y gwasanaeth rheoli datblygu yn unig, mae ein hymchwil wedi dangos bod cyfartaledd Cymru gyfan yn 46% yn 2009, gan gynyddu i 56% yn 2024. Yn 2024, y lefel isaf o adennill costau oedd 31% (Sir Fynwy), tra'r uchaf oedd Wrecsam (126%). Am y rhesymau a nodwyd uchod, ystyrir bod y ffigur olaf hwn yn eithriad. Yr ail lefel uchaf o adennill costau yn 2024 oedd Caerdydd (118%), sy'n golygu bod yr incwm yn fwy na chostau darparu'r gwasanaeth rheoli datblygu. Mae'n werth nodi, dim ond Wrecsam a Chaerdydd a lwyddodd i adennill y costau'n llawn.
- 3.38. Cydnabuwyd y gallai ceisiadau mawr achlysurol roi hwb dros dro i incwm, ond i lawer mae'r rhain yn cael eu hystyried yn anomaleddau yn hytrach na'r norm ac nid ydynt yn sail gynaliadwy i adeiladu strwythur staffio arni.

“Ein prif ffynhonnell incwm yw ceisiadau gan berchnogion tai ac unedau sengl, nid yw'r ffioedd ar gyfer ceisiadau o'r fath yn talu costau penderfynu mewn unrhyw ffordd (ac eithrio gwasanaethau ychwanegol, ecoleg ac ati). Mae llawer yn cael eu heffeithio gan ffosffadau ac mae angen cyngor arbenigol arnynt. Mae llawer yn cael eu 'galw i mewn' i bwyllgor lle mae'n debygol y byddant yn mynd i Archwiliad Safle neu Gyfnod Callio, mae'r rhain yn feichiau cost nad ydynt wedi'u cyfrif yn y ffioedd.” (Ymatebydd ACLI)

“...mae angen gwneud darpariaeth i drosglwyddo ffioedd i flynyddoedd dilynol (o leiaf tri ond argymhellir pump) er mwyn lliniaru'r uchafbwyntiau a'r

isafbwyntiau, a galluogi cynllunio ymlaen llaw effeithiol i gael mwy o staff i mewn pan fydd ffioedd ymgeisio yn caniatáu. Ar hyn o bryd, mae ffioedd mawr a dderbynnir ym mis Chwefror/Mawrth yn disgyn i'r flwyddyn ariannol flaenorol o'r adeg y gwneir y rhan fwyaf o'r gwaith." (Ymatebydd ACLI)

- 3.39. Er ei fod wedi'i groesawu'n fawr, roedd cytundeb ymhlith ymatebwyr yr ACLI na fydd y cynnydd mewn ffioedd a weithredwyd "yn agos at fod yn ddigonol i adennill cost lawn darparu'r gwasanaeth.". Mae'r ymateb hwn yn tynnu sylw at ddiffyg eglurder ynghylch yr hyn y byddai (neu y dylai) adennill costau ei gynnwys.

Yr angen am fuddsoddiad cryfach mewn cynllunio

- 3.40. Ni all incwm ffioedd ar ei ben ei hun ariannu cwmplas llawn y gwasanaeth cynllunio, a'r gwasanaethau ehangach y mae'n dibynnu arnynt, yn gynaliadwy. Pwysleisiodd yr ymatebwyr bwysigrwydd cadw cyllid cyhoeddus craidd er mwyn sicrhau gwasanaeth cynllunio cwbl weithredol a gwydn, yn rhannol oherwydd y gwerth cyhoeddus ehangach a ddarperir gan y system gynllunio. Er bod yr ymgeisydd neu'r tiffeddiannwr yn cael eu cydnabod yn eang fel prif fuddiolwr penderfyniadau rheoli datblygu, mae'r CDLI, yn ogystal â chymau gorfodi, o fudd i'r cyhoedd yn ehangach ac yn lleihau niwed. Yn yr un modd, cydnabuwyd nad oedd ffioedd cynllunio yn gwrthbwysu'n uniongyrchol y mewnbwn o gyngor arbenigol, gan gynnwys ecoleg, tirwedd, sŵn ac ati, sy'n ofynnol gan lawer o geisiadau.

"Mae'n bwysig sicrhau bod y gwasanaeth cynllunio fel swyddogaeth statudol allweddol yn cadw elfen o gyllid craidd waeth beth fo'r potensial i gynhyrchu incwm. Heb wasanaeth cynllunio gweithredol, bydd y gallu i gyflawni twf cynaliadwy a chyfraniadau ariannol Adran 106 er budd y gymuned ehangach yn cael ei rwystro'n ddifrifol. Felly, ni ddylai nod FCR ddileu'r angen i awdurdod lleol ariannu'r gwasanaeth yn ddigonol hefyd." (Ymatebydd ACLI)

- 3.41. Er mwyn sicrhau gwydnwch a chynaliadwyedd gwasanaethau yn y dyfodol, mae angen gwneud rhagor o waith i gytuno ar ddiffiniad o faint y gwasanaeth cynllunio y mae adennill costau llawn yn berthnasol iddo (argymhelliad 3).

Gwasanaethau cyn gwneud cais

- 3.42. Mae gwasanaethau cyn gwneud cais yn perthyn i ddau gategori: gwasanaethau statudol a gwasanaethau dewisol. Mae'r gwasanaeth statudol yn darparu lefel isafswm o wybodaeth ffeithiol, er enghraifft, hanes y safle a pholisïau cynllunio perthnasol, gyda ffi wedi'i gosod gan Lywodraeth Cymru. Mae'r wybodaeth hon eisoes yn gyhoeddus ac mae'n cynnig gwerth cyfyngedig i'r cwsmer.
- 3.43. Gwerth cyngor cyn gwneud cais i'r cwsmer a'r ACLI yw pan fydd yn llunio cynnig datblygu ac yn darparu eglurder a sicrwydd i bob rhanddeiliad, gan arwain at broses symlach yng nghyfnod y cais cynllunio statudol.
- 3.44. Mae'r rhan fwyaf o ACLlau yn cynnig gwasanaeth cyngor cyn gwneud cais disgresiynol gwell gyda ffi a bennir yn lleol: mae'r gwasanaeth gwell hwn yn ychwanegu cyngor gan swyddogion cynllunio ac ymgynghorai er mwyn helpu i hysbysu'r cwsmer am y tebygolrwydd o gael caniatâd cynllunio ar gyfer eu cynnig. Gwnaeth ymatebwyr ACLlau sylwadau y gallai swyddogion ac ymgeiswyr elwa o ymatebion cyngor cyn ymgeisio mwy manwl, wedi'u llywio gan ymgynghoreion, ond mae hynny'n gofyn am gymorth arbenigwyr ac ymgynghoreion statudol sydd yn aml yn eistedd y tu allan i'r ACLI, ac weithiau'n eistedd y tu allan i'r awdurdod lleol, fel CNC. Mae angen i ffioedd am gyngor dewisol adlewyrchu cwrmpas llawn y gwaith dan sylw a'u hadolygu'n rheolaidd. Yn ddelfrydol, byddai pob ymgynghorai allweddol yn cael eu cynnwys (a'u had-dalu).

Prosesau NSIP a DNS

- 3.45. Mynegodd rhai ymatebwyr bryderon ynghylch lefel y gwaith sydd ei angen i ddarparu Adroddiadau ar yr Effaith Leol (LIRs) ar gyfer Prosiectau Seilwaith o Arwyddocâd Cenedlaethol (Nhsips) neu Ddatblygiadau o Arwyddocâd Cenedlaethol (DNS), y derbynnir ffi enwol amdanynt.

“Mae cynhyrchu LIRs a rheoli'r galw gan bobl leol/aelodau ar gyfer y prosiectau hyn yn enfawr. Rhaid dod o hyd i ateb ledled Cymru drwy

Gydwasanaeth sy'n rheoli'r mewnbwn cynllunio ac ymgynghoriaeth sy'n delio â'r mewnbwn arbenigol.” (Ymatebydd ACLI)

Cyllid annigonol ar gyfer gorfodi a gwasanaethau arbenigol

- 3.46. Gorfodi cynllunio yw asgwrn cefn hanfodol system gynllunio effeithiol ond cyfeirir ati'n aml fel Sinderela'r gwasanaeth cynllunio, gan ei bod heb ddigon o adnoddau ac felly'n araf, ac yn cael ei hystyried yn aneffeithiol. Dywedodd y rhan fwyaf o'r cyfranogwyr eu bod yn cefnogi'r cynnig yn ymgynghoriad diweddar Llywodraeth Cymru i gyflwyno ffi uwch ar gyfer ceisiadau ôl-weithredol yn ogystal â ffi am gyflwyno apêl, i adlewyrchu'r costau ychwanegol a achosir gan bwrs y wlad. Nid yw'r naill na'r llall o'r newidiadau hyn yn cael eu cyflwyno ar hyn o bryd gan fod angen eu hystyried ymhellach.

Cyfyngiadau gweithredol ac adnoddau

- 3.47. Roedd ymatebwyr yn pryderu bod diffyg staff gan Awdurdodau Cynllunio Lleol, gan nodi problemau capasiti gyda chynghorwyr arbenigol, rolau uwch a rheoli, yn benodol. Rhoddir ystyriaeth bellach i sgiliau ac arbenigeddau yn ddiweddarach yn yr adroddiad hwn.
- 3.48. Ystyriwyd bod recriwtio a chadw staff yn heriol oherwydd amrywiaeth o faterion, gan gynnwys cyflogau anghystadluel mewn rhai achosion a phrinder cynllunwyr profiadol. Ystyrir cyflogau a recriwtio yn ddiweddarach yn yr adroddiad hwn.

“[Mae] prinder cyffredinol o gynllunwyr medrus a swyddogion technegol gwybodus ar draws y sector. Felly, er gwaethaf cynnydd mewn incwm bydd yn dal i fod yn anodd recriwtio a chadw staff o ansawdd uchel. Mae lleoliadau i staff iau a thechnegwyr yn bwysig ond nid ydynt yn mynd i'r afael â'r prinder presennol. Felly, mae angen cyflogau uwch er mwyn mynd rhywfaint o'r ffordd i fynd i'r afael â recriwtio a chadw staff ar unwaith.” (Ymatebydd ACLI)

- 3.49. Adroddwyd bod systemau TG yn aml wedi dyddio, neu'n cael eu tanddefnyddio ac yn llesteirio cynhyrchiant. Ystyrir y pwnc hwn ymhellach yn yr ymchwil gan [Brifysgol Caerdydd, a gomisiynwyd gan RTPI Cymru](#).

ACLI: Ailfuddsoddi ffioedd yn y system gynllunio

- 3.50. O ran cyllidebu tymor hwy, cyflwynwyd cynnydd mewn ffioedd ceisiadau cynllunio gan [Lywodraeth Cymru ar 01 Rhagfyr 2025](#). Mae'r cynnydd hyn mewn hyn yn nodi newid sylweddol a chroesawgar tuag at awdurdodau cynllunio lleol sydd â gwell adnoddau. Adlewyrchodd [ymateb RTPI Cymru](#) i'r cynigion hyn gefnogaeth ein haelodau sector preifat i'r cynnydd mewn ffioedd ar yr amod bod yr incwm ffioedd ychwanegol yn cael ei ailfuddsoddi mewn gwasanaethau cynllunio sydd â gwell adnoddau ac felly'n darparu gwasanaethau'n well. Mae bellach yn ddyletswydd ar Gyngorau i sicrhau bod cyllid ychwanegol yn cael ei ailfuddsoddi mewn gwasanaethau cynllunio gwell.
- 3.51. Gofynnwyd i ACLlau a fyddent yn cefnogi gofyniad i ailfuddsoddi incwm ychwanegol o ffioedd ymgeisio, yn deillio o'r cynnydd arfaethedig mewn ffioedd, mewn gwelliannau yn y gwasanaeth cynllunio: mynegodd 22 o ymatebwyr (92%) gefnogaeth dros hyn, ac ymatebodd dau (8%) 'na', er syndod.
- 3.52. Roedd yr ymatebwyr yn ansicr a fyddai cefnogaeth gorfforaethol o fewn eu sefydliad ar gyfer ailfuddsoddi o'r fath: dim ond wyth ymatebydd (33%) oedd yn meddwl y byddai cefnogaeth, roedd 14 ymatebydd (58%) yn ansicr, ac atebodd dau (8% - yr un ymatebwyr a atebodd 'na' i'r cwestiwn uchod) 'na'.
- 3.53. Gofynnwyd i'r ymatebwyr nodi eu prif flaenoriaethau ar gyfer buddsoddi, pe bai incwm ffioedd ychwanegol ar gael i gefnogi gwelliannau yn y gwasanaeth cynllunio. Rhestrwyd amrywiaeth o flaenoriaethau gan y 24 o ymatebwyr fel y crynhoir isod:
- 3.54. **Staff mewnol i gefnogi cynllunio capasiti a chynllunio ar gyfer olyniaeth yn y meysydd canlynol:**
- Rheoli datblygu

- Gorfodi
- Staff polisi i gefnogi monitro CDLI a pharatoi CCA
- Treftadaeth
- Cymorth Busnes (i gryfhau meysydd gan gynnwys ceisiadau Rhyddid Gwybodaeth/cyswllt TGCh)

3.55. **Codwyd y mathau canlynol o rolau:**

- Swyddog hybrid
- Swyddogion iau/dan hyfforddiant i gefnogi olyniaeth a chreu talent gartref
- Cynllunwyr profiadol/uwch (yn cael eu hystyried yn adnodd cyfyngedig)
- Dirprwy Bennaeth Cynllunio, er mwyn caniatáu mwy o amser i adolygu perfformiad y tîm a mesurau gwella
- Swyddog DNS i ddarparu Adroddiadau Effaith Lleol

3.56. **Roedd blaenoriaethau eraill yn cynnwys:**

- Uwchsgilio Cynorthwyrwyr Cynllunio / cynllunwyr dan hyfforddiant presennol drwy ariannu rhyddhad undydd i'r brifysgol
- Cefnogi prentisiaethau i 'ddatblygu eich profiad eich hun'
- Adolygu arbenigwyr technegol i adlewyrchu arbenigedd y rôl yn well

3.57. **Ymgynghorwyr:**

- Ceisio nodi ble roedd ymgynghoreion yn cael problemau er mwyn nodi ffyrdd o leddfu'r baich a sicrhau adborth amserol mewn modd effeithiol
- Canolbwyntio ar wasanaethau arbenigol (ecoleg/treftadaeth/niwtraliaeth maetholion) ac ystyried y potensial ar gyfer cydweithio

3.58. **Digidol:**

- Ystyried defnyddio AI i gefnogi darpariaeth gwasanaethau mwy effeithlon e.e. cofnodi sylwadau/ymgyngoriadau ac ymholiadau datblygu a ganiateir

- Buddsoddi mewn systemau i gyflwyno cofrestru a dilysu'n ddigidol
- Uwchraddio system TG gyda hyfforddiant a datblygiad
- Digiddeiddio pob ffeil hanesyddol i gynyddu mynediad cyhoeddus a lleihau amser staff yn delio ag ymholiadau

3.59. **Ffyrdd gwahanol o weithio/uchelgeisiau ehangach:**

- Creu swyddi wedi'u graddio yn ôl gyrfa i gefnogi dilyniant a chadw staff
- Ailstrwythuro timau i ganolbwyntio ar reoli prosiectau cymwysiaid mawr
- Adolygu graddfeydd cyflog rhai swyddi i gefnogi recriwtio a chadw, ac adlewyrchu pwysau llwyth gwaith
- Recriwtio a llenwi rolau sy'n wag ar hyn o bryd oherwydd rhewi prosesau recriwtio
- Asesiad cymeriad morlun a thirwedd i gefnogi uchelgeisiau ehangach Erthygl 4 (gan nodi y byddai hyn yn creu gwaith ychwanegol heb incwm ffi)

3.60. **Capasiti a datblygiad staff:**

- Canolbwyntio ar hyfforddi cynllunwyr newydd sy'n siarad Cymraeg
- Annog proffesiynoldeb gan ACLlau sy'n talu ffioedd aelodaeth RTPi
- Adfer/cynyddu cyllidebau hyfforddi
- Uwchsgilio staff mewn agendâu sy'n dod i'r amlwg gan gynnwys newid hinsawdd a sero net

Cyllideb Adran Gynllunio Llywodraeth Cymru

3.61. Ym mis Ebrill 2018, roedd cyllideb Is-adran Gynllunio LIC yn £5.2m, a oedd yn cynnwys taliadau i'r Arolygiaeth Gynllunio (PINs) am wasanaethau yng Nghymru. Ym mis Ebrill 2023, roedd y gyllideb yn £2.1m, gyda £3m pellach wedi'i drosglwyddo i PCAC i dalu eu costau gweithredu. Yn ogystal â'r dyraniad cyllidebol hwn, cynhyrchir incwm drwy ffioedd ar gyfer ceisiadau DNS mewn perthynas â chyfranogiad Gweinidogion Cymru yn y broses. Ni fu unrhyw newidiadau sylweddol i'r gyllideb a effeithiodd ar Is-adran Gynllunio LIC rhwng y flwyddyn ariannol a ddechreuodd ym mis Ebrill 2018 a'r flwyddyn ariannol a ddechreuodd ym mis Ebrill 2023.

- 3.62. Pe bai incwm ychwanegol ar gael i'w fuddsoddi mewn gwella'r ddarpariaeth o wasanaethau cynllunio o fewn yr Adran Gynllunio, y flaenoriaeth uchaf a nodwyd fyddai recriwtio'r genhedlaeth nesaf o gynllunwyr ar lefel graddedig.

Cyllideb PCAC

- 3.63. Arhosodd cyllideb sylfaenol PCAC o £2.98m yr un fath o 2021, pan sefydlwyd PCAC, tan fis Ebrill 2023. Mae cyllideb sylfaenol blwyddyn ariannol Ebrill 2025 wedi cynyddu £2.03m i £5.03m i gefnogi'r cynnydd mewn capasiti i ddelio â cheisiadau seilwaith mewn modd amserol. Bwriedir gwario'r cyllid ychwanegol ar:
- Staff ychwanegol, gan gynnwys Arolygwyr Cynllunio a Gweithwyr Achos, i ymateb i bwysau gwaith cynyddol mewn gwaith achos blaenoriaeth gan gynnwys ceisiadau DNS ac archwilio CDLIau
 - Costau digidol 'untro' i gwblhau'r Porth Gwaith Achos digidol ac i hwyluso mudo hanfodol system CRM PCAC i blatfform digidol newydd
 - Pwysau costau chwyddiannol (e.e. dyfarniadau cyflog a chostau rhedeg hanfodol eraill fel teithio a chynhaliaeth, postio, a thrwyddedau TG).
- 3.64. Yn ogystal â ffioedd a delir gan ACLI ar gyfer archwiliadau CDLI, mae PCAC yn cael incwm ar gyfer ceisiadau DNS ac ar gyfer gwaith achos arbenigol arall e.e. apeliadau amgylcheddol, hawliau tramwy ac ati. Nid oedd ffigurau ar gael adeg ysgrifennu, ond amcangyfrifir bod yr incwm rhwng £1.0m a £1.5m y flwyddyn.
- 3.65. Mae PCAC wedi profi pwysau costau chwyddiannol (dyfarniadau cyflog staff, teithio a chynhaliaeth) ers 2021, sydd wedi cyfateb i £453,890 ym mlwyddyn ariannol mis Ebrill 2024. Cafodd y costau hyn eu talu gan incwm PCAC ac arbedion a wnaed o swyddi gwag dros dro. Mae PCAC wedi symud i wrandawiadau ac ymholiadau rhithwir, yn ddiofyn, ochr yn ochr â system rheoli gwaith ddi-bapur, sydd wedi lleihau costau darparu gwasanaethau. Fodd bynnag, nid oes ffigurau ar gael i fesur yr arbediad hwn.
- 3.66. Ym mlwyddyn ariannol Ebrill 2024, cafodd PCAC fuddsoddiad ychwanegol o £137,000: £80,000 i ddatblygu meddalwedd y Porth Gwaith Achos er mwyn galluogi'r

broses o gyflwyno apeliadau a sylwadau ar-lein, a £57,000 ar gyfer staff Gwaith Achos DNS ychwanegol. Mae trawsnewid digidol yn flaenoriaeth i PCAC wrth iddo gyflwyno porth apeliadau symlach. Mae PCAC wrthi'n gweithio gyda'r Ganolfan Gwasanaethau Cyhoeddus Digidol (CDPS), yn ailgynllunio cynnwys y wefan.

3.67. Dylid ystyried cyllideb PCAC yn erbyn dyletswyddau a gofynion ychwanegol sy'n disgyn ar y gwasanaeth ac yn effeithio ar ei gapasiti, ers mis Hydref 2021, gan gynnwys:

- Rôl newydd y Prif Arolygydd Cynllunio i gefnogi Llywodraeth Cymru a'r proffesiwn cynllunio yng Nghymru, ochr yn ochr ag anghenion adnoddau ychwanegol o ganlyniad i symud o'r Arolygiaeth Gynllunio i Lywodraeth Cymru e.e. colli adnoddau ehangach yr Arolygiaeth Gynllunio, gan gynnwys adnoddau dynol, cyllid, digidol, hyfforddiant, gwybodaeth, cyfreithiol, cyfathrebu;
- Nifer cynyddol o gymwysiadau DNS;
- Paratoi ar gyfer y Broses Caniatadau Seilwaith newydd, a nodir yn Neddf Seilwaith (Cymru) 2024;
- Meysydd gwaith achos newydd gan gynnwys apeliadau tynnu dŵr ac, yn y blynyddoedd i ddod, diogelwch tomenni glo, ymchwiliad Parc Cenedlaethol newydd posibl ac archwiliadau CDS.

3.68. Pe bai incwm ychwanegol ar gael i'w fuddsoddi mewn gwella'r ddarpariaeth gwasanaethau cynllunio o fewn PCAC, byddai'n cael ei wario ar staff ychwanegol i gynnal gwaith achos a buddsoddi mewn systemau digidol ar draws llwyfannau rheoli gwaith achos i wella gwasanaeth cwsmeriaid.

Cyllideb CNC

3.69. Aeth CNC drwy ad-drefnu sylweddol yn 2019 a arweiniodd at ffurfio'r Gwasanaeth Cynllunio Datblygu Cenedlaethol a Chyngor Morol. Dim ond o 2020 ymlaen y mae data ystyrlon wedi bod ar gael.

3.70. Roedd cyllideb net CNC ar gyfer y flwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2020 yn £3.8m, gyda £3.3m ar gyfer costau staff a £0.5m ar gyfer costau nad ydynt yn

gostau staff. Y cyfanswm ar gyfer y flwyddyn ariannol sy'n dechrau ym mis Ebrill 2023 yw £4.1m yn seiliedig ar gostau staff o £3.7m a chostau nad ydynt yn rhai staff o £0.4m.

- 3.71. Mae Gwasanaeth Cyngor Cynllunio CNC yn cael ei ariannu'n bennaf gan grant LIC. O 2025 ymlaen, bydd CNC yn gallu adennill costau sy'n gysylltiedig â'i fewnbwn i Brosiectau Seilwaith o Arwyddocâd Cenedlaethol (NSIP) a Chydsyniadau Deddf Seilwaith Cymru.
- 3.72. Ers mis Ebrill 2018, mae Tîm CNC Cymru wedi gweithredu sawl arfer gyda'r nod o ddarparu eu gwasanaethau cynllunio yn fwy effeithlon yn erbyn cefndir o alw cynyddol am wasanaethau a chymhlethdod cynyddol achosion:
- Llwyddodd cyflwyno a mewnosod rhestr wirio pynciau i leihau'r galw drwy ymgysylltu ag ACLI i ganolbwyntio'r ymgynghoriadau a gyfeiriwyd at CNC, gan sicrhau bod amser staff yn cael ei dreulio ar achosion a allai gael effaith amgylcheddol sylweddol;
 - Datblygu gwasanaeth cynghori dewisol â thâl i ategu gwasanaethau cyn gwneud cais statudol;
 - Cynyddu'r ddarpariaeth o gyngor sefydlog i ymgeiswyr ac ACLlau, gan leihau'r angen am gyngor pwrpasol gan staff Cyfoeth Naturiol Cymru;
 - Datblygu canllawiau mewnol, templedi a pharagraffau ymateb safonol i hybu cysondeb a lleihau'r amser y mae rheolwyr achosion yn ei dreulio yn paratoi ymatebion;
 - Gwella gwybodaeth reoli sydd wedi galluogi dosbarthiad llwyth gwaith a rhannu gwaith yn well ar draws y pedwar tîm gwaith achos sydd wedi'u lleoli'n ddaearyddol;
 - Ymgysylltu â gweithgorau sy'n benodol i'r sector er mwyn galluogi aliniad strategol ac arbed amser ar achosion unigol.
- 3.73. Dywed CNC fod y mesurau hyn gyda'i gilydd wedi caniatáu iddo gynnal ei wasanaeth er gwaethaf ymdrin ag achosion cynyddol gymhleth.

- 3.74. Wrth edrych ymlaen, pe bai incwm ychwanegol ar gael i'w fuddsoddi mewn darparu gwasanaethau, byddai blaenoriaethau Cyfoeth Naturiol Cymru yn cynnwys:
- Cynnal safonau gwasanaeth yng nghanol cynnydd mewn prosiectau seilwaith mawr;
 - Gweithredu Deddf Seilwaith (Cymru) 2024 newydd;
 - Gwella systemau TGCh yn sylweddol fel y wefan, cronfeydd data rheoli cysylltiadau cwsmeriaid, a llwyfannau digidol sy'n ymwneud yn uniongyrchol â chwsmeriaid;
 - Ymchwilio i sefydlu cynllun lleoli er mwyn helpu cynllunio'r gweithlu;
 - Byddai rhoi cyngor ac arweiniad wedi'u targedu'n fwy er mwyn helpu i wella ansawdd ceisiadau hefyd yn flaenoriaeth.

4. Gweithlu presennol

Gweithlu'r Awdurdod Cynllunio Lleol

ACLI: Swyddogion a gyflogir yn y gwasanaeth cynllunio

- 4.1. Mae'r tabl canlynol yn nodi'r data gweithlu a gasglwyd gan 22 o ACLlau a ymatebodd gan gymharu blynyddoedd ariannol 2018 a 2023. Mae angen ystyried y data sylfaenol hwn yng nghyd-destun ehangach toriadau i gyllidebau, swyddi gwag, anghenion datblygu gyrfa i'r rhai sy'n dechrau eu gyrfa, a'r dyletswyddau ychwanegol a osodir ar y system gynllunio.
- 4.2. Rhwng y blynyddoedd ariannol yn dechrau mis Ebrill 2018 ac ym mis Ebrill 2023, cynyddodd nifer y cynllunwyr (polisi, rheoli datblygu a gorfodi) gan y 22 ACLI a ymatebodd 46 o swyddi (11%) ledled Cymru Er bod hyn yn rhoi pennawd cadarnhaol, fel y trafodwyd ymhellach ym mharagraff 4.30, roedd 37 o swyddi cynllunwyr mewn gwirionedd yn wag oherwydd trosiant staff, swyddi gwag a rhewi prosesau recriwtio.

	Blwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2018		Blwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2023	
	Nifer y swyddi swyddogion ACLI a gofnodwyd	Cyferwerth ag amser llawn a gofnodwyd	Nifer y swyddi swyddogion ACLI a gofnodwyd	Cyferwerth ag amser llawn a gofnodwyd
Swyddogion cynllunio (gan gynnwys rheoli datblygu, gorfodi a swyddogaethau polisi)	425	398.0 FTE	471	447.4 FTE
Swyddogion cymorth busnes	114	105.2 FTE	102	92.8 FTE
Cyfanswm	539	503.2 FTE	573	540.2 FTE

Ffigur 6: Nifer y cynllunwyr (polisi, rheoli datblygu a gorfodi) a swyddogion cymorth busnes a gofnodwyd gan y 22 ACLI a ymatebodd.

- 4.3. Ar adeg ymateb i'n harolwg (Mai 2025), roedd 73% o'r 22 ACLI a ymatebodd yn gweithredu gydag un neu fwy o swyddi gwag o fewn eu gwasanaeth cynllunio. Nododd 11 o ACLlau nifer o swyddi gwag, gyda rhai yn nodi cynifer â phum swydd wag bryd hynny.
- 4.4. Gostyngodd niferoedd staff cymorth busnes ar draws yr ACLlau a ymatebodd 12 swydd (12%) dros yr un cyfnod. O ganlyniad, mae cynllunwyr yn treulio mwy o'u hamser ar dasgau gweinyddol, sy'n lleihau'r amser y gallant ei neilltuo i'w cyfrifoldebau cynllunio craidd. Er y cydnabyddir bod yr un cyfnod wedi gweld prosiectau trawsnewid digidol yn cael eu cyflwyno, er enghraifft gweithio di-bapur, mae hyn yn aml wedi arwain at waith gweinyddol gwahanol yn hytrach na llai o waith.

Er enghraifft, mae llunio ffeiliau papur wedi cael ei ddisodli gan ffeilio, labelu a chyhoeddi dogfennau electronig a gyflwynir gyda chais cynllunio.

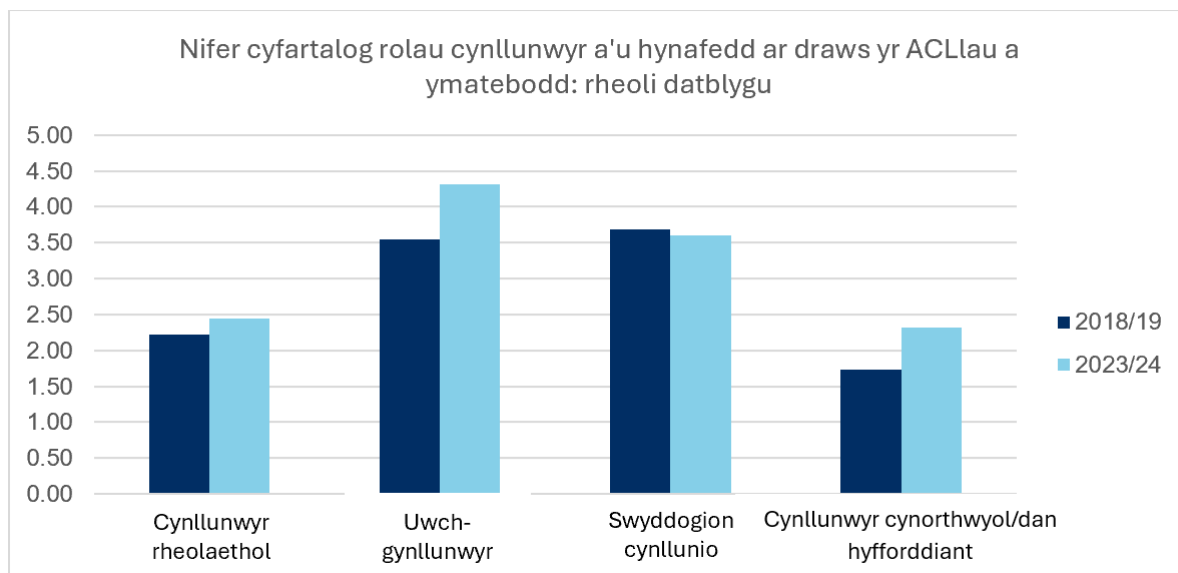
- 4.5. Mae sawl ACLI wedi gweld eu timau cymorth busnes wedi'u hadleoli o fewn tîm cymorth busnes canolog, ar draws yr awdurdod lleol. Esboniodd un ymatebydd “tynnwyd swyddi technegol a gweinyddol allweddol o'r gwasanaeth i lenwi uned cymorth busnes corfforaethol. Fodd bynnag, bu'n rhaid ailbenodi rhywun i'r swyddi hyn wedi hynny” oherwydd natur arbenigol y gwaith.
- 4.6. Mae'n amlwg o gymhlethdod cynyddol y system gynllunio a gofynion cynyddol defnyddwyr gwasanaethau fod angen mwy o fuddsoddiad yn y gweithlu. Teimlai 100% o'r rhai a gyfwelwyd nad oedd gan eu ACLI y capasiti ar hyn o bryd i ymdrin ag uchelgeisiau cynllunio na nodau strategol. Yn hytrach, maent yn wynebu ‘undonedd’ o ymdrin â heriau a chyflawni eu rhwymedigaethau statudol, heb allu canolbwyntio ar feddwl am y dyfodol na chynyddu capasiti.

“Nid oes gan swyddogion amser i fuddsoddi mewn hyfforddiant / darllen...byddai'n dda cael strwythur cadarn a fyddai'n caniatáu amser i gynllunwyr profiadol hyfforddi cynllunwyr iau. Mae hynny wedi mynd ar goll gan fod pawb wedi bod yn ymdrin â heriau ers blynnyddoedd ac mae'r tap o ymholiadau a cheisiadau yn parhau i lifo.” (Ymatebydd ACLI)

- 4.7. Gydag adnoddau a chapasiti yn cyrraedd pen eu tennyn, mae angen rôl/corff annibynnol sydd â'r cylch gwaith a'r capasiti i weithio gydag ACLlau a rhanddeiliaid eraill yn y sector cyhoeddus fel ffrind beirniadol, gan ddarparu cymorth i sector sydd dan straen sylweddol. Felly, rydym yn argymhell y dylid sefydlu Gwasanaeth Gwella Cynllunio, tebyg i'r gwasanaeth gwella llywodraeth leol annibynnol yn yr Alban (gweler Atodiad 7). Mae hyn yn cysylltu'n ôl ag adroddiad [Meithrin Gallu Drwy Gydweithio a Newid](#) (gweler paragraff 2.24 uchod). Dylai Gwasanaeth Gwella Cynllunio gael ei arwain gan Hyrwyddwr Gwella Cynllunio annibynnol newydd ei greu a fyddai'n datblygu a hyrwyddo arfer gorau ac effeithlonrwydd, yn cefnogi adolygiadau gan gymheiriaid a monitro perfformiad, yn creu canolfan wybodaeth ganolog ar gyfer y proffesiwn, ac yn cefnogi arloesedd a chydwasanaethau lle bo'n briodol (argymhelliad 2).

Rolau cynllunio a swyddi uwch

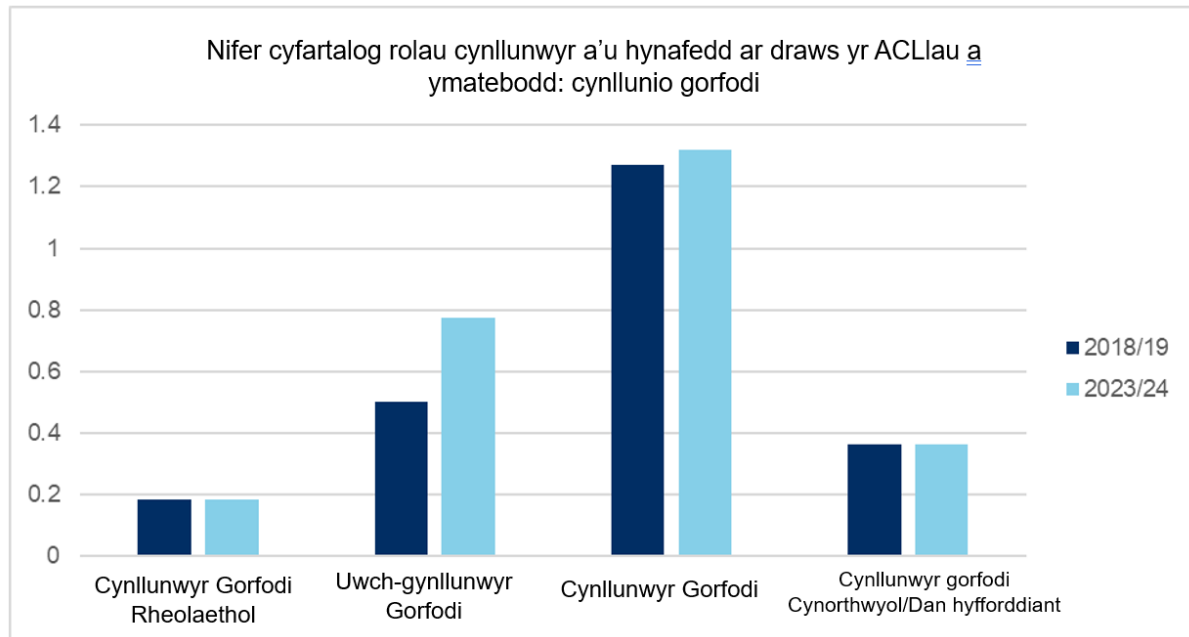
- 4.8. Mae'r tri graff canlynol yn dangos nifer cyfartalog y swyddi a gofnodwyd gan y 22 o ACLI a ymatebodd, ar bob lefel.

Ffigur 7: Nifer cyfartalog rolau cynllunwyr rheoli datblygu a'u hynafedd o fewn ACLI a ymatebodd (blwyddyn ariannol yn dechrau mis Ebrill 2018 o'i gymharu â blwyddyn ariannol yn dechrau mis Ebrill 2023). Data a gafwyd mynediad iddo drwy arolwg ymchwil RTPI (Mai 2025). Dadansoddiad gan RTPI.

- 4.9. Mae'r data yn Ffigur 7 yn dangos, rhwng y flwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2018 a'r flwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2023, fod nifer cyfartalog y rolau rheoli datblygu mewn ACLlau wedi:
- Cynyddu cynllunwyr rheoli 0.22;
 - Cynyddu uwch-gynllunwyr 0.77;
 - Gostwng swyddogion cynllunio 0.09;
 - Cynyddu cynllunwyr cynorthwyol/dan hyfforddiant 0.59.
- 4.10. Mae'r data yn Ffigur 7 hefyd yn dangos, rhwng y blynnyddoedd ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2018 ac ym mis Ebrill 2023, y bu cynnydd cymedrol o 1.5 swydd mewn

timau rheoli datblygu (o gyfartaledd o 11.2 i 12.7 swydd fesul ACLI). Roedd y cynnydd hwn yn nodedig ar lefel uwch-swyddog (3.6 i 4.3 o gynllunwyr DM uwch fesul ACLI) a lefel cynlluniwr cynorthwyol/dan hyfforddiant (1.7 i 2.3 fesul ACLI ar gyfartaledd). Mae'r categori olaf hwn yn adlewyrchu symudiad cadarnhaol i dyfu'r biblinell o gynllunwyr a sicrhau gwydnwch a chynllunio ar gyfer olyniaeth yn y dyfodol. Fodd bynnag, mae'n bwysig cydnabod y buddsoddiad amser sylweddol a'r arweiniad sydd eu hangen gan swyddogion mwy profiadol.

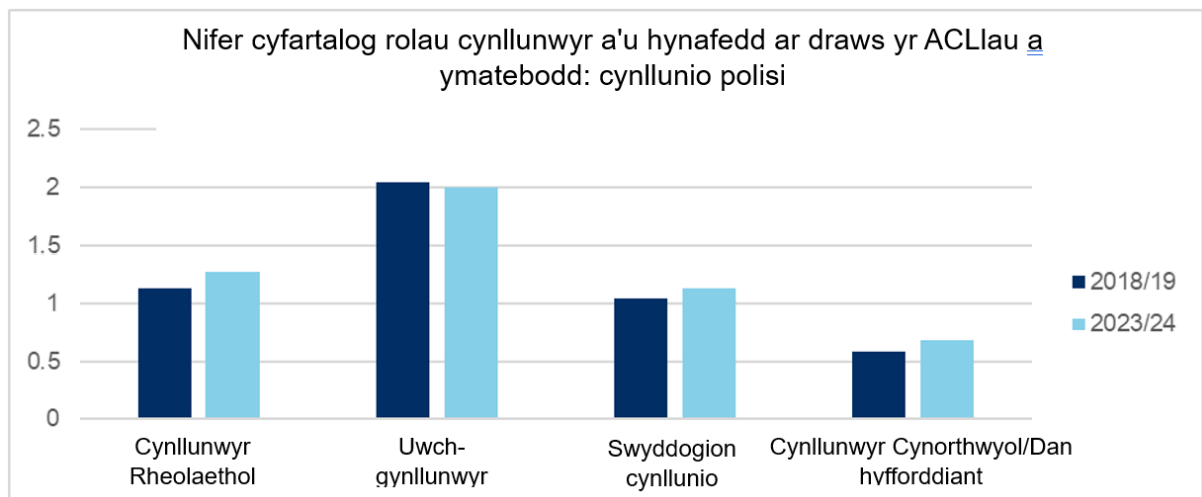

Ffigur 8: Nifer cyfartalog y rolau gorfodi a'r swyddi uwch o fewn ACLI sy'n ymateb (blwyddyn ariannol yn dechrau mis Ebrill 2018 o'i gymharu â blwyddyn ariannol yn dechrau mis Ebrill 2023). Data a gafwyd mynediad iddo drwy arolwg ymchwil RTPI (Mai 2025). Dadansoddiad gan RTPI.

4.11. Mae'r data yn Ffigur 8 yn dangos, rhwng y flwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2018 a'r flwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2023, fod nifer cyfartalog y rolau gorfodi rhwng ACLlau wedi:

- Aros yn gyson ar gyfartaledd o 0.18 o gynllunwyr gorfodi rheolaethol;
- Cynyddu uwch-gynllunwyr gorfodi 0.27;
- Cynyddu cynllunwyr gorfodi 0.05;
- Aros yn gyson ar 0.36 o gynllunwyr gorfodi cynorthwyol/dan hyfforddiant.

- 4.12. Mae'r data yn Ffigur 8 hefyd yn dangos bod lefelau staffio cyffredinol ar gyfer timau gorfodi wedi aros yn isel a heb fawr o newid ar draws pob lefel swydd, gan gynyddu o gyfartaledd o ddim ond 2.3 swydd fesul ACLI yn y flwyddyn ariannol yn dechrau mis Ebrill 2018 i 2.6 swydd yn y flwyddyn ariannol yn dechrau mis Ebrill 2023. Mae'r newid bach hwn oherwydd cynnydd yn nifer yr uwch-swyddogion gorfodi. Fodd bynnag, y darlun cyffredinol yw un o wasanaethau gorfodi bach, heb ddigon o adnoddau.
- 4.13. Gwnaeth un ymatebydd ACLI sylw, “[Mae diffyg buddsoddiad yn y swyddogaeth gorfodi cynllunio wedi cynyddu'r pwysau ar dîm bach sy'n delio â nifer fawr o ymchwiliadau gorfodi cynllunio, ac mae rhai ohonynt wedi bod yn yr amlwg ac yn ddadleuol.](#)”

Ffigur 9: Nifer cyfartalog y rolau cynllunio polisi a'r swyddi uwch o fewn ACLI sy'n ymateb (blwyddyn ariannol yn dechrau mis Ebrill 2018 o'i gymharu â blwyddyn ariannol yn dechrau mis Ebrill 2023). Data a gafwyd mynediad iddo drwy arolwg ymchwil RTPI (Mai 2025). Dadansoddiad gan RTPI.

- 4.14. Mae'r data yn Ffigur 9 yn dangos, rhwng y flwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2018 a'r flwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2023, fod nifer cyfartalog y rolau cynllunio polisi rhwng ACLlau wedi:
- Cynyddu cynllunwyr rheoli 0.13;
 - Gostwng uwch-gynllunwyr polisi 0.05;
 - Cynyddu swyddogion cynllunio 0.09;

- Cynyddu cynllunwyr polisi cynorthwyol/dan hyfforddiant 0.09.

4.15. Mae'r data yn Ffigur 9 hefyd yn dangos bod lefelau staffio polisi wedi aros yn sefydlog rhwng y flwyddyn ariannol yn dechrau mis Ebrill 2018 a'r flwyddyn ariannol yn dechrau mis Ebrill 2023, gan gynyddu dim ond 0.3 swydd fesul ACLI ar gyfartaledd o 4.8 swydd i 5.1 swydd, gyda dim ond mân newidiadau yn y gwahanol lefelau o brofiad, sy'n debygol o adlewyrchu ffocws ar gynnal capasiti craidd. Yn ystod y cyfnod hwn, mae'r rhan fwyaf o ACLlau wedi dechrau gweithio ar yr ail gyfran o CDLlau. O ystyried y nifer isel o swyddi ychwanegol nid oes unrhyw dueddiadau nodedig i'w harsylwi.

Swyddogion yr Awdurdod Lleol sy'n cefnogi'r swyddogaeth gynllunio

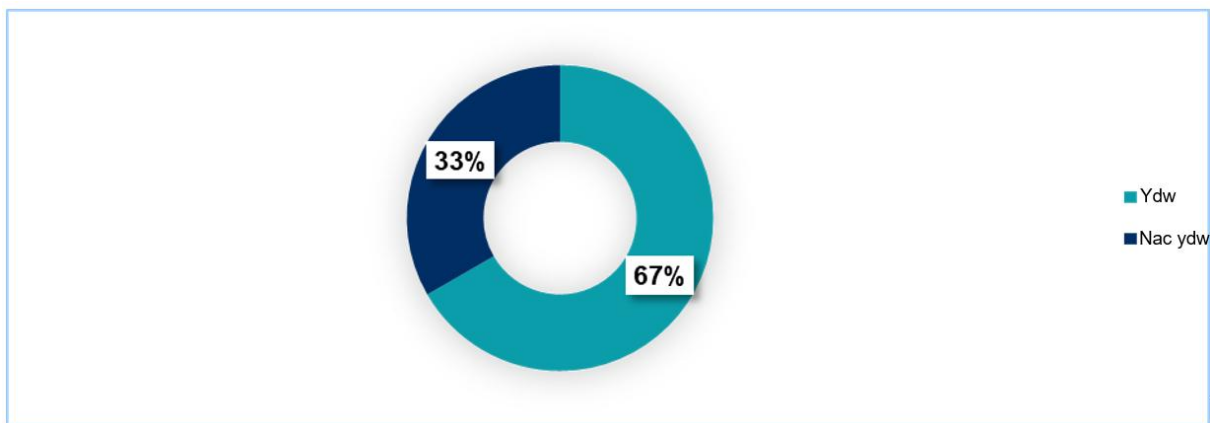
- 4.16. Er bod trafodaethau am adnoddau yn aml yn canolbwyntio ar nifer y swyddogion cynllunio, mae'r swyddogion cymorth amrywiol sy'n darparu cyngor hanfodol fel ymgylgoreion mewnol ar faterion fel ecoleg, llifogydd, priffyrdd neu dirwedd yr un mor bwysig.
- 4.17. Cydnabu [Sgwrs Fawr RTPI Cymru](#) effaith mewnbwn ymgylgoreion ar berfformiad cynllunio ACLlau, gan nodi bod adrannau awdurdodau lleol, fel priffyrdd ac ecoleg “also struggling with resources and recruitment which means that they cannot respond quickly or in full and this impacts on LPA services both in terms of the ability to provide timely and informed decisions and the perception of the planning process by customers.”
- 4.18. Rhwng y flwyddyn ariannol yn dechrau mis Ebrill 2018 a'r flwyddyn ariannol yn dechrau mis Ebrill 2023, cynyddodd nifer y cynghorwyr arbenigol cyfwerth ag amser llawn a gyflogir gan awdurdodau lleol y mae eu prif rôl yn ymwneud yn uniongyrchol â'r system cynllunio defnydd tir o ddim ond 5.1 swydd cyfwerth ag amser llawn ar gyfer y 22 o ACLlau a ymatebodd (o 114.3 swydd cyfwerth ag amser llawn i 119.4 swydd cyfwerth ag amser llawn ar gyfer Cymru gyfan). Mae'r ffigur hwn ar gyfer blwyddyn ariannol mis Ebrill 2023 yn cyfateb i gyfanswm gweithlu cyfartalog o ddim ond 5.4 swydd arbenigol FTE fesul ACLI.

- 4.19. Dylid nodi bod nifer o'r 22 ymatebydd wedi pwysleisio mai brasamcan yw'r wybodaeth a ddarparwyd oherwydd eu hamcangyfrifon o gyfran y rolau hyn sy'n ymroddedig i gynllunio. Fodd bynnag, mae'r capasiti cyfyngedig, hyd yn oed gyda'r cynnydd bach ers mis Ebrill 2018, yn tynnu sylw at y manau lle mae capasiti'n anodd darparu gwasanaeth cynllunio effeithiol.
- 4.20. Yn ystod yr un cyfnod hwn mae'r llwyth gwaith wedi cynyddu'n sylweddol oherwydd materion, polisïau neu ddeddfwriaeth newydd fel niwtraliaeth maetholion, SDCau a Llwybr Newydd. Nododd ymatebwyr hefyd fod arbenigwyr wedi dod yn fwyfwy brysur yn cyflawni gwaith a ariennir gan grantiau er mwyn helpu i ariannu eu swyddi.

“Rydym wedi sylwi ar wahaniaeth dros yr ychydig flynyddoedd diwethaf. Mae'n nodedig bod ymatebion yn cymryd mwy o amser. Weithiau dydyn ni ddim yn cael unrhyw ymatebion o gwbl. Mae'n anodd cael cyfarfodydd a thrafod pethau ymhellach gyda nhw. Mae amodau rhyddhau yn dod yn anoddach gan fod capasiti ac adnoddau yn broblem iddyn nhw. Maen nhw wedi colli staff ac nid ydyn nhw wedi gallu recriwtio chwaith. Maen nhw wedi gorfod colli swyddi er mwyn arbed arian, ac mae ganddyn nhw gynifer o ddyletswyddau eraill nawr.” (Ymatebydd ACLI)

ACLI: Cydbwysedd profiad o fewn y gwasanaeth cynllunio

- 4.21. Pan ofynnwyd iddynt a oeddent yn teimlo bod cydbwysedd da o brofiad yn eu tîm presennol, er enghraifft, rhwng cynllunwyr ar ddechrau eu gyrfa a chynllunwyr mwy profiadol, nododd dwy ran o dair o'r ymatebwyr gymysgedd da.

Ffigur 10: Cydbwysedd profiad o fewn ACLIau sy'n ymateb. Data a gafwyd mynediad iddo drwy arolwg ymchwil RTPI (Mai 2025).

- 4.22. Mynegodd y traean sy'n weddill bryderon yn amrywio o ddiffyg capasiti profiadol i ymdrin â phrosiectau mwy cymhleth i bryderon ynghylch cynllunio olyniaeth wrth i staff hŷn agosáu at ymddeoliad. Trafodir data proffil oedran y gweithlu ymhellach yn ddiweddarach yn yr adroddiad hwn.
- 4.23. Gofynnwyd i ymatebwyr ACLI esbonio eu hateb gan gynnwys pa newidiadau, os o gwbl, a fyddai'n creu gwell cydbwysedd o brofiad yn eu gwasanaeth cynllunio.

“O ran DM mae cydbwysedd da. Fodd bynnag, o ran polisi maen nhw'n dîm ifanc iawn sydd erioed wedi gwneud CDLI, ac rwy'n poeni am hynny ar gyfer y dyfodol.” (Ymatebydd ACLI)

- 4.24. Mater a grybwyllir yn aml drwy gydol yr ymchwil hwn yw anhawster i recriwtio gweithwyr proffesiynol profiadol, a waethygir gan ganfyddiadau o gyflog ac amodau gwell yn y sector preifat a diffyg graddau gyrfa o fewn Awdurdodau Cynllunio Lleol. I'r gwrthwyneb, tynnodd rhai sylw at yr amser sydd ei angen i gefnogi a mentora gweithwyr proffesiynol gyrfa newydd fel rhwystr i dyfu'r biblinell o gynllunwyr ar gyfer y dyfodol.

“Er bod gennym gydbwysedd da ar hyn o bryd, mae'n ansicr. Mae'r 'bwllch' mewn profiad rhwng y cynllunwyr gyrfa gynnar a'r rhai mwy profiadol yn sylweddol. Mae cyfle / gallu cyfyngedig i fentora a datblygu cynllunwyr gyrfa gynnar yn effeithiol.” (Ymatebydd ACLI)

4.25. Roedd enghreifftiau o arfer da sy'n dod i'r amlwg yn y maes hwn, er enghraifft:

“Yn yr Awdurdod rydym wedi ailstrwythuro'r adran yn raddol dros y 3 blynedd diwethaf i symud o strwythur cymharol wastad a sicrhau bod llwybrau i ddatblygiad drwy gyflwyno swyddi uwch, graddau bwydo. Rydym hefyd wedi cyflwyno Hwb Cynllunio i hidlo'r rhyw 7,000 o eitemau o ohebiaeth bob blwyddyn. Mae staff yr Hwb yn cynnwys pobl nad ydynt yn gynllunwyr sy'n derbyn hyfforddiant a chefnogaeth i ateb ymholiadau safonol ac mae wedi dod yn llwybr i staff sydd wedyn yn dymuno ymuno â'r proffesiwn.” (Ymatebydd ACLI)

4.26. At ei gilydd, mae ailstrwythuro timau cynllunio wedi cael canlyniadau cymysg yn aml: mae cael gwared ar rolau allweddol a/neu or-ehangu portffolios arweinyddiaeth yn aml wedi tanseilio cyflawniad. Adroddodd un awdurdod ei fod wedi ehangu portffolio Pennaeth Cynllunio i gynnwys teithio llesol a thrafnidiaeth ochr yn ochr â chynllunio, gan wanhau capasiti.

4.27. Roedd awgrymiadau ar gyfer meithrin cydbwysedd gwell o brofiad yn y tymor hir ar draws y proffesiwn yn cynnwys cyllideb fwy cynaliadwy, strwythurau cyflog gwell, opsiynau ymddeol hyblyg, disgrifiadau swyddi cadarn, a llwybrau gyrfa a datblygiad gwell.

4.28. Nododd sawl ACLI y gallai model swyddog hybrid neu grwydrol, sy'n symud rhwng DM, polisi a gorfodi o fewn eu ACLI, ganiatáu rheoli llwythi gwaith yn fwy hyblyg.

ACLI: Swyddi gwag

4.29. Ym mis Mai 2025, nodwyd bod 37 o swyddi swyddogion cynllunio yn wag gan y 22 ACLI a ymatebodd, ynghyd â chwe swydd arbenigol a phum swydd cymorth busnes. Mae hyn er gwaethaf strwythurau timau yn dangos 46 o swyddi ychwanegol ers 2018: mewn geiriau eraill, roedd y rhan fwyaf o'r ymdrechion i ddechrau adfer capasiti'r tîm cynllunio ar ôl dros ddegawd o doriadau yn gwbl ddamcaniaethol, gyda fawr ddim gwelliant ar lawr gwlad.

- 4.30. At ei gilydd, roedd 73% o ACLI yn gweithredu gyda swyddi gwag, gydag 11 o'r 22 ACLI a ymatebodd yn nodi nifer o swyddi gwag (rhai yn nodi cynifer â phum swydd wag). Mewn cyfweiliadau, awgrymodd awdurdodau cynllunio gwledig a Chymraeg eu bod yn ei chael hi'n anoddach recriwtio staff. Fodd bynnag, ni nododd ein dadansoddiad o'r data unrhyw batrwm yn cysylltu dosbarthiad y swyddi gwag â gwledigrwydd na lleoliad daearyddol yr awdurdod cynllunio.
- 4.31. Hysbysebodd pob un o'r 24 ymatebydd o leiaf un swydd wag rhwng mis Medi 2022 a mis Mawrth 2025, ond dim ond 21 o'r ACLlau a ddarparodd ddata ar y swyddi a hysbysebwyd. Hysbysebwyd 165 o swyddi cynllunio (rheoli datblygu, gorfodi a pholisi), 26 o swyddi arbenigol a 14 o swyddi cymorth busnes. Dylid nodi bod rhai o'r hysbysebion hyn yn swyddi a ail-hysbysebwyd, yn ogystal â swyddi dros gyfnod mamolaeth ac ati.
- 4.32. Mae natur ddeinamig swyddi gwag yn peri heriau wrth fonitro graddfa ac effaith swyddi gwag yn gywir dros amser. Defnyddiwyd strategaethau fel secondiadau, ailstrwythuro, ailraddio a chyflogi ymgynghorwyr mewn llawer o achosion i fynd i'r afael â'r bylchau hyn, ond gall hyn guddio gwir faint y broblem.
- 4.33. Adroddodd sawl ACLlau fod swyddi gwag yn aml yn cael eu gadael heb eu llenwi fel strategaeth i gyflawni'r arbedion cyllidebol angenrheidiol. Er bod y dull hwn yn caniatáu hyblygrwydd i ACLlau reoli pwysau ariannol, mae'n rhoi straen sylweddol ar staff presennol a chapasiti ehangach y gwasanaeth cynllunio. Mae staff craidd cyfyngedig yn gadael awdurdodau yn agored i siociau, fel salwch hirdymor, ymddeoliad neu ymddiswyddo.
- 4.34. Mae gan lawer o ACLI gyllidebau sylfaenol sy'n cynnwys lwfans swyddi gwag, sy'n golygu os ydynt yn ddigon ffodus i gadw nifer llawn o staff drwy gydol y flwyddyn, maent wedi gorwario ar staff.

Nifer y cynllunwyr a gyflogir yn Adran Gynllunio Llywodraeth Cymru

- 4.35. Mae'r tabl isod yn rhoi dadansoddiad o'r swyddogion a gyflogir yn Is-adran Gynllunio LIC yn ôl gwasanaeth/maes gwaith a lefel uwch, yn y blyneddau ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2018 ac yn dechrau ym mis Ebrill 2023.
- 4.36. Dros y pum mlynedd diwethaf, mae Cyfarwyddiaeth Gynllunio LIC wedi gweld gostyngiad sylweddol (25%) yn nifer y staff, gan ostwng o 44 swyddog yn y flwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2018 i 33 aelod o staff yn y flwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2023. Cofnodwyd pum swydd wag ar adeg ymateb i'r arolwg ymchwil (Mai 2025). Yn ystod y cyfnod hwn, mae datblygiad gyrfa wedi gweld cynllunwyr presennol yn sicrhau dyrchafiadau mewn mannau eraill yn Llywodraeth Cymru, ond mae rhewi prosesau recriwtio wedi arwain at absenoldeb cynllunwyr gyrfa gynnar. Mae hyn wedi arwain at strwythur sy'n drwm ar y top ac yn creu heriau sylweddol wrth gynllunio ar gyfer olyniaeth yn y dyfodol. Mae'n werth nodi bod yr Adran Gynllunio yn dîm o 60 o swyddogion ar adeg Deddf Cynllunio (Cymru) 2015.
- 4.37. Yn ystod y cyfnod hwn o adnoddau'n lleihau, mae maint a chymhlethdod y gwaith wedi cynyddu oherwydd mwy o ddatganoli yn ogystal â'r cymhlethdodau ehangach sy'n effeithio ar bob ACLI, megis risg llifogydd, argyfyngau hinsawdd a natur, a niwtraliaeth maetholion. Mae deddfwriaeth gynllunio, gan gynnwys Bil Cynllunio (Cymru) a Deddf Seilwaith (Cymru) 2024, yn tynnu sylw sylweddol at adnoddau'r Adran Gynllunio, sy'n tynnu staff i ffwrdd o feysydd eraill. Mae cyflawni gofynion polisi a deddfwriaethol a nodir yn rhaglen y Llywodraeth yn golygu bod yn rhaid i'r Adran fod yn hyblyg wrth ymateb yn gyflym i flaenoriaethau gwaith newydd neu wahanol.

Teitlau swyddi	Nifer y swyddogion a gofnodwyd yn y flwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2018	Nifer y swyddogion a gofnodwyd yn y flwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2023
Prif Gynlluniwr / Pennaeth yr Adran	1	1
Pennaeth y Gangen	5	6
Uwch-reolwr Cynllunio	11	7
Rheolwr Cynllunio Uwch	17	16
Rheolwr Cynllunio	5	2
Swyddog cymorth tîm	1	1
Cynorthwydd Personol i'r Prif Gynllunydd	1	-
Cyfanswm nifer staff Adran Gynllunio LIC	41	33

Ffigur 11: Dadansoddiad tabl o swyddogion cynllunio a gyflogwyd gan Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru 2018 a 2023

- 4.38. Mae recriwtio ers mis Ebrill 2018 wedi bod yn her i'r Adran. Mae cyfyngiadau recriwtio allanol ar draws Llywodraeth Cymru wedi bod yn ffactor arwyddocaol, gan ei gwneud hi'n anodd disodli staff proffesiynol sydd wedi ymddeol neu wedi symud ymlaen i rolau eraill nad ydynt yn ymwneud â chynllunio yn Llywodraeth Cymru. Mae arferion recriwtio o fewn y gwasanaeth sifil yn cefnogi dyrchafiad mewnol ac ehangu sgiliau drwy drosglwyddiadau adrannol. Mae gan gynllunwyr ystod eang o sgiliau trosglwyddadwy sy'n eu gwneud yn ymgeiswyr cryf i'w trosglwyddo, ond mae'r arbenigedd cynllunio penodol sy'n ofynnol i weithio yn yr Adran Gynllunio yn golygu anaml y bydd y trosglwyddiad mewnol hwn yn cael ei ddychwelyd. Nid yw'r math hwn o bolisi recriwtio cyffredinol yn gweithio'n dda ar gyfer proffesiynau arbenigol fel cynllunio sy'n dibynnu ar recriwtio allanol, yn enwedig ar lefelau iau, i gynnal capasiti a gallu.
- 4.39. Ar ben hynny, gall y llwythi gwaith heriol a'r amlygrwydd gwleidyddol wneud yr Adran Gynllunio yn llai deniadol i gynllunwyr proffesiynol weithio ynddi nag mewn rhai Adrannau eraill. Mae cystadleuaeth gan Lywodraeth y DU a PCAC hefyd wedi dod yn elfen arwyddocaol, ac mae'r ddau ohonynt yn darparu cyflogau uwch ar gyfer rolau tebyg.
- 4.40. Dros y cyfnod hwn mae'r Adran Gynllunio wedi gweithredu'n hyblyg, gan symud pobl o gwmpas timau cynllunio ac mae hyn wedi helpu mewn cyfnodau o bwysau mawr. Mae wedi helpu yn yr un modd i rannu sgiliau, er enghraifft swyddogion sydd â phrofiad polisi sy'n ymwneud â datblygu deddfwriaeth. Mae Llywodraeth Cymru wedi llwyddo i lenwi pob swydd a hysbysebwyd yn ddiweddar (2025) gydag ymgeiswyr cryf, wedi'u tynnu o awdurdodau cynllunio lleol ac o fewn y sector preifat, er gwaethaf nodi pwll bach o gynllunwyr â chymwysterau addas yng Nghymru.
- 4.41. O ran cyfansoddiad y gweithlu, mae prosesau recriwtio diweddar (2025) wedi cyfrannu'n gadarnhaol, gydag ychwanegu rolau Rheolwr Cynllunio newydd, dyrchafiadau mewnol i swyddi Uwch-reolwr Cynllunio a Phenaethiaid Canghennau, gan greu cymysgedd cryf ar draws gwahanol lefelau o brofiad.

- 4.42. Mae cynllunio ar gyfer olyniaeth ar gyfer rolau uwch/rheoli wedi'i nodi gan y Prif Gynlluniwr fel ffocws pwysig dros y pum mlynedd nesaf, ochr yn ochr â chysoni cyflogau â Llywodraeth y DU / PCAC ar gyfer swyddi cymharol, ac archwilio swyddi â gradd gyrfa i gadw cynllunwyr o fewn yr Is-adran. Mae colli staff yr Adran Gynllunio i dimau eraill y Llywodraeth wedi bod yn faich sylweddol ar yr Adran ac yn tynnu sylw at sgiliau trosglwyddadwy cynllunwyr a'u gwerth i dimau a sectorau eraill, gan ei gwneud hi'n heriol o bosibl cadw cynllunwyr o fewn y proffesiwn.
- 4.43. Ar hyn o bryd mae Is-adran Gynllunio LIC yn cyflogi myfyriwr blwyddyn allan ac yn gobeithio cynyddu nifer y swyddi dan hyfforddiant yn y dyfodol. Ar hyn o bryd mae hyn yn gweithio ar sail cylchdroi gyda PCAC a allai ymestyn i CNC yn y dyfodol.
- 4.44. Mynegodd Is-adran Gynllunio LIC bryderon ynghylch argaeledd ymgeiswyr addas yn y dyfodol ar adeg o alw mawr, a chwestiynodd sut y gellir gwneud cynllunio fel gyrfa yn fwy deniadol. Gan gydnabod y galw am weithwyr proffesiynol cynllunio a natur gystadleuol recriwtio ar draws sectorau ehangach, awgrymodd Is-adran Gynllunio LIC fod angen diffinio a hyrwyddo ar y cyd werth unigryw a manteision allweddol cynllunio fel gyrfa yng Nghymru.

Gweithlu PCAC

- 4.45. Mae'r tabl isod yn cyflwyno ffigurau staffio ar gyfer PCAC ar gyfer 2021 (pan gafodd ei sefydlu) o'i gymharu â blwyddyn ariannol mis Ebrill 2023. Nid oes data ar gael cyn y dyddiad hwnnw, felly nid yw'n bosibl monitro newid dros yr un cyfnod â'r cyrff eraill yn yr adroddiad hwn.

	Niferoedd swyddogion a gofnodwyd yn 2021	Nifer y swyddogion a gofnodwyd yn y flwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2023
Prif Arolygydd/Pennaeth Cymru	1	1
Dirprwy Brif Arolygydd	-	1
Rheolwyr Arolygwyr Cynllunio	2	2
Rheolwyr Arolygwyr Cynllunio Cynorthwyol	2	2
Arolygwyr Cynllunio	15	16
Swyddogion Cynllunio	4	2
Swyddogion Cymorth Busnes	24	22
Cyfanswm nifer y staff yn PCAC	48	46
Cyferwerth ag amser llawn	44.6	45.9

Ffigur 12: Tabl yn dangos ffigurau staffio ar gyfer PCAC 2021-2023

- 4.46. Ym mis Mai 2025, roedd gan PCAC 30 o swyddi Swyddog Cymorth Busnes (gan gynnwys dwy swydd wag) a 20 o Arolygwyr Cynllunio sy'n cynnwys y Prif Arolygydd Cynllunio, y Dirprwy Brif Arolygydd Cynllunio, Rheolwyr Arolygwyr Cynllunio a Rheolwyr Arolygwyr Cynllunio Cynorthwyol.
- 4.47. Ar hyn o bryd mae cydbwysedd da o brofiad o fewn PCAC. Fodd bynnag, mae angen Arolygwyr mwy profiadol i gefnogi meysydd llwyth gwaith pwysedd uchel, gan gynnwys DNS, archwiliadau CDLI a gwaith gorfodi, yn ogystal â pharatoi ar gyfer y pedwar CDS newydd yn y blynyddoedd i ddod, a fydd yn cael eu dilyn gan gyfres o CDLI llai manwl newydd.

Gweithlu CNC

- 4.48. Rhwng y blynyddoedd ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2020 ac ym mis Ebrill 2023, mae gweithlu CNC wedi cynyddu o 53.7 swyddog FTE i 61.2 swyddog FTE (gweler Ffigur 13 isod).
- 4.49. Mae tîm rheoli achosion Gwasanaeth Cyngor Cynllunio Datblygu (DPAS) CNC yn elwa o gydbwysedd cyffredinol da o brofiad, gyda strwythur bwriadol sy'n cwmpasu ystod o raddau sy'n cefnogi llwybrau gyrfa clir. Fodd bynnag, mae recriwtio staff profiadol yn uniongyrchol i swyddi gradd uwch wedi profi'n heriol, yn bennaf oherwydd bod yr arbenigedd sydd ei angen yn benodol iawn i swyddogaethau gwaith achos a chynghori CNC. Er mwyn lliniaru prinder staff, mae CNC wedi defnyddio staff asiantaeth mewn rolau gradd is yn ogystal â cheisio datblygu staff yn fewnol, ymgyrchoedd recriwtio wedi'u targedu ac ymdrechion i ddenu ymgeiswyr o'r tu allan i'r ddisgyblaeth gynllunio draddodiadol sydd â sgiliau trosglwyddadwy. Mae'r dull hwn wedi arwain at ganlyniadau cymysg: mewn rhai achosion, mae staff wedi llwyddo i symud ymlaen drwy'r rhengoedd, tra mewn sefyllfaoedd eraill, mae wedi bod yn anoddach cyflawni'r aliniad rhwng disgygliadau sefydliadol a dyheadau unigol. At ei gilydd, mae cael pobl brofiadol i rolau uwch yn dibynnu'n sylfaenol ar gyfres o staff sy'n ymuno ar lefelau iau ac yn cael hyfforddiant a mentora cadarn.
- 4.50. Mae timau Gwaith Achos Cynllunio CNC yn defnyddio ystod eang o sgiliau arbenigol a gwybodaeth dechnegol o bob cwr o CNC. Mae ei waith cynllunio yn defnyddio

sgiliau arbenigol mewn pynciau fel tirwedd, mawn, daearwyddoniaeth, risg llifogydd, ecoleg (rhywogaethau gwarchodedig ar y tir a'r môr a safleoedd dynodedig), ansawdd a maint dŵr, gwastraff, prosesau arfordirol, ansawdd aer ac ati yn ogystal â chymorth gan wasanaethau fel cyllid a chyfreithiol.

- 4.51. Mae heriau gweithlu'r sector cyhoeddus yr un mor bresennol o fewn swyddogaeth gynllunio CNC, gan gynnwys cystadleurwydd y farchnad swyddi, pwll cyfyngedig o ymgeiswyr addas, a diffyg unigolion sy'n fodlon camu i rolau rheoli. Mae statws CNC fel cyflogwr yn y sector cyhoeddus sy'n cynnig gweithio hyblyg, yn enwedig mewn amgylchedd ar ôl Covid, wedi helpu rhywfaint o ran recriwtio a chadw staff.
- 4.52. Wrth edrych ymlaen dros y pum mlynedd nesaf, mae yna heriau a chyfleoedd. Gallai cyllid ychwanegol yn deillio o Ddeddf Seilwaith (Cymru) 2024 alluogi creu rolau gradd uwch, gan gynnig cyfleoedd i gadw a dyrchafu staff presennol a denu talent newydd. Fodd bynnag, mae risg barhaus y bydd staff yn ennill profiad gwerthfawr dim ond i adael am rolau mewn sefydliadau eraill, yn enwedig mewn diwydiannau fel ynni, lle mae gwybodaeth y sector cyhoeddus a sgiliau technegol trosglwyddadwy yn ymddangos yn boblogaidd. Mae gwaith cydraddoldeb cyflog mewnol diweddar ar gyfer rolau eraill e.e. peirianwyr a syrfewyr wedi dangos bod cyflog a graddio tîm cynllunio yn gystadleuol. Ar hyn o bryd mae CNC yn ystyried ystod eang o fesurau gan gynnwys mentrau gyrfa gynnar fel fframweithiau gyrfa strwythuredig a phrentisiaethau.
- 4.53. Mae Argymhelliad 4 yn ceisio ymrwymiad i fonitro capasiti'r gwasanaeth cynllunio (niferoedd staffio, nifer y swyddi gwag, ac arolwg sgiliau) yn rheolaidd, incwm ffioedd fel cyfran o gostau'r gwasanaeth rheoli datblygu, perfformiad a sut y defnyddiwyd yr incwm ffioedd cynyddol ers mis Rhagfyr 2025 i wella'r gwasanaethau a ddarperir, gan ddefnyddio'r adroddiad hwn fel llinell sylfaen. Bydd y gwaith monitro hwn yn cefnogi gwneud penderfyniadau ar sail tystiolaeth a gwydnwch yn y tymor hir fel estyniad i'r fframwaith perfformiad cynllunio cenedlaethol a ailgychwynnwyd yn ddiweddar.

Cynllunio datblygu a swyddogaeth forol (Noder: Ar gyfartaledd mae swyddogion morol yn treulio traean o'u hamser ar waith cynllunio)

Adran/Tîm	Teitl swydd	Nifer y swyddogion a gofnodwyd yn y flwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2020	Nifer y swyddogion a gofnodwyd yn y flwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2023
Gweithrediadau	Pennaeth DPAS a Morol	1	1
	Rheolwr DPAS	1	1
	Uwch-arbenigwr	1	1
	Arweinydd Tîm DPAS	4	4
	Uwch-gynghorydd DPAS	11	11 (2 swydd wag)
	Cynghorydd DPAS (2)	21	24 (4 swydd wag)
	Cynghorydd DPAS (1)	5	8 (1 swydd wag)
	Cynorthwydd DPAS	4	4 (1 swydd wag)
	Rheolwr Morol	1	0

Adran/Tîm	Teitl swydd	Nifer y swyddogion a gofnodwyd yn y flwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2020	Nifer y swyddogion a gofnodwyd yn y flwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2023
	Arweinydd Tîm Cyngor a Rheoli Ardal Forol	1	1
	Uwch-gynghorydd Morol	9 (8.1 FTE)	10 (c. 9.2 FTE)
	Cynghorydd Morol (2)	2 (1.4 FTE)	10 (c. 1.6 FTE)
	Cynghorydd Morol Cynorthwyol	0	2 (1 swydd wag)
Cyfarwyddiaeth Tystiolaeth, Polisi a Thrwyddedu: Cynllunio, Tirwedd, Newid Hinsawdd a Datgarboneiddio, a Thîm Ynni	Cynllunio, Tirwedd, Newid Hinsawdd a Datgarboneiddio, a Thîm Ynni	1	1
	Prif Gynghorydd Arbenigol: Cynllunio	0	1
	Cynghorydd Arbenigol: Cynllunio	2	2
Cyfarwyddiaeth Tystiolaeth, Polisi a Thrwyddedu: Polisi a	Prif Gynghorydd Arbenigol: Cynllunio Morol	2	2

Adran/Tîm	Teitl swydd	Nifer y swyddogion a gofnodwyd yn y flwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2020	Nifer y swyddogion a gofnodwyd yn y flwyddyn ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2023
Chynllunio Morol ac Arfordirol			
Swyddogaeth Cynllunio CNC:	Cyfanswm nifer y swyddi	66	75
	Cyferwerth ag Amser Llawn	53.7	61.2

Ffigur 13: Dadansoddiad tabl o weithlu CNC mis Ebrill 2020 a mis Ebrill 2023

5. Recriwtio

Recriwtio a chadw o fewn ACLlau

- 5.1. Gofynnwyd i ACLlau roi sylwadau ar yr heriau recriwtio allweddol, os oes rhai, a brofwyd ganddynt rhwng mis Medi 2022 a mis Mawrth 2025. Mae straen recriwtio clir mewn llawer o ACLlau, wedi'i ysgogi gan nifer isel o ymgeiswyr, ceisiadau am swyddi o ansawdd gwael, problemau ariannol, cystadleuaeth gan ACLlau eraill a'r sector preifat, PCAC a'r sector ynni, ochr yn ochr â gofynion cymhleth a chydgysylltiedig eraill. Amlygwyd bod rolau lefel uwch ac arbenigol yn arbennig o heriol i recriwtio iddynt.
- 5.2. Mae'n werth nodi bod pob un o'r 24 ymatebydd wedi hysbysebu swyddi gwag rhwng mis Medi 2022 a mis Mawrth 2025. Mae'r materion allweddol a godwyd gan y 24 ymatebydd wedi'u crynhoi isod.
- 5.3. **Diffyg ymgeiswyr addas:**
- Diffyg ymgeiswyr addas gyda'r cymwysterau a/neu'r profiad gofynnol;
 - Niferoedd isel o ymgeiswyr yn gyffredinol;
 - Prinder cynllunwyr profiadol. Yn gyffredinol yn anoddach recriwtio i swyddi uwch-gynllunwyr;
 - Prinder ecolegwyr, swyddogion priffyrdd, arbenigwyr treftadaeth a rolau cymorth arbenigol eraill;
 - Angen dibynnu ar ymgynghorwyr allanol oherwydd diffyg ymgeiswyr addas;
 - Mae angen ymgyrchoedd recriwtio dro ar ôl tro yn aml i lenwi swyddi;
 - Canfyddiad o anhawster recriwtio oherwydd lleoliad gwledig neu ddaearyddol;
 - Mae gofynion y Gymraeg yn peri her recriwtio ychwanegol mewn rhai ardaloedd;
 - Anhawster llenwi swyddi dros dro, rhan-amser neu dros gyfnod mamolaeth.

5.4. **Ffactorau gweithredol:**

- Mae symud i weithio o bell wedi helpu i ehangu cronfeydd talent, ond nid yw wedi datrys prinder yn llwyr ac mae wedi ei gwneud hi'n anoddach hyfforddi cydweithwyr newydd;
- Mae oedi a bylchau mewn recriwtio yn cael effeithiau gweithredol;
- Gohirio recriwtio mewn rhai awdurdodau oherwydd toriadau yn y gyllideb;
- Mae trosiant staff uchel yn rhoi pwysau ar y staff sy'n weddill ac yn achosi ansefydlogrwydd;
- Diffyg cyllideb ar gyfer hysbysebion taledig, gan gyfyngu ar gyrhaeddiad;
- Hyblygrwydd cyfyngedig i gynnig dilyniant neu gymhellion i gadw staff neu ddenu ymgeiswyr newydd;
- Costau ymgynghori uwch yn rhoi straen ar gyllidebau.

5.5. **Cystadleuaeth:**

- Swyddogion profiadol yn symud i rolau eraill yn y sector cyhoeddus (yn enwedig PCAC), y sector preifat (yn enwedig cynllunio ynni) neu broffesiynau eraill e.e. arolygu, creu bylchau gwybodaeth a chapasiti;
- Mae rolau awdurdodau lleol yn cael eu hystyried yn llai deniadol o'u cymharu â'r sector preifat neu rai cyrff cyhoeddus eraill;
- Sector preifat yn cynnig cyflogau uwch;
- Mae ACLlau yn "dwyn" staff oddi wrth ei gilydd;
- Pryder y bydd CJs yn recriwtio cynllunwyr polisi yn fuan i gynhyrchu Cynlluniau Datblygu Strategol.

5.6. **Natur y rôl:**

- Cyfleoedd gyrfa cyfyngedig mewn ACLlau bach;
- Baich hyfforddi a mentora trwm i ddatblygu swyddogion dibrofiad;

- Mae'n ofynnol i reolwyr cynllunio'r sector cyhoeddus wneud mwy o reoli prosiectau cyllideb, AD a TG oherwydd prinder/toriadau mewn adrannau eraill, sy'n gofyn am set sgiliau ehangach;
- Nid yw rolau gorfodi yn ddeniadol oherwydd eu natur wrthdrawiadol;
- Ymddygiad camdriniol yn gwneud y sector cyhoeddus yn lle cynyddol annymunol i weithio ynddo.

5.7. Disgrifiodd y rhan fwyaf o'r ymatebwyr recriwtio fel proses heriol a thynnu sylw at broblemau gyda nifer ac ansawdd yr ymgeiswyr:

“Ni sydd â'r gyfradd isaf o ymgeiswyr fesul rôl ymhlith unrhyw dîm yn y gwasanaeth economi ac adfywio ... rydyn ni'n cael rhai ymgeiswyr, tri fesul rôl ar gyfartaledd, ond nid yw o leiaf dau ohonyn nhw'n gymwys.” (Ymatebydd ACLI)

“Drwy gydol y cyfnod hwn rydym wedi canfod ein bod yn cael niferoedd bach o ymgeiswyr am rolau, yn enwedig rolau uwch. Mewn rhai achosion nid ydym wedi cael unrhyw ymgeiswyr am swyddi ac rydym wedi gorfod hysbysebu swyddi sawl gwaith.” (Ymatebydd ACLI)

5.8. Dywedodd ymatebydd arall:

“Gyda'r canfyddiad o gyflogau cymharol uwch yn y sector preifat a chyrrff ac asiantaethau eraill fel CNC a PCAC ac amgylchedd llywodraeth leol sy'n gynyddol heriol, yn ariannol ac yn wleidyddol, mae wedi dod yn gynyddol anodd recriwtio a chadw staff ac arbenigwyr profiadol.” (Ymatebydd ACLI)

5.9. Mae ymdeimlad cyffredinol bod prinder gweithwyr proffesiynol medrus a phrofiadol. Mae llawer o awdurdodau'n nodi eu bod yn gallu llenwi rolau cymorth busnes, gan recriwtio'n fewnol o dimau eraill yn llwyddiannus weithiau, ond maent yn wynebu anawsterau sylweddol wrth recriwtio cynllunwyr profiadol, uwch-swyddogion neu staff arbenigol. Hyd yn oed lle derbynnir ceisiadau, yn aml nid yw ansawdd yr ymgeiswyr

yn ddigonol i fodloni gofynion y rôl, gan arwain at hysbysebion dro ar ôl tro neu ddibynnu ar staff asiantaeth ac ymgynghorwyr, gan roi mwy o straen ar gyllidebau.

- 5.10. Adroddwyd bod y sector preifat yn 'gystadleuaeth' gan sawl ymatebydd. “Er y gall fod llawer o resymau dros yr heriau o ran recriwtio ac mewn rhai achosion cadw staff, ffactor clir sy'n cyfrannu yw nad yw'r cyfraddau cyflog cymharol a gynigir gan rai cynghorau wedi profi i fod yn gystadleuol yn y farchnad - yn sicr nid i'r rhai yn y sector preifat”. Codwyd hefyd golled cynllunwyr i ddisgyblaethau cysylltiedig, sy'n chwilio am gyfleoedd a rolau llai ingol.
- 5.11. Nododd rhai ymatebwyr anawsterau wrth hyfforddi recriwtiaid dibrofiad, o ystyried eu problemau capasiti presennol: “gall cyflogi ymgeiswyr sydd â phrofiad bach iawn fod yn heriol iawn ac yn dihysbyddu adnoddau staff gan ddarparu'r hyfforddiant angenrheidiol”. Gwaethygir yr her hon ymhellach mewn rhai awdurdodau lle nodir bod trosiant uchel o staff sydd newydd eu hyfforddi.
- 5.12. Crybwyllodd nifer o ymatebwyr at gronfa gyfyngedig o ecolegwyr, priffyrdd ac arbenigwyr treftadaeth. Mae hyn yn cyd-fynd â chanfyddiadau [Sgwrs Fawr RTP1](#). Esboniodd un awdurdod bod yr effaith ddilynol yn sylweddol, gan effeithio ar amseroedd penderfynu ar geisiadau ac ansawdd gwasanaeth, gan arwain weithiau at ymatebion gwael. Ychwanegir at hyn ymhellach lle mae swyddi swyddogion cynllunio yn wag oherwydd anawsterau recriwtio neu rewi prosesau recriwtio. Mae diffyg capasiti yn effeithio ar allu ACLI i roi cyngor cyn ymgeisio amserol neu gynhwysfawr neu gynnig PPAs, sydd yn ei dro yn lleihau ffynonellau incwm ychwanegol, gan greu pwysau pellach ar gyllideb a darparu gwasanaethau.
- 5.13. Nododd ACLI arall, er ei fod wedi cael cyllid yn ddiweddar ar gyfer ei dîm gorfodi, ei fod yn pryderu ynghylch recriwtio a llenwi swyddi newydd. Esboniodd un ACLI ei bod yn arbennig o anodd llenwi swyddi mamolaeth/tymor byr, gan egluro ei fod wedi troi at ddefnyddio ymgynghorwyr i lenwi'r swydd wag dros dro oherwydd nad oedd wedi cael unrhyw ymgeiswyr â'r profiad gofynnol. Mae Cydwasanaeth Gogledd Cymru wedi cael anhawster yn recriwtio Uwch-swyddogion Cynllunio tymor penodol i ddefnyddio'r cyllid a ddyfarnwyd gan Lywodraeth Cymru yn ddiweddar.

- 5.14. Roedd rhai ymatebwyr o'r farn ei bod hi'n mynd yn fwyfwy anodd recriwtio po bellaf y mae'r cyflogwr oddi wrth ysgol gynllunio achrededig. Ni fu'n bosibl profi na gwrthbrofi'r ddamcaniaeth hon o'n dadansoddiad o'r data oherwydd yr amrywiaeth eang o ffactorau gan gynnwys rolau, cyflogau, cysylltiadau personol fel teulu/ffrindiau/ysgolion a dewisiadau ehangach ar gyfer byw a gweithio mewn lleoliadau trefol yn erbyn lleoliadau gwledig.

Recriwtio cynllunwyr Cymraeg eu hiaith

- 5.15. Mae'r problemau hyn yn aml yn cael eu chwyddo wrth geisio recriwtio pobl â sgiliau arbenigol, er enghraifft cynllunwyr sy'n siarad Cymraeg, oherwydd y gronfa recriwtio gyfyngedig.

“Mae'r gallu i recriwtio staff sy'n gallu gweithio yn y Gymraeg yn heriol, mae hyn yn berthnasol i swyddogion cynllunio, ond hefyd yn broblem mewn meysydd arbenigol, e.e. swyddogion treftadaeth adeiledig/cadwraeth, ecolegwyr ac ati. Mae hyn yn her ddifrifol i'r [ACLI] ar hyn o bryd, lle mae gallu staff i weithio yn y Gymraeg yn hanfodol/bwysig. Mae wedi effeithio ar recriwtio, gyda mwy o ddefnydd o ymgynghoriaethau i lenwi bylchau staffio”.
(Aelod o RTPI)

“Mae'r cyfuniad o ardal wledig iawn lle nad yw cyfleoedd yn codi'n aml iawn, ynghyd â gofyniad iaith Gymraeg ... yn gwneud recriwtio'n anodd iawn.”
(Ymatebydd ACLI)

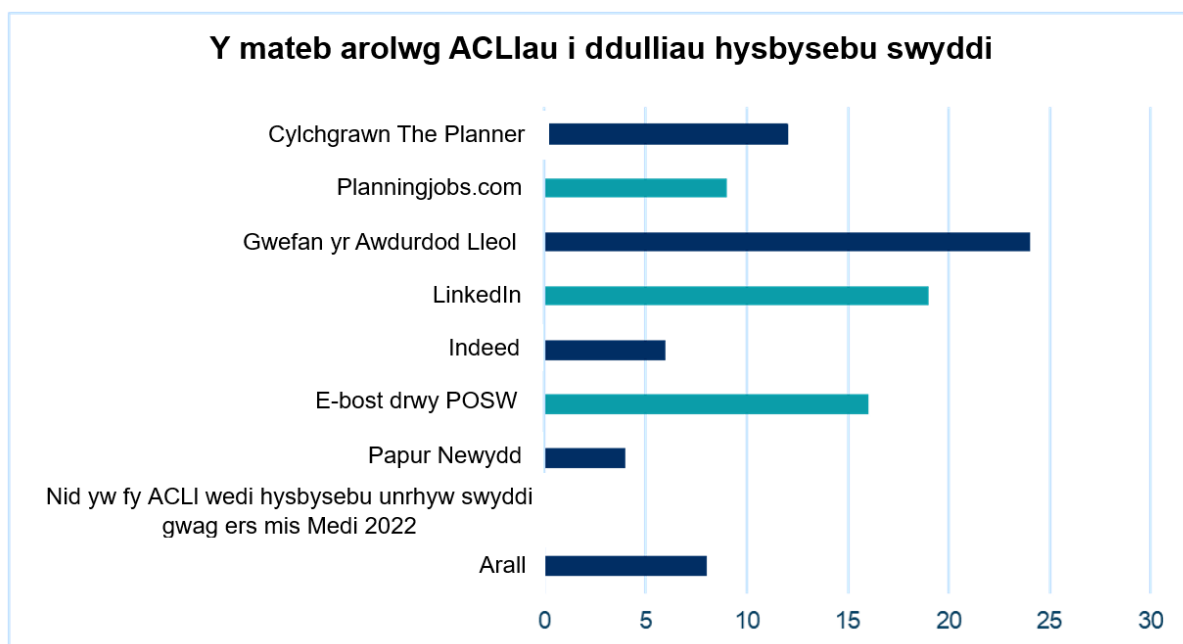
- 5.16. Mater sy'n codi dro ar ôl tro yw'r gronfa fach o gynllunwyr sy'n siarad Cymraeg, sydd wedi tynnu sylw at anghynaliadwyedd y dulliau presennol o recriwtio a thyfu'r llinell o gynllunwyr y dyfodol, a'r angen i feddwl yn fwy strategol.

“Y gwir yw, gyda swyddi y mae angen siarad Cymraeg ar eu cyfer, rydyn ni bron yn gwybod pwy yw ein marchnad ac yn y pen draw rydyn ni'n symud pobl o gwmpas gwahanol sefydliadau. Nid yw hyn yn gynaliadwy - ac mae angen dull strategol a gwahanol.” (Ymatebydd ACLI)

5.17. Adroddodd rhai ACLlau am ddiffyg hyder ymhlith staff dwyieithog i ddefnyddio'r Gymraeg mewn lleoliadau technegol, gan dynnu sylw at yr angen am hyfforddiant a chymorth wedi'i dargedu. Un ateb a gynigiwyd oedd geiriadur Cymraeg penodol i gynllunio neu ddarpariaeth brifysgol well. Ar adeg ysgrifennu'r adroddiad hwn, roedd ysgol gynllunio Prifysgol Caerdydd wedi recriwtio academydd sy'n siarad Cymraeg yn ddiweddar ac mae Llywodraeth Cymru, CDPS ac RTPI Cymru yn cynhyrchu geirfa ddiwygiedig o dermau cynllunio Cymraeg.

Dulliau hysbysebu swyddi

5.18. Gofynnwyd i ACLlau amlinellu'r gwahanol ddulliau hysbysebu swyddi y maent yn eu defnyddio. Mae'r tabl isod yn nodi'r ymatebion gan 24 o ACLlau.

Ffigur 14: Dulliau hysbysebu swyddi. Data a gafwyd mynediad iddo drwy arolwg ymchwil RTPI (Mai 2025).

5.19. Mae'r data yn Ffigur 14 yn dangos, o'r ymatebwyr, fod:

- 24 wedi'u hysbysebu drwy wefannau Awdurdodau Lleol;
- 19 wedi'u hysbysebu drwy LinkedIn;
- 16 wedi'u hysbysebu drwy e-bost drwy POSW;
- 12 wedi'u hysbysebu drwy The Planner Jobs;

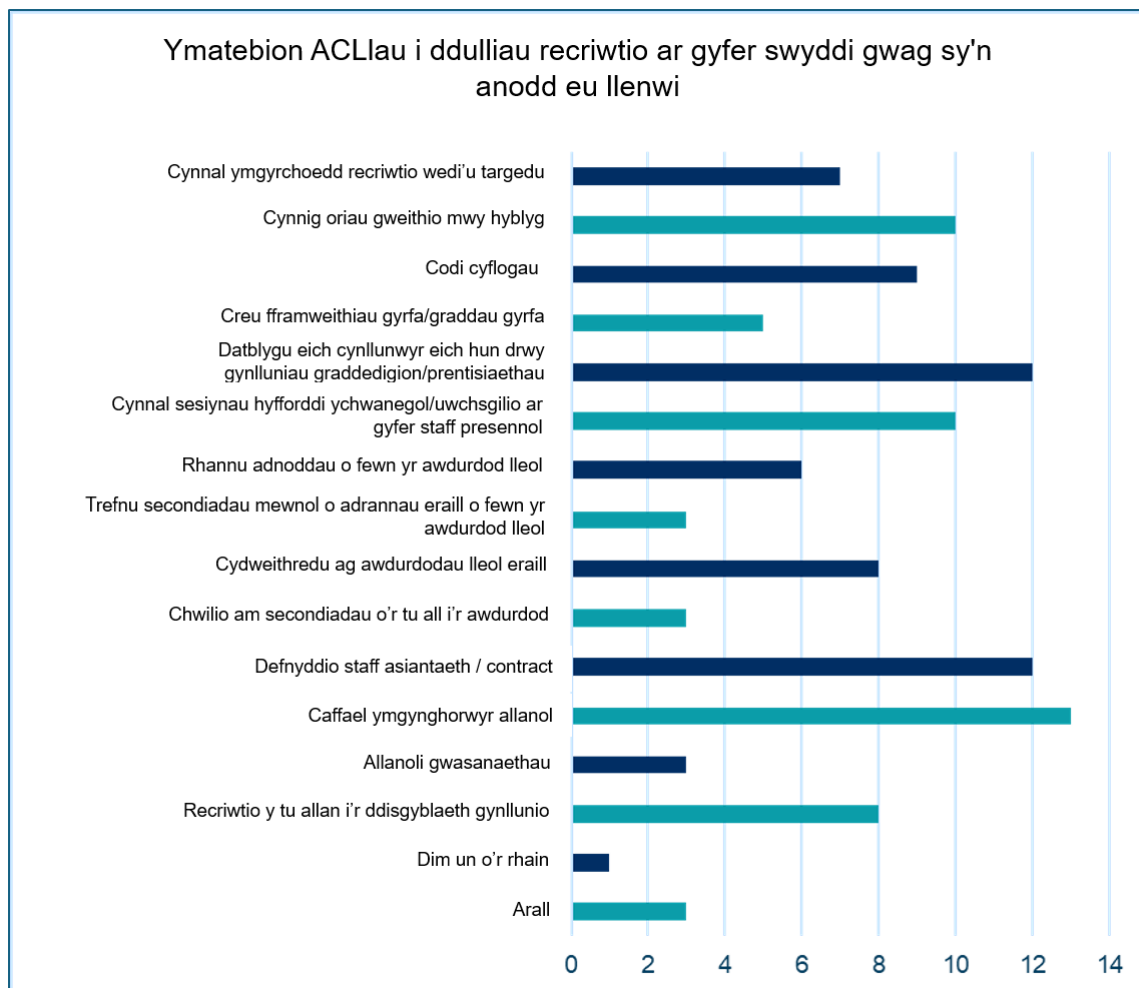
- 9 wedi'u hysbysebu drwy [planningjobs.com](https://www.planningjobs.com);
- 6 wedi'u hysbysebu drwy Indeed;
- 4 wedi'u hysbysebu drwy bapur newydd;
- 0 heb hysbysebu unrhyw swyddi gwag ers mis Medi 2022;
- 8 wedi'u hysbysebu trwy ddulliau eraill.

5.20. Gofynnwyd i'r ymatebwyr pam y dewiswyd y dulliau hyn ac i ba raddau y maent wedi bod yn llwyddiannus: cafwyd 22 o atebion. Fforddiadwyedd oedd y rheswm a nodwyd amlaf dros ddewisiadau penodol, ac yna darpariaeth. Er gwaethaf yr heriau recriwtio cydnabyddedig, mae dau o'r tri dull a ddefnyddir amlaf (gwefan awdurdod lleol ac e-bost drwy Gymdeithas Swyddogion Cynllunio Cymru) yn targedu'r gronfa fach o weithwyr sector cyhoeddus presennol neu bobl sy'n chwilio am waith yn y sector cyhoeddus ac yn mynd ati i wirio gwefan benodol ACLI. O ran recriwtio, mae'r tebygrwydd y bydd ymgeisydd allanol sydd â diddordeb yn gwirio gwefan yr ACLI cywir ar yr amser cywir yn ymddangos yn fach.

[“Rydym wedi osgoi hyrwyddo ein swyddi drwy POSW yn benodol gan fod hyn yn ychwanegu at y gystadleuaeth am staff prin.” \(Ymatebydd ACLI\)](#)

- 5.21. Adroddir bod hysbysebu ar-lein drwy The Planner Jobs a LinkedIn yn ddau o'r dulliau mwyaf llwyddiannus, ochr yn ochr ag ar lafar.
- 5.22. Er gwaethaf rhai ymdrechion i daflu'r rhwyd yn ehangach, gan gynnwys defnyddio cylchgronau arbenigol ar gyfer recriwtio i rolau fel ecolegwyr, mae'r canlyniad wedi bod yn anghyson, gyda rhai swyddi'n cael ychydig iawn o ymgeiswyr neu ddim ymgeiswyr o gwbl.
- 5.23. At ei gilydd, er bod amrywiol ddulliau recriwtio wedi cael eu treialu i ddenu ymgeiswyr profiadol, mae'r canlyniadau wedi bod yn gymysg. Mae cost hysbysebu yn parhau i fod yn bryder amlwg ynghyd â'r gronfa fach o gynllunwyr yng Nghymru, yn enwedig cynllunwyr ac arbenigwyr sy'n siarad Cymraeg.

5.24. Mewn perthynas â swyddi gwag anodd eu llenwi, gofynnwyd i ACLlau pa gamau gweithredu, os o gwbl, y maent wedi'u cymryd ers mis Medi 2022. Mae'r graff canlynol yn nodi'r ymatebion gan 24 o ACLlau a ymatebodd.

Ffigur 15: Recriwtio i swyddi gwag sy'n anodd eu llenwi. Data a gafwyd mynediad iddo drwy arolwg ymchwil RTPi (Mai 2025).

5.25. Mae'r data yn Ffigur 15 yn dangos bod:

- 13 o ymatebwyr wedi caffael ymgynghorwyr allanol;
- 12 o ymatebwyr wedi datblygu eu cynllunwyr eu hunain drwy gynlluniau graddedigion / prentisiaethau;
- 12 o ymatebwyr wedi defnyddio staff asiantaeth / contract;
- 10 o ymatebwyr wedi cynnal sesiynau hyfforddi / uwchsgilio ychwanegol ar gyfer staff presennol;

- 10 ymatebydd wedi cynnig gweithio mwy hyblyg;
- 9 ymatebydd wedi cynyddu eu cyflogau;
- 8 ymatebydd wedi cydweithio ag awdurdodau lleol eraill;
- 8 ymatebydd wedi recriwtio y tu allan i'r proffesiwn cynllunio;
- 7 ymatebydd wedi cynnal ymgyrchoedd recriwtio wedi'u targedu;
- 6 ymatebydd wedi rhannu adnoddau o fewn eu hawdurdod lleol;
- 5 ymatebydd wedi creu fframweithiau gyrfa / graddau gyrfa;
- 3 ymatebydd wedi darparu secondiadau mewnol o adrannau eraill o fewn eu hawdurdod lleol;
- 3 ymatebydd wedi darparu secondiadau allanol o'r tu allan i'r awdurdod;
- 3 ymatebydd wedi allanoli gwasanaethau;
- 1 ymatebydd heb wneud yr un o'r rhain;
- 3 ymatebydd wedi defnyddio dulliau eraill.

5.26. Mae ACLlau wedi archwilio ystod eang o ddulliau mewn perthynas â swyddi gwag sy'n anodd eu llenwi, gyda chanlyniadau cymysg. Mae rhai wedi gweld llwyddiant diweddar drwy gyflogi cyn-fyfyrwyr neu gynllunwyr gyrfa gynnar drwy lwybrau strwythuredig, fel hyfforddeiaethau graddedig a rhaglenni 'datblygu eich cynllunwyr eich hun' . Mae'r dulliau hyn yn cefnogi datblygiad staff ac yn cynnig cadw staff yn y tymor hwy, yn enwedig pan fydd gan ymgeiswyr gysylltiad lleol. Fodd bynnag, gall y dulliau hyn roi pwysau ar dimau sydd eisoes dan straen, oherwydd trefniant y rhaglen a'r amser sydd ei angen i hyfforddi a chefnogi cynllunwyr gyrfa gynnar/hyfforddeion.

5.27. Mae defnyddio ymgynghorwyr allanol a staff asiantaeth wedi darparu rhyddhad cyflym mewn rhai achosion, yn enwedig lle roedd angen capasiti ar unwaith. Fodd bynnag, ystyrir yn eang bod hyn yn anghynnaladwy oherwydd costau uchel, yn enwedig yng nghanol cyfyngiadau ariannol a phwysau i arbed arian.

5.28. Mewn rhai achosion, mae rheolau llywodraeth leol wedi cael canlyniadau anfwriadol. Rhoddodd y rhan fwyaf o awdurdodau'r gorau i gynnig swyddi gradd gyrfa fel rhan o'r broses adolygu cyflog statws sengl. Mae hyn wedi llesteirio cadw staff. Gellir ond

cynnig taliadau atodol ar sail y farchnad pan fydd rhywun yn gadael swydd a bod sawl ymgais i recriwtio wedi bod yn aflwyddiannus. Ar ben hynny, mae'r taliadau atodol ar sail y farchnad fel arfer yn cael ei adolygu'n flynyddol, felly mae'n cynnig sicrwydd hirdymor cyfyngedig i ymgeiswyr.

- 5.29. At ei gilydd, er bod y rhan fwyaf o ddulliau wedi cyflawni rhywfaint o lwyddiant, mae anfanteision i bob un ohonynt. Mae'r atebion mwyaf cynaliadwy, fel datblygiad mewnol, recriwtio graddedigion a chadw staff yn gofyn am fuddsoddiad, sicrwydd cyllideb a chynllunio gweithlu strategol hirdymor.

ACLI: Problemau recriwtio yn y dyfodol

- 5.30. Pan ofynnwyd iddynt edrych ymlaen at y pum mlynedd nesaf, yn ogystal â'r heriau recriwtio a chadw staff a nodir uchod, tynnodd y 24 o ymatebwyr sylw at y problemau canlynol:
- Gweithlu sy'n heneiddio a phwll gostyngol o gynllunwyr profiadol;
 - Niferoedd annigonol yn ymuno â'r proffesiwn, a achosir yn rhannol oherwydd diffyg cynlluniau prentisiaeth a bwrsariaeth yng Nghymru;
 - Pwysau cyllidebol parhaus ar draws y Cyngor, gyda gwasanaethau cynllunio yn rhoi cymhorthdal i gostau cynyddol mewn gwahanol feysydd gwasanaeth fel gofal cymdeithasol, digartrefedd a thrafnidiaeth ysgol. Mae'r cymhorthdal hwn yn digwydd yn uniongyrchol drwy incwm ychwanegol o ffioedd ceisiadau cynllunio yn cael ei ddefnyddio i wrthbwysu bylchau cyllidebol mewn meysydd gwasanaeth eraill, ac yn anuniongyrchol drwy orfodaeth i wasanaethau cynllunio wneud toriadau cyllidebol blynyddol i wrthbwysu pwysau cyllidebol mewn meysydd gwasanaeth eraill;
 - mwy o gystadleuaeth gan y sector preifat, yn enwedig mewn meysydd fel ynni, lle ystyriwyd bod cyflog, cyfleoedd i ddatblygu a hyblygrwydd yn atyniad;
 - cyfaint a chymhlethdod gwaith y sector cyhoeddus gan gynnwys amlygiad i feirniadaeth gyhoeddus sy'n effeithio'n andwyol ar fodlonrwydd swydd.

Recriwtio a chadw staff PCAC

- 5.31. O ganlyniad i natur gwaith PCAC, mae rolau'r Arolygwr yn gofyn am unigolion sydd â phrofiad sylweddol. Er bod PCAC yn anaml yn recriwtio ymgeiswyr sydd eisoes â phrofiad fel Arolygydd, mae'r sefydliad yn gyffredinol yn cael ceisiadau cryf gan gynllunwyr profiadol ac arbenigwyr amgylcheddol. Fodd bynnag, mae amser paratoi i hyfforddi Arolygwyr newydd eu penodi cyn y gallant ymgymryd â'r gwaith achos mwyaf cymhleth (e.e. gwrandawiadau ac ymholiadau ar gyfer datblygiadau mawr). Mae hyfforddi Arolygwyr newydd yn cymryd tua 18–24 mis, sy'n golygu bod angen cynllunio carfanau recriwtio bach yn ofalus. Byddai cynyddu'r capasiti hyfforddi o fewn PCAC yn cefnogi'r gwasanaeth yn well yn y tymor hwy, felly mae PCAC yn cynnal adolygiad o'i gynllunio ar gyfer olyniaeth mewn rolau arweinyddiaeth i sicrhau bod eu gwybodaeth, hyfforddiant a mesurau sicrhau ansawdd gyda digon o adnoddau. Mae Rheolwyr Arolygwyr Cynllunio yn cael eu recriwtio'n fewnol, gan fod y rôl yn gofyn am unigolion sydd â phrofiad blaenorol yn y maes.
- 5.32. I gynorthwyo recriwtio, mae PCAC wedi defnyddio sawl dull gan gynnwys:
- Cynnig gweithio mwy hyblyg;
 - Datblygu eich Arolygwyr Cynllunio eich hun drwy hyfforddi a datblygu rolau swyddogion cynllunio yn PCAC (tri Arolygydd cyfredol drwy'r llwybr hwn);
 - Codi cyflogau – ym mis Hydref 2025 cyflwynodd PCAC lwfans recriwtio a chadw staff i'w gymharu â rolau cyfatebol yn yr Arolygiaeth Gynllunio (Lloegr);
 - Dod o hyd i secondiadau allanol o'r tu allan i PCAC;
 - Allanolli gwasanaethau;
 - Cydweithredu â PINS (Lloegr);
 - Recriwtio y tu allan i'r ddisgyblaeth gynllunio;
 - Cynnal sesiynau hyfforddi/uwchsgilio ychwanegol ar gyfer staff presennol.
- 5.33. Mae PCAC wedi defnyddio The Planner Jobs, LinkedIn, Indeed, e-bost drwy POSW a gwefan Llywodraeth Cymru i hysbysebu swyddi, ond roedd o'r farn bod LinkedIn

wedi codi proffil PCAC ei hun a'r proffesiwn cynllunio yn ehangach. Mae gan PCAC [becyn recriwtio](#) ar gael ar ei wefan.

- 5.34. Yn gyffredinol, mae PCAC wedi bod yn llwyddiannus wrth lenwi swyddi a hysbysebiri ar draws y gwahanol lefelau o fewn y gwasanaeth ac mae ganddo gyfraddau cadw staff cryf. Nid yw'n destun rhewi recriwtio Llywodraeth Cymru, gan fod y Prif Arolygydd Cynllunio wedi dirprwyo cyfrifoldeb dros faterion.
- 5.35. Mae PCAC yn cyflogi myfyriwr blwyddyn allan yn flynyddol, a rennir ag Adran Gynllunio LIC. Er y gallai fod galw am fyfyrwyr rhan-amser/myfyrwyr blwyddyn allan a/neu brentisiaid yn PCAC o fewn y pum mlynedd nesaf, mae'r angen am swyddogion profiadol o fewn PCAC yn effeithio ar recriwtio ar y lefel iau hon. Fodd bynnag, mae'r rôl blwyddyn allan hon yn darparu ehangder gwyb o brofiad i gynlluniwr newydd ac yn cefnogi prosesau datblygu'r llinell o gynllunwyr. Mae PCAC yn bwriadu cynyddu nifer y lleoliadau blwyddyn allan i ddau ar gyfer carfan 2026/27.
- 5.36. O ran cadw staff, mae nifer eithriadol o isel o arolygwyr cynllunio yn gadael PCAC i weithio yn rhywle arall.
- 5.37. Er mwyn mynd i'r afael â'r materion a nodwyd uchod, dylid sefydlu strategaeth recriwtio a chadw gynhwysfawr ar gyfer cynllunio yng Nghymru gan edrych ar bob llwybr i dyfu'r llinell o gynllunwyr, gan hyrwyddo gwerth unigryw a manteision allweddol cynllunio fel gyrfa yng Nghymru.. Bydd hyn yn gofyn am fuddsoddiad ariannol sylweddol ac ymrwymiad gan bob plaid er mwyn sicrhau'r cynnydd hanfodol mewn lefelau adnoddau, gan gynnwys ymrwymiad gan ACLlau i ailfuddsoddi'r incwm ychwanegol o ffioedd ymgeisio sy'n deillio o gynnydd ffioedd Rhagfyr 2025 (argymhelliad 5).

6. Cyflogau

- 6.1. Archwiliodd ein hymchwil bwnc cyflogau yn gyffredinol, gan nodi amrywiadau rhwng gwahanol gyrff y sector cyhoeddus a ffactorau dylanwadol.

Cyflogau cynllunio y DU

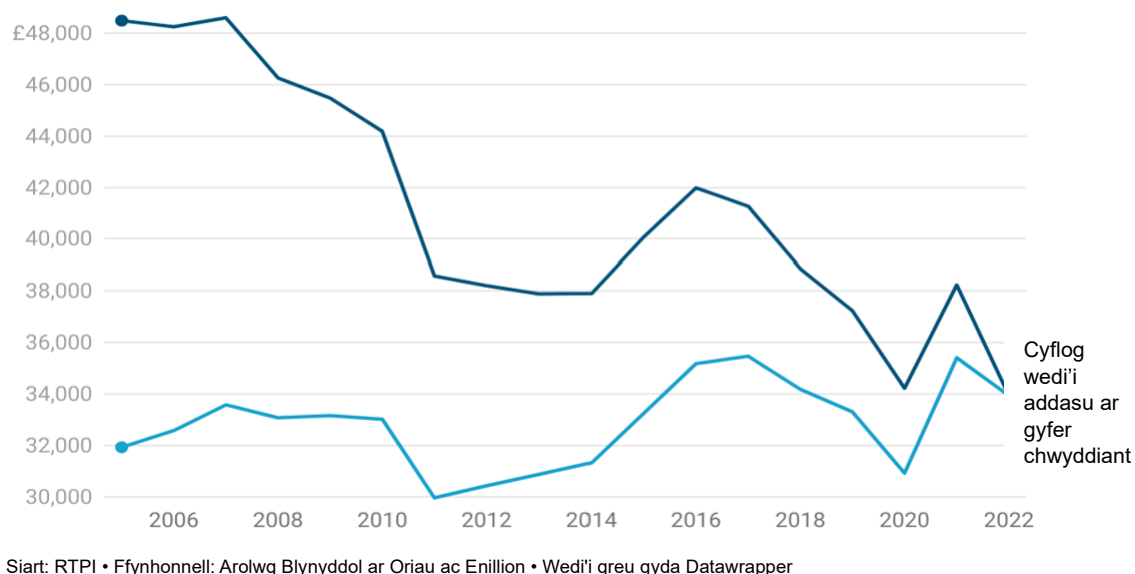
- 6.2. Ledled y DU, mae cynllunwyr wedi profi toriad cyflog sylweddol mewn termau real ers 2005. Ynghyd â thimau sy'n crebachu, gwaith mwy cymhleth a disgwyliadau cyhoeddus a chraffu gwleidyddol mwy, mae sawl ffactor yn effeithio ar recriwtio yn y sector cyhoeddus.

- 6.3. Mae [Adroddiad Cyflwr y Proffesiwn RTPI 2023](#) yn nodi:

“The Annual Survey on Hours and Earnings, part of the labour force survey, allows us to estimate how the median salaries of town planners have changed over time. Due to low sample sizes, we must be cautious about any individual data point. Furthermore, we should expect significant geographic and demographic variation, which current data sources capture poorly. However, the general point stands: on the whole, town planners are more poorly paid today than they were in 2005. The nominal median salary over the past 17 years has hovered around £33,000 That means that in today’s money, the median planner was making close to £50,000 a year in 2005.”

- 6.4. Mae'r graff yn Ffigur 16 yn dangos cyflogau canolrifol enwol a chyflogau wedi'u haddasu ar gyfer chwyddiant swyddogion cynllunio rhwng 2006 a 2022 (GBP). Mae'n dangos bod y cyflog wedi'i addasu ar gyfer chwyddiant yn 2006 ychydig dros £48,000. Yn 2022 roedd yn £34,000: toriad cyflog sylweddol mewn termau real.

Mae gwir gyflog cynllunwyr wedi gostwng yn sydyn

Ffigur 16: Cyflogau Cynllunwyr 2006-2022. Ffynhonnell: [Adroddiad Cyflwr y Proffesiwn RTPI 2023](#)

- 6.5. Dangosodd ymatebion arolwg a ddangoswyd yn [adroddiad Cyflwr y Proffesiwn \(2025\) RTPI ar gyfer Cymru](#) ystod cyflog moddol ar gyfer cynllunwyr rhwng £40,001 a £50,000. Fodd bynnag, roedd gwrthgyferbyniad yn yr ymatebion rhwng boddhad cyflog a boddhad gyrfa fel y gwelir yn Ffigur 17. Roedd bron i 70% o gynllunwyr Cymru yn fodlon â'u datblygiad gyrfa, gyda 54% o ymatebwyr yr arolwg aelodau RTPI hwn mewn swydd uwch-gynlluniwr, cynlluniwr cyswllt, neu brif gynlluniwr. Mewn cyferbyniad, dim ond ychydig dros hanner (52%) oedd yn fodlon ar eu cyflog. Nid yw hwn yn batrwm penodol i Gymru ac mae'n cael ei adlewyrchu ar draws gwledydd eraill y DU. Ar ben hynny, mae'n werth nodi nad yw Cymru yn disgyn y tu ôl i wledydd eraill y DU o ran dosbarthiad cyflogau.

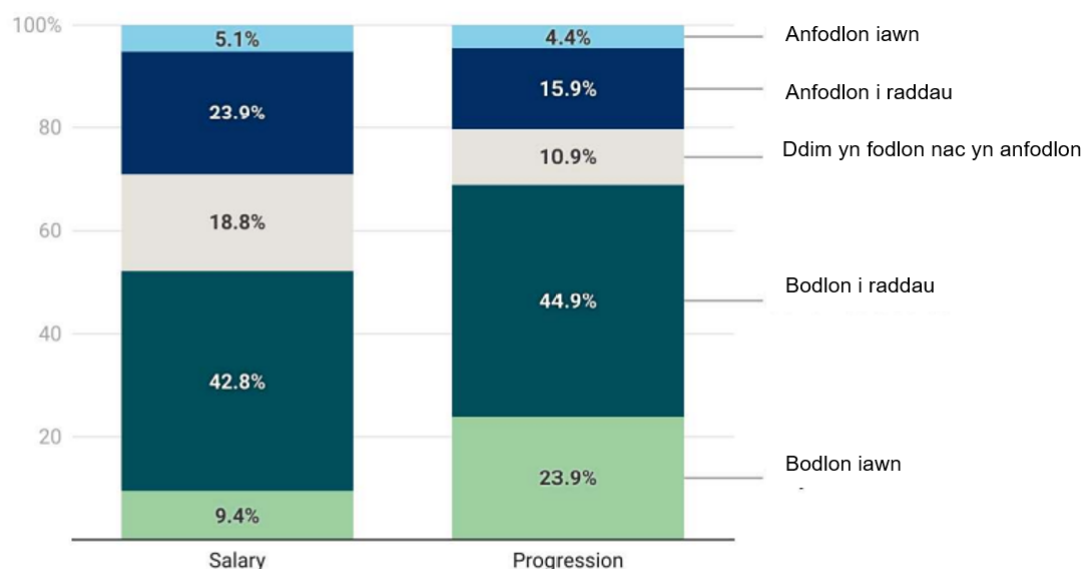

Chart: RTPI • Created with Datawrapper

Ffigur 17: Cyflog a bodlonrwydd gyrfa yn y proffesiwn cynllunio yng Nghymru (2025).

Ffynhonnell: [Adroddiad Cyflwr y Proffesiwn 2025](#)

Cyflogau cynllunio yng Nghymru

- 6.6. Crëwyd bandiau cyflog cyfartalog y sector cyhoeddus o ddata a gasglwyd o swyddi a hysbysebwyd rhwng Medi 2022 a Mawrth 2025. Mae'r bandiau cyflog cyfartalog ar gyfer ACLlau, CNC, PCAC ac Is-adran Gynllunio LIC wedi'u nodi yn Atodiad 5
- 6.7. Mewn ymateb i'r arolwg ymchwil, roedd 72% o ACLlau o'r farn bod eu cyflogau'n is na chyflogau'r sector preifat. Fodd bynnag, yn ystod trafodaethau gyda'r sector preifat, awgrymodd un cyfrannwr fod y canfyddiad bod cyflogau preifat yn uwch na chyflogau'r sector cyhoeddus yn fwy o safbwynt hanesyddol yn hytrach nag yn adlewyrchu arfer cyfredol.
- 6.8. Mae'r data hwn yn dangos bod cyflogau cynllunio yn CNC yn gyffredinol is nag ACLlau, PCAC ac Is-adran Gynllunio LIC. At ei gilydd, mae cyflogau'n tueddu i fod yn uwch o fewn Is-adran Gynllunio LIC a PCAC. Ar lefelau uwch a rheoli, mae'n ymddangos bod PCAC yn cynnig cyflogau uwch o'i gymharu â sefydliadau eraill y sector cyhoeddus. Fodd bynnag, mae cyfyngiadau o ran y data a gesglir, oherwydd

nifer bach y swyddi Prif Gynlluniwr/Cyfarwyddwr, cynllunwyr rheoli a chymorth busnes a hysbysebwyd yn ystod cyfnod yr arolwg (mis Medi 2022 i fis Mawrth 2025). Am y rheswm hwn, nid yw wedi bod yn bosibl nodi unrhyw amrywiadau rhanbarthol mewn cyflogau ar draws yr ACLlau. Mae angen cryfhau'r set ddata a ddefnyddiwyd yn yr ymchwil hon wrth symud ymlaen er mwyn cael cynrychiolaeth fwy cywir o gyflogau cyfartalog yn y sector cyhoeddus.

Cymharu cyflogau'r sector cyhoeddus a'r sector preifat

- 6.9. Gofynnwyd i Fforwm Ymgynghorwyr Cynllunio Cymru gymharu cyflogau'r sector preifat yn fras â'r data a gasglwyd ar gyflogau'r sector cyhoeddus. Yn wahanol i gyflogau'r sector cyhoeddus, anaml y mae'r sector preifat yn cyhoeddi cyflogau mewn hysbysebion swyddi ac yn ddiwylliannol mae'n gyffredinol yn amharod i drafod cyflogau. Dim ond dau unigolyn o'r Fforwm, yn gweithio i gwmnïau sector preifat ar wahân, oedd yn fodlon cymryd rhan yn y drafodaeth hon. Dim ond tystiolaeth anecdotaidd a ddarparodd hyn o ganfyddiadau a realiti cyflogau ar draws y sectorau, er gan nifer fach o gyfranwyr. Ategwyd yr adborth anecdotaidd hwn gan ymchwil a gyhoeddwyd gan Carrington West (gweler Atodiad 5).
- 6.10. Teimlai'r ddau gyfrannwr ei bod yn bwysig bod yn ymwybodol o'r amrywiad eang o ran meintiau cwmnïau a graddfeydd gweithredol yn y sector preifat, wrth ystyried cyflogau. Roedd y ddau gyfrannwr o'r farn bod cyflogau o fewn y sector preifat yn fras gyson â'r ystodau cyflog cyfartalog ar gyfer rolau yn y sector cyhoeddus a nodir yn Atodiad 5. Nododd un cyfrannwr o'r sector preifat yn benodol, yn ei brofiad ef, fod cyflogau'r sector preifat yn cyd-fynd yn dda ag ystodau cyflog cyfartalog Is-adran Gynllunio LIC. Ystyriwyd bod cyflogau lefel rheolwyr mewn PCAC yn uwch nag yn y sector preifat, er eu bod yn tynnu sylw at heriau wrth wneud cymariaethau uniongyrchol oherwydd gwahaniaethau sylweddol yn y setiau sgiliau sydd eu hangen ar y lefel honno yn y sector preifat o'i gymharu â PCAC. Rhaid cydnabod bod Arolygwyr Cynllunio yn bersonol gyfrifol am wneud penderfyniadau ar ran Gweinidogion Cymru, heb ymyrraeth gan unrhyw uwch reolwr, tra mewn ACLlau mae'r lefel honno o gyfrifoldeb fel arfer yn disgyn ar Brif Swyddog Cynllunio ac yn y sector preifat mae penderfyniadau sy'n ymwneud â chleientiaid yn disgyn yn y pen draw ar gyfarwyddwr.

- 6.11. Er bod rhywfaint o gysondeb yn lefelau cyflogau'r sectorau cyhoeddus a phreifat, mae gwahaniaethau nodedig yn parhau o ran diwylliant sefydliadol, arferion busnes ac amodau cyflogaeth ehangach. Efallai nad yw canfyddiadau hanesyddol am anghydraddoldebau cyflog yn adlewyrchu'r amgylchedd presennol mwyach.
- 6.12. Mae sawl ffactor yn dylanwadu ar wahaniaethau cyflog ar draws y sector. Gall cynlluniau pensiwn amrywio'n sylweddol rhwng sectorau, gyda phensiynau'r sector cyhoeddus yn aml yn cael eu crybwyll fel rhan ddeniadol o'r pecyn cyflog cyffredinol. O fewn ACLlau, mae safbwyntiau stereoteip am oriau gwaith 9 i 5 yn hanes i raddau helaeth, gyda llawer o ymatebwyr yn nodi eu bod yn aml yn gweithio oriau di-dâl ychwanegol. Wedi dweud hynny, mae hawl i wyliau blynyddol fel arfer yn fwy hael yn y sector cyhoeddus, ac mae swyddi nad ydynt yn swyddi rheoli yn elwa o amser hyblyg. Roedd pandemig Covid-19 yn golygu bod llawer o'r arferion gweithio hyblyg ehangach a gynigiwyd yn draddodiadol gan y sector cyhoeddus, fel oriau gwaith hyblyg, gweithio ystwyth neu gontractau rhan-amser, bellach yn gyffredin yn y sector preifat hefyd.
- 6.13. Mae gan y sector preifat ddiwylliant bonws a buddion meddalach fel gofal iechyd preifat ac aelodaeth o'r gampfa, rhaglen fentora sefydledig a rhagolygon gyrfa deniadol. Mae'r sector cyhoeddus wedi'i rwymo gan haenau anhyblyg a graddfeydd cyflog safonol tra bod y sector preifat yn cynnig mwy o hyblygrwydd wrth negodi cyflogau, wedi'i ddylanwadu gan ffactorau fel perfformiad unigol, galw neu broffidioldeb cwmnïau, gan arwain yn y pen draw at anghydraddoldebau mewn cyflogau rhwng sectorau.
- 6.14. Yn y sector preifat, mae angen statws siartredig i ennill comisiynau a sicrhau dyrchafiad, ac mae'n cael ei ariannu gan y cyflogwr. Mewn cyferbyniad, mae statws Siartredig wedi'i ddileu o rai disgrifiadau swyddi'r sector cyhoeddus mewn ymateb i heriau recriwtio: er syndod, nid yw pob un o Brif Gynllunwyr Cymru yn Siartredig. Rhaid i lawer o weithwyr ACLI ariannu eu haelodaeth broffesiynol eu hunain, ac yn rhyfeddol, mewn rhai achosion mae'n rhaid iddynt ariannu eu DPP eu hunain oherwydd diffyg cyllideb hyfforddi. Mae hyn yn adlewyrchu diffyg gwerthfawrogiad siomedig o broffesiynau gan rai awdurdodau lleol.

- 6.15. Cyhoeddodd Carrington West '[Arolwg Cyflogau a Chanllaw 2025 ar gyfer Amgylchedd Adeiledig y DU](#)': mae'r llyfryn yn cydnabod y problemau adnoddau yn y rhan fwyaf o adrannau cynllunio awdurdodau lleol ac ymgynghoriaethau cynllunio. Ym mis Hydref, cyhoeddodd y Canghellor gynlluniau ar gyfer buddsoddiad o £46 miliwn er mwyn helpu i gyflogi 300 o raddedigion a phrentisiaid i weithio mewn awdurdodau cynllunio lleol yn Lloegr mewn ymateb i ostyngiad o 20% mewn termau real mewn cyllidebau ers 2008 ([adroddiad Cyflwr y Proffesiwn Lloegr 2025](#)). Er gwaethaf swm bach o gyllid ar gyfer y cynllun Llwybrau i Gynllunio (sydd wedi cael ei fanteisio'n gyfyngedig), nid oes unrhyw fuddsoddiad cymharol mewn recriwtio na thyfu'r llinell gynllunwyr yng Nghymru er gwaethaf gostyngiad termau real llawer mwy (43%) yng nghyllidebau ACLlau dros yr un cyfnod. Dywedodd un ymatebydd ACLI
- 6.16. Ffactor arall a allai ddylanwadu ar atyniad y sectorau yw amlygiad i gamdriniaeth a beirniadaeth. Canfu arolwg aelodaeth RTPI 2025, [adroddiad Cyflwr y Proffesiwn ar gyfer Cymru](#) od 79% o gynllunwyr y sector cyhoeddus yng Nghymru wedi profi camdriniaeth yn gysylltiedig â gwaith o'i gymharu â 50% o weithwyr y sector preifat.
- 6.17. Byddai angen astudiaeth bellach, sy'n casglu mwy o ddata, i fesur, egluro a deall y tueddiadau hyn yn well yn ogystal ag archwilio'r ffactorau, heblaw cyflog, sy'n dylanwadu ar ddewis sector cyflogaeth ymarferwyr cynllunio (gweler argymhelliad 5).

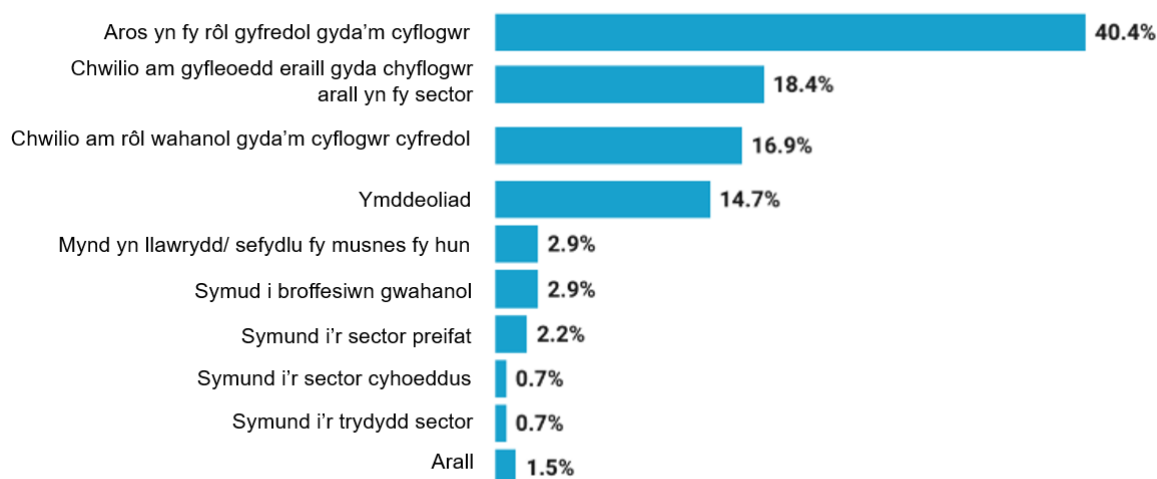
7. Gweithlu'r dyfodol a chynllunio ar gyfer olyniaeth

Proffil oedran cynllunio'r sector cyhoeddus

- 7.1. Gwnaeth [adroddiad Cyflwr y Proffesiwn RTPI \(2023\)](#) amcangyfrif bod 1,500 o gynllunwyr yng Nghymru (ar draws pob sector) yn 2023. Mae hyn mewn cymhariaeth ag [amcangyfrif o 800 o gynllunwyr yng Ngogledd Iwerddon, 1,600 yn Yr Alban, a 18,100 yn Lloegr](#). Aeth adroddiad Cyflwr y Proffesiwn ymlaen i egluro, rhwng 2009 a 2023, fod cynllunwyr sy'n gweithio yn y sector preifat wedi tyfu, tra bod nifer y cynllunwyr sy'n gweithio yn y sector cyhoeddus wedi gostwng. "Estimates in the

Annual Population Survey suggest that in the period 2013-2020 a quarter of planners could have left the public sector”, ledled y DU.

- 7.2. Gofynnodd [adroddiad Cyflwr y Proffesiwn ar gyfer Cymru \(2025\) RTPI](#) i aelodau RTPI sy'n byw neu'n gweithio yng Nghymru am eu cynlluniau gyrfa ymhen tair blynedd (Ffigur 18):

Siart: RTPI • Wedi'i greu gyda

Ffigur 18 Cynllun gyrfa tair blynedd ymatebwyr aelodau RTPI yng Nghymru

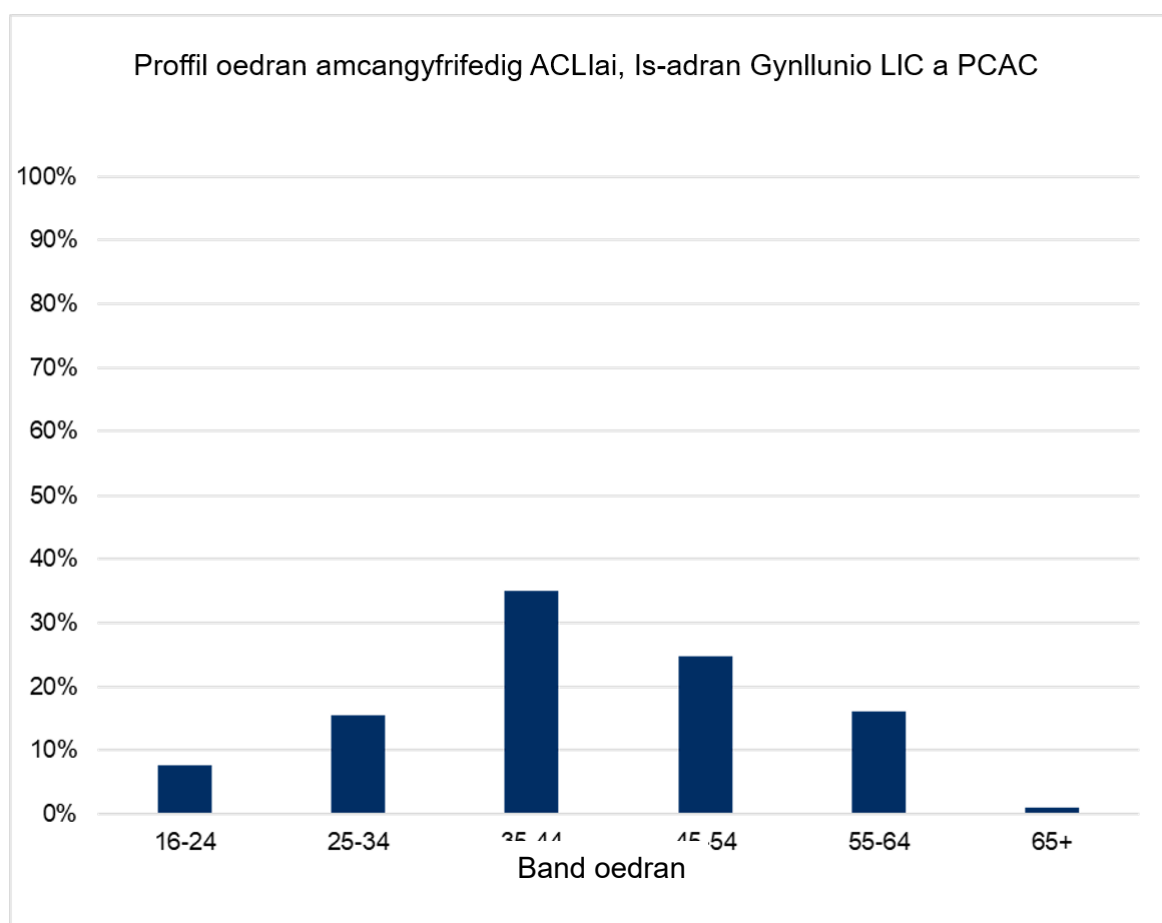
Ffynhonnell: [Cyflwr y Proffesiwn 2025: Cymru](#)

- 7.3. Mae'r data y tu ôl i'r graff uchod yn dangos bod 38% o gynllunwyr y sector cyhoeddus yn disgwyl aros lle maen nhw'n gweithio ar hyn o bryd (o'i gymharu â 47% o gynllunwyr y sector preifat). Roedd cyfran uwch o gynllunwyr y sector preifat (28%) yn bwriadu chwilio am gyfleoedd yn rhywle arall yn y sector preifat, tra mai dim ond 16% o gynllunwyr y sector cyhoeddus oedd yn bwriadu symud i rywle arall yn y sector cyhoeddus. Dim ond 2.2% o gynllunwyr y sector cyhoeddus oedd yn debygol o geisio symud i'r sector preifat, ac roedd 0.7% bach iawn o gynllunwyr y sector preifat yn debygol o wneud y gwrthwyneb. Fodd bynnag, y brif broblem ar gyfer dyfodol cynllunio'r sector cyhoeddus yw gweithlu sy'n heneiddio, gyda 16% o gynllunwyr y sector cyhoeddus yn bwriadu ymddeol yn y tair blynedd nesaf:

“Overall, the sum of respondents wanting to leave the profession, and those intending to retire suggests that 17.6% will likely be leaving planning in the coming three years.”

- 7.4. Mae'r data hwn yn cyd-fynd â'n hymchwil ar broffil oedran gweithlu cynllunio'r sector cyhoeddus yng Nghymru.

Proffil oedran y sector cyhoeddus

Ffigur 19: Proffil oedran amcangyfrifedig cynllunwyr o fewn ymatebwyr ACLlau, Adran Gynllunio LIC a PCAC. Data a gafwyd mynediad iddo drwy arolwg ymchwil RTPI (Mai 2025).

- 7.5. Mae'r data yn Ffigur 19 yn dangos y data oedran ar gyfer y sector cynllunio cyhoeddus yng Nghymru:

- Mae 8% o'r gweithlu rhwng 16 a 24 oed;

- Mae 16% o'r gweithlu rhwng 25 a 34 oed;
- Mae 35% o'r gweithlu rhwng 35 a 44 oed;
- Mae 25% o'r gweithlu rhwng 45 a 54 oed;
- Mae 16% o'r gweithlu rhwng 55 a 64 oed;
- Mae 1% o'r gweithlu yn 65+ oed;

- 7.6. Mae'r graff uchod yn dangos bod potensial i golli 17% (95 o gynllunwyr: y rhai 55 oed a hŷn) o gynllunwyr y sector cyhoeddus o'r gweithlu o fewn y pump i 10 mlynedd nesaf oherwydd ymddeoliad. Mae'r ffigur hwn yn cynyddu i 42% (234 o gynllunwyr: y rhai 45 oed a hŷn wrth edrych ar orwel tymor canolig o 10 i 20 mlynedd. Oni bai bod gwaith cynllunio ar gyfer olyniaeth cadarn ar waith, wedi'i ategu gan lif cryf o gynllunwyr newydd, bydd y golled hon o wybodaeth ac arweinyddiaeth gynllunio yn cael effaith drychinebus ar ddarparu gwasanaethau a chanlyniadau cynllunio.
- 7.7. Mae ein hymchwil yn dangos crynodiad o gynllunwyr canol gyrfa (35-44 oed), a allai fod mewn sefyllfa dda i symud ymlaen i rolau uwch/rheoli. Fodd bynnag, clywsom bryder eang hefyd bod cynllunwyr gyrfa gynnar yn amharod i ymgymryd â rolau uwch. Mae angen ymchwil pellach i ddeall a mynd i'r afael â'r amharoddrwydd hwn. Rhaid i gefnogi cynllunwyr canol gyrfa fod yn flaenoriaeth allweddol. Mae hyn yn gofyn am amser ac adnoddau sydd ar goll ar hyn o bryd, er mwyn darparu uwchsgilio, hyfforddiant rheoli, mentora a throsglwyddo gwybodaeth o fewn timau.
- 7.8. Mae angen i ddatblygiad y gweithlu ar y lefel ganol gyrfa hon fynd law yn llaw â meithrin a chynyddu'r nifer gymedrol o gynllunwyr ifanc sydd wedi ymuno â'r proffesiwn. Dim ond 8% o weithlu'r sector cyhoeddus yn yr ACLlau sy'n ymateb, Is-adran Gynllunio LIC a PCAC sy'n ffurfio'r ystod oedran 16-24 oed. Mae'r cynllunwyr ifanc hyn yn cynrychioli dyfodol ein proffesiwn ac arweinwyr yfory. Bydd anogaeth, hyfforddiant a throsglwyddo gwybodaeth yn ystod y cam hwn yn eu gyrfa yn cefnogi eu datblygiad proffesiynol. Gallai strategaethau ymarferol gynnwys hyfforddiant, prentisiaethau, interniaethau a bwrsariaethau. Gall buddsoddi mewn sgiliau personol, gan gynnwys cyfathrebu a rheoli prosiectau wrth ddatblygu sgiliau technegol a dealltwriaeth i gyd helpu i gadw talent ifanc. Trafodir hyn ymhellach yn Adran 9. Yn ddiweddar, mae'r RTPI wedi lansio [platfform mentora ar-lein](#) sydd ar gael i bob aelod yn ogystal â'i gyfle cysgodi Prif Gynllunwyr Yfory. Mae'r rhaglen fentora newydd yn

canolbwyntio ar ddatblygiad gyrfa cyffredinol, waeth beth fo'r cam gyrfa. Mae'r rhaglen hon yn cysylltu cynllunwyr gan ganiatáu iddynt rannu gwybodaeth, sgiliau a phrofiad i helpu ei gilydd i symud ymlaen yn eu gyrfaedd, symud i feysydd newydd, neu lywio heriau penodol.

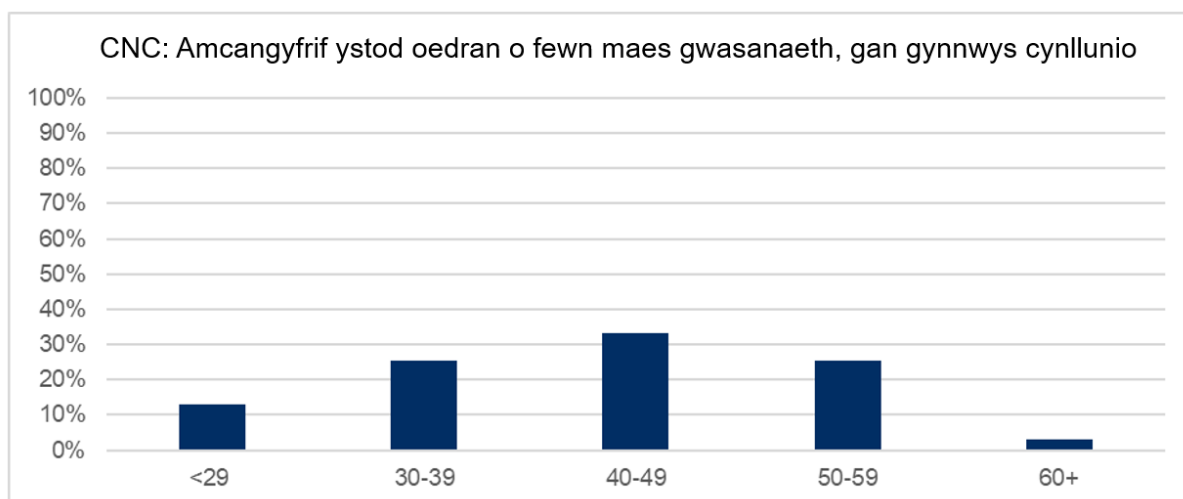
- 7.9. Mae'r gyfran fwyaf o'r gweithlu (35%) o fewn yr ystod oedran 35-44 oed, sy'n dangos bod carfan gref o gynllunwyr canol gyrfa yn gweithio o fewn ACLlau ar hyn o bryd. Mae hyn yn awgrymu cryfder presennol o gynllunwyr profiadol a allai, gyda chefnogaeth, fod yn barod i gamu ymlaen i rolau uwch a rheoli. Dim ond 16% o'r gweithlu sydd rhwng 25 a 34 oed, sy'n adlewyrchu dros ddegawd o fesurau cyni a llai o recriwtio yn y sector cyhoeddus.
- 7.10. Mae cyfran sylweddol o'r gweithlu (42%) dros 45 oed, ac mae 17% dros 55 oed. Mae hyn yn codi pryderon yn y tymor byr i ganolig ynghylch ymddeol, colli profiad, sgiliau a gwybodaeth sefydliadol, yn enwedig o ystyried y gyfran isel o bobl o dan 35 oed ar gyfer cynllunio ar gyfer olyniaeth tymor hwy. Er bod yr oedran ymddeol statudol yn cynyddu, amser a ddengys pa gyfran o'r gweithlu sy'n dewis gweithio'n hirach, yn enwedig o ystyried teimladau o ddiffygiad oherwydd pwysau di-baid. Gallai'r newid i bensiynau cyflog cyfartalog alluogi rhai pobl i weithio llai o oriau neu newid i rôl is i gydbwysu aros mewn cyflogaeth â llai o straen, a thrwy hynny leddfu effaith y gweithlu sy'n heneiddio hwn.
- 7.11. Mae cyfran y gweithlu dros 45 oed yn cynyddu i 50% wrth edrych ar dimau gorfodi cynllunio yn unig (Atodiad 6), gan amlygu angen dybryd am gynllunio ar gyfer olyniaeth yn y maes hwn.
- 7.12. Dim ond 8% o'r gweithlu sydd rhwng 16 a 24 oed. Mae datblygu prentisiaethau cynllunio a thwf mewn bwrsariaethau yng Nghymru yn hanfodol i gryfhau'r ystod oedran hon yn y dyfodol. Mae ffioedd ceisiadau cynllunio uwch yn darparu incwm ychwanegol ar gyfer ailfuddsoddi mewn darparu gwasanaethau, ac mae angen i Benaethiaid Cynllunio, Prif Swyddogion Cyllid a gwleidyddion ddangos arweinyddiaeth gref wrth sicrhau'r ailfuddsoddiad hwn. Fodd bynnag, mae cynlluniau bwrsariaeth a phrentisiaeth yn cymryd amser i'w datblygu ac mae angen

buddsoddiad ariannol sylweddol arnynt, yn ogystal ag amser a chapasiti ar gyfer mentora.

- 7.13. Mae angen ystyried yr angen clir am dwf yn yr ystodau oedran 16-24 oed a 25-34 oed: rhaid cryfhau'r carfanau oedran hyn i gydbwyso'r ymddeoliadau a ragwelir o fewn yr ystodau oedran uwch dros y pump i 10 mlynedd nesaf. Mae'n arwydd o botensial ar gyfer mwy o gydweithio rhwng rhanddeiliaid gan gynnwys Llywodraeth Cymru, CLILC, RTPI, prifysgolion ac ymarferwyr ar recriwtio gyrfa gynnar a strategaethau i gryfhau'r niferoedd hyn. Mae angen ymrwymiad hirdymor i brentisiaethau a bwrsariaethau, datblygu sgiliau a chynnig dilyniant mewnol yn y dyfodol ar y categorïau oedran hyn. Mae hyn yn gofyn am fuddsoddi amser i ddatblygu cyrsiau ac i fentora cyfranogwyr, buddsoddiad ariannol a chapasiti ar gyrsiau achrededig.

Proffil oedran CNC

- 7.14. Cynhaliodd CNC ei ymarfer cynllunio gweithlu ei hun ym mis Mawrth 2024 ac mae wedi darparu'r data hwnnw. Mae canlyniadau proffil oedran gwasanaeth CNC wedi'u nodi yn Ffigur 20. Mae'r data hwn yn cynnwys cyfres ehangach o swyddogaethau na chynllunio yn unig, ond mae'n rhoi darlun defnyddiol. Yr oedran cyfartalog yng ngwasanaeth cynghori/rheoli achosion CNC yw 41 oed.

Ffigur 20: Dosbarthiad oedran amcangyfrifedig Gwasanaeth Cynllunio Datblygu

Cenedlaethol a Chyngor Morol CNC, gan gynnwys cynllunwyr. Data a gafwyd mynediad iddo drwy arolwg ymchwil RTPi (Mai 2025).

7.15. Mae'r data yn Ffigur 20 yn dangos y data oedran amcangyfrifedig ar gyfer CNC:

- Mae 13% o'r gweithlu o dan 29 oed;
- Mae 25% o'r gweithlu rhwng 30 a 39 oed;
- Mae 33% o'r gweithlu rhwng 40 a 49 oed;
- Mae 25% o'r gweithlu rhwng 50 a 59 oed;
- Mae 3% o'r gweithlu dros 60 oed.

8. Sgiliau a chapasiti

Sgiliau a chapasiti ACLlau:

Dyletswyddau ychwanegol sy'n effeithio ar y system gynllunio ers mis Ebrill 2018

- 8.1. Dros y pum mlynedd diwethaf, mae'r system gynllunio wedi wynebu ystod gynyddol o ddyletswyddau ychwanegol, sydd wedi cael effaith sylweddol ar gapasiti a chyflawniad o fewn y system gynllunio. Nid yw'r adroddiad hwn yn asesu gwerth y dyletswyddau ychwanegol unigol ar y system. Fodd bynnag, mae'n cydnabod y bwriad a'r uchelgais y tu ôl i'r newidiadau hynny, ochr yn ochr â mwy o bwysau ar y system, oherwydd nad yw'r dyletswyddau ychwanegol yn cael eu hadnoddau'n llawn, neu'n gofyn am uwchsgilio cynllunwyr neu swyddogion arbenigol sydd eisoes dan bwysau fel ecolegwyr.
- 8.2. Gofynnwyd i bob ACLl roi trosolwg o ddyletswyddau ychwanegol sy'n ymwneud yn uniongyrchol â chapasiti'r gwasanaeth cynllunio ac yn effeithio ar gapasiti'r gwasanaeth cynllunio ers mis Ebrill 2018. Mae eu hymatebion wedi'u nodi isod.

8.3. Dyletswyddau ychwanegol

- Baich mwy o waith gydag ecoleg/bioamrywiaeth;
- Gofynion polisi - tai fforddiadwy, hyfywedd, gofynion seilwaith gwyrdd, gwella bioamrywiaeth, asesiadau effaith treftadaeth, asesiadau effaith tirwedd a gweledol;
- Agenda cynllunio rhanbarthol;
- Cyfrifoldebau a chyfyngiadau deddfwriaethol cynyddol megis canllawiau Ffosffad CNC;
- Cynnydd mewn prosiectau ynni adnewyddadwy ar raddfa fawr;
- Effaith gofynion niwtraliaeth maetholion, gan gynyddu'n fuan i gynnwys ACAu morol;
- Amserlenni ar gyfer penderfynu ar geisiadau o fewn dalgylch yr ACA;
- Gwella bioamrywiaeth, datganiadau GI, datganiadau draenio, proses SAB, adolygiad ffyrdd, llifogydd a TAN15;
- Mae cynlluniau DNS a'r LIR gofynnol yn dreth sylweddol ar adnoddau staff gydag ychydig iawn o amser i wneud y gwaith sydd ei angen a dim digon o dâl ffioedd o'i gymharu â'r ffi a gedwir gan PCAC;
- Technolegau newydd e.e. cynhyrchu hydrogen, canolfannau data
- Ystyriaethau newydd o ran sero net a lleihau carbon;
- Cyfrifoldebau a rolau ychwanegol yn cael eu rhoi ar uwch staff sydd bellach yn rheoli nifer o dimau a disgyblaethau eraill yn aml;
- Craffu cyhoeddus;
- Yr angen i uwchsgilio'n gyflym.

8.4. Proses

- Dyddiadau terfynol CDLI;
- Cymwysiadau o ansawdd gwael;

- Diwylliant ymglyfreitha, osgoi risgiau ac adroddiadau hirach;
- Disgwyliadau cwsmeriaid (ers covid) gan gynnwys mwy o wybodaeth am ryddid gwybodaeth;
- Mwy o bwyslais yn cael ei roi ar greu lleoedd a dylunio;
- Cymhlethdod cynyddol o ran delio â cheisiadau bach a cheisiadau gan ddeiliaid tai;
- Mwy o graffu ac ymgynghori yn gyffredinol ar bob cais;
- Mae achosion yn dod yn fwy cymhleth ond nid yw'r amserlenni ar gyfer penderfynu wedi newid;
- Y lefel o olygu gwybodaeth sydd ei hangen nawr;
- Llwytho CDLI ymlaen llaw / proses CDLI fwy cymhleth;
- Mae ceisiadau DNS yn rhoi pwysau ychwanegol ar ACLlau heb ddarparu'r adnoddau angenrheidiol i'w cefnogi (e.e. ffioedd cynllunio);
- Mae llawlyfr CDS newydd a'r pwysau gan Lywodraeth Cymru i ganolbwyntio ar gynllunio rhanbarthol heb adnoddau ychwanegol wedi tynnu sylw Awdurdodau ymhellach oddi wrth gyflawni CDLlau.

8.5. **Diffyg arweiniad**

- Newidiadau mewn deddfwriaeth heb ganllawiau ymarferol ategol;
- Amllder cael cyngor bargyfreithwyr oherwydd dehongliad anghyson o ddeddfwriaeth.

8.6. **Cyllidebau**

- Incwm - mae newidiadau i ddeddfwriaeth Cynllunio Llywodraeth Cymru wedi arwain at geisiadau ar raddfa fawr e.e. datblygiadau ynni yn cael eu penderfynu gan Lywodraeth Cymru yn hytrach na'r awdurdod cynllunio lleol, gyda cholled incwm ffioedd o ganlyniad o £0.9m;
- Effaith negyddol ad-dalu ffioedd cynllunio.

8.7. **Capasiti**

- Mae lefelau staffio wedi lleihau'n sylweddol dros gyfnod hir;
- Angen mwy o ARhCau - diffyg ecolegwyr i'w cynnal;
- Trosiant staff yn uchel.

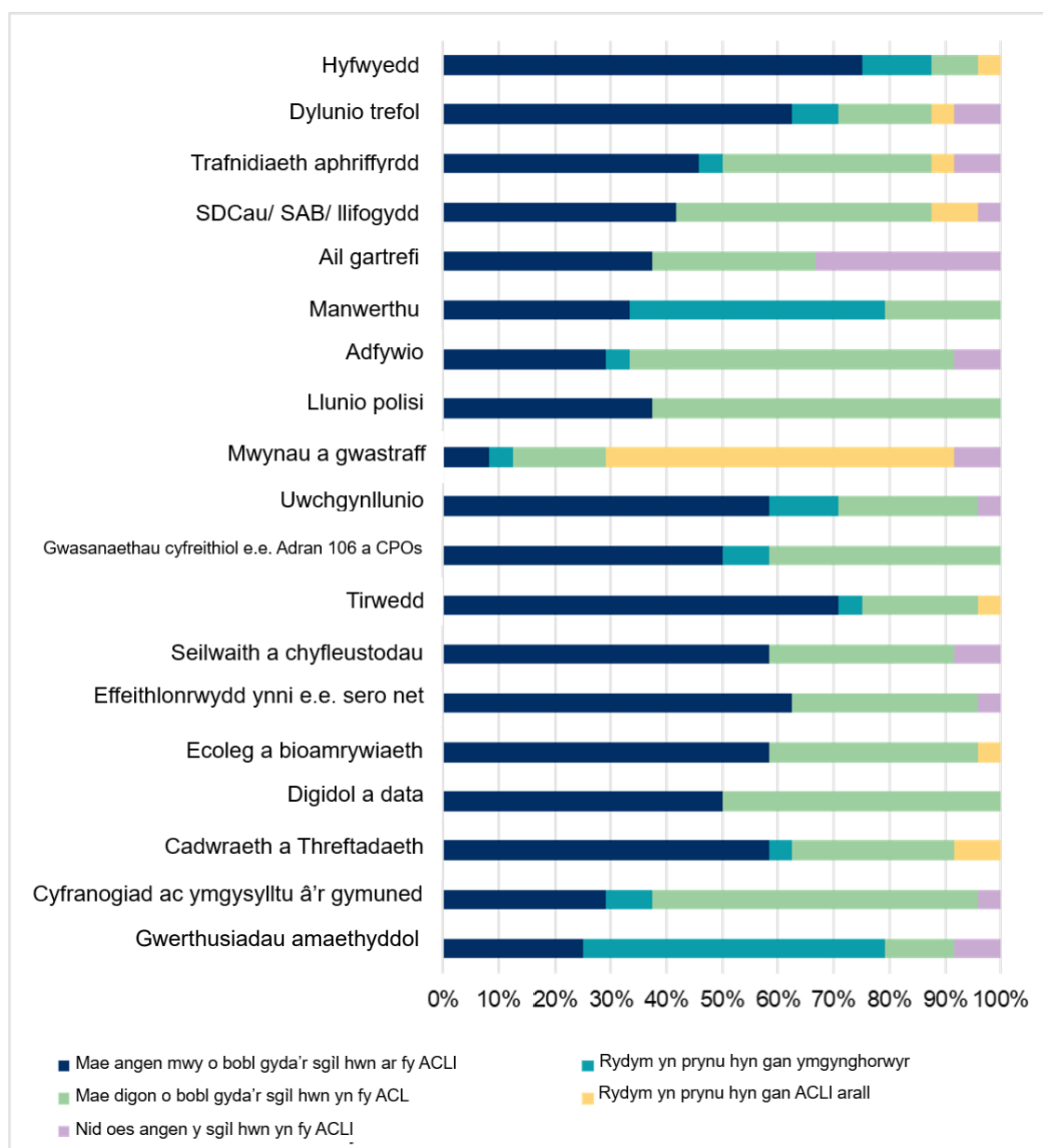
"Mae llawer o reolwyr polisi cynllunio bellach yn gyfrifol am lawer mwy na pholisi cynllunio ac mae gan rai arbenigeddau gwaith hollol wahanol." (Ymatebydd ACLI)

"Yn gyffredinol, mae'r Gwasanaeth Cynllunio wedi gorfod delio â storm berffaith o heriau dros gyfnod hir. Yn ogystal â'r llwyth gwaith sy'n cynyddu'n barhaus, mae'r heriau hyn yn cynnwys prinder adnoddau staff, anawsterau recriwtio sy'n gysylltiedig â chyflog a gwobrau, disgwyliadau datblygwyr, eu hasiantau, y cyhoedd a gwleidyddion, ac ehangu gofynion cynllunio a phrosesau (gan gynnwys deddfwriaeth)." (Ymatebydd ACLI)

- 8.8. Os yw ACLI am groesawu a chyflawni'r dyletswyddau ychwanegol hyn yn llawn, mae'n hanfodol bod strwythurau cymorth, adnoddau digonol, digon o amser a hyfforddiant i gyd ar waith.

Nodi a mynd i'r afael â bylchau mewn sgiliau a chapasiti

8.9. Gofynnwyd i ACLlau, yn eu barn nhw, a oes gan eu tîm ddigon o bobl â'r sgiliau canlynol i weithio'n effeithiol. Mae'r 24 ymateb a gafwyd wedi'u nodi yn Ffigur 21.

Ffigur 21: Sgiliau a bylchau sgiliau o fewn ACLlau a ymatebodd. Data a gafwyd mynediad iddo drwy arolwg ymchwil RTPI (Mai 2025).

8.10. Eglurir y data yn Ffigur 21 isod:

- O ran hyfwydd, ymatebodd 75% o ACLlau gan ddweud bod angen mwy o bobl arnynt gyda'r sgil hwn. Dywedodd 12.5% eu bod yn prynu hyn gan

ymgynghorwyr, dywedodd 8.3% fod ganddynt ddigon o bobl gyda'r sgîl hwn, a dywedodd 4.2% eu bod yn prynu hyn gan ACLI arall;

- O ran dylunio trefol, ymatebodd 62.5% o ACLlau gan ddweud bod angen mwy o bobl arnynt gyda'r sgîl hwn. Dywedodd 8.3% eu bod yn prynu hyn gan ymgynghorwyr, dywedodd 16.7% fod ganddynt ddigon o bobl gyda'r sgîl hwn, dywedodd 4.2% eu bod yn prynu hyn gan ACLI arall, a dywedodd 8.3% nad oes angen y sgîl hwn yn eu ACLI;
- O ran trafnidiaeth a phriffyrdd, ymatebodd 45.8% o ACLlau gan ddweud bod angen mwy o bobl arnynt gyda'r sgîl hwn. Dywedodd 4.2% eu bod yn prynu hyn gan ymgynghorwyr, dywedodd 37.5% fod ganddynt ddigon o bobl gyda'r sgîl hwn, dywedodd 4.2% eu bod yn prynu hyn gan ACLI arall, a dywedodd 8.3% nad oes angen y sgîl hwn yn eu ACLI;
- O ran SDCau / SAB / llifogydd, ymatebodd 41.7% o ACLlau gan ddweud bod angen mwy o bobl gyda'r sgîl hwn arnynt, dywedodd 45.8% fod ganddynt ddigon o bobl gyda'r sgîl hwn, dywedodd 8.3% eu bod yn prynu hyn gan ACLI arall, a dywedodd 4.2% nad oes angen y sgîl hwn yn eu ACLI;
- O ran ail gartrefi, ymatebodd 37.5% o ACLlau gan ddweud bod angen mwy o bobl gyda'r sgîl hwn arnynt, dywedodd 33.3% fod ganddynt ddigon o bobl gyda'r sgîl hwn, a dywedodd 29.2% nad oes angen y sgîl hwn yn eu ACLI;
- O ran manwerthu, ymatebodd 33.3% o ACLlau gan ddweud bod angen mwy o bobl arnynt gyda'r sgîl hwn. Dywedodd 45.8% eu bod yn prynu hyn gan ymgynghorwyr, a dywedodd 20.8% fod ganddynt ddigon o bobl gyda'r sgîl hwn;
- O ran adfywio, ymatebodd 29.2% o ACLlau gan ddweud bod angen mwy o bobl arnynt gyda'r sgîl hwn. Dywedodd 4.2% eu bod yn prynu hyn gan ymgynghorwyr, dywedodd 58.3% fod ganddynt ddigon o bobl gyda'r sgîl hwn, a dywedodd 8.3% nad oes angen y sgîl hwn yn eu ACLI;
- O ran llunio polisi, ymatebodd 37.5% o ACLlau gan ddweud bod angen mwy o bobl arnynt gyda'r sgîl hwn, a dywedodd 62.5% fod ganddynt ddigon o bobl gyda'r sgîl hwn;
- O ran mwynau a gwastraff, ymatebodd 8.3% o ACLlau gan ddweud bod angen mwy o bobl arnynt gyda'r sgîl hwn. Dywedodd 4.2% eu bod yn prynu hyn gan

ymgynghorwyr, dywedodd 16.7% fod ganddynt ddigon o bobl gyda'r sgîl hwn, dywedodd 62.5% eu bod yn prynu hyn gan ACLI arall, a dywedodd 8.3% nad oes angen y sgîl hwn yn eu ACLI;

- O ran uwchgynllunio, ymatebodd 58.3% o ACLlau gan ddweud bod angen mwy o bobl arnynt gyda'r sgîl hwn. Dywedodd 12.5% eu bod yn prynu hyn gan ymgynghorwyr, dywedodd 25% fod ganddynt ddigon o bobl gyda'r sgîl hwn, a dywedodd 4.2% nad oes angen y sgîl hwn yn eu ACLI;
- O ran gwasanaethau cyfreithiol e.e. Adran 106 a CPOs, ymatebodd 50% o ACLlau gan ddweud bod angen mwy o bobl arnynt gyda'r sgîl hwn. Dywedodd 8.3% eu bod yn prynu hyn gan ymgynghorwyr, a dywedodd 41.7% fod ganddynt ddigon o bobl gyda'r sgîl hwn;
- O ran tirwedd, ymatebodd 70.8% o ACLlau gan ddweud bod angen mwy o bobl arnynt gyda'r sgîl hwn. Dywedodd 4.2% eu bod yn prynu hyn gan ymgynghorwyr, dywedodd 20.8% fod ganddynt ddigon o bobl gyda'r sgîl hwn, a dywedodd 4.2% eu bod yn prynu hyn gan ACLI arall;
- O ran seilwaith a chyfleustodau, ymatebodd 58.3% o ACLlau gan ddweud bod angen mwy o bobl gyda'r sgîl hwn arnynt, dywedodd 33.3% fod ganddynt ddigon o bobl gyda'r sgîl hwn, a dywedodd 8.3% nad oes angen y sgîl hwn yn eu ACLI;
- O ran effeithlonrwydd ynni, ymatebodd 62.5% o ACLlau gan ddweud bod angen mwy o bobl gyda'r sgîl hwn arnynt, dywedodd 33.3% fod ganddynt ddigon o bobl gyda'r sgîl hwn, a dywedodd 4.2% nad oes angen y sgîl hwn yn eu ACLI;
- O ran ecoleg a bioamrywiaeth, ymatebodd 58.3% o ACLlau gan ddweud bod angen mwy o bobl arnynt gyda'r sgîl hwn. Dywedodd 37.5% fod ganddynt ddigon o bobl gyda'r sgîl hwn, a dywedodd 4.2% eu bod yn prynu hyn gan ACLI arall;
- O ran digidol a data, ymatebodd 50% o ACLlau gan ddweud bod angen mwy o bobl arnynt gyda'r sgîl hwn, a dywedodd 50% fod ganddynt ddigon o bobl gyda'r sgîl hwn;
- O ran cadwraeth a threftadaeth, ymatebodd 58.3% o ACLlau gan ddweud bod angen mwy o bobl arnynt gyda'r sgîl hwn. Dywedodd 4.2% eu bod yn prynu hyn gan ymgynghorwyr, dywedodd 29.2% fod ganddynt ddigon o bobl gyda'r sgîl hwn, a dywedodd 8.3% eu bod yn prynu hyn gan ACLI arall;

- O ran cyfranogiad ac ymgysylltu â'r gymuned, ymatebodd 29.2% o ACLlau gan ddweud bod angen mwy o bobl arnynt gyda'r sgîl hwn. Dywedodd 8.3% eu bod yn prynu hyn gan ymgynghorwyr, dywedodd 58.3% fod ganddynt ddigon o bobl gyda'r sgîl hwn, a dywedodd 4.2% nad oes angen y sgîl hwn yn eu ACLI;
- Ac yn olaf, o ran gwerthusiadau amaethyddol, ymatebodd 25% o ACLlau gan ddweud bod angen mwy o bobl arnynt gyda'r sgîl hwn. Dywedodd 54.2% eu bod yn prynu hyn gan ymgynghorwyr, dywedodd 12.5% fod ganddynt ddigon o bobl gyda'r sgîl hwn, a dywedodd 8.3% nad oes angen y sgîl hwn yn eu ACLI;

8.11. Gofynnwyd i ACLlau hefyd a ellid darparu unrhyw sgiliau neu wasanaethau sy'n gysylltiedig â chynllunio yn effeithiol fel cydwasanaeth, ac ar ba ôl troed y byddai hynny'n gweithio orau. Roedd ACLlau yn agored i drafodaethau ynghylch cydwasanaethau i raddau helaeth. Fodd bynnag, codwyd pryderon ynghylch llywodraethu, cyllid, a'r risg o ailddosbarthu staff sydd dan bwysau mawr yn unig. O'r cyfweiliadau ymchwil, ystyriwyd yn eang bod cydwasanaethau yn fwyaf hyfyw lle mae gwybodaeth leol yn llai hanfodol a lle mae cysondeb rhanbarthol, arbenigedd arbenigol a gwydnwch yn fuddiol. Hyd yn oed wedyn, ystyriwyd bod angen rolau clir a chyllid. Fodd bynnag, mae heriau ymarferol yn parhau, gan gynnwys gofynion teithio ar gyfer ymweliadau â safleoedd, gwahaniaethau cyflog, ac ACLI yn pryderu eu bod yn colli'r gallu i ddylanwadu ar flaenoriaethau gwaith.

8.12. Rhoddwyd cyfle i'r ymatebwyr ehangu ar eu sgiliau a'u gallu. Manteisiodd chwe ymatebydd ar y cyfle i godi nifer o faterion, gan gynnwys:

“Mae'r rhan fwyaf o'r gallu o ran sgiliau y tu allan i gwmpas y gwasanaeth ac yn destun blaenoriaethau cystadleuol a strategaeth ariannol tymor canolig. Weithiau gallwn oresgyn hyn drwy groes-gyllido drwy PPAs ac ati ar sail ad hoc ond gall mwy o adnoddau ganiatáu mesurau mwy parhaol.” (Ymatebydd ACLI)

“Byddem â diddordeb mewn archwilio cydwasanaethau yn y dyfodol, yn enwedig mewn swyddi arbenigol sy'n anodd recriwtio ar eu cyfer. Rydym wedi gweithio'n llwyddiannus gydag Awdurdod Parc Cenedlaethol Sir Benfro er

mwyn helpu i uwchsgilio person mewnol i ddod yn swyddog coed. Roedd hi'n wych." (Ymatebydd ACLI)

- 8.13. Ar ben hynny, anaml y mae'r arbenigwyr sy'n darparu mewnbwn hanfodol i benderfyniadau cynllunio yn gweithio ar gynllunio yn unig. Fel y nododd un ymatebydd arolwg ACLI, "mae ecolegwyr, arborwyr, peirianwyr priffyrdd a draenio wedi'u hymgorffori mewn meysydd gwasanaeth eraill gan gyflawni amrywiaeth o ddyletswyddau eraill. Byddai'n anodd tynnu'r rhain i ffwrdd yn effeithiol i gydwasanaeth."
- 8.14. Yn aml, mae'r cydwasanaethau mwynau a gwastraff llwyddiannus, a redir ar draws Gogledd a De Cymru, yn cael eu crybwyll fel llwyddiant. Fodd bynnag, annhebygol y bydd yr ôl troed hwn yn gweithio ar gyfer y rhan fwyaf o feysydd pwnc.

"Yn fy marn i, byddai'n anodd iawn darparu gwasanaethau sy'n gysylltiedig â chynllunio ar sail a rennir gyda budd penodol/ystyrlon, heblaw am leihau costau rheoli o bosibl. Rwy'n gyfrifol am Hawliau Tramwy Cyhoeddus ac mae yna bosibilrwydd o gydweithio rhanbarthol yn fy marn i ond nid gwasanaeth sy'n gysylltiedig â chynllunio mewn gwirionedd." (Ymatebydd ACLI)

"Lle mae sgiliau angen ymweliadau â safleoedd yna mae yna ardal fwyaf y gallant ei gwmpasu cyn i gost ac amser teithio droi'r fantol i fod yn llai effeithlon. Byddai ardaloedd isranbarthol fel tair i bedair ardal awdurdod lleol yn sail dda ar gyfer sgiliau arbenigol." (Ymatebydd ACLI)

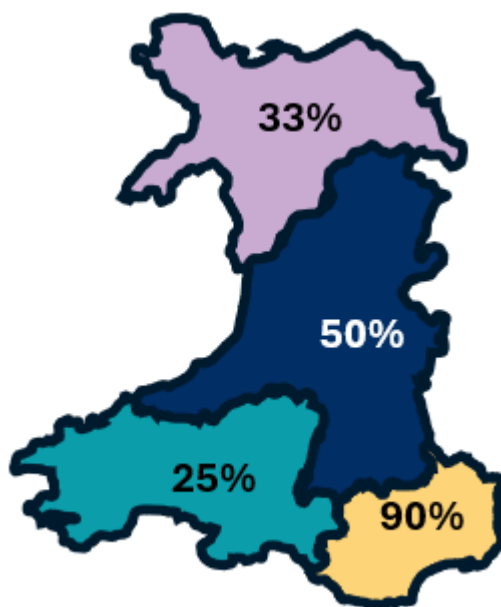
"Mae gweithio ar y cyd yn gofyn am ymrwymiad nid yn unig i weld gostyngiad mewn costau, ond i ddarparu gwydnwch, capasiti, cysondeb a chefnogaeth gan gymheiriaid wrth ddarparu sgiliau arbenigol." (Ymatebydd ACLI)

"Gall y dull hwn gymhlethu blaenoriaethu llwyth gwaith. Byddai sicrhau bod gan ACLlau adnoddau priodol yn fwy buddiol ar gyfer darparu gwasanaeth cyflym ac effeithlon." (Ymatebydd ACLI)

Dosbarthiad gofodol bylchau mewn sgiliau a chapasiti arbenigol

- 8.15. Mae data o Ffigur 21 wedi'i rannu yn yr adran isod i arddangos canran yr ACLlau o fewn pedwar rhanbarth y CJC a atebodd 'Mae gan fy ACLI ddigon o bobl â'r sgil hon'. Nid yw'r mapiau isod yn cynnwys data gan Awdurdodau'r Parciau Cenedlaethol oherwydd bod dau o'r tri Pharc Cenedlaethol yn cwmpasu sawl rhanbarth.
- 8.16. Gofynnwyd i PCAC ac Is-adran Gynllunio LIC roi eu barn ar sgiliau ACLI ac a oeddent yn ystyried bod bylchau sgiliau eang, lleol neu ddim bylchau sgiliau ar gyfer gwahanol bynciau. Caiff eu barn ei chynnwys isod. Ychwanegodd CNC fod bwlch eang mewn perthynas â niwtraliaeth maetholion a chyingor Rheoliadau Cynefinoedd.
- 8.17. Yn seiliedig ar y canfyddiadau hyn, mae argymhelliad 6 yn nodi meysydd pwnc y dylid eu harchwilio ymhellach i'w cyflawni ar ardal fwy na'r ardal leol.

Adfywio

Ffigur 22: Map o ddigonolrwydd sgiliau adfywio

- 8.18. Mae'r data yn Ffigur 22 yn dangos:
- Dywedodd 33% o ACLlau yng Ngogledd Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgil hwn;

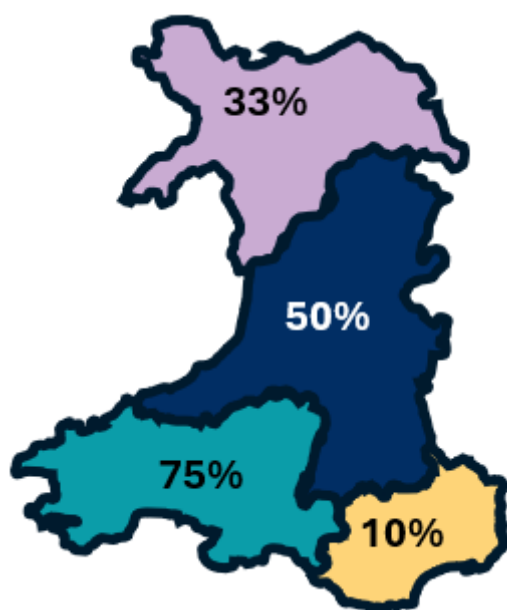
- Dywedodd 50% o ACLlau yng Nghanolbarth Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 25% o ACLlau yn Ne-orllewin Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 90% o ACLlau yng Ne-ddwyrain Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn.

- 8.19. Mae'r ymatebion ar gyfer capasiti adfywio yn rhoi darlun cymysg iawn, yn amrywio o 90% o ACLlau yn Ne-ddwyrain Cymru o ystyried bod ganddynt gapasiti digonol i ddim ond 25% yn Ne-orllewin Cymru. Gallai hyn adlewyrchu'r cysylltiad hanesyddol rhwng mynegeion amddifadedd trefol a chyllid adfywio LIC (a chyn hynny, yr UE). Nid yw Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru a PCAC yn nodi unrhyw fylchau sgiliau neu gapasiti lleol ar gyfer y pwnc hwn.
- 8.20. Mae timau adfywio fel arfer yn eistedd ochr yn ochr ag adrannau cynllunio ac yn canolbwyntio ar gyflwyno cynigion ariannu a chyflwyno ceisiadau cysylltiedig am ganiatâd cynllunio, gan helpu i lywio polisiau CDLI canol trefi, a pharatoi Cynlluniau Creu Lleodedd sy'n seiliedig ar drefi i ddenu cyllid grant Trawsnewid Trefi. Er eu bod yn chwarae rhan allweddol mewn gwaith creu lleodedd ehangach, mae eu rôl uniongyrchol wrth ddarparu gwasanaethau cynllunio yn gyfyngedig, a allai egluro pam nad yw LIC na PCAC yn nodi bwlch sgiliau yn y maes pwnc hwn. Fodd bynnag, gallai fod potensial i uwchsgilio swyddogion adfywio er mwyn helpu mewn meysydd eraill, er enghraifft dylunio trefol neu uwchgynllunio, sydd wedi'u nodi fel maes â phrinder sgiliau.
- 8.21. Dim ond un ymatebydd ACLI a nododd adfywio fel cydwasanaeth posibl. Nodir y gallai hyn gyd-fynd â swyddogaeth statudol y CJC o ran llesiant economaidd. Ni ddaeth absenoldeb gwaith adfywio ar raddfa strategol a wnaed ar un adeg gan yr hen Awdurdod Datblygu Cymru (WDA) i'r amlwg drwy ymatebion i'r arolwg hwn. Fodd bynnag, mae trafodaethau mewn meysydd eraill wedi tynnu sylw at awydd am ryw fath o gorff cydgysylltu tir a seilwaith ledled Cymru i gefnogi'n rhagweithiol ddod â safleoedd datblygu sydd wedi'u hatal neu sy'n gymhleth ymlaen. Gallai corff o'r fath

helpu gyda phrynu gorfodol pan fo angen i ddod â dyraniadau cynllun datblygu ymlaen, gan gefnogi dull a arweinir gan y Cynllun.

- 8.22. Er na chynigir unrhyw newid o ran ôl troed y gweithgaredd adfywio presennol sy'n lleol, cefnogir corff newydd ledled Cymru i gefnogi caffael safleoedd / cydosod a chyflenwi tir. Gellid darparu hyn drwy Is-adran Tir Llywodraeth Cymru.

Ail gartrefi

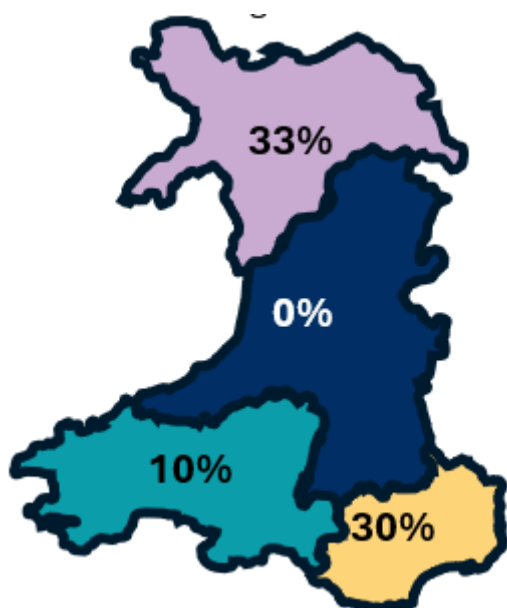
Ffigur 23: Map o ddigonedd sgiliau ail gartrefi

- 8.23. Mae'r data yn Ffigur 23 yn dangos:

- Dywedodd 33% o ACLlau yng Ngogledd Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 50% o ACLlau yng Nghanolbarth Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 75% o ACLlau yn Ne-orllewin Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 10% o ACLlau yng Ne-ddwyrain Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn.

- 8.24. Yn ddiddorol, roedd yr ymatebion i'r pwnc hwn yn amrywiol iawn. Mae'r pwnc o fynd i'r afael ag ail gartrefi yn canolbwyntio'n bennaf ar Ogledd a De-orllewin Cymru, lle mae ACLlau fel Cyngor Gwynedd, Parciau Cenedlaethol Eryri ac Arfordir Sir Benfro yn dilyn Cyfarwyddiadau Erthygl 4 a chanllawiau cynllunio atodol (CCA) i fynd i'r afael â'r heriau a achosir gan gartrefi gwyliau ac ail gartrefi o ran fforddiadwyedd. Yng Ngogledd Cymru, mae 33% o ACLlau yn nodi bod ganddynt gapasiti digonol, gyda 75% yn y De-orllewin (efallai oherwydd bod y mater yn canolbwyntio ar ran fach o'r rhanbarth). Mewn cyferbyniad, dim ond 10% o ACLlau yn Ne-ddwyrain Cymru sy'n dweud bod ganddynt ddigon o gapasiti, ond nid oes yr un o'r deg awdurdod lleol hyn yn hysbys am ddrafftio Cyfarwyddiadau Erthygl 4 na Chanllawiau Cynllunio Atodol ar y pwnc hwn.
- 8.25. Nid yw PCAC yn nodi unrhyw fwch sgiliau yn y maes hwn, er y gallai hynny fod oherwydd ei fod yn faes polisi cymharol newydd ac nid yw CCA a fabwysiadwyd yn ddiweddar wedi'i brofi'n helaeth mewn apêl eto. Mae Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru yn nodi bylchau sgiliau lleol.
- 8.26. Ar y pwnc hwn, nid oes un ateb sy'n addas i bawb. Gallai dull rhanbarthol fod yn briodol yng Ngogledd Cymru, ond mewn mannau eraill mae'r pwnc yn lleol a'r ffordd orau o fynd i'r afael ag ef yw cynyddu capasiti ar ôl troed ACLI.

Cadwraeth a threftadaeth

Ffigur 24: Map o ddigonolrwydd sgiliau cadwraeth a threftadaeth

8.27. Mae'r data yn Ffigur 24 yn dangos:

- Dywedodd 33% o ACLlau yng Ngogledd Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 0% o ACLlau yng Nghanolbarth Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 10% o ACLlau yn Ne-orllewin Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 30% o ACLlau yng Ne-ddwyrain Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn.

8.28. Roedd pryderon ynghylch capasiti ar gyfer y maes pwnc hwn yn gyffredin ledled Cymru ond yn rhanbarthau De-orllewin Cymru a Chanolbarth Cymru ar eu mwyaf. Mae PCAC yn ystyried bod bylchau sgiliau lleol, ond nid yw Is-adran Gynllunio LIC yn nodi bwlch sgiliau yn y maes pwnc hwn.

8.29. Awgrymodd nifer o ymatebwyr y gellid ystyried treftadaeth a chadwraeth adeiledig fel cydwasanaeth. Er bod y syniad o weithredu ar ôl troed mwy na'r lefel leol yn dangos potensial ar gyfer mynd i'r afael â phroblemau capasiti ar gyfer yr arbenigedd hwn, mae pryderon ymhlith rhai ACLlau ynghylch colli perchnogaeth leol wrth wneud penderfyniadau ac a yw graddfa a chywaint y gwaith treftadaeth a'r lefel fanylder sy'n benodol iawn i'r safle yn golygu y gellid ei reoli'n effeithiol y tu hwnt i'r lefel leol.

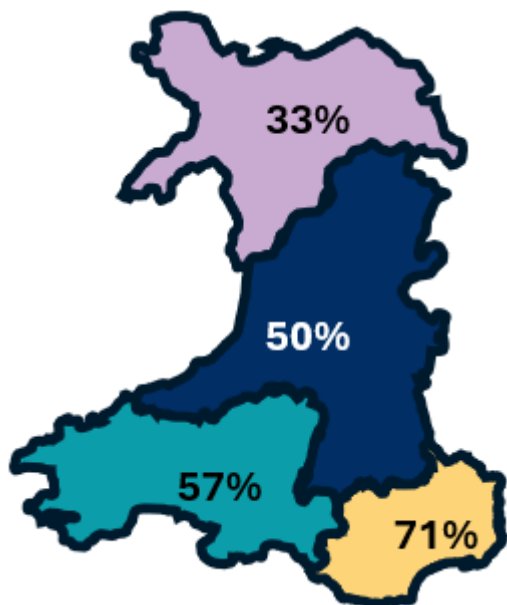
8.30. Mae model cydwasanaethau Gogledd Cymru yn enghraifft dda o sut y gellir cyflawni gwaith arbenigol o'r fath, gyda swyddog achos o'r tîm cydwasanaethau yn cael ei ddefnyddio i brosesu'r cais a gwneud argymhelliad i'r Pennaeth Cynllunio neu'r Pwyllgor Cynllunio. O ganlyniad, mae gwneud penderfyniadau yn parhau ar y lefel leol.

8.31. Mae enghreifftiau presennol o ddarpariaeth cydwasanaethau, er enghraifft treial gyda Chyngor Sir Fynwy yn darparu gwasanaethau treftadaeth i Gynghorau Torfaen a Blaenau Gwent. Mae maint y cydwasanaeth yn gydbwysedd gofalus rhwng capasiti

ac arbedion maint: am y rheswm hwn, gwnaed penderfyniad ymwybodol i beidio ag ymestyn y cydwasanaeth i Gyngor Casnewydd.

- 8.32. Argymhellir ôl troed darparu gwasanaeth isranbarthol ar gyfer y pwnc hwn lle mae amgylchiadau lleol yn gofyn am gapasiti a gwydnwch ychwanegol.

Cyfranogiad ac ymgysylltu â'r gymuned

Ffigur 25: Map o ddigonolrwydd sgiliau cyfranogiad ac ymgysylltu â'r gymuned

- 8.33. Mae'r data yn Ffigur 25 yn dangos:

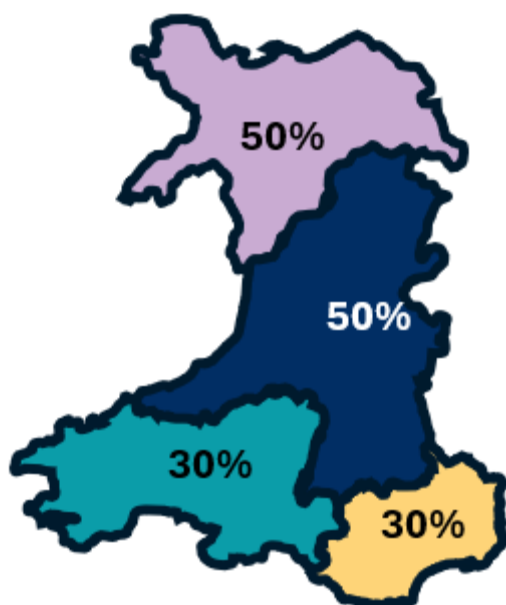
- Dywedodd 33% o ACLlau yng Ngogledd Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 50% o ACLlau yng Nghanolbarth Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 57% o ACLlau yn Ne-orllewin Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 71% o ACLlau yng Ne-ddwyrain Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn.

- 8.34. Roedd yr ymatebion i'r maes pwnc hwn yn amrywio'n sylweddol yn ddaearyddol, gyda 71% o ACLlau yn Ne-ddwyrain Cymru yn ystyried bod ganddynt ddigon o

gapasiti a sgiliau, gan ostwng i 33% yng Ngogledd Cymru. Mae'r ffigurau hyn yn cyfateb yn fras i'r ymatebion i'r maes pwnc adfywio, ac efallai bod cysylltiad cynyddol rhwng Cynlluniau Creu Lleoedd a wneir gan dimau adfywio a gwaith arall i ymgysylltu â'r gymuned. Mae Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru yn ystyried mai bylchau sgiliau lleol sydd ar gyfer y pwnc hwn. Yn galonogol, nid yw PCAC yn nodi bwlch sgiliau ar gyfer y maes pwnc hwn.

- 8.35. O ystyried yr angen i ymgysylltu â'r gymuned gael ei gyflawni'n lleol, nid oes unrhyw rinwedd mewn ceisio cyflawni hyn drwy fwy nag ôl troed lleol. Ar ben hynny, bydd mabwysiadu'r CDS yn sbarduno adolygiadau CDLI traws-ranbarthol ar yr un pryd, sy'n golygu y byddai gan lwyth gwaith gwasanaeth rhanbarthol gylch 'gwledd neu newyn' na ellir ei reoli.
- 8.36. Dylid cydnabod, wrth gwrs, fod deddfwriaeth gynllunio yn nodi'r gofynion statudol ar gyfer ymgynghori ar CCLlau, CISau, ceisiadau cynllunio ac apeliadau. Mae'r graddau y mae ymgynghori o'r fath yn cynrychioli ymgysylltiad cymunedol effeithiol yn amheus. Canfu [ymchwil diwedddau](#) gan RTPI bod llai na 14% o gynllunwyr yn credu bod y cyhoedd yn deall pwrpas cynllunio ac nad yw 60% yn credu bod y cyhoedd yn deall pryd neu sut i ymgysylltu â'r broses gynllunio. Canfu ymchwil diweddar arall ar gyfer yr RTPI gan Demos nad yw dros 50% o bobl yn gwybod sut i gymryd rhan mewn ymgynghoriadau ynghylch datblygu yn eu hardal leol.
- 8.37. Felly, yr ateb i'r bwlch sgiliau ar gyfer ymgysylltu â'r gymuned yw hyfforddiant yn hytrach na model darparu gwasanaethau gwahanol.

Digidol a data

Ffigur 26: Map o ddigonolrwydd sgiliau digidol a data

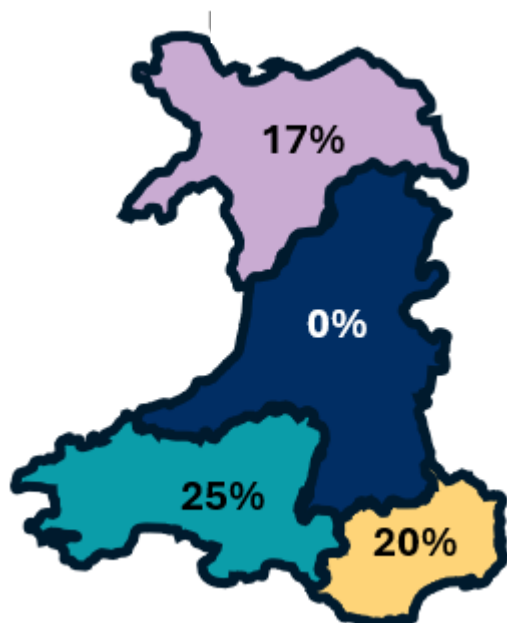
8.38. Mae'r data yn Ffigur 26 yn dangos:

- Dywedodd 50% o ACLlau yng Ngogledd Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 50% o ACLlau yng Nghanolbarth Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 30% o ACLlau yn Ne-orllewin Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 30% o ACLlau yng Ne-ddwyrain Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn.

8.39. O ganlyniad i eiriad y cwestiwn, mae amwysedd ynghylch a oedd ymatebion yr ACLlau yn seiliedig ar weithgareddau digidol a data cyfredol neu ar ddull sy'n edrych ymlaen at baratoi gwasanaethau ar gyfer y dyfodol a'r cyfleoedd a'r heriau sy'n gysylltiedig â thechnoleg ddigidol ac AI newydd. Serch hynny, nododd 54% o ACLlau fod angen mwy o bersonél â sgiliau digidol a data, gan danlinellu bwlch capasiti eang yn y maes hwn. Nododd Is-adran Gynllunio LIC hyn fel bwlch sgiliau eang.

- 8.40. Nododd dau ymatebydd y potensial ar gyfer cydwasanaeth digidol, gydag un yn codi'r angen i symleiddio systemau TG rhwng yr holl ACLlau ac un arall yn nodi potensial systemau swyddfa gefn a rennir.
- 8.41. Mae [ymchwil a gomisiynwyd gan RTPI Cymru ac a gynhaliwyd gan Brifysgol Caerdydd](#) yn dangos bod capasiti digidol yn anghyson ar draws ACLlau. Canfu'r ymchwil bod y rhan fwyaf o gynllunwyr yn hyderus wrth ddefnyddio offer digidol safonol, ond bod mabwysiadu technolegau mwy datblygedig, fel GIS, AI, a llwyfannau ymgysylltu digidol, yn amrywio ar draws awdurdodau. Mae rhai ACLlau yn datblygu arferion digidol yn weithredol, tra bod eraill yn parhau i ddibynnu ar systemau hybrid/seiliedig ar bapur a seilwaith etifeddol.
- 8.42. Nododd yr ymchwil fod safoni, arweinyddiaeth a chydweithio yn hanfodol, gan alw am arweinyddiaeth genedlaethol gryfach a fframwaith llywodraethu cydlynol i gefnogi cynllunio digidol cyson ac a allai ehangu'n gyflym.
- 8.43. Mae gwaith diweddar gan CDPS wedi dangos diffyg clir o allu i ymgysylltu'n effeithiol mewn prosiectau digidol newydd.
- 8.44. Argymhellir model Cymru gyfan ar gyfer y pwnc hwn yng nghyd-destun archwilio a chyflwyno technoleg newydd ac uwchsgilio cynllunwyr, arbedion maint posibl, darparu gwydnwch, gwneud y defnydd gorau o arbenigedd a darparu cysondeb ledled Cymru. Mae Argymhelliad 7 yn ceisio archwilio ymhellach y potensial ar gyfer defnyddio offer cynllunio digidol gan gynnwys deallusrwydd artiffisial, lle bo'n foesegol ac yn briodol, i ryddhau cynllunwyr i gynllunio, gwneud penderfyniadau ar sail tystiolaeth, a defnyddio barn ac arbenigedd dynol ar sail gwerthoedd. Bydd hyn yn gofyn am arweinyddiaeth a chydweithrediad cryf.

Dylunio trefol

Ffigur 27: Map o ddigonolrwydd sgiliau dylunio trefol

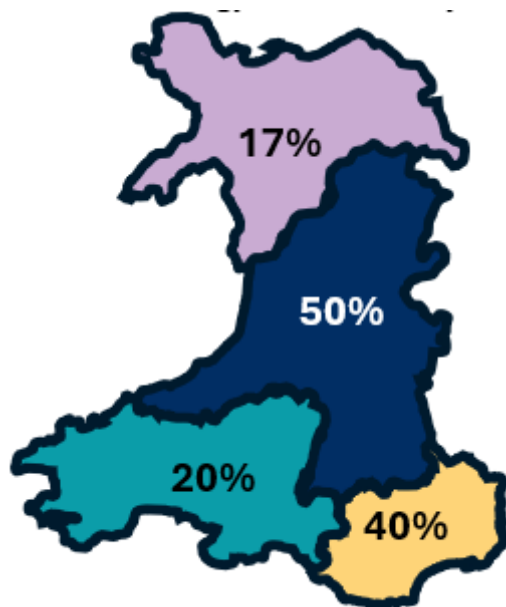
8.45. Mae'r data yn Ffigur 27 yn dangos:

- Dywedodd 17% o ACLlau yng Ngogledd Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 0% o ACLlau yng Nghanolbarth Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 25% o ACLlau yn Ne-orllewin Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 20% o ACLlau yng Ne-ddwyrain Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn.

8.46. Nododd 12 o ACLlau a phob un o'r tri Awdurdod Parc Cenedlaethol eu bod angen mwy o bobl â sgiliau dylunio trefol. Dywedodd dau o'r ACLlau mwy gwledig nad yw'n sgîl sydd ei hangen arnynt, ac mae un ACLI yn derbyn yr arbenigedd hwn. Mae rhai ACLlau yn defnyddio Comisiwn Dylunio Cymru i gael cyngor ar brosiectau sylweddol neu strategol.

- 8.47. Mae LIC yn cydnabod dylunio trefol fel bwlch sgiliau eang ledled Cymru, tra bod PCAC yn ei gydnabod fel bwlch lleol.
- 8.48. Awgrymodd dau ymatebydd ACLI y gellid ystyried dylunio trefol fel cydwasanaeth, “o ystyried y diffyg pobl â'r sgiliau angenrheidiol mewn ACLlau yng Nghymru, fodd bynnag, gallai mynediad at y gwasanaeth a blaenoriaeth fod yn broblem”.
(Ymatebydd ACLI)
- 8.49. Er gwaethaf yr uchod, mae Comisiwn Dylunio Cymru eisoes yn cynnig ôl troed Cymru gyfan ar gyfer yr arbenigedd hwn y gellid ei ddefnyddio'n ehangach. O ganlyniad, ni chynigir unrhyw newid.

Ecoleg a bioamrywiaeth

Ffigur 28: Map o ddigonedd sgiliau ecoleg a bioamrywiaeth

- 8.50. Mae'r data yn Ffigur 28 yn dangos:
- Dywedodd 17% o ACLlau yng Ngogledd Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
 - Dywedodd 50% o ACLlau yng Nghanolbarth Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;

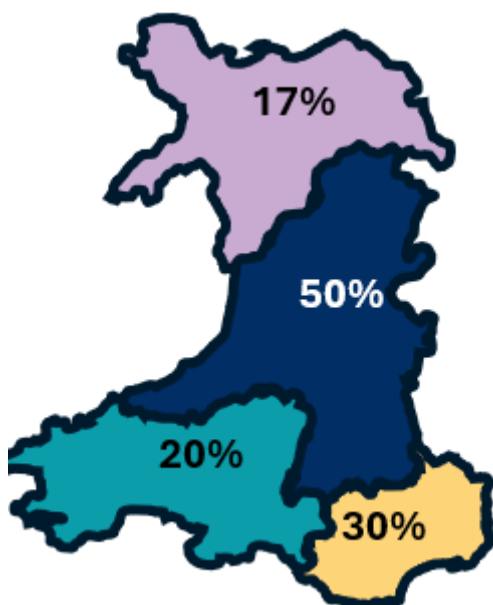
- Dywedodd 20% o ACLlau yn Ne-orllewin Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 40% o ACLlau yng Ne-ddwyrain Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn.

“Mae cynnydd yn y ffocws ar ansawdd dŵr yn sbarduno mwy o waith ar Asesiad Rheoliadau Cynefinoedd ac angen am fwy o sgiliau yn y maes hwn.” (Ymatebydd ACLI)

- 8.51. Er gwaethaf y pryder eang ynghylch capasiti a fynegwyd gan ACLI, dim ond bylchau lleol y mae Is-adran Gynllunio LIC a PCAC yn eu nodi o ran y set sgiliau hon. Mae trafodaethau'n awgrymu bod pryder yr ACLlau yn bennaf ynghylch yr oedi wrth wneud penderfyniadau amserol a achosir gan ddiffyg capasiti mewn timau ecoleg a bioamrywiaeth, tra bod profiad PCAC yn adlewyrchu natur gadarn y dystiolaeth a roddwyd ar y pwnc hwn mewn apêl ac yn archwiliad CDLI. Mewn geiriau eraill, mae'r canlyniadau'n gadarn ond yn rhy araf.
- 8.52. Tynnodd sawl ACLI sylw at y ffaith, er bod nifer yr arbenigwyr bioamrywiaeth / ecoleg wedi aros yn gyson, er mwyn ariannu cadw eu swyddi a gwrthbwysio arbedion cyllideb y Cyngor, fod eu capasiti wedi'i ddargyfeirio'n aml i wneud cais am ystod o brosiectau a ariennir gan grantiau seilwaith gwyrdd a gwella ecolegol, ac yna eu cyflawni, yn hytrach na gwaith cynllunio craidd. Dyma un enghraifft yn unig o sut mae'r data o bosibl yn cuddio rhai heriau cymhleth sy'n wynebu awdurdodau cynllunio.
- 8.53. Mae ACLlau yn cydnabod ecoleg a bioamrywiaeth fel ystyriaethau cynllunio cynyddol bwysig oherwydd polisi cynllunio cenedlaethol, cyfraith achosion ac ystyriaethau niwtraliaeth maetholion sy'n effeithio ar naw afon ACA yng Nghymru, ac, yn fwy diweddar, nifer o ardaloedd ACA morol. Mae CNC yn cydnabod bod hyn yn fwlch eang mewn sgiliau a chapasiti ledled Cymru, tra bod yr Awdurdodau Cynllunio Lleol yr effeithir arnynt wedi mynegi pryder ynghylch y diffyg canllawiau ac arweinyddiaeth wrth nodi atebion derbyniol.

- 8.54. Mae Cyngor Ceredigion yn cynnal Bwrdd Rheoli Maetholion fel cydwasanaeth ac mae'n dod yn amlwg y bydd atebion i niwtraliaeth maetholion yn gofyn am ddull rhanbarthol neu Gymru gyfan, yn benodol i egluro pa atebion sy'n dderbyniol i CNC, sut y cânt eu darparu, eu hariannu a'u rheoli yn y tymor hir.
- 8.55. Nodwyd ecoleg, coed a chadwraeth natur gan nifer o ymatebwyr ACLlau fel cydwasanaeth posibl, gydag olion traed ar y cyd (mwy na lleol), rhanbarthol a Chymru gyfan yn cael eu hawgrymu.
- 8.56. Ôl-troed dalgylch afon fyddai'r ôl-troed gorau ar gyfer niwtraliaeth maetholion ac NMBs er ei fod yn ychwanegu haen arall at ddaeyddiaeth gymhleth darparu gwasanaethau yng Nghymru. Byddai gan ôl troed rhanbarthol y fantais o fwydo'n uniongyrchol i Gynlluniau Datblygu Strategol sy'n dod i'r amlwg ond nid yw'n adlewyrchu daeyddiaeth y mater dan sylw. Er enghraifft, ar gyfer rhanbarth Canolbarth Cymru, mae Powys yn cyfeirio at rannau o ranbarth De-ddwyrain Cymru a Lloegr ar gyfer y pwnc hwn tra bod Ceredigion yn cyfeirio at rannau o ranbarth De-orllewin Cymru.

Effeithlonrwydd ynni (e.e. sero net)

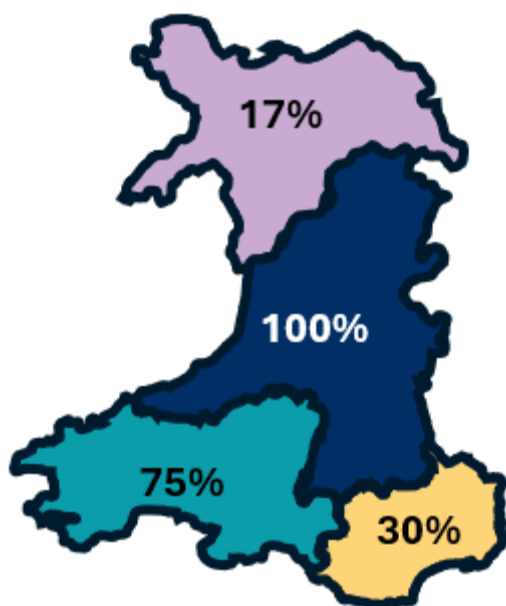
Ffigur 29: Map o ddigonolrwydd sgiliau effeithlonrwydd ynni

- 8.57. Mae'r data yn Ffigur 29 yn dangos:

- Dywedodd 17% o ACLlau yng Ngogledd Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 50% o ACLlau yng Nghanolbarth Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 20% o ACLlau yn Ne-orllewin Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 30% o ACLlau yng Ne-ddwyrain Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn.

- 8.58. Nododd nifer sylweddol o 63% o ACLlau fod angen mwy o gapasiti arnynt i gefnogi mentrau effeithlonrwydd ynni a sero net. Fodd bynnag, mae'r angen hwn yn amrywio yn seiliedig ar gynnydd a chyfeiriad polisi pob awdurdod. Er enghraifft, cydnabu dau ACLI sy'n datblygu polisiau CDLIau yn weithredol sy'n canolbwyntio ar gartrefi carbon isel a sero net yr angen am gapasiti ychwanegol. I'r gwrthwyneb, dywedodd ACLI nad yw wedi dechrau ei broses CDLI Diwygiedig eto nad oes angen yr arbenigedd hwn ar hyn o bryd.
- 8.59. Awgrymodd un ymatebydd y gellid ystyried cydwasanaeth ar ôl troed CJC, gan ganolbwyntio ar feysydd arbenigol ar gyfer rheoli datblygu, gan gynnwys ynni.
- 8.60. O ystyried natur dechnegol gwerthuso cydymffurfiaeth â safonau adeiladu carbon isel, mae potensial i hyn gael ei gyflawni drwy wasanaeth Cymru gyfan, gan nad yw'r gwaith wedi'i gysylltu'n gynhenid â daearyddiaethau penodol. Ar ben hynny, o ran polisi, ni all y diwydiant datblygu weithredu os oes gan bob ACLI yng Nghymru ofyniad polisi carbon isel gwahanol. Dylai polisi cynllunio cenedlaethol neu, yn well fyth, Rheoliadau Adeiladu osod y safon hon ar gyfer Cymru gyfan er mwyn darparu cysondeb a sicrwydd i bob rhanddeiliad, yn enwedig adeiladwyr tai.
- 8.61. Ôl-troed Cymru gyfan yw'r model darparu gwasanaethau a argymhellir ar gyfer y pwnc hwn.

Gwasanaethau cyfreithiol

Ffigur 30: Map o wasanaethau cyfreithiol e.e. Adran 106 a CPOs

8.62. Mae'r data yn Ffigur 30 yn dangos:

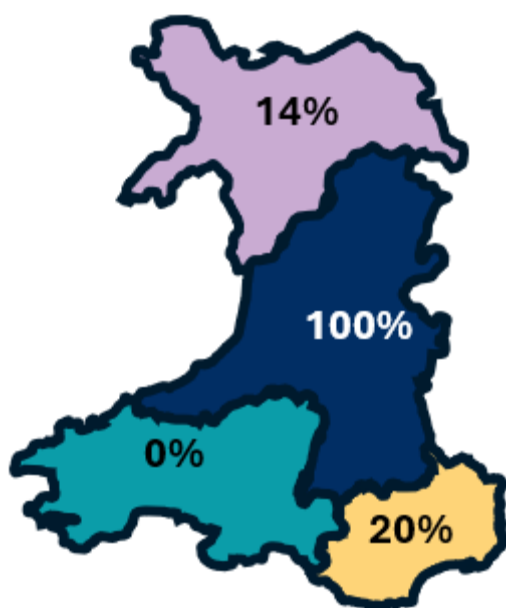
- Dywedodd 17% o ACLlau yng Ngogledd Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 100% o ACLlau yng Nghanolbarth Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 75% o ACLlau yn Ne-orllewin Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 30% o ACLlau yng Ne-ddwyrain Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn.

8.63. Mae gwasanaethau cynllunio cyfreithiol fel arfer yn cynnwys paratoi hysbysiadau gorfodi, cytundebau cyfraniad cynllunio Adran 106, cyngori pwyllgorau cynllunio yn ôl yr angen a gorchmynion prynu gorfodol. Er bod [ymchwil Ffederasiwn Adeiladwyr Cartrefi \(HBF\)](#) ar oediadau A.106 wedi canolbwyntio ar Loegr, tynnodd sylw at rwystrau sylweddol yn y broses, er nad yw llawer ohonynt yn ganlyniad llwyr i ACLlau oherwydd cyfranogiad nifer o randdeiliaid. Mae'n werth nodi yn hyn o beth, bod y [Tasglu Tai Fforddiadwy](#) yn argymhell templedi S106 safonol i symleiddio

gweithdrefnau. Ym mis Tachwedd 2025, dechreuodd Town Legal LLP y gwaith hwn drwy gyhoeddi [cytundebau templed A.106](#).

- 8.64. Ar draws Cymru, mae 54% o ACLlau yn nodi diffyg gallu cyfreithiol, gydag 8% yn allanoli'r gwasanaethau hyn i ymgynghorwyr. Mae'r 38% sy'n weddill yn nodi bod ganddynt gapasiti digonol: awdurdodau gwledig oedd y rhain yn bennaf lle bydd y raddfa lai o gynigion datblygu yn golygu bod llai o gytundebau A.106 cymhleth. Mae Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru yn nodi arbenigedd cyfreithiol fel bylchau eang mewn sgiliau a chapasiti.
- 8.65. Pwnc hyfforddi rheolaidd drwy dair Cynhadledd Gorfodi Cynllunio flynyddol ddiwethaf RTPI Cymru fu drafftio Hysbysiadau Gorfodi. Mae'r hyfforddiant hwn, a ddarperir gan PCAC, yn ceisio lleihau nifer yr Hysbysiadau Gorfodi diffygiol sy'n dod gerbron Arolygwyr PCAC bob blwyddyn, ac yn tynnu sylw at fwch sgiliau ar gyfer swyddogion gorfodi cynllunio a swyddogion cyfreithiol cynllunio mewn ACLlau. Wrth geisio gwahodd swyddogion cyfreithiol cynllunio awdurdodau lleol i'w Gynhadledd Gorfodi neu i ddiweddariadau ar gyfraith achosion, mae RTPI Cymru wedi nodi nad oes hyd yn oed rhwydwaith Cymru gyfan o swyddogion cyfreithiol cynllunio tebyg i POSW.
- 8.66. Nododd un ACLI gyngor cyfreithiol fel cydwasanaeth posibl. O ystyried yr angen i wasanaethu Pwyllgorau Cynllunio, mae'n debyg y bydd ôl troed rhanbarthol yn fodel gwell. Mae profiad PCAC yn awgrymu bod cefnogaeth gynllunio gyfreithiol yn dameidiog ac yn anghyson ar draws awdurdodau lleol.
- 8.67. Fel yr awgrymwyd gan PCAC, dylid ystyried timau cynllunio cyfreithiol rhanbarthol a allai arbenigo mewn cynllunio ar sail amser llawn, gan gynnig mwy o effeithlonrwydd a chysondeb, yn enwedig mewn achosion arbenigol neu orfodi.

Gwerthusiadau amaethyddol

Ffigur 31: Map o ddigonolrwydd sgiliau gwerthuso amaethyddol

8.68. Mae'r data o Ffigur 31 yn dangos:

- Dywedodd 14% o ACLlau yng Ngogledd Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 100% o ACLlau yng Nghanolbarth Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 0% o ACLlau yn Ne-orllewin Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 20% o ACLlau yng Ne-ddwyrain Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn.

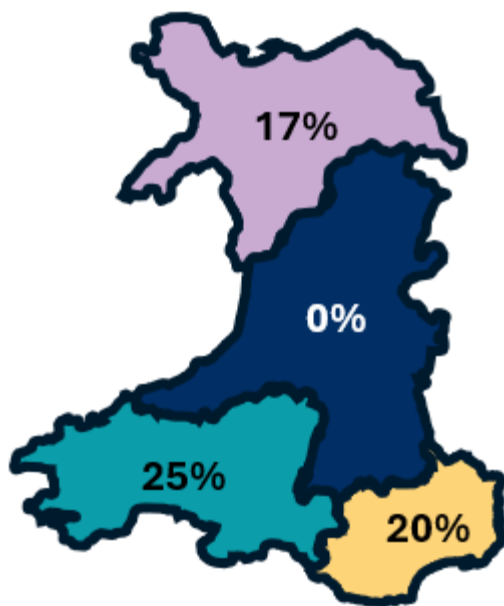
8.69. Roedd yr ymatebion i'r maes pwnc hwn yn amrywio'n fawr ledled Cymru, o ddim ACLI yn rhanbarth De-orllewin Cymru o ystyried bod ganddynt ddigon o gapasiti i bob ACLI yn rhanbarth Canolbarth Cymru. Mae Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru a PCAC yn ystyried mai dim ond bylchau sgiliau lleol sydd ar gyfer y pwnc hwn.

8.70. Yn arbennig o nodedig, mae dros hanner yr ACLlau yn prynu'r arbenigedd hwn gan ymgynghoriaethau. Mae'r model sefydledig hwn wedi gweithio'n dda ers degawdau ac

nid yw'n ymddangos bod unrhyw awydd i ddod â'r gwasanaeth yn fewnol, er enghraifft drwy wasanaeth rhanbarthol. O ystyried bod y trefniant presennol yn gweithio, roedd yr ymatebwyr yn naturiol yn canolbwyntio ar bynciau eraill gyda bylchau problemus o ran sgiliau a chapasiti, gyda dim ond un ymatebydd yn gwneud sylw y gellid ystyried amaethyddiaeth fel cydwasanaeth.

8.71. Ni argymhellir unrhyw newid i'r model darparu gwasanaeth ar gyfer y pwnc hwn.

Hyfywedd

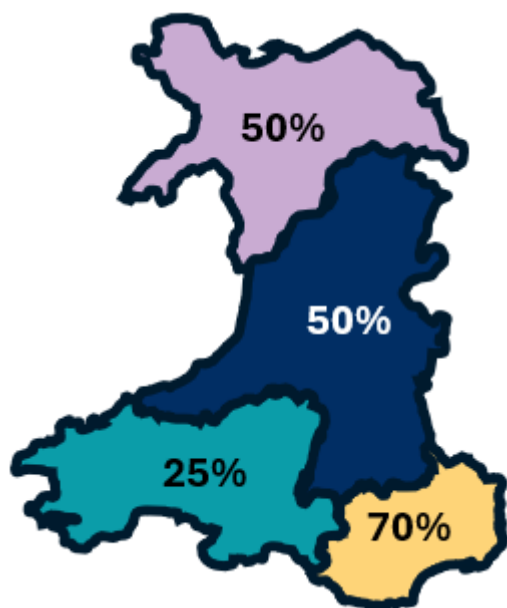
Ffigur 32: Map o ddigonedd sgiliau hyfywedd

8.72. Mae'r data yn Ffigur 32 yn dangos:

- Dywedodd 17% o ACLlau yng Ngogledd Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 0% o ACLlau yng Nghanolbarth Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 25% o ACLlau yn Ne-orllewin Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 20% o ACLlau yng Ne-ddwyrain Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn.

- 8.73. Mae asesiadau hyfywedd yn cyflwyno maes o angen sylweddol ledled Cymru, gyda 75% o ACLlau yn nodi bod angen mwy o gapasiti arnynt. Mae'r maes pwnc hwn yn un pwysig a dadleuol iawn ac mae'n cysylltu'n uniongyrchol â phryderon cyhoeddus a gwleidyddol ynghylch y pwysau a achosir gan ddatblygiadau newydd ar seilwaith lleol fel ysgolion, gofal iechyd a thrafnidiaeth. Mae pryder eang hefyd bod [cynllunwyr yn teimlo eu bod wedi'u trechu gan y diwydiant datblygu](#), gyda rhywfaint o anghysur ac weithiau diffyg ymddiriedaeth.
- 8.74. Dim ond 8% o ACLlau a nododd fod ganddynt ddigon o adnoddau mewnol, tra bod 13% o ACLlau yn dibynnu ar ymgynghorwyr allanol. Mae datblygu cyfrifiannell hyfywedd Cymru gyfan yn cefnogi'r potensial i'r swyddogaeth hon gael ei darparu ar lefel genedlaethol, a allai helpu i fynd i'r afael â'r problemau capasiti eang yn y maes hwn yn ogystal â darparu cysondeb a sicrwydd i bob rhanddeiliad. Mae ACLlau ledled Cymru wedi cydweithio i ddefnyddio un ymgynghorydd hyfywedd sy'n sicrhau cysondeb ond sy'n codi pryderon ynghylch gwydnwch.
- 8.75. Mae PCAC yn nodi'r sgîl hwn fel un â bylchau lleol. Mae ACLlau wedi comisiynu pecyn cymorth hyfywedd Cymru gyfan gyda chefnogaeth cyllid LIC, ac mae'r awdur yn cynhyrchu canllawiau. Fodd bynnag, mae teimlad eang ymhlith cynllunwyr eu bod yn cael eu trechu mewn trafodaethau hyfywedd. Roedd nifer o ymatebwyr arolwg ACLlau yn cydnabod hyfywedd fel maes y gellid ei archwilio ar sail cydwasanaeth, gydag un ymatebydd yn cydnabod pwysigrwydd gweithio gyda syrfewyr siartredig awdurdodau lleol. Mae rhinwedd mewn cael tîm o arbenigwyr ledled Cymru i ddarparu arbenigedd, cysondeb o ran dull (gan ystyried nodweddion hyfywedd lleol) a gwydnwch.

Llunio polisi

Ffigur 33: Map o ddigonolrwydd sgiliau llunio polisi

8.76. Mae'r data yn Ffigur 33 yn dangos:

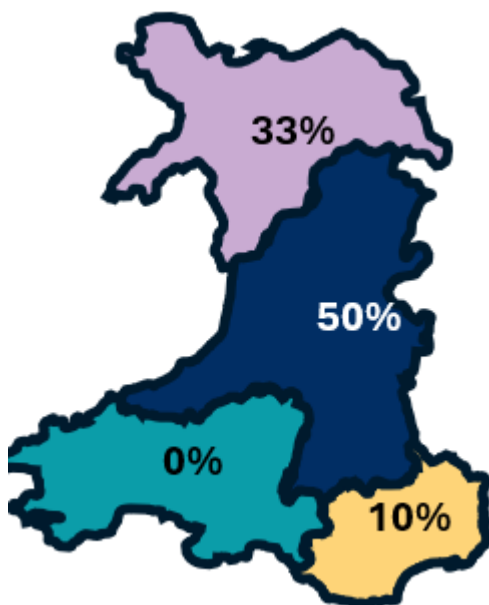
- Dywedodd 50% o ACLlau yng Ngogledd Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 50% o ACLlau yng Nghanolbarth Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 25% o ACLlau yn Ne-orllewin Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 70% o ACLlau yng Ne-ddwyrain Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn.

8.77. Mae dros hanner yr ACLlau yn ystyried bod ganddynt ddigon o bobl sy'n meddu ar y sgîl hwn, tra bod eraill (yn bennaf y rhai sydd mewn cyfnod datblygedig o weithio ar CDLI newydd) yn nodi bod angen pobl ychwanegol arnynt sy'n meddu ar y sgîl hwn. Ymddengys bod yr ymatebion wedi anwybyddu effaith CDSau sy'n dod i'r amlwg, er y nodir, ar adeg ymateb i'r arolwg, mai dim ond un Cyngor Bwrdeistrefol oedd wedi cynhyrchu cytundeb cyflawni drafft ar gyfer y CDS. Ar ben hynny, mae tri o'r pedwar CJC yn rhagweld cynnal tîm CDS mewnol ac felly mae ymatebion ACLlau wedi canolbwyntio'n ymwybodol ar gylch gwaith eu CDLlau yn hytrach nag anghenion y

system gynllunio ehangach. Mae Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru a PCAC yn nodi bylchau sgiliau a capasiti lleol ar gyfer y pwnc hwn.

- 8.78. Disgwylir i lwythi gwaith cynllunio yn y dyfodol gynyddu, gan ddechrau gyda'r ail gyfran o CDLlau, ac yna cyflwyno CDSau, ac yna paratoi CDLlau 'ysgafn'. Bydd y Cynlluniau hyn hefyd yn gofyn am fonitro blynyddol a chynhyrchu canllawiau cynllunio atodol, gan olygu bod angen capasiti ychwanegol mewn timau polisi.
- 8.79. Er bod rheoliadau'n caniatáu i Gynghorau baratoi CDLlau ar y cyd, hyd yn hyn dim ond un Cynllun ar y cyd sydd wedi'i fabwysiadu (Gwynedd ac Ynys Môn) ac mae gwaith yn dechrau ar CDLl ar y cyd ar gyfer Cynghorau Blaenau Gwent a Thorfaen. Mae hyn yn adlewyrchu sensitifrwydd a chymhlethdod gwleidyddol lleol CDLlau yn ogystal â'r camliniad o amserlenni ar gyfer ail gyfran CDLlau. Yn y tymor hwy, efallai y bydd lle i CDLlau "ysgafn" ar y cyd, a fyddai'n cael eu sbarduno'n gydamserol drwy fabwysiadu CDS y rhanbarth. Fodd bynnag, hyd yn oed os oes rhesymeg dda dros CDLlau "ysgafn" ar y cyd, bydd angen newid diwylliant yn wleidyddol, yn enwedig pan fydd awdurdodau lleol yn dod i delerau â'r trosglwyddiad sylweddol o bwerau gwneud cynlluniau i'r CJs. Bydd mabwysiadu CDSau yn heriol yn wleidyddol, oherwydd yr angen am gonsensws ar draws y rhanbarth a rhwng pleidiau gwleidyddol ar faterion pellgyrhaeddol a dadleuol. Mae'n bosibl y bydd y goblygiadau hyn hyd yn oed yn fwy amlwg yn dilyn etholiadau Senedd Cymru 2026 ac etholiadau llywodraeth leol 2027.
- 8.80. Ni chynigir unrhyw newid ar gyfer ysgrifennu polisïau oherwydd bod y fframwaith eisoes yn bodoli ar gyfer gwneud hyn ar wahanol olion traed. Fodd bynnag, mae lle i ddysgu gwersi wrth i Loegr gyflwyno polisïau rheoli datblygu cenedlaethol anstatudol, er y nodir y gallai polisïau rheoli datblygu sy'n gyson yn rhanbarthol ddod i'r amlwg yn naturiol yng Nghymru wrth i CDSau fynd rhagddynt.

Manwerthu

Ffigur 34: Map o ddigonolrwydd sgiliau manwerthu

8.81. Mae'r data yn Ffigur 34 yn dangos:

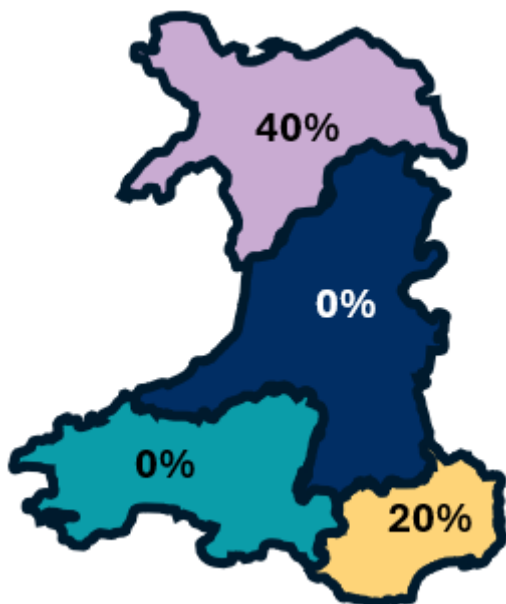
- Dywedodd 33% o ACLlau yng Ngogledd Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 50% o ACLlau yng Nghanolbarth Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 0% o ACLlau yn Ne-orllewin Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 10% o ACLlau yng Ne-ddwyrain Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn.

8.82. Mae cynllunio manwerthu yn faes sydd â phrinder capasiti mewnol nodedig ond gyda hanes sefydledig o brynu arbenigedd gan ymgynghorwyr: mae 79% o ACLlau yn nodi diffyg capasiti, gyda 46% yn dibynnu ar ymgynghorwyr a 33% yn nodi bod angen mwy o staff. Dim ond 21% o ACLlau sy'n nodi bod ganddynt gapasiti digonol, yn bennaf mewn ardaloedd â phwysau manwerthu is, fel Canolbarth Cymru. I'r gwrthwyneb, mae clwstwr o ACLlau trefol yn Ne-ddwyrain Cymru, lle mae'r galw'n uwch yn ôl pob tebyg, yn aml yn caffael gwasanaethau gan ymgynghorwyr allanol.

Mae Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru a PCAC yn nodi bylchau sgiliau a chapasiti lleol ar gyfer y pwnc hwn.

- 8.83. Teimlai nifer o ymatebwyr ACLlau y gellid archwilio manwerthu fel cydwasanaeth, gydag un ymatebydd yn nodi 'manwerthu mawr'.
- 8.84. Ymddengys bod y ddibyniaeth ar ymgynghorwyr yn gweithio'n dda i'r rhan fwyaf o ACLlau. Mae natur bresennol y farchnad fanwerthu a'r polisi cynllunio cenedlaethol clir canol tref yn gyntaf yn golygu bod ceisiadau am fanwerthu newydd y tu allan i'r canol yn brin. Nid yw uwchsgilio swyddogion mewnol yn effeithlon mewn amgylchiadau o'r fath. Mewn rhanbarthau â galw mawr, fel De-ddwyrain Cymru, gallai hwn fod yn faes pwnc y byddai'r CJC yn ei gyflawni orau ar gyfer y rhanbarth, efallai'n gysylltiedig â phwrpas llesiant economaidd y CJC.
- 8.85. At ei gilydd, mae'r model presennol o brynu arbenigedd gan ymgynghorwyr pan fo angen yn gweithio'n dda, ac ni argymhellir unrhyw newid, gan ganiatáu i sylw gael ei ganolbwyntio ar heriau sgiliau mwy dybryd.

Mwynau a gwastraff

Ffigur 35: Map o ddigonedd sgiliau Mwynau a Gwastraff

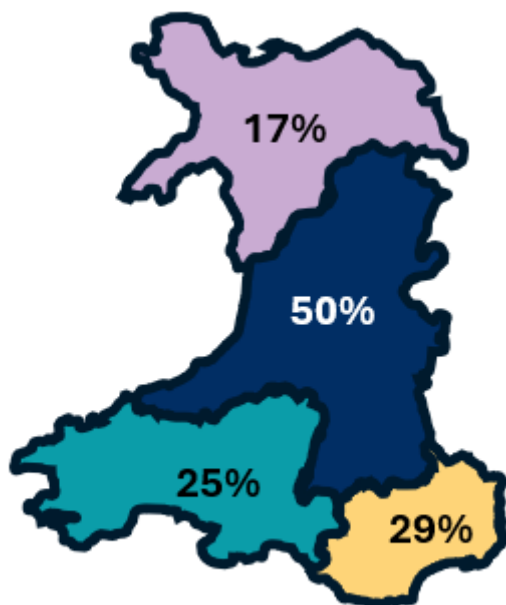
- 8.86. Mae'r data yn Ffigur 35 yn dangos:

- Dywedodd 40% o ACLlau yng Ngogledd Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 0% o ACLlau yng Nghanolbarth Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 0% o ACLlau yn Ne-orllewin Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 20% o ACLlau yng Ne-ddwyrain Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn.

- 8.87. Mae'r swyddogaeth mwynau a gwastraff yng Nghymru eisoes wedi'i strwythuro fel dau gydwasanaeth: un yng Ngogledd Cymru, a gynhelir gan Gyngor Sir y Fflint, ac un arall yn Ne Cymru (yn ymarferol rhanbarthau De-orllewin, De-ddwyrain a Chanolbarth Cymru), a gynhelir gan Gyngor Sir Caerfyrddin. Mae rhai ACLlau yn ariannu'r gydwasanaeth drwy Gytundeb Lefel Gwasanaeth tra bod eraill (gyda galw is am y gwasanaeth) yn gweithredu ar fodel 'talw wrth fynd'. Roedd 64% o ACLlau yn cydnabod eu bod yn prynu'r sgiliau hyn gan un o'r ddau gydwasanaeth, gydag un ACLI yn cyfeirio at y model hwn fel prynu gan ymgynghoriaeth ac un Cyngor ac un Awdurdod Parc Cenedlaethol yn dweud nad oes angen y sgîl hwn yn eu hardal, mae'n debyg oherwydd ei bod wedi'i chynnwys yn y ffordd hon. Mae Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru a PCAC yn nodi bylchau sgiliau a chapasiti lleol ar gyfer y pwnc hwn.
- 8.88. Mae'r model darparu gwasanaethau presennol hwn yn cynnig manteision sylweddol o ran effeithlonrwydd, arbenigedd a gwydnwch i bob ACLI mewn perthynas â'r maes pwnc cymhleth ac arbenigol hwn y mae pob ACLI yn sôn amdano yn gymharol anaml. Fe'i cyfeirir yn aml atynt fel model arfer da.
- 8.89. Er gwaethaf y model cydwasanaeth llwyddiannus presennol, awgrymodd chwe ymatebydd ACLI y gellid archwilio 'mwynau' neu 'mwynau a gwastraff' fel cydwasanaeth ar ôl troed rhanbarthol/CJC. Nid yw'n glir a oedd hyn yn fynegiant o gefnogaeth i'r model presennol neu'n ddiffyg ymwybyddiaeth ei fod eisoes yn bodoli. Dim ond dau ymatebydd sy'n ystyried bod ganddynt ddigon o gapasiti ar y pwnc hwn. Mae'r ddau yn defnyddio'r cydwasanaethau.

8.90. Er bod y model cydwasanaethau yn gweithio'n dda, mae Sir Gaerfyrddin wedi nodi bod angen adnoddau ychwanegol i ateb y galw. Mae hyn yn ymwneud yn rhannol â'r capasiti presennol ac yn rhannol â phroffil oedran y tîm a'r angen i gynllunio ar gyfer olyniaeth dros y blynyddoedd i ddod. Mae lefel y gwasanaeth sydd ei angen yn amrywio yn ôl dosbarthiad cronfeydd mwynau a lleoliad gweithrediadau chwareli gweithredol. Felly, byddem yn awgrymu efallai na fyddai'n addas atgynhyrchu'r model neu'r ôl troed hwn ar draws gwasanaethau eraill. Yn yr un modd, mae'r ôl troed presennol yn gweithio'n dda ar gyfer mwynau a gwastraff, ac nid oes unrhyw fudd pendant o'i rannu i gyd-fynd â phedwar rhanbarth y CDS gan fod hyn yn syml yn gwanhau'r arbenigedd a'r gwydnwch a gynigir ar hyn o bryd.

Seilwaith a chyfleustodau

Ffigur 36: Map o ddigonolrwydd sgiliau seilwaith a chyfleustodau

8.91. Mae'r data yn Ffigur 36 yn dangos:

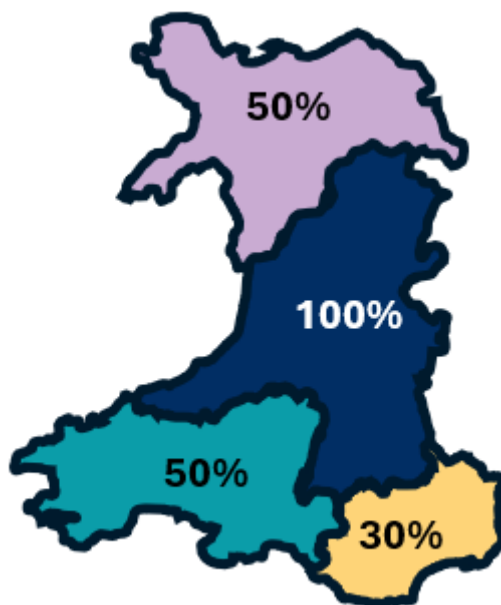
- Dywedodd 17% o ACLlau yng Ngogledd Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 50% o ACLlau yng Nghanolbarth Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;

- Dywedodd 25% o ACLlau yn Ne-orllewin Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 29% o ACLlau yng Ne-ddwyrain Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn.

- 8.92. Mae pryder ynghylch darparu seilwaith yn wrthwynebiad a grybwyllir fwyfwy i Gynlluniau Datblygu Lleol a chynigion datblygu (yn benodol bod seilwaith presennol fel ysgolion, gofal iechyd a ffyrdd ar eu capasiti ac na allant ddarparu ar gyfer cartrefi newydd). Fodd bynnag, dim ond 54% o ACLlau a nododd hyn fel maes lle mae angen capasiti ychwanegol, a dywedodd 33% fod ganddynt gapasiti digonol. Roedd y darlun yn gymysg yn ddaearyddol, gyda'r pryder mwyaf yn cael ei godi yng Ngogledd Cymru. Mae Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru a PCAC yn nodi bylchau sgiliau a chapasiti lleol ar gyfer y pwnc hwn.
- 8.93. Ym mis Mehefin 2025, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru gyllid ar gyfer dwy swydd ranbarthol newydd i ddarparu capasiti ychwanegol ar gyfer prosiectau seilwaith ynni ar yr un ôl troed rhanbarthol â'r gwasanaethau mwynau a gwastraff, a gynhelir gan Uchelgais Gogledd Cymru.
- 8.94. Awgrymodd un ymatebydd y byddai datblygiadau mawr/strategol yn cael eu cyflawni'n well ar sail isranbarthol gogledd-ddwyrain Cymru neu drwy'r gydwasanaeth Gogledd Cymru presennol. Awgrymodd ACLI arall y gellid ystyried prosiectau ynni adnewyddadwy mwy (er enghraifft adroddiadau effaith lleol ar gyfer SIP) fel cydwasanaeth. Mae'r model hwn yn gweithio'n dda ar gyfer mwynau a gwastraff, ac yn caniatáu darparu arbenigedd i ACLlau, sy'n cadw pwerau gwneud penderfyniadau (ac yn gwneud y gwaith gweinyddol).
- 8.95. Argymhellir bod angen ôl-troed lluosog ar gyfer y categori eang o seilwaith: argymhellir ôl-troed Gogledd Cymru a De Cymru ar gyfer adroddiadau effaith lleol ar ddatblygiad ar raddfa CIS, gan ddefnyddio'r model darparu gwasanaethau mwynau a gwastraff; dylid defnyddio ôl-troed rhanbarthol ar gyfer seilwaith trafndiaeth i gyd-fynd â Chynlluniau Trafnidiaeth Rhanbarthol a CDSau, a hefyd ar gyfer asesu angen a nodi lleoliadau ar gyfer safleoedd tramwy/mannau aros Teithwyr Sipsiwn, Roma; a dylid defnyddio ôl-troed ACLlau ar gyfer seilwaith ar lefel leol fel addysg a gofal

iechyd (gan nodi nad yw ôl-troed presennol y Bwrdd Iechyd yn cyd-fynd ag unrhyw ddaearyddiaeth arall).

Systemau draenio cynaliadwy (SDCau) a llifogydd

Ffigur 37: Map o ddigonedd sgiliau SDCau/ SAB/ llifogydd

8.96. Mae'r data yn Ffigur 37 yn dangos:

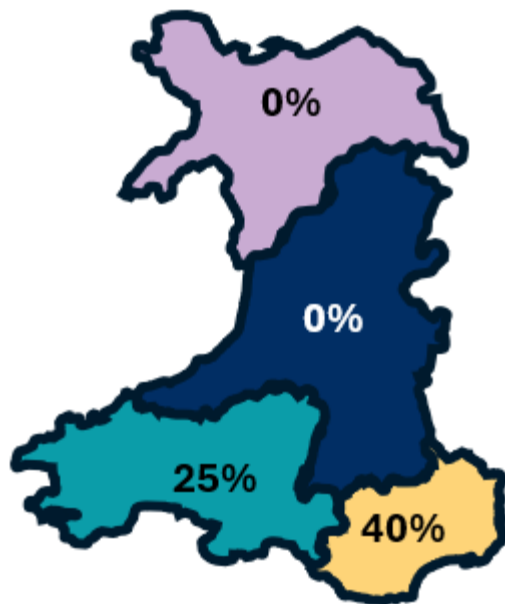
- Dywedodd 50% o ACLlau yng Ngogledd Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 100% o ACLlau yng Nghanolbarth Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 50% o ACLlau yn Ne-orllewin Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 30% o ACLlau yng Ne-ddwyrain Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn.

8.97. Dim ond 46% o ACLlau sy'n nodi bod ganddynt gapasiti digonol i reoli cyfrifoldebau SDCau a llifogydd, gyda 70% o ACLlau yn Ne-ddwyrain Cymru yn ymateb nad oes ganddynt gapasiti digonol. Mae'n debygol bod y gyfran uwch hon yn cydberthyn â nifer uwch o geisiadau Bwrdd Cymeradwyo SDCau (SAB) yn y rhanbarth hwn a

gallai hefyd adlewyrchu etifeddiaeth digwyddiadau llifogydd sylweddol sy'n effeithio ar y rhanbarth hwn ers 2019 yn ogystal ag ardaloedd trefol isel sylweddol.

- 8.98. Mewn cyferbyniad, mae LIC yn nodi'r maes pwnc hwn fel un sydd â bylchau sgiliau eang ledled Cymru.
- 8.99. Gwnaed rhywfaint o ymdrech i'w chyflwyno'n rhanbarthol yn Ne-ddwyrain Cymru. Cyngor Caerffili sy'n darparu'r gwasanaeth SAB ar gyfer Cyngor Torfaen a Chyngor Merthyr Tudful sy'n darparu'r gwasanaeth ar gyfer Cyngor Blaenau Gwent.
- 8.100. Mae hwn yn faes gwasanaeth a allai elwa o ddarpariaeth ranbarthol (ôl troed CJC) i geisio cydbwysu gwybodaeth leol a 'sgidiau ar lawr gwlad' ag arbenigedd, capasiti, cysondeb a gwydnwch a rennir. Gwnaeth un ymatebydd ACLI sylw y gellid ystyried SDCau fel cydwasanaeth ar ôl troed CJC, ond byddai cyllid yn ffactor allweddol.
- 8.101. Aeth [adroddiad y Tasglu Tai Fforddiadwy](#) i'r afael â'r broses SAB/SDCau bresennol a galw am gydweithio, gan roi'r dasg i Lywodraeth Cymru ac awdurdodau lleol nodi meysydd lle gellir lleddfu bylchau mewn sgiliau a chapasiti drwy gydweithio.

Tirwedd

Ffigur 38: Map o ddigonolrwydd sgiliau tirwedd

8.102. Mae'r data yn Ffigur 38 yn dangos:

- Dywedodd 0% o ACLlau yng Ngogledd Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 0% o ACLlau yng Nghanolbarth Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 25% o ACLlau yn Ne-orllewin Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 40% o ACLlau yng Ne-ddwyrain Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn.

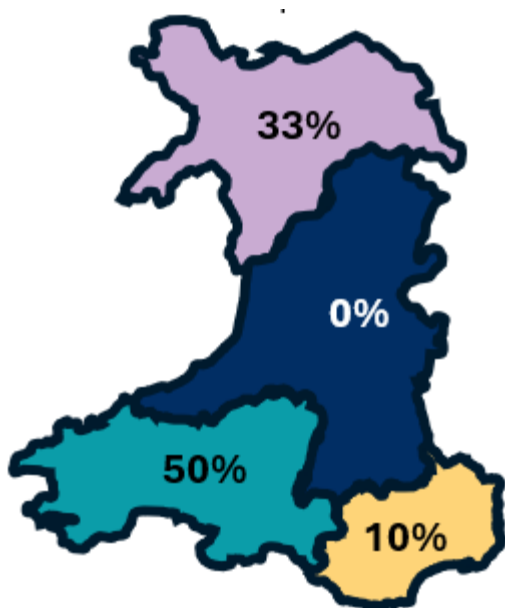
8.103. Cydnabuwyd tirwedd fel set sgiliau angenrheidiol gan bob ACLI, ond nododd 71% ddiffyg capasiti o fewn eu ACLI. Mae hyn o bosibl oherwydd y pwyslais cynyddol ar dirwedd a bioamrywiaeth mewn [polisi cynllunio cenedlaethol](#) a [Dyfodol Cymru 2040](#), gan gynnwys cyflwyno'r dull cam wrth gam yn ddiweddar. Roedd yr ymatebion i 'ecoleg a bioamrywiaeth' bron yn union yr un fath. Mae Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru a PCAC yn nodi bylchau sgiliau a chapasiti lleol ar gyfer y pwnc hwn.

“Mae cynnydd mewn cynigion ar gyfer ynni gwynt ar y môr yn creu'r angen am fwy o sgiliau tirlunio yn yr ardal hon.” (Ymatebydd ACLI)

8.104. Awgrymodd chwe ymatebydd ACLI y gellid ystyried tirwedd ar sail cydwasanaethau. Teimlai un ymatebydd o'r Parc Cenedlaethol y gallai arbenigwyr tirwedd fod yn ddefnyddiol o safbwynt y Parc Cenedlaethol naill ai ar draws y tri Pharc Cenedlaethol neu ar draws ACLlau cyfagos.

8.105. Yn werth nodi, cynghorodd un ymgynghoriaeth gynllunio ledled y DU RTPI Cymru ei bod wedi cael anhawster i recriwtio arbenigedd tirwedd mewn ardaloedd sydd ymhell o gwrs prifysgol cysylltiedig. Deallir nad oes cwrs o'r fath yn cael ei gynnig yng Nghymru, a bod cystadleuaeth gan gyflogwyr ym Mryste a de-orllewin Lloegr yn denu'r rhan fwyaf o raddedigion o'r cwrs gradd ym Mhrifysgol Bryste. Mae'r heriau presennol sy'n wynebu'r sector addysg uwch yn golygu nad oes awydd i sefydlu cyrsiau newydd ar hyn o bryd.

Trafnidiaeth a phrifyrdd

Ffigur 39: Map o ddigonolrwydd sgiliau trafnidiaeth

8.106. Mae'r data yn Ffigur 39 yn dangos:

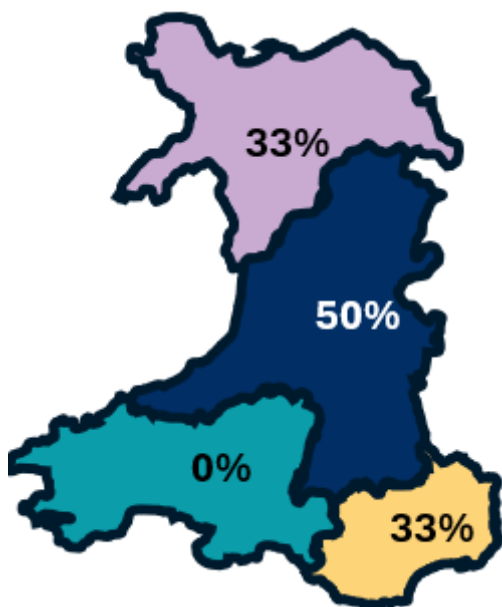
- Dywedodd 33% o ACLlau yng Ngogledd Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 0% o ACLlau yng Nghanolbarth Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 50% o ACLlau yn Ne-orllewin Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 10% o ACLlau yng Ne-ddwyrain Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn.

8.107. Mae heriau capasiti yn parhau mewn cynllunio trafnidiaeth a phrifyrdd, gyda 46% o ACLlau yn nodi bod angen personél ychwanegol. Mae un ACLI yn ychwanegu at ei gapasiti drwy brynu gwasanaethau ymgynghori. Mewn cyferbyniad, mae gan 33% o ACLlau ddigon o gapasiti mewnol ar hyn o bryd i reoli eu llwyth gwaith. Fodd bynnag, mae hwn yn ddarlun amrywiol iawn ledled Cymru, yn amrywio o 0% yng Nghanolbarth Cymru i 50% yn Ne-orllewin Cymru.

8.108. Mae LIC a PCAC yn nodi bylchau sgiliau lleol o fewn trafnidiaeth a phrifyrdd.

- 8.109. Mae ymatebion yn dangos dau faes gwaith penodol: mae swyddogion trafndiaeth fel arfer yn rhoi sylwadau ar Gynlluniau Datblygu Lleol a cheisiadau cynllunio ynghylch trafndiaeth gyhoeddus a seilwaith teithio llesol, er enghraifft nodi anghenion ychwanegol a cheisiadau am gyfraniadau cynllunio Adran 106. Mae swyddogion priffyrdd fel arfer yn darparu cyngor technegol ar geisiadau cynllunio, er enghraifft ynghylch diogelwch priffyrdd, darpariaeth parcio a chytundebau mabwysiadu priffyrdd.
- 8.110. Mae gwaith mwy strategol a thrawsffiniol swyddogion trafndiaeth yn awgrymu y gallai hon fod yn swyddogaeth a gyflawnir ar ôl troed rhanbarthol. Byddai hyn yn cydfynd â swyddogaeth statudol y CJC o gynhyrchu Cynllun Trafndiaeth Rhanbarthol. Fodd bynnag, cydnabyddir bod swyddogion trafndiaeth awdurdodau lleol yn gwneud llawer mwy na gwaith sy'n gysylltiedig â chynllunio yn unig, er enghraifft trafndiaeth o'r cartref i'r ysgol a chontractau gwasanaeth bysiau lleol. Gellir dadlau y gellid darparu'r gwasanaethau hynny'n fwy effeithlon ar lefel ranbarthol hefyd, ond mae newid o'r fath yn fater ar gyfer diwygio llywodraeth leol ehangach yn hytrach nag yn argymhelliad sy'n deillio o'r ymchwil hwn.
- 8.111. Mewn cyferbyniad, mae'r mewnbwn lleol sy'n benodol i'r safle gan swyddogion priffyrdd yn golygu bod y rôl hon orau i'w chyflawni ar lefel awdurdod lleol ochr yn ochr â'r gwasanaeth rheoli datblygu.
- 8.112. Mae digon o gapasiti ar gyfer ymgylgoreion statudol yn hanfodol er mwyn cyflawni penderfyniadau cynllunio amserol: mae'n debygol bod diffyg capasiti swyddogion cynllunio yn cuddio maint llawn y broblem hon o gapasiti ymgylgoreion ar hyn o bryd. Er bod yr ymatebion yn canolbwyntio ar fewnbwn uniongyrchol arbenigwyr trafndiaeth a phriffyrdd i benderfyniadau cynllunio, yr un swyddogion hyn sy'n gyfrifol am gytundebau Adran 38 ac Adran 278 Deddf Priffyrdd 1980 sy'n golygu bod bylchau capasiti yma yn atal dechrau datblygu hyd yn oed os yw caniatâd cynllunio wedi'i roi.

Uwchgynllunio

Ffigur 40: Map o ddigonolrwydd sgiliau uwchgynllunio

8.113. Mae'r data yn Ffigur 40 yn dangos:

- Dywedodd 33% o ACLlau yng Ngogledd Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 50% o ACLlau yng Nghanolbarth Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 0% o ACLlau yn Ne-orllewin Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn;
- Dywedodd 33% o ACLlau yng Ne-ddwyrain Cymru fod ganddynt ddigon o bobl â'r sgîl hwn.

8.114. Cafodd uwchgynllunio ei gydnabod gan ACLlau fel bwlch capasiti a sgiliau ledled Cymru ond yn llai felly yng Nghanolbarth Cymru. Mae'n debyg bod hyn yn ymwneud yn uniongyrchol â lleoliad ceisiadau mawr a strategol sydd angen cynllunio meistr ar eu cyfer. Mae Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru a PCAC yn nodi bylchau sgiliau a chapasiti lleol ar gyfer y pwnc hwn.

8.115. Mewn rhai ACLlau, mae cynllunio meistr yn cael ei ddefnyddio fwyfwy fel rhan o baratoi CDLI mewn perthynas â safleoedd ar raddfa strategol. Mae hyn yn cysylltu â'r

ail gyfran o CDLlau yn cael eu rhoi fwyfwy ar y blaen ac yn gofyn am fwy o sicrwydd ynghylch anghenion seilwaith a dulliau o'i ddarparu. Mae rhai ACLlau wedi defnyddio Comisiwn Dylunio Cymru (DCfW) i gael cefnogaeth yn hyn o beth.

- 8.116. Awgrymodd un ymatebydd ACLI y gellid cyflawni rhywfaint o gynllunio meistr yn effeithiol fel cydwasanaeth, ond gan nodi cyllid fel ffactor allweddol. Ar y cam hwn, nid yw'n glir i ba raddau y bydd cynllunio meistr ar safleoedd ar raddfa strategol yn dod yn gylch gwaith CDSau yn hytrach na CDLlau ac felly, yn naturiol, y byddant yn disgyn i'r gwaith o'u cyflawni'n rhanbarthol.

Defnydd presennol o gydwasanaethau

Cydwasanaethau: beth yw barn ACLlau partner?

- 8.117. Gofynnwyd i ymatebwyr ACLlau pa mor fodlon oeddent â'r trefniadau rhannu gwasanaethau presennol, ac a oeddent yn rhagweld y byddai'r trefniadau hynny'n parhau am y pum mlynedd nesaf.
- 8.118. Mynegodd y rhan fwyaf o'r ymatebion foddhad cyffredinol ac awydd i barhau â threfniadau rhannu gwasanaethau dros y pum mlynedd nesaf. Nododd sawl ymatebydd yr arbenigeddau a'r ystod eang o arbenigedd a gynigir gan y cydwasanaethau presennol, gydag un ymatebydd yn nodi na fyddai'n hyfyw i'w gynnal yn fewnol, oherwydd nifer isel y prosiectau perthnasol. Tynnodd un ymatebydd sylw at yr angen i Gytundebau Lefel Gwasanaeth fod yn fwy seiliedig ar berfformiad a'u hadolygu'n rheolaidd.
- 8.119. Cododd rhai ACLlau y risgiau cysylltiedig hefyd, yn enwedig colli'r gallu i reoli blaenoriaethau neu lwyth gwaith lleol, datgysylltiad oddi wrth berchnogaeth leol, perthnasoedd ac atebolrwydd, a bregusrwydd/diffyg gwydnwch pan fydd cydwasanaethau yn dod i ben, ac nad oes darpariaeth fewnol. Rhannodd un ymatebydd bryder ynghylch yr effaith eang os na all cydwasanaethau gadw na recriwtio staff.

8.120. Roedd sylwadau hefyd am yr anhawster o sefydlu cydwasanaethau newydd, yn enwedig mewn meysydd/arbenigeddau anghyfarwydd ac sy'n esblygu. Fodd bynnag, mynegodd un person obaith y gallai cydwasanaethau presennol ehangu i feysydd eraill fel ynni adnewyddadwy.

8.121. Er bod y rhan fwyaf o'r adborth yn gadarnhaol ac yn gefnogol o'r cydwasanaethau presennol, mae'n hanfodol bod y pryderon gweithredol a strategol yn cael eu hystyried yn llawn wrth ddatblygu syniadau ar gyfer y dyfodol.

Cydwasanaethau: beth yw barn y rhai sy'n lletya?

8.122. Rhoddwyd cyfle i'r rhai sy'n lletya cydwasanaethau presennol wneud sylwadau ar ba mor fodlon oeddent â'r trefniant presennol. Cafwyd pum ymateb gan ACLlau sy'n lletya. Roeddent i gyd yn fodlon ar y trefniadau presennol. Fodd bynnag, nododd un o'r rhai sy'n lletya, er gwaethaf gweithio'n dda, nad yw ei wasanaeth yn wydn pan fydd staff yn absennol am gyfnodau hirach fel absenoldeb mamolaeth. Maent wedi cael problemau wrth recriwtio i orchuddio'r cyfnodau hyn. Esboniodd un arall o'r rhai sy'n lletya ei fod yn ystyried ehangu ei gydwasanaeth i brosiectau ynni mawr.

Defnydd presennol o wasanaethau ymgynghori

8.123. Gofynnwyd i ymatebwyr, os ydynt yn prynu sgiliau gan ymgynghoriaethau ar hyn o bryd, pa mor fodlon ydynt â'r trefniant hwnnw, ac a ydynt yn ei weld yn parhau am y pum mlynedd nesaf.

8.124. Mae defnyddio gwasanaethau allanol gan ACLlau yn aml yn hanfodol, yn enwedig pan fo capasiti mewnol yn gyfyngedig neu pan fo angen arbenigedd arbenigol. Nododd llawer o ymatebwyr lefelau bodlonrwydd da yn gyffredinol, yn enwedig pan ddarperir gwasanaethau gan ddarparwyr dibynadwy neu'r rhai sydd â gwybodaeth a chysylltiadau lleol. Fodd bynnag, mae cost yn parhau i fod yn bryder mawr, a ddyfynnir yn aml fel rhywbeth sy'n rhy uchel neu'n anghymesur â'r ffi ymgeisio, gan ei gwneud hi'n anodd i rai timau gynnal defnydd o'r gwasanaethau hyn. Mae rhai ACLlau wedi defnyddio ymgynghoriaethau i helpu gyda llwythi achosion ceisiadau cynllunio neu orfodi ar adegau brig.

“Rydym yn defnyddio ymgynghorydd allanol ar gyfer gwerthusiadau amaethyddol. Nid yw'r galw'n uchel ond mae'r gwasanaeth a ddarperir yn rhagorol ac ymhell uwchlaw unrhyw beth y gallai'r Awdurdod ei ddarparu.” (Ymatebydd ACLI)

“Mae'n wasanaeth hanfodol i gadw ein pennau uwchlaw'r dŵr. Er bod yr ymgynghorwyr rydym yn eu defnyddio fel arfer yn rhagorol, nid yw heb broblemau - mynediad at gronfeydd data / gliniaduron, deall y cyd-destun lleol, perthynas fwy pell ag Aelodau a chyda'r Awdurdod yn gyffredinol, weithiau'n methu â chyrraedd y targed wyth wythnos. Ydw, rwy'n rhagweld y bydd hyn yn parhau am y pum mlynedd nesaf mae arna' i ofn.” (Ymatebydd ACLI)

“Bodlon â'r cynnyrch ond yn gostus ac yn anghymesur o'i gymharu â'r ffi ymgeisio.” (Ymatebydd ACLI)

8.125. Ystyriwyd bod y broses gaffael yn gymhleth ac yn cymryd llawer o amser, gyda heriau ychwanegol o amgylch mynediad at ddata, darpariaeth TG a pherthnasoedd ag aelodau etholedig.

8.126. Ymddengys bod y defnydd parhaus o wasanaethau allanol yn cael ei ysgogi gan angenrheidrwydd, yn hytrach na dewis. Esboniodd un ymatebydd ei fod yn defnyddio ymgynghorwyr i lenwi bylchau a adawyd yn dilyn ailstrwythuro bron i 10 mlynedd yn ôl. Er gwaethaf pryderon, nododd yr ymatebwyr fod gwasanaethau allanol yn debygol o barhau i fod yn rhan allweddol o'r ddarpariaeth.

“Mae'n cymryd llawer o amser ac yn gostus rheoli caffael ac ymgynghorwyr, ond mae gennym ni angen mor anaml am y cyngor fel nad yw'n economaidd hyfyw ei gael yn fewnol, felly rwy'n disgwyl i'r sefyllfa barhau.” (Ymatebydd ACLI)

ACLI: Cyllidebau hyfforddi presennol

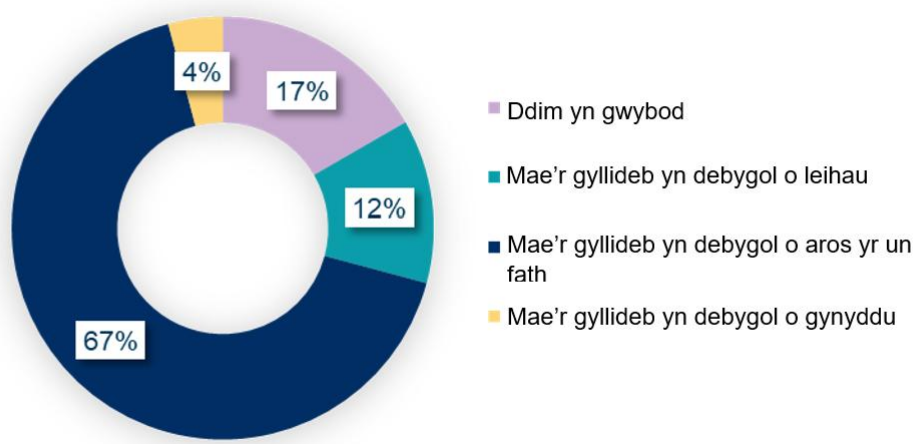
8.127. Gofynnwyd i ymatebwyr ACLIau ddarparu manylion eu cyllidebau hyfforddi blynyddol ar gyfer y blynyddoedd ariannol yn dechrau ym mis Ebrill 2018 ac Ebrill 2023. Roedd

yn anodd tynnu unrhyw fewnwelediadau ystyrion o'r 24 ymateb. Yn rhyfeddol, mae pump ACLI yn cadarnhau nad oedd ganddynt gyllideb hyfforddi yn y naill flwyddyn na'r llall. Mae'r gyllideb hyfforddi mewn ACLlau eraill wedi codi ychydig ers 2018, tra bod rhai wedi aros yr un fath (sy'n cyfateb i doriad cyllideb mewn termau real). Mae rhai cyllidebau hyfforddi yn cael eu dal yn ganolog wedi'u cysylltu â chyllidebau corfforaethol, tra bod eraill yn rhan o gyllideb y gwasanaeth cynllunio.

- 8.128. Nododd un ymatebydd fod ei gyllideb “yn llai na £1,000, [gyda] chyfanswm cyllideb y cyngor o £30,000 yn unig ar gyfer dros 3,000 o staff ac mae hynny'n cynnwys hyfforddiant gorfodol”. Nododd dau ACLI wariant rhwng £5,000 a £10,000 ar ffioedd Meistr rhan-amser i staff. Er bod trefniadau o'r fath yn gyffredin ar un adeg, mae cyfuniad o ffioedd dysgu Prifysgol uwch a chyllidebau hyfforddi ACLI sy'n crebachu wedi cwtogi ar fentrau o'r fath. Mae hyn wedi llesteirio cyfleoedd i 'dyfu eich cynllunwyr eich hun'.

ACLI: Rhagolygon cyllidebau hyfforddi

- 8.129. Gofynnwyd i ACLlau feddwl am y flwyddyn ariannol yn dechrau ar 2 Ebrill 2025, ac a oeddent yn credu y byddai eu cyllideb hyfforddi flynyddol yn newid? Dim ond un ymatebydd sy'n credu y byddai eu cyllideb hyfforddi yn cynyddu, mae 16 (67%) yn credu y bydd yn aros yr un fath, mae tri yn credu y bydd yn lleihau a dydy pedwar ddim yn gwybod.

Ffigur 41: Newidiadau i gyllidebau hyfforddi blynyddol o fewn ACLlau sy'n ymateb. Data a gafwyd mynediad iddo drwy arolwg ymchwil RTPI (Mai 2025).

- 8.130. Nododd yr ymatebwyr bwysigrwydd hyfforddiant wrth gadw ac uwchsgilio staff, a werthfawrogi am ddatblygiad proffesiynol a boddhad staff. Fe'i hystyrir yn hanfodol ond heb ddigon o gyllid.
- 8.131. Roedd cyfweleion yr ACLlau o blaid defnyddio cyllidebau cyflog heb eu gwario i ariannu cyrsiau DPP neu ôl-raddedig, gyda sawl swyddog yn cynnig defnyddio'r gwahaniaeth cyflog ar gyfer swyddi gradd is i ariannu datblygiad proffesiynol o fewn eu timau. Roedd yr awgrymiadau'n cynnwys rhaglenni hyfforddi strwythuredig sy'n gysylltiedig â datblygu'r gweithlu, a chyfnewidfeydd dysgu. Nododd ACLlau y fantais o ddefnyddio hyfforddiant am ddim gan gyrrff proffesiynol a rhwydweithiau cyfoedion.
- 8.132. Wrth edrych i'r dyfodol, mae amser a capasiti yn hanfodol ar gyfer integreiddio hyfforddiant i waith o ddydd i ddydd. Ar hyn o bryd nid oes gan y sector yr amser sydd ei angen ar gyfer hyn. Rhaid cydnabod capasiti hefyd fel galluogwr effeithlonrwydd, gwydnwch ac effeithiolrwydd cyffredinol.

Adnoddau i'r Cyd-bwyllgorau Corfforedig (CJCs)

- 8.133. Er rhwystredigaeth i lawer o randdeiliaid, gan gynnwys ACLlau, mae cynnydd ar y pedwar Cynllun Datblygu Statudol newydd wedi bod yn rhewlifol. Fodd bynnag, mae hyn wedi bod oherwydd nifer o ffactorau, gan gynnwys yr angen i frwr ymlaen â'r ail gyfran o Gynlluniau Datblygu Lleol er mwyn cynnal cwrpas y Cynllun (pryder a liniarwyd yn rhannol i rai ACLlau drwy gael gwared ar ddyddiad dod i ben y Cynllun ar gyfer CDLlau a fabwysiadwyd cyn i Ddeddf 2015 ddod i rym) a'r diffyg adnoddau ariannol a staffio i gychwyn y CDSau. Efallai mai'r peth pwysicaf, serch hynny, oedd y gwaith sylfaen sylweddol yr oedd angen ei roi ar waith ar gyfer nifer o Gynghorau ymreolaethol a gwahanol yn wleidyddol gydag anghenion, blaenoriaethau a rhagolygon gwahanol i ddatblygu cydberthnasau gwaith a all gynnal aberthu pwerau gwneud penderfyniadau dros faterion pellgyrhaeddol a dadleuol. Yn eironig, cafodd cynnydd datblygedig yn Rhanbarth Prifddinas Caerdydd i gytuno ar gyllid, anghenion

adnoddau a llywodraethu ei danseilio'n anfwriadol gan gyflwyno gofynion statudol a oedd yn gorfodi'r meysydd pwnc hyn.

- 8.134. Hyd at 2 Tachwedd 2025, mae dau o'r pedwar CJC wedi penodi swyddogion cynllunio arweiniol CDS yn ffurfiol. Mae [Prifddinas-Ranbarth Caerdydd](#) ac [Uchelgais Gogledd Cymru](#) wedi cyflwyno eu Cytundebau Cyflawni CDS i Lywodraeth Cymru i'w cymeradwyo. Mae gwaith cychwynnol ar sail tystiolaeth wedi'i gomisiynu yng Ngogledd Cymru ac mae De-ddwyrain Cymru wedi dechrau ymarfer recriwtio ehangach i greu tîm CDS. Mae Llywodraeth Cymru wedi cynnig cyllid ychwanegol i gefnogi'r CJs hynny sy'n gwneud cynnydd ystyrlon.
- 8.135. Yr heriau allweddol i gynnydd yw adnoddau, cyllid a chonsensws gwleidyddol o hyd. O ran adnoddau, mae'r ddau Gytundeb Cyflawni yn cydnabod yr angen i dyfu timau penodol i'r CDSau i gyflawni'r Cynlluniau. Nid oes haen o gynlluniau strategol wedi bod yng Nghymru ers ysgrifennu Cynlluniau Strwythur yn y 1990au, ac mae cymhlethdod y system gynllunio a'r sail dystiolaeth ofynnol a'r broses archwilio i gyd wedi newid yn sylfaenol ers hynny. Fodd bynnag, mae gan Gymru garfan gref (ond trafferthus o fach) o gynllunwyr polisi profiadol. Yr her allweddol yw sut y gall y system gynllunio yng Nghymru ddarparu adnoddau ar gyfer cynhyrchu CDLlau a'r CDSau newydd ar yr un pryd. Mae potensial i recriwtio cynllunwyr sydd wedi cael eu dadleoli gan ad-drefnu llywodraeth leol posibl yn Lloegr, a allai helpu. Ond yn amlwg ni fydd byth amser perffaith i ymgymryd â'r gwaith hwn, gan y bydd CDLlau sy'n dod i ben a heriau newydd yn codi bob amser.
- 8.136. Wrth edrych tua'r dyfodol, bydd CDSau yn golygu alinio amserlenni rhanbarthol ar gyfer y CDLlau 'ysgafn' newydd, gan gyflwyno cyfleoedd i gydweithio ar sail tystiolaeth, creu polisiâu CDLlau sy'n gyson yn rhanbarthol neu gynhyrchu CDLlau 'ysgafn' ar y cyd. Fodd bynnag, bydd yr aliniad hwn yn cyflwyno her adnoddau bellach i ACLlau a PCAC, gan y bydd angen disodli ac archwilio nifer o CDLlau ar yr un pryd. Yn y cyfamser, bydd angen monitro, dehongli a gweithredu'r CDS sydd newydd ei fabwysiadu yn flynyddol i lywio penderfyniadau gan ACLlau ar gynigion datblygu, yn ogystal ag adolygiad statudol ar ôl chwe blynedd.

8.137. I ychwanegu ymhellach at yr her o ran alinio adnoddau a pholisïau, wrth i'r CDSau gael eu cynhyrchu, bydd Dyfodol Cymru 2040 yn cael ei adolygu a'i ddiwygio o bosibl, gan olygu bod angen ei adnoddau ei hun ac o bosibl newid y sylfeini y mae'r CDSau a'r CDLlau yn cael eu hadeiladu arnynt.

Sgiliau a chapasiti Adran Gynllunio Llywodraeth Cymru

8.138. Wrth edrych ymlaen i'r pum mlynedd nesaf, mae'r Is-adran Gynllunio yn bwriadu gwella ei gallu i ymgysylltu â gwaith achos cynllunio a chynllunio datblygu.

8.139. Mae'r bylchau sgiliau allweddol a nodwyd gan Is-adran Gynllunio LIC ar gyfer dyfodol y proffesiwn yn cynnwys sgiliau arweinyddiaeth, yn enwedig yng nghyd-destun cynllunio olyniaeth ac annog cynllunwyr i ymgymryd â rolau uwch/rheoli. Yn ogystal, gwelir cynllunio digidol a deallusrwydd artiffisial fel bylchau sgiliau eang.

8.140. Mae angen cydnabyddedig am fwy o staff sydd â gwybodaeth a galluoedd digidol a data i sicrhau y gall yr Adran Gynllunio weithio'n effeithiol ac yn effeithlon yn y dyfodol.

8.141. O ran cydwasanaethau, mae awydd o fewn yr Is-adran Gynllunio i drafod newidiadau i'r modd y cyflawnir meysydd arbenigol fel treftadaeth, ecoleg, tirwedd, seilwaith ar raddfa fawr, mwynau a gwastraff, SDCau/SAB/llifogydd ar ôl troed CJC. Fodd bynnag, mae cydnabyddiaeth y dylai hyn fod yn seiliedig ar ddewis ACLlau ochr yn ochr â'r hyn sy'n gwneud achos busnes cymhellol. Er enghraifft, mae rhai meysydd cynllunio yn elwa o wybodaeth leol, gan gynnwys llunio cynlluniau a rheoli datblygu. Gallai cydwasanaeth rhanbarthol/CJC ddarparu gwasanaeth cynghori gyda'r ACLlau yn parhau i fod yn gyfrifol am wneud penderfyniadau, yn debyg i sut mae'r cydwasanaeth mwynau yn gweithio.

8.142. Pan ofynnwyd iddi pa newidiadau a allai wella adnoddau ar draws y system gynllunio, tynnodd Is-adran Gynllunio LIC sylw at ddwy flaenoriaeth allweddol:

- Cynyddu'r defnydd o dechnoleg i wella profiad cwsmeriaid; a

- Lleihau llwythi gwaith drwy hyrwyddo rhannu adnoddau ac arbenigedd ar sail ranbarthol.

Sgiliau a chapasiti PCAC

Nodi a mynd i'r afael â bylchau mewn sgiliau a chapasiti

- 8.143. Er bod PCAC yn credu y bydd ganddo ddigon o gapasiti dros y pum mlynedd nesaf ar gyfer apeliadau rheoli datblygu a gorfodi, mae'n bwriadu cynyddu'r capasiti i reoli pwysau gwaith hysbys gan gynnwys archwiliadau CDLI yn y dyfodol, prosiectau mwynau neu ynni. Mae capasiti PCAC ar gyfer archwiliadau CDS yn parhau i fod yn ansicr nes bod rhagor o wybodaeth ac eglurhad yn cael ei ddarparu.
- 8.144. Mae PCAC wedi nodi bylchau gwybodaeth ynghylch sgiliau digidol a data, a mwynau a gwastraff. Mae hyn wedi arwain at PCAC yn prynu cymorth ychwanegol gan PINS (Lloegr) i ymdopi â phrif oriau gwaith oherwydd diffyg capasiti oherwydd maint y gwaith neu weithiau oherwydd gwrthdaro buddiannau.

Hyfforddiant o fewn PCAC

- 8.145. Er nad oes cyllideb hyfforddi benodol ar gyfer staff PCAC, mae'r holl staff yn cael o leiaf wyth diwrnod o hyfforddiant y flwyddyn drwy Gyfarfodydd Grŵp Arolygwyr chwarterol, a hyfforddiant ychwanegol o ddau i bum diwrnod trwy Labordy Dysgu Llywodraeth Cymru, RTPI neu ddigwyddiadau tebyg a hyfforddiant dysgu/sgiliau hanfodol penodol i bynciau (e.e. diweddariadau TG a chyfreithiol).
- 8.146. Mae PCAC yn cynnal Llawlyfr Hyfforddi Arolygwyr (ITM) gyda chanllawiau cyfredol ar sut i ymdrin â gwaith achos ar bynciau craidd. Neilltuir un diwrnod y mis i bob Arolygydd ar gyfer gwaith 'arweinyddiaeth pwnc' Arolygydd i gefnogi hyn. Mae pob Arolygydd yn cymryd cyfrifoldeb am bwnc craidd (e.e. llifogydd) gan sicrhau eu bod yn cael gwybod am newidiadau perthnasol i ddeddfwriaeth, cyfraith achosion neu bolisi ac yn lledaenu'r wybodaeth honno i weddill PCAC. Maent yn diweddarau'r ITM ac yn darparu hyfforddiant yn ôl yr angen.

Nodi anghenion hyfforddi mewn mannau eraill

- 8.147. Mae angen amlwg am fwy o staff ACLlau ar bob lefel. Byddai'r capasiti ychwanegol hwn yn helpu i leddfu pwysau llwyth gwaith, yn rhoi amser i gynllunwyr gyflawni gwaith o ansawdd uchel, cael mynediad at hyfforddiant angenrheidiol, ac yn cynnig lefel well o wasanaeth. Mae angen mwy o gynllunwyr i ymgysylltu'n gynharach yn y broses gynllunio, yn enwedig yn y cyfnod cyn-ymgeisio, ac i roi mewnbwn manwl ar geisiadau cynllunio ac apeliadau. Mae arbenigedd mewn meysydd arbenigol fel priffyrdd, ecoleg, treftadaeth, dylunio, tirwedd a choedyddiaeth hefyd yn brin mewn rhai ACLlau, gan gyfyngu ar ansawdd ac effeithiolrwydd y broses o wneud penderfyniadau.
- 8.148. Roedd trafodaeth gyda PCAC ynghylch ansawdd CDLlau yn y dyfodol i'w harchwilio yn adlewyrchu pryder ehangach ynghylch capasiti, arweinyddiaeth a chysondeb y system gynllunio yng Nghymru. Mae PCAC yn credu bod angen cymorth ar draws cynllunio'r sector cyhoeddus i gefnogi safonau ac ymdrechu i sicrhau darpariaeth gynllunio gadarn o ansawdd uchel.
- 8.149. Teimlai PCAC fod angen cyfleoedd cysgodi ar staff iau ar draws y sector cyhoeddus, gyda mentora yn rhan o'u datblygiad proffesiynol.
- 8.150. Nododd PCAC fod angen hyfforddiant ar lefel genedlaethol ar bethau sylfaenol fel ysgrifennu hysbysiadau gorfodi ac adroddiadau swyddogion. Gallai hyn osgoi problemau wrth apelio. Mae PCAC wedi darparu hyfforddiant ar hysbysiadau gorfodi ers sawl blwyddyn yn olynol drwy Gynhadledd Gorfodi flynyddol RTPI Cymru, sydd am ddim i swyddogion ACLlau ei mynychu.
- 8.151. Teimlai PCAC fod angen cefnogi ac annog cynllunwyr i ymgymryd â rolau arweinyddiaeth ar draws gwasanaeth cynllunio'r sector cyhoeddus yng Nghymru. Awgrymodd PCAC fod y biblinell i rolau uwch/rheoli yn gofyn am gryfhau a meithrin cynllunwyr i ysgwyddo cyfrifoldebau rheoli ffurfiol a datblygu i rolau mwy uwch. Roedd teimlad bod amharodrwydd ymhlith cynllunwyr i symud ymlaen i'r rolau hyn. Gallai achosion hyn gynnwys diffyg adnoddau presennol, datblygiad cyflog cyfyngedig rhwng rolau, mwy o amlygrwydd gwleidyddol neu amharodrwydd

cyffredinol i ysgwyddo cyfrifoldebau rheoli, gan gynnwys AD a chwynion, hyfforddiant annigonol, diffyg amser, a diffygiad.

Bylchau sgiliau yn y dyfodol ac anghenion hyfforddi

- 8.152. Wrth edrych tua'r dyfodol, bydd y pum mlynedd nesaf yn cyflwyno heriau a chyfleoedd i'r gweithlu i PCAC. Mae'r rhain yn cynnwys yr angen i gynyddu nifer yr Arolygwyr i ymdopi â llwythi gwaith cynyddol, rheoli cynllunio ar gyfer olyniaeth, a recriwtio a chadw gweithwyr proffesiynol medrus. Bydd hyfforddiant hefyd yn parhau i fod yn flaenoriaeth allweddol, gan y bydd angen rhaglenni datblygu sy'n defnyddio llawer o adnoddau ar staff newydd a phresennol i gadw i fyny â chymhlethdod a maint cynyddol y gwaith.
- 8.153. O ran trawsnewid digidol, hoffai PCAC weld integreiddio systemau cynllunio digidol yn y dyfodol ar draws y sector cyhoeddus yng Nghymru, er mwyn galluogi rhannu data yn fwy effeithlon a lleihau mewnbwn data ailadroddus, er enghraifft rhwng cais ACLI ac apêl PCAC. Bydd gwireddu'r uchelgeisiau hyn yn gofyn am arweinyddiaeth gref, cydlynu a'r adnoddau cywir. Mae PCAC yn credu, os cânt eu gweithredu'n llwyddiannus, y gallai atebion digidol leddfu pwysau adnoddau yn sylweddol drwy helpu i reoli'r cynnydd disgwyledig yn y llwyth gwaith yn PCAC yn fwy effeithiol. Fodd bynnag, bydd angen meddwl yn ofalus ynghylch y defnydd moesegol a phriodol o offer fel AI: bydd materion barn bob amser yn gofyn am fewnbwn dynol.

Gwella darpariaeth gwasanaethau yng Nghymru

- 8.154. Yn olaf, gofynnwyd i PCAC pa newidiadau y gellid eu gwneud i wella'r ddarpariaeth gwasanaethau yng Nghymru a gwneud defnydd gwell o adnoddau presennol. Roedd yr awgrymiadau'n cynnwys cael gwared ar geisiadau diangen ar raddfa fach, drwy adolygu hawliau datblygu a ganiateir, er mwyn rhyddhau capasiti cynllunio. Argymhelliad allweddol arall oedd cyflwyno polisiâu rheoli datblygu cenedlaethol. Byddai hyn yn atal y dyblygu ymdrech presennol, lle mae'r un polisiâu'n cael eu hailysgrifennu a'u harchwilio sawl gwaith ledled Cymru, yn aml gydag ansawdd amrywiol. Byddai set unedig o bolisiâu, a ddatblygwyd unwaith ar lefel genedlaethol, yn caniatáu i CDLlau ganolbwyntio'n llwyr ar faterion lleol. Yn yr un modd, byddai un

set gyson o Ganllawiau Cynllunio Atodol yn symleiddio prosesau cynllunio ac yn gwella cysondeb ar draws awdurdodau.

Sgiliau a chapasiti CNC:

- 8.155. Er nad yw tîm CNC o reidrwydd yn ei gwneud yn ofynnol i staff fod yn gynllunwyr cymwys, mae angen parhaus am bobl a all reoli ffrydiau gwybodaeth amrywiol, dadansoddi data cymhleth, a chynhyrchu ymatebion o ansawdd uchel. Mae anghenion sgiliau'r tîm wedi esblygu oherwydd cymhlethdod cynyddol ceisiadau cynllunio sy'n cynnwys technolegau newydd fel ffermydd gwynt, dal carbon a storio batris. Mae bylchau sgiliau critigol wedi'u nodi mewn meysydd fel niwtraliaeth maetholion, rhanddirymiaidau o dan y Rheoliadau Cynefinoedd a'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr, rheoli risg llifogydd, iawndal amgylcheddol strategol, a chynllunio lliniaru, sydd i gyd yn gynyddol bwysig oherwydd argyfyngau hinsawdd a natur.
- 8.156. Weithiau mae CNC yn prynu arbenigedd allanol drwy gontract fframwaith, yn enwedig ar gyfer meysydd arbenigol fel cyngor ar dirwedd pan nad oes digon o gapasiti mewnol. Fodd bynnag, mae gan y dull hwn ei heriau, gan gynnwys osgoi gwrthdaro buddiannau. Ar ben hynny, mae defnyddio contractwyr allanol yn gofyn am reoli contractau'n gadarn, sy'n rhoi baich ychwanegol ar adnoddau ariannol a dynol.
- 8.157. Nododd CNC fod cyngor ar fwynau eisoes yn cael ei rannu'n llwyddiannus ar draws ACLlau a theimlai y gallai fod potensial ar gyfer modelau tebyg mewn meysydd fel ecoleg a bioamrywiaeth. Fodd bynnag, mae bylchau sylweddol o ran sgiliau yn parhau, yn enwedig o ran gofynion deddfwriaeth amgylcheddol fel Deddf yr Amgylchedd, rheoli llifogydd a dŵr, a thir halogedig. Gallai hyfforddiant gwell, yn enwedig ynghylch pynciau fel niwtraliaeth maetholion a rheoliadau cynefinoedd, helpu i fynd i'r afael â rhai o'r bylchau hyn. Serch hynny, mae awydd ehangach am arweinyddiaeth fwy cyson a chymhwyso polisi cynllunio yn gliriach i leihau amwysedd a chefnogi darparu gwasanaethau.
- 8.158. Mae tîm CNC wedi bod dan bwysau sylweddol oherwydd llwythi gwaith cynyddol a chymhlethdod achosion mwy. Ers mis Ebrill 2018, mae cyfrifoldebau newydd wedi

codi, gan gynnwys cynghori ar faetholion afonydd ACA a Rheoliadau Cynefinoedd, cynnal mapiau llifogydd, ac ymateb i gynnydd mewn cymwysiadau ynni adnewyddadwy, materion maetholion ACA morol, a rheoli rheoliadau llygredd amaethyddol. Bu cynnydd nodedig hefyd yn niddordeb y cyhoedd a thrydydd partïon mewn ceisiadau cynllunio, ac mae mwy o achosion yn mynd drwy wrandawiadau ac ymholiadau, gan gynyddu'r galw ar gapasiti'r tîm.

- 8.159. Mae'r model darparu gwasanaethau yn caniatáu i'r llwyth gwaith gael ei ailddosbarthu ar draws timau daearyddol. Fodd bynnag, mae swyddogion yn cario llwythi achosion sylweddol. Mae barn, pe bai'r holl swyddi gwag yn cael eu llenwi, y gallai'r tîm gyflawni ei lwyth gwaith craidd. Yn ôl [Gwasanaeth Cyngor Cynllunio Datblygu CNC: Adroddiad Blynyddol i Weinidogion Cymru 2024-2025 \(Gorffennaf 2025\)](#), yn ystod y cyfnod adrodd 01 Ebrill 2024 i 31 Mawrth 2025, cafwyd 7,607 o ymgynghoriadau bach, mawr a Datblygiad o Arwyddocâd Cenedlaethol (DNS) a oedd yn gofyn am ymateb sylweddol. Ymatebodd CNC i 7,513 o ymgynghoriadau, gyda 7,466 (99%) o'r rheini wedi'u cyflwyno o fewn terfyn amser statudol neu derfyn amser y cytunwyd arno fel arall. Serch hynny, mae cymhlethdod cynyddol achosion yn galw am gyngor mwy manwl a phenodol a bydd angen rheolaeth ofalus yn y dyfodol.

Gwella darpariaeth gwasanaethau yng Nghymru

- 8.160. Nododd CNC fod trothwy deddfwriaethol isel ar gyfer beth sy'n cyfrif fel cais cynllunio 'dilys', gan arwain at ailymgyngoriadau dro ar ôl tro lle cyflwynir gwybodaeth annigonol i ddechrau. Nododd CNC yr angen am safonau uwch a chraffu cychwynnol gwell gan ACLlau er mwyn osgoi gwastraffu ymdrech yn adolygu ceisiadau anghyflawn neu annigonol.
- 8.161. Wrth edrych i'r dyfodol, mae'r cyllid disgwylidig o Ddeddf Seilwaith (Cymru) 2024 yn gyfle gwerthfawr i gryfhau capasiti o fewn CNC. Gallai trawsnewid digidol, gan gynnwys platfform cwsmeriaid newydd sy'n cael ei archwilio ar hyn o bryd, hefyd helpu i wella effeithlonrwydd a lleihau llwyth gwaith â llaw, er bod y mentrau hyn yn eu camau cynnar o hyd. Mae CNC o'r farn bod ei fodel presennol yn gweithredu'n ddigonol, ond mae'n cydnabod bod galw cynyddol a gofynion deddfwriaethol esblygol

yn golygu bod yn rhaid i CNC barhau i addasu i gynnal safonau gwasanaeth i'r dyfodol.

Bylchau sgiliau yn y dyfodol ac anghenion hyfforddi

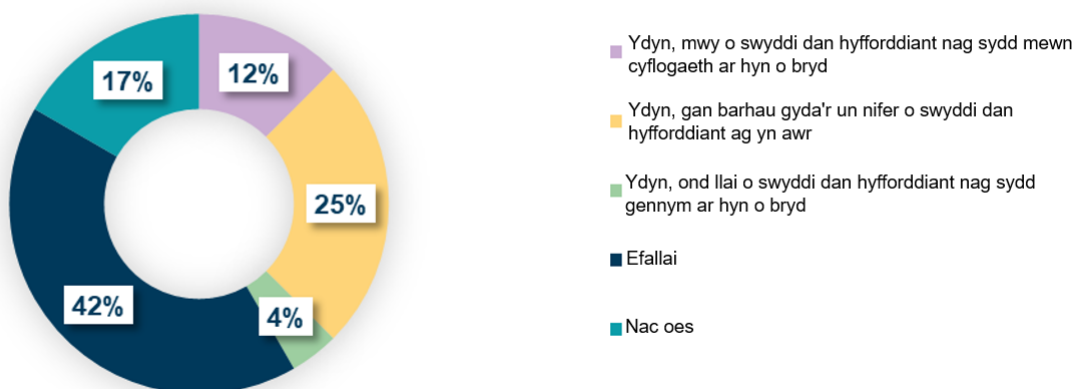
- 8.162. Gofynnwyd i ymatebwyr roi sylwadau ar eu bylchau sgiliau neu anghenion hyfforddi disgwyledig a fyddai'n codi o fewn ACLlau, PCAC, CNC ac Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru dros y pum mlynedd nesaf oherwydd arbenigeddau neu ffrydiau gwaith newydd, megis prosiectau ar raddfa fawr, Cynlluniau Datblygu Cynaliadwy, technoleg sy'n dod i'r amlwg a/neu oherwydd cynllunio ar gyfer olyniaeth.
- 8.163. Pwysleisiodd yr ymatebwyr bwysigrwydd ystyried y darlun ehangach yn ymwneud â sgiliau a hyfforddiant. Mae enghreifftiau'n cynnwys effeithiau newidiadau deddfwriaeth neu bolisi ar gapasiti, yn ogystal â cholli gwybodaeth sefydliadol o ganlyniad i ymddeoliad staff neu newid swyddi. Roeddent hefyd yn cydnabod yr angen cynyddol am sgiliau y tu hwnt i arbenigedd proffesiynol traddodiadol, fel rheoli prosiectau, cydweithio ac arweinyddiaeth.
- 8.164. Gofynnwyd i bob ymatebydd yn y sector cyhoeddus beth oeddent yn teimlo y byddai'r bylchau sgiliau a'r anghenion hyfforddi yn debygol o fod dros y pum mlynedd nesaf. Nodwyd amrywiaeth o anghenion sgiliau a hyfforddiant yn y dyfodol, gyda sawl maes allweddol yn dod i'r amlwg dro ar ôl tro:
- Mae ecoleg yn bryder sylweddol ar gyfer y dyfodol, wedi'i ysgogi gan y pwyslais mewn polisi cenedlaethol a gofynion bioamrywiaeth a'r posibilrwydd o gyflwyno targedau ACA morol;
 - Codwyd yr angen am fwy o weithwyr proffesiynol sy'n siarad Cymraeg fel angen yn y dyfodol. Mae'r broses recriwtio ddiweddar gan ysgol gynllunio Prifysgol Caerdydd o aelod o staff addysgu sy'n siarad Cymraeg yn cael ei groesawu a bydd yn cynyddu cyfleoedd i dyfu'r gadwyn gyflenwi o gynllunwyr sy'n siarad Cymraeg;

- Rhagwelir y bydd prosiectau cymhleth ar raddfa fawr, gan gynnwys cynigion ar gyfer ynni gwynt ar y môr a datblygiadau hydrogen, yn ei gwneud yn ofynnol i swyddogion ddod yn brofiadol mewn meysydd pwnc arbenigol. Mae natur anaml a gwasgaredig prosiectau o'r fath yn golygu ei bod yn afrealistig disgwyl i bob ACLI ddatblygu'r arbenigedd angenrheidiol;
- Nodwyd bod angen mwy o hyfforddiant i gynnwys Asesiad o'r Effaith ar y Dirwedd, Asesiad Rheoliadau Cynefinoedd, niwtraliaeth maetholion ac atebion cysylltiedig, dadansoddi draenio a hyfywedd;
- Mae'r bwlch sgiliau mewn cynllunio digidol yn cael ei gydnabod yn eang wrth i gynllunio ddod yn fwyfwy seiliedig ar ddata ac yn ddibynnol ar offer digidol, tra bod swyddogion yn brin o'r amser a'r hyfforddiant i addasu;
- Mae newidiadau deddfwriaethol a pholisi yn ychwanegu at gymhlethdod pellach, gan ei gwneud yn ofynnol i sefydliadau gydweithio'n well yn ymarferol a chreu dryswch lle mae cynllunio'n gorgyffwrdd â meysydd rheoleiddio eraill. "Gallai cydweithio ymarferol rhwng Llywodraeth Cymru ac awdurdodau lleol yn y cyfnod cyn gweithredu newidiadau fod yn llawer gwell." (Ymatebydd ACLI)
- Mae'r sector hefyd yn wynebu heriau sylweddol o ran cadw staff a'r posibilrwydd o golli staff profiadol oherwydd ymddeoliad. Codwyd colli cynllunwyr profiadol i'r sector preifat fel problem. Mae hyn yn cael ei waethygu gan gyfyngiadau ariannu ac amseroedd hyfforddi hir ar gyfer staff newydd llai profiadol;
- Mae angen i sgiliau ehangach gynnwys gallu rheoli ac arwain, rheoli prosiectau, dadansoddi hyfywedd ariannol, rheoli contractau gyda'r sector preifat (PPAs) a gwybodaeth am dechnolegau sy'n dod i'r amlwg fel AI.

8.165. At ei gilydd, mae pryder eang ynghylch cydnerthedd yn y dyfodol a chynnal ansawdd gwasanaethau yng nghanol galw cynyddol, capasiti cyfyngedig a phrinder cyffredinol o weithwyr proffesiynol medrus ledled Cymru.

9. Datblygu'r proffesiwn

- 9.1. Nododd 11 o ACLlau eu bod yn cyflogi cynllunwyr dan hyfforddiant ar hyn o bryd, sy'n cynnwys cyfuniad o fyfyrwyr lleoliad blwyddyn allan llawn amser, gweithwyr ar ryddhad undydd ar gyfer astudio rhan-amser, prentisiaid er enghraifft drwy Lwybrau at Gynllunio, a myfyrwyr bwrsariaeth.
- 9.2. Mae Is-adran Gynllunio LIC yn cyflogi myfyriwr/myfyrwyr blwyddyn allan, gan weithredu cylchdro rhwng y Gyfarwyddiaeth Gynllunio a PCAC. Fel rhan o fenter i gyflogi cynllunwyr graddedig yn y dyfodol, mae Is-adran Gynllunio LIC yn gobeithio efelychu'r trefniant hwn, gyda'r posibilrwydd o gynnwys CNC.
- 9.3. Er mwyn deall yn well y galw tebygol yn y dyfodol am gynllunwyr gyrfa gynnar, gofynnwyd i ACLlau, dros y pum mlynedd nesaf, a yw eich ACLI yn bwriadu cyflogi cynllunwyr dan hyfforddiant (graddedigion/prentisiaethau ac ati).

Ffigur 42: Ymateb i alw ACLlau yn y dyfodol am gyflogaeth hyfforddeion. Data a gafwyd mynediad iddo drwy arolwg ymchwil RTPI (Mai 2025).

- 9.4. Mae'r data yn Ffigur 42 yn dangos:
- Mae'r rhan fwyaf o ACLlau (42%) yn ansicr (wedi ateb efallai) ynghylch a ydynt yn bwriadu cyflogi cynllunwyr dan hyfforddiant o fewn y pum mlynedd nesaf;

- Dywedodd 41% o ACLlau eu bod yn debygol o gyflogi cynllunwyr hyfforddeion dros y pum mlynedd nesaf, gyda 12% o'r rheini eisiau cyflogi mwy o hyfforddeion nag sydd mewn cyflogaeth ar hyn o bryd, o'i gymharu â dim ond 4% sydd eisiau cyflogi llai o hyfforddeion nag sydd mewn cyflogaeth ar hyn o bryd;
- Atebodd 17% o'r ymatebwyr 'na' i'r cwestiwn.

- 9.5. Mae Is-adran Gynllunio LIC a PCAC yn bwriadu ehangu nifer y swyddi dan hyfforddiant dros y pum mlynedd nesaf. O ystyried natur arbenigol y gwaith yn PCAC a'r gofyniad am gynllunwyr medrus a phrofiadol iawn, nid yw eu rolau'n cyd-fynd yn hawdd â swyddi ar gyfer hyfforddeion neu unigolion ar ddechrau eu gyrfaedd.
- 9.6. Datgelodd cyfweiliadau ag ACLlau fod rhaglenni graddedig a hyfforddeion wedi arwain at ganlyniadau cadarnhaol ar y cyfan. Mae croeso i fentrau fel y rhaglen Llwybrau at Gynllunio ond nododd y rhai a gafodd gyfweiliad gyfyngiadau ariannol fel her wrth eu defnyddio'n llawn.
- 9.7. Mae cymorth i recriwtio wedi'i dargedu o gefndiroedd gradd nad ydynt yn ymwneud â chynllunio, ar yr amod bod hyfforddiant strwythuredig, cyllid a chymorth mwy cyffredinol ar waith ar gyfer cymwysterau ôl-raddedig. Fodd bynnag, codwyd y gallu i ddarparu hyfforddiant a chymorth i raddedigion cynllunio fel mater allweddol, o ystyried y pwysau presennol ar amser a chapasiti, fel y byddai pryder yn cynyddu i raddedigion nad ydynt yn raddedigion cynllunio.
- 9.8. Ystyriwyd bod cryfhau cysylltiadau â phrifysgolion, mynychu ffeiriau gyrfaedd, a chynnig lleoliadau i gyd yn werthfawr. Roedd y rhai a gafodd gyfweiliad hefyd yn dadlau dros ymgysylltu'n gynharach ar gamau TGAU neu Safon Uwch i godi ymwybyddiaeth o gynllunio fel proffesiwn. Gall partneriaethau rhwng ysgolion, prifysgolion a'r sector ehangach helpu i gyflwyno pobl ifanc i gynllunio fel dewis gyrfa. Mae [TGAU CBAC yn yr Amgylchedd Adeiledig](#) wedi'i gymeradwyo gan Cymwysterau Cymru ond mae'n cynnwys cynnwys cyfyngedig am gynllunio, ac nid yw cynllunio wedi'i nodi yn yr adran dewisiadau gyrfa. Mae gan [raglen llysgenhadon ysgolion RTPI](#) a ail-lansiwyd rôl i'w chwarae yma hefyd.

- 9.9. Gofynnwyd i bob ymatebydd rannu unrhyw arfer da neu syniadau ar integreiddio cynllunwyr dan hyfforddiant i'r gweithle. Nodir y sylwadau a gafwyd isod:
- Gorgyffwrdd â myfyrwyr o'r flwyddyn flaenorol i helpu'r cyfnod pontio;
 - Sesiynau unigol wythnosol (o leiaf) gyda rheolwyr. Mae hyn yn arbennig o bwysig ar y dechrau;
 - Digwyddiad cymdeithasol cyn dechrau;
 - Gweithio gyda'n gilydd ar sail ranbarthol, i rannu costau a sicrhau cyflenwad cyson o gynllunwyr sydd newydd gymhwyso;
 - Hwyluso profiad gwaith, mynychu digwyddiadau gyrfaedd i hyrwyddo'r proffesiwn ac ACLlau;
 - Cynnig llwybrau gyrfa gyda'r gallu i symud ymlaen i swyddi uwch;
 - Darparu cynllun hyfforddi a datblygu pwrpasol;
 - Dyrannu mentor i bob hyfforddai;
 - Darparu cyllideb hyfforddi a datblygu;
 - Noddi hyfforddeion sy'n ennill cymhwyster mewn cynllunio;
 - Darparu profiad ym mhob adran o'r Gwasanaeth Cynllunio i ddatblygu cynllunwyr cyflawn;
 - Darparu strwythurau tîm haenog yn hytrach na rhai gwastad fel llwybr clir ar gyfer cynnydd;
 - Creu lle ar gyfer dysgu a datblygu;
 - Annog staff ar bob gradd i gymryd rhan mewn darparu hyfforddiant;
 - Integreiddio meysydd gwasanaeth cymorth nad yw'n broffesiynol i'r tîm cynllunio ehangach a chydleoli'r gwasanaethau hynny gyda rheolaeth datblygu;
 - Darparu ar gyfer cynllunwyr iau heb unrhyw brofiad yn y sector i ddelio â cheisiadau bach iawn. Maent wedi dysgu'r sgiliau a'r ddealltwriaeth, ac yn dilyn hynny'r awydd i hyfforddi a chymhwyso mewn cynllunio. Mae hyn yn rhoi cyfle i bobl roi cynnig ar yrfa cyn buddsoddi mewn ffioedd Prifysgol drud, ac mae'r profiad blaenorol hefyd yn eu helpu yn ystod eu hyfforddiant ffurfiol;

- Creu rota i sicrhau bod staff yn y swyddfa gyda myfyrwyr bob amser (mae eu hangen arnom bum niwrnod yr wythnos) i sicrhau bod ganddynt gefnogaeth effeithiol ar wahanol lefelau;
- Er bod yr Awdurdod yn cynnig gweithio hybrid, mae'r rhan fwyaf o swyddogion profiadol o fewn yr Awdurdod wedi'u lleoli yn y swyddfa gan amlaf, a hynny o ddewis. Mae hyn wedi galluogi staff dibrofiad i gael cefnogaeth a mentora wyneb yn wyneb yn ddyddiol sydd wedi caniatáu iddynt ddatblygu'n gyflym;
- Partneru â swyddogion profiadol a darparu cyfleoedd y tu hwnt i'w swydd;
- Darparu llwyth gwaith amrywiol, gyda rheolaeth llinell dda;
- Pwysig bod mewn "carfan" yn hytrach na bod yn unigolyn.

Ysgolion cynllunio

Nifer y myfyrwyr ar gyrsiau Cynllunio achrededig yng Nghymru a'r ardaloedd cyfagos

- 9.10. Ysgol Daearyddiaeth a Chynllunio Prifysgol Caerdydd yw'r unig ysgol gynllunio yng Nghymru ac mae wedi'i hachredu gan yr RTPI. Mae'n dathlu 60 mlynedd ers sefydlu cynllunio addysg yn 2026. Fel rhan o'r ymchwil hwn, gwnaethom ymgysylltu â'r pedair ysgol gynllunio agosaf sydd wedi'u lleoli yng Nghymru a Lloegr i roi trosolwg eang o gofrestrïadau myfyrwyr ar gyrsiau cynllunio achrededig, er mwyn asesu'r potensial ar gyfer cynllunwyr yn y dyfodol yng Nghymru.
- 9.11. Mae'r tabl isod yn rhoi trosolwg o nifer y myfyrwyr sydd wedi cofrestru ar gyrsiau cynllunio achrededig RTPI yng Nghymru ac yn y cyffiniau yn ystod blwyddyn academiaidd mis Medi 2023. Mae'r data'n dangos nifer iach o fyfyrwyr cynllunio mewn prifysgolion yng Nghymru ac yn agos ati, ond nid yw'n rhoi unrhyw sicrwydd ynghylch ble y bydd graddedigion yn dewis gweithio ac felly'r effaith ar y biblinell o gynllunwyr sector cyhoeddus y mae taer angen amdani yng Nghymru. Mae rôl yma i gyrrff y sector cyhoeddus, Prifysgol Caerdydd ac RTPI Cymru i geisio hyrwyddo'r sector cyhoeddus yng Nghymru fel opsiwn deniadol, yn ogystal â chyflogwyr yn y sector cyhoeddus sy'n creu swyddi newydd ar lefel graddedig.

Achrediad cyrsiau	Nifer y myfyrwyr sydd wedi cofrestru ar gwrs yn y flwyddyn academaidd sy'n dechrau ym mis Medi 2023
Myfyrwyr sy'n dilyn cyrsiau cynllunio achrededig llawn	499
Myfyrwyr sy'n dilyn cyrsiau cynllunio achrededig rhannol	321
Cyfanswm nifer y myfyrwyr	820

Ffigur 43: Dadansoddiad tabl o fyfyrwyr ar gyrsiau cynllunio achrededig llawn neu rannol gan RTPi yng Nghymru a'r cyffiniau

Cyrsiau israddedig neu ôl-raddedig	Nifer y myfyrwyr sydd wedi cofrestru ar gwrs yn y flwyddyn academaidd sy'n dechrau ym mis Medi 2023
Myfyrwyr ar gyrsiau ôl-raddedig (14 cwrs ar gael)	434
Myfyrwyr ar gyrsiau israddedig (6 cwrs ar gael)	386

Ffigur 44: Dadansoddiad tabl o fyfyrwyr ôl-raddedig/israddedig ar gyrsiau cynllunio achrededig llawn ac yn rhannol gan RTPi yng Nghymru a'r cyffiniau

*Nodyn: Mae'r data a nodir uchod yn cynnwys myfyrwyr ar Brentisiaeth Gradd Cynlluniwr Tref Siartredig yn Lloegr. Mae'r data a ddarparwyd wedi'i gymeradwyo i'w ddefnyddio gan yr ysgolion cynllunio perthnasol. Cynhaliwyd cyfweiliadau gyda dwy ysgol gynllunio achrededig i gael gwell dealltwriaeth o'r sector yn gyffredinol, y myfyrwyr sy'n dilyn cyrsiau cynllunio ar hyn o bryd ac ymgysylltu rhwng prifysgolion a rhanddeiliaid eraill.

Gwerth lleoliadau i fyfyrwyr a chyflogadwyedd

- 9.12. Caiff lleoliadau eu hystyried yn eang fel profiad cadarnhaol. Cadarnhaodd un Pennaeth Ysgol fod myfyrwyr sy'n ymgymryd â blwyddyn leoliad yn eu prifysgol yn fwy tebygol yn ystadegol o ennill gradd anrhydedd dosbarth cyntaf. Gwnaeth bwysleisio pwysigrwydd ymdrech ar y cyd wrth hyrwyddo lleoliadau, sy'n helpu i roi sylfaen gryfach i fyfyrwyr a pharatoad gwell ar gyfer y gweithle.
- 9.13. Nododd Pennaeth yr Ysgol y gallai cydweithio agosach â darparwyr lleoliadau wella parodrwydd myfyrwyr ymhellach. Mae potensial i feithrin perthnasoedd yn gynharach a gwella'r ymgysylltiad dwyffordd rhwng prifysgolion a chyflogwyr. Mae prosiectau byw ac ymweliadau â safleoedd yn cael eu gwerthfawrogi'n fawr ac yn helpu i gynnal cysylltiadau cryf â'r diwydiant. Tynnwyd sylw at y ffaith bod y sector yn eang, yn amrywiol, ac yn cynnig ystod o sgiliau arbenigol, gan ddenu myfyrwyr o wahanol ddiddordebau, gan nodi "[Ni fu adeg bwysicach erioed i'r sector gydweithio.](#)"
- 9.14. Mae tystiolaeth anecdotaidd o'r prifysgolion a gyfwelwyd yn awgrymu bod y rhan fwyaf o raddedigion yn parhau ar hyd llwybr y ddisgyblaeth y maent wedi'i hastudio, sy'n dangos bod addysg a chyflogaeth yn cyd-fynd yn dda. Esboniodd un cyfwelai fod cyflogadwyedd cynllunio, drwy eu prifysgol, yn eithriadol o gryf ar 92%, gyda'r rhan fwyaf o raddedigion yn symud i'r sector preifat, yn aml yn uniongyrchol gysylltiedig â'u maes astudio.

Tueddiadau a welwyd gan brifysgolion

- 9.15. Nododd prifysgolion fod y galw am gyrsiau cynllunio yn parhau i fod yn iach ar y cyfan, gyda'r niferoedd naill ai'n cynyddu'n araf neu'n aros yn gyson. Mae rhaglenni cynaliadwyedd amgylcheddol arbenigol yn denu diddordeb sylweddol ar hyn o bryd, tra bod cyrsiau israddedig ac ôl-raddedig achrededig yn parhau i fod yn boblogaidd, gydag achrediad yn cael ei ystyried yn ased gwerthfawr gan fyfyrwyr. Tynnodd y rhai a gyfwelwyd sylw at bwysigrwydd adolygu cyrsiau'n rheolaidd a'u diweddarau lle bo angen, gan gynnwys newidiadau i enwau cyrsiau; diweddariadau cynnwys, strategaethau marchnata neu fformatau mwy hyblyg fel dysgu o bell. Yn ogystal, mae ffocws cynyddol o fewn prifysgolion ar gefnogi gweithwyr proffesiynol presennol i

uwchsgilio – drwy gyrsiau byr neu opsiynau DPP, yn aml mewn cydweithrediad â'r RTPI.

Prentisiaethau a bwrsariaethau yng Nghymru

- 9.16. Yn wahanol i Loegr, ac eithrio'r cynllun Llwybrau i Gynllunio, nid oes unrhyw brentisiaethau cynllunio yng Nghymru a gefnogir gan Lywodraeth Cymru. [Mae RTPI Cymru yn parhau i alw am brentisiaethau Cynllunio yng Nghymru](#). Mae'r brentisiaeth Lefel 7 hynod lwyddiannus yn Lloegr yn cynnig model da i'w efelychu (cyn penderfyniad diweddar Llywodraeth San Steffan i gyflwyno cap oedran o 21 oed ar gyfer ymgeiswyr, sy'n dinistrio'r gadwyn gyflenwi hon). Mae prentisiaeth L7 yn rhedeg ochr yn ochr â rhaglen Llwybrau i Gynllunio yn Lloegr gyda nifer sylweddol uwch o bobl yn manteisio ar brentisiaeth L7 (dros 200 o brentisiaethau fesul blwyddyn academaidd cyn y cap oedran). Mae angen trafodaeth bellach i ddeall pam mae nifer y bobl sy'n manteisio ar y cynllun Llwybrau i Gynllunio mor isel yng Nghymru, hyd yn oed pan fydd cynnydd newydd mewn ffioedd ymgeisio yn rhoi sicrwydd o incwm ychwanegol ar gyfer y flwyddyn ariannol sy'n dechrau ym mis Ebrill 2026.
- 9.17. Mae Ysgol Daearyddiaeth a Chynllunio Prifysgol Caerdydd yn gweithio gyda nifer o sefydliadau'r sector preifat i ddarparu cyfleoedd bwrsariaeth i fyfyrwyr cynllunio sydd wedi cofrestru ar eu cyrsiau, gan gynnwys bwrsariaethau a ariennir gan Bute Energy a Landsec. Mae Siambr Fasnach Prydain yn cynnig un lle bwrsariaeth y flwyddyn fesul ysgol gynllunio achrededig, a weinyddir gan yr RTPI.

Astudiaethau Achos: Bwrsariau gyda Phrifysgol Caerdydd, Ysgol

Daearyddiaeth a Chynllunio

Bwrari Landsec's Futures

- 9.18. Mae cynllun Bwrsari Landsec's Futures yn darparu costau byw er mwyn galluogi myfyrwyr o gefndiroedd heb gynrychiolaeth ddigonol i astudio yn y brifysgol a chael eu cefnogi i ddilyn gyrfa yn y diwydiant eiddo.

9.19. Mae cynllun Bwrsari Landsec's Futures yn cynnig tair blynedd o hyd (cyfraniad cost byw o £10k) i ymgeisydd cymwys addas ar radd BSc Cynllunio a Datblygu Trefol Ysgol Daearyddiaeth a Chynllunio (Prifysgol Caerdydd). Mae'r myfyriwr cyntaf wedi cael ei gefnogi ers Hydref 2024.

- Mae gan y bwrsari feini prawf symudedd cymdeithasol yn seiliedig ar feini prawf Comisiwn Symudedd Cymdeithasol y DU;
- Mae mentor Landsec yn cynnig cymorth gyrfaoedd a rhwydweithiau diwydiant i'r myfyriwr;
- Mae cyfle i Landsec gefnogi'r garfan gyfan gyda sgysiau gyrfaoedd, ymweliadau safle ac ati.

9.20. Mae'r bwrsari hwn yn ategu agenda ehangu cyfranogiad Prifysgol Caerdydd ac yn cyd-fynd â gorchymyn strategol yr RTPI i amrywio'r proffesiwn cynllunio, er mwyn sicrhau bod y proffesiwn yn adlewyrchu amrywiaeth y gymdeithas y mae'n ei gwasanaethu.

Bwrsari Bute Energy

9.21. Mae Bwrsariaeth Bute Energy yn wobwr i dalu ffioedd dau fyfyrwr ôl-raddedig cymwys sy'n ymgymryd â'r rhaglen MSc Cynllunio a Datblygu Gofodol (mae ffioedd blwyddyn academiaidd mis Medi 2024 wedi'u gosod ar £10,700 y myfyriwr).

- Rhaid i fyfyrwyr cymwys fod yn hanu o Gymru (wedi byw'n barhaus yng Nghymru am o leiaf dair blynedd. Gan gynnwys amser a dreulir mewn addysg uwch) wedi'u dosbarthu fel myfyrwyr cartref at ddibenion ffioedd dysgu a bwriadu dilyn gyrfa yng Nghymru.
- Rhaid i fyfyrwyr cymwys fwriadu symud ymlaen i aelodaeth Siartredig o'r RTPI a dilyn gyrfa ym maes cynllunio a rhaid iddynt ymrwymo i drafod eu profiadau ar y rhaglen a'r ffyrdd y gwnaeth yr ysgoloriaeth eu cefnogi i ddilyn eu gyrfa mewn cynllunio at ddibenion hyrwyddo'r bwrsari.

9.22. Dywedodd Gill Bristow, Pennaeth Ysgol Daearyddiaeth a Chynllunio ym Mhrifysgol

Caerdydd:

"Mae'r bwrsariau hyn yn cyd-fynd yn glir â gorchmynion strategol y Sefydliad Cynllunio Tref Brenhinol (RTPI) i dyfu ac arallgyfeirio'r proffesiwn cynllunio. Mae angen dybryd i ehangu'r dalent sy'n dod i'r proffesiynau cynllunio ac eiddo yng Nghymru ac i sicrhau bod y proffesiwn yn adlewyrchu amrywiaeth y gymdeithas y mae'n ei gwasanaethu'n well. Yr Ysgol Daearyddiaeth a Chynllunio yw'r unig ddarparwr rhaglenni addysgol achrededig yng Nghymru sy'n darparu llwybr i'r proffesiwn cynllunio. Mae'r bwrsariaethau hyn hefyd yn ategu agenda Ehangu Cyfranogiad Prifysgol Caerdydd ar gyfer cyfleoedd addysgol."

- 9.23. Mae Prifysgol Caerdydd wedi'i rhestru ymhlith y 10 prifysgol orau yn y DU am [Gynllunio Gwlad a Thref a Dylunio Tirwedd yn Complete University Guide 2026](#).
- 9.24. Amcangyfrifir gan Ysgol Daearyddiaeth a Chynllunio Prifysgol Caerdydd fod tua 70% o gynllunwyr yng Nghymru wedi astudio yng Nghaerdydd - tystiolaeth o gyfraniad hirhoedlog yr Ysgol i'r proffesiwn yng Nghymru.
- 9.25. Mae Ysgol Daearyddiaeth a Chynllunio Prifysgol Caerdydd yn croesawu cydweithio â sefydliadau ar draws y sectorau cyhoeddus a phreifat i ehangu cyfleoedd bwrsariaeth a chefnogi'r genhedlaeth nesaf o gynllunwyr.

Bwrsariau Llwybrau i Gynllunio

- 9.26. Cynhaliwyd cyfweiliad gyda CLILC i drafod y rhaglen Llwybrau i Gynllunio.

Astudiaeth achos: Rhaglen Llwybrau i Gynllunio CLILC yng Nghymru

- 9.27. Mae CLILC yn awyddus i gefnogi CLILC yng Nghymru ac ehangu'r gronfa o raddedigion sy'n dechrau rolau cynllunio mewn awdurdodau lleol.
- 9.28. Yn 2023 lansiodd CLILC raglen beilot Llwybrau i Gynllunio, ar ôl sicrhau arian o danwariant a chronfeydd wrth gefn a ragwelwyd. Cafodd y rhaglen beilot ei modelu

ar y cydweithrediad Seisnig rhwng Cymdeithas llywodraeth leol a'r Gwasanaeth Cynghori Cynllunio sy'n cefnogi graddedigion uchelgeisiol i'r sector cynllunio.

- 9.29. Gall graddedigion o unrhyw gefndir gradd wneud cais a byddant yn gweithio i dîm cynllunio eu hawdurdod lleol ochr yn ochr ag astudio ar gyfer rhaglen meistr neu brentisiaeth achrededig a ariennir yn llawn gan RTPI. Er mwyn bod yn gymwys i ymuno â'r rhaglen, mae'n rhaid i ACLlau allu profi y gallent fodloni'r meini prawf canlynol:
- Isafswm cyflog o £26k;
 - Contract tair blynedd o leiaf;
 - Profiad gwaith amrywiol o fewn y tîm cynllunio;
 - Cynllun o gymorth mentora;
 - Lle a ariennir yn llawn ar gwrs gradd Meistr achrededig gan RTPI.
- 9.30. Bwriad CLILC erioed oedd defnyddio'r cynllun peilot fel enghraifft o arfer da i annog buddsoddiad mewn fersiynau yn y dyfodol o'r Rhaglen. Yn ddiweddar, mae Llywodraeth Cymru wedi sicrhau £143k ar gyfer carfan 3. Gellir trosglwyddo arian heb ei wario i garfan 4.
- 9.31. Yn absenoldeb prentisiaethau, mae bwrsariaethau yn llwybr effeithiol o dyfu'r biblinell o gynllunwyr. Fodd bynnag, mae'r nifer sy'n cael ei ddefnyddio gan ACLlau wedi bod yn siomedig. Rydym yn obeithiol y bydd penderfyniad Llywodraeth Cymru i gynyddu ffioedd ceisiadau cynllunio mewn newid tuag at adennill costau yn caniatáu i fwy o ACLlau fuddsoddi yn y biblinell o gynllunwyr yn y dyfodol.
- 9.32. Fodd bynnag, mae gwersi i'w dysgu o genhedloedd eraill lle mae prentisiaethau a bwrsariau wedi bod yn boblogaidd. Yn yr Alban mae Bwrsariaeth Cynllunwyr y Dyfodol wedi bod yn rhedeg ers ychydig flynyddoedd. Mae hwn ar gyfer myfyrwyr sy'n astudio gradd mewn cynllunio (fel arfer gradd ôl-raddedig). Yn ddiweddar, mae Llywodraeth yr Alban wedi dyfarnu 30 bwrsariaeth o £5k i fyfyrwyr ym mlwyddyn academiaidd mis Medi 2025.

- 9.33. Mae bwrsariau'n bwysig wrth annog y rhai o grwpiau sydd heb gynrychiolaeth ddigonol i ymuno â'r proffesiwn cynllunio a'r rhai na allant fforddio ffioedd dysgu. Mae angen iddynt fod o werth sylweddol er mwyn bod yn deniad a chefnogaeth wirioneddol. Gall bwrsariau hefyd annog y rhai sydd wedi cwblhau graddau israddedig mewn pynciau eraill i drosi i gynllunio ar lefel ôl-raddedig.

Rhwystrau i ddarparu swyddi dan hyfforddiant

- 9.34. Rhoddwyd cyfle i bob cyfranogwr yn y sector cyhoeddus ehangu'n fwy cyffredinol ar ddarpariaeth cynllunwyr hyfforddeion drwy'r arolwg, gan gynnwys barn ar y rhwystrau, os o gwbl, i ddarparu/sicrhau swyddi dan hyfforddiant.
- 9.35. Ystyriwyd bod amrywiaeth o rwystrau sylweddol yn llesteirio gallu sefydliadau i ddarparu cyfleoedd dan hyfforddiant yn y gweithle. Y prif rai o'r rhain yw cyfyngiadau ariannol, gyda 65% o'r ymatebwyr yn gweld cyllid fel problem wrth ddarparu cynllunwyr dan hyfforddiant. Cyfeiriodd dau ymatebydd at PPAs fel ffordd o ariannu swyddi ychwanegol ar y lefel hon. Hyd yn oed lle mae ymrwymiad i gynllunwyr hyfforddeion yn bodoli, mae pwysau cyllidebol dros gyfnod hir yn cyfyngu ar gapasiti. Mae'r penderfyniad diweddar i gynyddu ffioedd ceisiadau cynllunio yn cyflwyno ateb pendant iawn yma, gyda Phenaethiaid Cynllunio yn debygol o sicrhau incwm ychwanegol y mae angen ei ailfuddsoddi mewn gwelliannau i'r gwasanaeth cynllunio.
- 9.36. Tynnodd sefydliadau sylw hefyd at faterion ymarferol, gan gynnwys y lefel uchel o gefnogaeth a goruchwyliaeth sydd ei hangen ar gynllunwyr hyfforddeion, sy'n ymestyn adnoddau staff presennol. Ar ben hynny, mae pryder y gallai buddsoddiad sylweddol o amser ac arian mewn hyfforddiant gael ei golli os bydd hyfforddeion yn gadael yn fuan ar ôl cymhwyso.
- 9.37. Mewn rhai ardaloedd mae heriau recriwtio yn gwaethygu'r problemau hyn. Dywedodd rhai ACLlau eu bod yn cael trafferth denu ymgeiswyr addas er gwaethaf ymdrechion drwy Lwybrau i Gynllunio. Mae pryder bod diffyg ymwybyddiaeth neu ddiddordeb mewn cynllunio fel proffesiwn, yn enwedig yn y sector cyhoeddus. Cydnabyddir anghenion penodol, fel recriwtio cynllunwyr sy'n siarad Cymraeg, ac mae angen ehangu llwybrau hyfforddeion i ateb y galw lleol. At ei gilydd, mae barn gyffredin bod

y proffesiwn mewn perygl o wynebu prinder capasiti a bylchau sgiliau dyfnach yn y dyfodol heb fuddsoddiad sylweddol yn y maes hwn.

“Hoffwn gynnig lleoliadau ychwanegol sydd am 12-24 mis gan roi cyfle i'r myfyrwr ennill profiad mewn gwahanol rannau o'r adran gynllunio, er mwyn i hyn fod yn effeithiol dylai pob swydd fod o leiaf chwech i wyth mis o hyd, er enghraifft profiad mewn Rheoli Datblygu a Pholisi. Lleoliadau arbenigol ychwanegol ar gyfer sgiliau fel ecoleg, tirwedd, treftadaeth llifogydd ac ati. Fodd bynnag, gyda chyfyngiadau cyllidebol ychwanegol sy'n annhebygol o wella, nid yw hwn yn opsiwn hyfyw. Heb y buddsoddiad yn y genhedlaeth nesaf o gynllunwyr, byddwn yn teimlo cost lawn hyn yn gynt na'r disgwyl.”
(Ymatebydd ACLI)

10. Gwasanaeth cynllunio effeithiol: casgliadau ac argymhellion

- 10.1. Mae'r adroddiad hwn yn darparu sylfaen dystiolaeth mewn perthynas â chyllidebau gwasanaethau cynllunio, y gweithlu, a sgiliau a chapasiti o fewn ACLlau, PCAC, swyddogaeth gynllunio CNC ac Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru. Mae ein canfyddiadau'n tynnu sylw at sector sydd wedi gweithredu dan straen sylweddol am gyfnod hir ac sy'n parhau i wynebu heriau. Oni bai bod ganddi adnoddau digonol, ni all system gynllunio Cymru gyflawni ei llawn botensial a chyflawni amcanion y Llywodraeth. Mae'r heriau'n ddeublyg: gwrthdroi toriadau blaenorol, ac edrych ymlaen yn seiliedig ar broffil oedran y proffesiwn.
- 10.2. Mae'r adroddiad hwn yn gorffen gyda saith argymhelliad sy'n deillio o'r dystiolaeth. Nid oedd cwrpas yr ymchwiliad hwn yn cynnwys trafod na phrofi syniadau a chynigion y tu allan i'r sefydliadau sector cyhoeddus sy'n rhan o'r ymchwiliad hwn. Felly, rydym yn argymhell seinfwrdd i drafod ymarferoldeb ac effeithiau gweithredu'r argymhellion yn yr adroddiad hwn (argymhelliad 1).
- 10.3. Mae'r dystiolaeth yn yr adroddiad hwn yn datgelu cefndir o doriadau sylweddol ers 2008, gyda chyllidebau'r sector cyhoeddus wedi'u lleihau ledled Cymru gyfan. Rhwng

blynyddoedd ariannol mis Ebrill 2008 a mis Ebrill 2023, gostyngodd cyllidebau ACLlau 43% mewn termau real. Lleihaodd maint timau cynllunio yn unol â hynny. Ar yr un pryd, mae cymhlethdod a lled ystyriaethau cynllunio wedi cynyddu. Mae hyn wedi effeithio ar sgiliau a chapasiti, morâl a darparu gwasanaethau.

- 10.4. Rhwng mis Ebrill 2018 a mis Ebrill 2024, dangoswyd 46 o swyddi swyddogion cynllunio ychwanegol ar strwythurau tîm. Fodd bynnag, ar adeg ymateb i'n harolwg (Mai 2025), nodwyd bod 37 o swyddi swyddogion cynllunio yn wag ym mis Mai 2025, ynghyd â chwe swydd arbenigol a phum swydd cymorth busnes. At ei gilydd, roedd 73% o ACLlau yn gweithredu gydag un neu fwy o swyddi gwag o fewn eu gwasanaeth cynllunio. Nododd 11 o ACLlau nifer o swyddi gwag, gyda rhai yn nodi cynifer â phum swydd wag. O ganlyniad, ychydig iawn o welliant gwirioneddol a fu yn lefelau adnoddau mewn ACLlau.
- 10.5. Ers mis Ebrill 2025, gostyngodd maint Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru o 60 o swyddogion i 41 o swyddogion yn 2018, i 33 o swyddogion yn 2024. Mae hyn wedi cael effaith amlwg ar allu'r Is-adran Gynllunio i ddarparu diweddariadau polisi cenedlaethol amserol a chadarn neu ddarparu arweinyddiaeth ehangach, er enghraifft drwy fonitro perfformiad ac ysgogi gwelliant. Dim ond yn ystod y misoedd diwethaf y cymerwyd camau i ddechrau gwrthdroi rhai o'r toriadau hyn drwy recriwtio cynllunwyr sydd eu hangen yn ddifrifawr.
- 10.6. Yn yr un modd, mae CNC wedi wynebu cyfnod o bwysau ariannol a llwythi gwaith cynyddol sydd bellach yn dechrau cael sylw yn rhannol gyda chyllid ychwanegol gan Lywodraeth Cymru.
- 10.7. Mae PCAC yn parhau i recriwtio Arolygwyr ychwanegol i ddelio â llwyth achosion cynyddol gymhleth o brosiectau seilwaith ac archwiliadau CDLLau. Bydd cynnydd ar CDSau a'r grwpiau rhanbarthol sy'n deillio o hynny o CDLLau 'ysgafn' newydd yn gofyn am adnoddau ychwanegol sylweddol.
- 10.8. Ym mis Hydref 2025, pasiodd Senedd Cymru reoliadau yn cynyddu ffioedd ceisiadau cynllunio o 01 Rhagfyr 2025. Dyma gam cyntaf ond arwyddocaol tuag at adennill costau llawn ar gyfer gwasanaethau rheoli datblygu, gan roi hwb i incwm sydd ei

angen yn ddirfawr. Roedd [ymateb RTPI Cymru](#) i'r cynigion hyn yn adlewyrchu cefnogaeth ein haelodau sector preifat i'r cynnydd mewn ffioedd ar yr amod bod yr incwm ffioedd ychwanegol yn cael ei ailfuddsoddi mewn gwasanaethau cynllunio sydd â gwell adnoddau ac felly'n darparu gwasanaethau'n well. Er y croesewir y ddau gyhoeddiad, ni fyddant yn ddigonol i fynd i'r afael â'r heriau.

- 10.9. Mae angen arweinyddiaeth gref gan Benaethiaid Cynllunio, Prif Swyddogion Cyllid, Prif Weithredwyr a gwleidyddion: **rhaidd** ailfuddsoddi'r incwm ychwanegol sy'n deillio o gynydd mewn ffioedd ceisiadau cynllunio mewn gwasanaethau cynllunio er mwyn gwella'r ddarpariaeth gwasanaethau a chyflawni'r canlyniadau y mae eu hangen ar ein cymunedau: cartrefi, swyddi, mannau gwyrdd a seilwaith yn amserol sy'n rhoi sicrwydd a hyder i fuddsoddwyr. Dylai'r buddsoddiad hwn mewn timau cynllunio gynnwys y gwasanaeth cynllunio ehangach gan gynnwys llunio cynlluniau, rheoli datblygu, gorfodi ac ymgylgoreion sy'n uniongyrchol gysylltiedig fel ecoleg a phriffyrdd. Nid yn unig y bydd hyn yn galluogi Awdurdodau Lleol i fynd i'r afael â'r problemau sy'n effeithio ar eu cymunedau, ond mae hefyd yn foesol gywir bod y cwsmer yn derbyn gwasanaeth gwell os yw'n talu ffi ymgeisio llawer uwch.
- 10.10. Mae toriadau i'r gyllideb, darparu gwasanaethau, sgiliau'r gweithlu, capasiti a hyfforddiant yn gysylltiedig yn annatod a rhaid eu hystyried gyda'i gilydd fel rhan o gynllun tymor hwy i sicrhau y gall y proffesiwn cynllunio gyflawni uchelgeisiau ac amcanion i'w llawn botensial.
- 10.11. Adroddodd cyfweleion ACLlau nad oes ganddynt y gallu i ganolbwyntio ar uchelgeisiau gwasanaeth cynllunio na nodau strategol Felly, rydym yn argymhell y dylid creu Gwasanaeth Gwella Cynllunio i ddatblygu a hyrwyddo arfer gorau ac effeithlonrwydd, cefnogi adolygiadau gan gymheiriaid a monitro perfformiad, gwasanaethu fel canolfan wybodaeth ganolog ar gyfer y proffesiwn, a chefnogi arloesedd a cydwasanaethau lle bo'n briodol (argymhelliad 2). Er mwyn sicrhau gwydnwch a chynaliadwyedd gwasanaethau yn y dyfodol, mae angen gwneud rhagor o waith i gytuno ar ddiffiniad o faint y gwasanaeth cynllunio y mae adennill costau llawn yn berthnasol iddo (argymhelliad 3).

- 10.12. Mae Argymhelliad 4 yn ceisio ymrwymiad i fonitro capasiti'r gwasanaeth cynllunio (niferoedd staffio, nifer y swyddi gwag, ac arolwg sgiliau) yn rheolaidd, incwm ffioedd fel cyfran o gostau'r gwasanaeth rheoli datblygu, perfformiad a sut y defnyddiwyd yr incwm ffioedd cynyddol ers mis Rhagfyr 2025 i wella'r gwasanaethau a ddarperir. Dylai'r gwaith monitro hwn ddefnyddio'r canfyddiadau yn yr adroddiad hwn fel llinell sylfaen, i gefnogi gwneud penderfyniadau ar sail tystiolaeth a gwydnwch yn y tymor hir fel estyniad i'r fframwaith perfformiad cynllunio cenedlaethol a ailgychwynnwyd yn ddiweddar.
- 10.13. Mae canfyddiadau'r ymchwil hwn yn tynnu sylw at y ffaith bod angen buddsoddiad ariannol sylweddol ar frys ar y system gynllunio er mwyn iddi weithredu'n effeithiol. Mae angen i'r buddsoddiad hwn ymestyn y tu hwnt i swyddogion cynllunio i gynnwys y rolau cefnogol ehangach fel ecolegwyr a swyddogion priffyrdd. Mae prinder gweithlu yn effeithio ar berfformiad, gan roi straen ar staff presennol a lleihau gwydnwch ledled y system. Ni all cynllunio weithredu ar ei ben ei hun, a heb wasanaethau sydd ag adnoddau da yn gweithio ochr yn ochr â hi, ni fydd y system gyfan yn cyrraedd ei llawn botensial. Mae gan offer cynllunio digidol, lle bo'n foesegol ac yn briodol, y potensial i ryddhau cynllunwyr i gynllunio, ond rhaid iddynt gael eu hymgorffori yng nghanol y system gynllunio, wedi'u llywio gan anghenion cynllunwyr a defnyddwyr a'u cefnogi ag arweinyddiaeth a chydlynad cryf. Mae angen dybryd i gynyddu niferoedd staffio ar draws yr ystod lawn o rolau o fewn timau cynllunio, ymgynghorwyr arbenigol fel ecolegwyr a swyddogion priffyrdd, yn ogystal â CNC, PCAC ac Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru, o lefel mynediad hyd at swyddi arweinyddiaeth.
- 10.14. Yn y tymor byr, dylai llenwi swyddi gwag fod yn flaenoriaeth. Yng Ngwanwyn 2025, roedd yr ymchwil hon wedi cofnodi 37 o swyddi swyddog cynllunio gwag (ar draws rheoli datblygu, polisi cynllunio a gorfodi), chwe swydd arbenigol wag a phum swydd cymorth busnes wag ar draws yr ACLlau a ymatebodd.
- 10.15. Mae'r ddau Gytundeb Cyflawni CJC cyntaf ar gyfer Prifddinas-Ranbarth Caerdydd ac Uchelgais Gogledd Cymru yn nodi'r angen am chwe chynlluniwr fesul CJC. Gan dybio bod hyn yn cael ei efelychu ar gyfer De-orllewin Cymru a Chanolbarth Cymru, mae hyn yn golygu y bydd angen 24 o gynllunwyr strategol yn ystod dau gam cyntaf

y broses recriwtio. Mae'r Cytundebau Cyflenwi cyhoeddedig yn dangos y gallai hyn gynyddu i wyth fesul CJC ynghyd â graddedigion a chymorth gweinyddol yn y tymor hwy.

- 10.16. Bydd angen y gweithlu ychwanegol hwn o leiaf i ddechrau tra bod Cynlluniau Datblygu Strategol a Chynlluniau Datblygu Lleol newydd yn cael eu datblygu ar y cyd i osgoi gwagle polisi. Ar ôl eu mabwysiadu, mae angen Canllawiau Cynllunio Atodol (CCA) a monitro blynyddol ar Gynlluniau Datblygu Lleol. Erbyn 2035 dylai fod sylw cyflawn i CDSau a CDLlau 'ysgafn'. Dylai hyn gyflwyno rhywfaint o effeithlonrwydd drwy rannu sylfaen dystiolaeth. Fodd bynnag, mae timau CDLlau ledled Cymru eisoes yn fach, ac yn y dyfodol bydd CDSau a CDLlau 'ysgafn' yn parhau i fod angen monitro blynyddol a Chanllawiau Cynllunio Atodol.
- 10.17. Yn y tymor byr, mae 17% o gynllunwyr y sector cyhoeddus (ac eithrio Cyfoeth Naturiol Cymru) yn 55+ oed ac felly mae'n debygol y byddant yn ymddeol o fewn 5 i 10 mlynedd. Mae hyn yn cyfateb i 95 o gynllunwyr.
- 10.18. Yn y cyfamser, dim ond 8% o'r gweithlu a arolygwyd (ac eithrio CNC) sydd rhwng 16 a 24 oed a 16% rhwng 25 a 34 oed, sy'n llawer is na'r garfan oedran rhwng 35 a 44 oed y bydd angen iddynt eu disodli dros amser (35%).
- 10.19. Mae canran sylweddol o 42% o weithlu cynllunio'r sector cyhoeddus (ac eithrio CNC) yn 45+ oed (234 o gynllunwyr). Oni bai bod y golled bosibl hon yn cael ei datrys drwy strategaeth recriwtio a chadw strategol gyda chyllid priodol, bydd effaith sylweddol ar ddarparu gwasanaethau yn y tymor canolig.
- 10.20. At ei gilydd, yr angen recriwtio tymor byr yw 161 o gynllunwyr ychwanegol, 15 o swyddogion arbenigol a phum swyddog cymorth busnes. Yn syml, mae hyn i fynd i'r afael â swyddi gwag ACLlau hysbys (ym mis Mai 2025) (37 o gynllunwyr), anghenion CDS (24 o gynllunwyr), capasiti PCAC ar gyfer CDS, LDP a gwaith seilwaith (5 o arolygwyr cynllunio) ac ymddeoliad sydd ar ddod (95 o gynllunwyr gan gynnwys arolygwyr cynllunio), ynghyd â 15 o swyddogion arbenigol (chwe swydd wag hysbys yn yr awdurdod lleol a naw swydd wag yn CNC ym mis Mai 2025). Nid yw hyn yn caniatáu gwrthdroi'r toriadau dwfn ac anghynnaladwy o dros ddegawd o gyny.

- 10.21. Er mwyn mynd i'r afael â'r materion hyn, dylid sefydlu strategaeth recriwtio a chadw gynhwysfawr ar gyfer cynllunio yng Nghymru gan edrych ar bob llwybr i dyfu'r llinell o gynllunwyr, gan hyrwyddo gwerth unigryw a manteision allweddol cynllunio fel gyrfa yng Nghymru.. Bydd hyn yn gofyn am fuddsoddiad ariannol sylweddol ac ymrwymiad gan bob plaid er mwyn sicrhau'r cynnydd hanfodol mewn lefelau adnoddau, gan gynnwys ymrwymiad gan ACLlau i ailfuddsoddi'r incwm ychwanegol o ffioedd ymgeisio sy'n deillio o gynnydd ffioedd Rhagfyr 2025 (argymhelliad 5).
- 10.22. Ochr yn ochr â recriwtio, mae angen hefyd am fentrau uwchsgilio wedi'u targedu i gefnogi galluogrwydd, annog datblygiad gyrfa a sicrhau bod staff yn barod i ddiwallu gofynion sy'n esblygu. Bydd adeiladu gweithlu cryfach yn hanfodol i wydnwch yn y dyfodol. Mae arweinyddiaeth yn hanfodol i gyflawni ac mae gan ACLlau, Is-adran Gynllunio LIC, CNC a PCAC i gyd rôl i'w chwarae, boed hyn drwy wneud y mwyaf o'r cyfleoedd a gyflwynir gan dechnoleg ddigidol lle mae'n foesebol ac yn briodol, neu drwy arwain trawsnewid darparu gwasanaethau gyda mwy o gydweithio wrth ddatblygu a gweithredu polisi a chanllawiau. Mae arweinyddiaeth gref a gweladwy gan Is-adran Gynllunio LIC a Phenaethiaid Cynllunio yn hanfodol i gefnogi'r proffesiwn cynllunio. Fodd bynnag, mae arweinyddiaeth yn gofyn am dimau gwydn sydd â'r adnoddau priodol.
- 10.23. Yn seiliedig ar ein canfyddiadau, mae argymhelliad 6 yn nodi meysydd pwnc y dylid eu harchwilio ymhellach i'w cyflawni ar ardal fwy na'r ardal leol. Mae Argymhelliad 7 yn ymwneud â'r potensial ar gyfer defnyddio offer cynllunio digidol gan gynnwys deallusrwydd artiffisial, lle bo'n foesebol ac yn briodol, i ryddhau cynllunwyr i gynllunio, gwneud penderfyniadau ar sail tystiolaeth, a defnyddio barn ac arbenigedd dynol ar sail gwerthoedd.
- 10.24. Er gwaethaf yr heriau a nodwyd drwy'r gwaith hwn, mae ymrwymiad, penderfyniad a dyfalbarhad llawer o unigolion allweddol wedi bod yn amlwg. Fodd bynnag, nid yw gweithredu gan un sefydliad sy'n arwain at brosiectau ar wahân tymor byr yn ddigon i sicrhau gwydnwch hirdymor na chreu system gynllunio effeithiol. Mae cyflawni hyn yn gofyn am gefnogaeth ac arweinyddiaeth hirdymor gydlynol a strwythuredig. Gallai

sefydlu corff pwrpasol i hyrwyddo gwella cynllunio ddarparu'r cydgysylltu a'r ffocws sydd eu hangen i gefnogi system gynllunio effeithiol a gwydn.

10.25. Er bod y ffigurau a'r data a nodir yn yr adroddiad hwn yn rhoi darlun manwl o'r pwysau parhaus sydd ar y system gynllunio a'r rhai sy'n ei chyflawni, yr hyn nad yw'r ffigurau'n ei adlewyrchu yw'r budd a'r gwerth y mae'r system gynllunio'n eu darparu. Mae'r ymchwil hwn yn tanlinellu pwysigrwydd cydnabod gwerth sicrhau bod cynllunio'n cael ei ddeall, ei flaenoriaethu a'i ariannu'n iawn fel gwasanaeth cyhoeddus hanfodol. Mae hyn yn cynnwys cydnabod cynllunio fel mecanwaith osgoi costau: drwy sicrhau bod tai fforddiadwy yn cael eu darparu'n amserol, mae costau llety dros dro sy'n codi'n gyflym yn cael eu hosgoi. Gan alluogi twf cynaliadwy aneddiadau gwledig, mae amwynderau'n parhau i fod yn hyfyw a gall cymunedau sy'n gytbwys o ran oedran gefnogi ei gilydd, gan leihau'r angen am rai ymyriadau gwasanaethau cymdeithasol lefel isel. Dim ond gyda buddsoddiad cynaliadwy a thargedig y gall cynllunio gyflawni ei llawn botensial.

10.26. Oni roddir sylw i'r mater, bydd methu â chynllunio adnoddau priodol ar gyfer gwasanaethau yn arwain at gostau cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol i gymdeithas.

“Nid y system gynllunio sydd ar fai, gwraidd y broblem yw'r tanariannu cronig, y diffyg adnoddau a'r diffyg buddsoddiad sydd angen sylw ar unwaith. Mae angen mynd i'r afael â'r mater sylfaenol hwn fel cam cyntaf. Os gwneir hyn yn iawn bydd gan gynllunio yng Nghymru ddyfodol disglair.” (Ymatebydd ACLI)

11. Argymhellion

Argymhelliad 1: Sefydlu seinfwrdd

O ganlyniad i'w natur gydgysylltiedig, mae'n hanfodol bod effaith gweithredu'r argymhellion arfaethedig neu atebion eraill ar y darlun ehangach yn cael ei deall yn llawn. Nid oedd cwmpas yr ymchwil hwn yn cynnwys trafod na phrofi syniadau a chynigion y tu allan i'r sefydliadau sector cyhoeddus sy'n rhan o'r ymchwil hwn. Felly, rydym yn argymhell seinfwrdd i drafod ymarferoldeb ac effaith gweithredu'r

argymhellion yn yr adroddiad hwn. Dylai'r seinfwrdd gynnwys Fforwm Cynllunio RTPI Cymru (sy'n cynnwys cynrychiolaeth o ysgol gynllunio Prifysgol Caerdydd, PCAC, Cymdeithas Swyddogion Cynllunio Cymru (POSW), RTPI Cymru, Fforwm Ymgynghorwyr Cynllunio Cymru ac Adran Gynllunio LIC) gyda gwahoddiadau ychwanegol i gynrychiolwyr o Gyd-bwyllgorau Corfforedig (CJCs), CNC a CLILC.

Dylai RTPI Cymru fod yn gyfrifol am ddatblygu'r argymhelliad hwn.

Argymhelliad 2: Sefydlu Gwasanaeth Gwella Cynllunio i Gymru

Gwasanaeth Gwella Cynllunio tebyg i'r gwasanaeth gwella llywodraeth leol annibynnol a sefydlwyd yn yr Alban (gweler Atodiad 7). Byddai'n cael ei arwain gan Hyrwyddwr Gwella Cynllunio annibynnol newydd ei greu a byddai'n:

- Datblygu a hyrwyddo arfer gorau ac effeithlonrwydd;
- Cefnogi adolygiad gan gymheiriaid a monitro perfformiad;
- Gwasanaethu fel canolfan wybodaeth ganolog ar gyfer y proffesiwn;
- Cefnogi arloesi a chydwasanaethau lle bo'n briodol.

Dylai Is-adran Cynllunio LIC fod yn gyfrifol am ddatblygu'r argymhelliad hwn. Gallai'r gwasanaeth hwn gael ei gynnal gan CLILC ond bydd angen darparu adnoddau ychwanegol.

Argymhelliad 3: Diffinio'r gwasanaeth cynllunio

Mae angen diffiniad clir, y cytunwyd arno ynghylch gwasanaethau cynllunio, gan egluro pa agweddau ar ddarparu gwasanaethau cynllunio sydd o fewn cwrpas i adennill costau llawn a pha agweddau ddylai barhau i gael eu hariannu'n ganolog gan wasanaethau cyhoeddus. Mae hyn yn hanfodol os ydym am fynd i'r afael yn briodol ag adnoddau a chapasiti o fewn gwasanaethau cynllunio. Gallai hyn hefyd ddarparu sylfaen ar gyfer fframweithiau perfformiad yn y dyfodol, gan ei gwneud hi'n bosibl mesur canlyniadau ac effaith yn fwy cywir, nodi meysydd i'w gwella a dangos gwerth. Heb ddiffiniad clir, rydym mewn perygl o ddata anghyson o ganlyniad i ddulliau a chyd-destunau amrywiol ledled Cymru.

Dylai Is-adran Cynllunio LIC a POSW fod yn gyfrifol am ddatblygu'r argymhelliad hwn.

Argymhelliad 4: Casglu a chyhoeddi data cynllunio o ansawdd

Ymrwymiad i fonitro capasiti'r gwasanaeth cynllunio yn rheolaidd (niferoedd staffio, nifer y swyddi gwag, ac arolwg sgiliau) gan ddefnyddio'r canfyddiadau yn yr adroddiad hwn fel llinell sylfaen, fel estyniad i'r fframwaith perfformiad cynllunio cenedlaethol a ailgychwynnwyd yn ddiweddar i gefnogi gwneud penderfyniadau ar sail tystiolaeth a gwydnwch hirdymor. Dylai hyn gynnwys adrodd ar incwm ffioedd fel cyfran o gostau gwasanaeth rheoli datblygu, swm yr incwm ffioedd cynllunio ychwanegol ers mis Rhagfyr 2025 a sut mae'r incwm ffioedd ychwanegol hwn wedi'i ailfuddsoddi i wella'r gwasanaethau cynllunio a ddarperir. Bydd hyn yn datblygu sylfaen dystiolaeth gryfach a mwy manwl dros amser, gan gefnogi gwneud penderfyniadau ar sail tystiolaeth a gwydnwch yn y tymor hir. Bydd hefyd yn sicrhau tryloywder ac atebolrwydd ynghylch sut mae incwm ffioedd ymgeisio cynyddol yn cael ei ailfuddsoddi. Dylid adrodd ar y data hwn yn flynyddol ac mewn fformat digidol hygrych. Mae'n hanfodol bod pob plaid yn cyflwyno'r data perthnasol os ydym am fesur iechyd parhaus y gwasanaeth cynllunio yn gywir.

Dylai Is-adran Cynllunio LIC a'r ACLlau fod yn gyfrifol am ddatblygu'r argymhelliad hwn.

Argymhelliad 5: Datblygu strategaeth recriwtio a chadw staff

Dylid sefydlu strategaeth recriwtio a chadw gynhwysfawr ar gyfer cynllunio yng Nghymru gan edrych ar bob llwybr i dyfu'r llinell o gynllunwyr, gan hyrwyddo gwerth unigryw a manteision allweddol cynllunio fel gyrfa yng Nghymru. Bydd hyn yn gofyn am fuddsoddiad ariannol ac ymrwymiad sylweddol gan bob plaid er mwyn sicrhau'r cynnydd hanfodol yn lefelau adnoddau. Mae hyn yn cynnwys ymrwymiad gan ACLlau i ailfuddsoddi'r incwm ffioedd ymgeisio ychwanegol sy'n deillio o gynnydd ffioedd Rhagfyr 2025.

Dylai'r strategaeth recriwtio a chadw gynnwys:

- Gwaith allgymorth i ysgolion i godi ymwybyddiaeth o gynllunio fel gyrfa ac adolygiad o TGAU yr Amgylchedd Adeiledig i sicrhau bod cynllunio yn cael ei amlygu fel llwybr gyrfa;
- Cymorth i unig ysgol gynllunio Cymru ym Mhrifysgol Caerdydd gan gynnwys drwy weithio mewn partneriaeth ar allgymorth, recriwtio, lleoliadau, cymorth i fentrau DPP ar gynllunio digidol a meysydd eraill o ddatblygu sgiliau;
- Creu llwybr prentisiaeth Lefel 7 ar hyd llinellau'r cynllun llwyddiannus sy'n gweithredu yn Lloegr (heb fwlb oedran), i ategu'r cynllun Llwybrau at Gynllunio;
- Cefnogi cyfleoedd ar gyfer trawsnewid i gynllunio yng nghanol gyrfa drwy wasanaethau fel Ymarfer Cyhoeddus.

Dylai CLILC fod yn gyfrifol am ddatblygu'r argymhelliad hwn mewn partneriaeth ag ysgol gynllunio Prifysgol Caerdydd, Awdurdodau Cynllunio Lleol a CJC's, CNC, PCAC, RTPI Cymru, Fforwm Ymgynghorwyr Cynllunio Cymru a LIC.

Argymhelliad 6: Cydwasanaethau

Canfu'r ymchwili enghreifftiau llwyddiannus o sgiliau a rennir yn gweithredu ar draws ACLlau yng Nghymru. Mae'r gwasanaethau hyn wedi datblygu lle bo angen a chapasiti ar gyfer y gwasanaeth. I symud ymlaen, rhaid nodi'r cysyniad o gydwasanaethau drwy opsiynau clir ac wedi'u costio'n llawn sy'n nodi gofynion gan gynnwys capasiti. Heb y wybodaeth hon bydd cwestiynau'n parhau a gellir colli cyfleoedd ar gyfer effeithlonrwydd a chydweithio. Gallai gwasanaethau cychwynnol gynnwys, ond nid ydynt yn gyfyngedig i'r canlynol:

- Gwasanaeth asesu ac adolygu hyfywedd ledled Cymru. Bydd hyn yn cefnogi gwneud penderfyniadau cadarn gan ddefnyddio pecyn cymorth hyfywedd newydd Cymru gyfan, gan ddarparu arbenigedd a gwydnwch ar bwnc y mae cynllunwyr y sector cyhoeddus yn dweud eu bod yn teimlo nad oes ganddynt arbenigedd ynddo;
- Arweinyddiaeth ledled Cymru ar gynllunio digidol i archwilio a chyflwyno technoleg newydd a gwella sgiliau cynllunwyr, gan sicrhau arbedion maint posibl,

darparu gwydnwch, gwneud y defnydd gorau o arbenigedd a darparu cysondeb ledled Cymru;

- Arbenigedd ledled Cymru ar asesu cydymffurfiaeth â pholisïau carbon isel a sero net, ac i sefydlu polisïau neu newidiadau i Reoliadau Adeiladu ledled Cymru;
- Arbenigedd ôl troed CJC ar brosiectau seilwaith mawr er mwyn helpu gydag Adroddiadau Effaith Lleol ar gyfer SIPs, yn ogystal ag ar ecoleg, tirwedd, gwasanaethau cyfreithiol, a thrafnidiaeth. Dylai'r elfen gwasanaethau cyfreithiol gynnwys archwilio'r potensial ar gyfer cytundebau Adran 106 safonol, arbenigedd ar orchmynion prynu gorfodol, a drafftio Hysbysiadau Gorfodi;
- Gwasanaethau rhanbarthol neu wasanaethau mwy na gwasanaethau lleol (is-ranbarthol) os oes angen ar gyfer treftadaeth ac SDCau;
- Niwtraliaeth maetholion/Byrddau Rheoli Maetholion ar sail dalgylch afon neu ACA forol.

Dylai ACLlau a CJC's fod yn gyfrifol am ddatblygu'r argymhelliad hwn gyda chefnogaeth gan CLILC a CNC.

Argymhelliad 7: Cynllunio Digidol

Mae gan ddefnyddio offer cynllunio digidol gan gynnwys deallusrwydd artiffisial, lle bo'n foesegol ac yn briodol, y potensial i ryddhau cynllunwyr i gynllunio, gwneud penderfyniadau ar sail tystiolaeth, a defnyddio barn ac arbenigedd dynol ar sail gwerthoedd. Rhaid ei ymgorffori yng nghanol y system gynllunio yng Nghymru, yn hytrach na'i ystyried fel elfen atodol o ddarparu gwasanaethau. Dylid ei flaenoriaethu a'i gydlynw a dylai gael ei lywio gan anghenion cynllunwyr a defnyddwyr gwasanaeth. Bydd hyn yn gofyn am arweinyddiaeth a chydweithrediad cryf.

Dylai LIC (a fydd o fis Ebrill 2026 yn ymgorffori'r Ganolfan ar gyfer Gwasanaethau Cyhoeddus Digidol), RTPi Cymru, CLILC a Phrifysgol Caerdydd fod yn gyfrifol am ddatblygu'r argymhelliad hwn.

Atodiad 1: Ffynonellau data

Ffynonellau data cenedlaethol

Stats Cymru

Darparodd llwyfan Stats Cymru ddata cyllidebol cenedlaethol a data cyllidebol ar draws yr awdurdod i lywio'r gwaith hwn. <https://statscymru.llyw.cymru/Catalogue>

Data RTPI

Cyflwr y Proffesiwn RTPI 2023: Proffesiwn cynllunio'r DU mewn niferoedd

Cyhoeddwyd adroddiad Cyflwr y Proffesiwn RTPI ym mis Tachwedd 2023. Ei ffocws yw'r proffesiwn cynllunio yn y DU ac mae'n defnyddio system dosbarthu galwedigaethol y Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG) 2010 i nodi Swyddogion Cynllunio Tref.

“The purpose of this document is to provide an up-to-date, rigorous overview of the available evidence on the state of the UK planning profession (in the four nations of England, Scotland, Wales and Northern Ireland). This includes demography, geography, employment relations, comparison to other built environment professions, education of future planners, and the size and international context of the RTPI as chartered membership organisation...It seeks to achieve this by collecting and synthesising the best available national and institutional data sources on its objects, while presenting this process through a transparent discussion of methodology and limitations.” A wide variety of data sources are used in the report, further information on data sources and their limitations are referred to the report.”

Adroddiad Cyflwr y Proffesiwn RTPI Cymru 2025

Gan ddefnyddio arolwg o aelodau gweithredol y RTPI, mae'r adroddiad yn rhoi cipolwg ar brofiadau gyrfa, cynlluniau gyrfa, llesiant a demograffeg aelodau sy'n ymateb yng Nghymru.

Addysg ac Aelodaeth RTPI

Darparodd adrannau Addysg ac Aelodaeth RTPI yr adroddiad hwn ynghyd â'u dadansoddiad a'u data annibynnol ar brentisiaethau a bwrsariaethau yng Nghymru, ac ar nifer y myfyrwyr cynllunio sy'n astudio mewn Prifysgolion achrededig RTPI dethol. Mae'r wybodaeth hon wedi'i chymeradwyo i'w defnyddio gan yr ysgolion cynllunio perthnasol.

Data trydydd parti

Ymatebion i'r arolwg a chyfweliadau â chyfranogwyr gyda chynrychiolwyr o'r pedwar sefydliad pwnc (ACLLau, PCAC, gwasanaeth cynllunio CNC ac Is-adran Gynllunio LIC).

Ymatebion i'r arolwg a data gan ysgolion cynllunio achrededig RTPI yng Nghymru/agosaf at Gymru.

Hysbysebion swyddi rhwng mis Medi 2022 a mis Mawrth 2025 wedi'u cymryd o The Planner Jobs ([Bwrdd swyddi'r RTPI](#)), LinkedIn ac ymatebion yr arolwg a gwefannau'r pedwar sefydliad dan sylw, ynghyd â chymhariaeth â data o [Sector Cyhoeddus Carrington West – Arolwg Cyflogau Blynnyddol](#).

Atodiad 2a Arolwg Llywodraeth Cymru

1. Enw
2. Beth oedd cyllideb gros a net Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru yn 2018/19?
3. Beth oedd cyllideb gros a net Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru yn 2023/24?
4. Y tu hwnt i gyllideb Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru, oes gennych unrhyw ffynonellau incwm eraill?
5. Eglurwch unrhyw newidiadau allweddol i'r gyllideb sy'n effeithio ar Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru rhwng 2018/19 a 2023/24, gan gynnwys manylion unrhyw arbedion neu fuddsoddiadau cyllidebol gofynnol.
6. Rhowch fanylion unrhyw arferion a gynhaliwyd ers 2018/19 sy'n ceisio naill ai cynhyrchu incwm ychwanegol i Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru neu leihau costau darparu gwasanaethau. I ba raddau y mae'r mentrau hynny wedi bod yn llwyddiannus?
7. Pe bai incwm ychwanegol ar gael i'w ailfuddsoddi mewn gwelliannau i ddarpariaeth gwasanaethau o fewn Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru, beth fyddai eich prif flaenoriaethau ar gyfer gwario'r arian?
8. Rhestrwch y dyletswyddau a'r gofynion ychwanegol sydd ar Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru, sy'n effeithio ar ei chapasiti, ers 2018/19.
9. Yn eich barn chi, a oes cydbwysedd da o brofiad yn eich tîm presennol - er enghraifft cymysgedd priodol o gynllunwyr gyrfa gynnar a chynllunwyr mwy profiadol?
 - Oes
 - Nac oes
10. Eglurwch eich ateb uchod gan gynnwys pa newidiadau, os o gwbl, fyddai'n creu gwell cydbwysedd o brofiad o fewn Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru, yn eich barn chi.
11. Wrth edrych ymlaen 5 mlynedd, yn eich barn chi, a oes gan Is-adran Gynllunio LIC ormod o gapasiti wrth edrych ymlaen, digon o gapasiti wrth edrych ymlaen, nid oes ganddi ddigon o gapasiti wrth edrych ymlaen, neu a ydych yn ansicr ynghylch y llwyth achosion canlynol?
 - Ymgynghoriadau
 - Adolygiad polisi cynllunio LIC (TANs/Dyfodol Cymru/Polisi Cynllunio Cymru ac ati)
 - Ymgysylltu â datblygu CDLlau gydag ACLlau

- Cymryd rhan mewn datblygu CDSau
 - Datblygu deddfwriaeth
 - Llwyth achosion galwadau i mewn/DNS/DCO
 - Briffiau i'r Gweinidogion/Senedd
 - Datrys problemau e.e. niwtraliaeth maetholion
 - Monitro/dadansoddi data
12. O ran recriwtio, beth yw'r heriau allweddol, os o gwbl, a brofwyd gan Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru ers mis Medi 2022 mewn perthynas â Swyddogion Cynllunio?
13. Amlinellwch y gwahanol ddulliau hysbysebu swyddi a ddefnyddir gan Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru ers mis Medi 2022.
- The Planner Magazine
 - Planningjobs.com
 - LinkedIn
 - Indeed
 - E-bost drwy POSW
 - Papur newydd
 - Gwefan Llywodraeth Cymru
 - Heb hysbysebu ers 2022
 - Arall
14. Pam y dewiswyd y dulliau hyn ac i ba raddau y maent wedi bod yn llwyddiannus?
15. Mewn perthynas â swyddi gwag anodd eu llenwi, pa rai, os o gwbl, o'r camau canlynol ydych chi wedi'u cymryd ers mis Medi 2022? Dewiswch bob un sy'n berthnasol:
- Cynnal ymgyrchoedd recriwtio wedi'u targedu
 - Cynnig gweithio mwy hyblyg
 - Codi cyflogau
 - Creu fframweithiau gyrfa/graddau gyrfa
 - Datblygu eich cynllunwyr eich hun drwy gynlluniau graddedigion/prentisiaethau

- Cynnal sesiynau hyfforddi/uwchsgilio ychwanegol ar gyfer staff presennol
- Rhannu adnoddau o fewn cyrff cynllunio eraill
- Trefnu secondiadau mewnol o Is-adrannau eraill o fewn Llywodraeth Cymru
- Cydweithredu ag eraill (Llywodraeth y DU, Llywodraeth yr Alban ac ati)
- Dod o hyd i secondiadau allanol
- Defnyddio staff asiantaeth/contract
- Caffael ymgynghorwyr allanol
- Allanoli gwasanaethau
- Recriwtio y tu allan i'r ddisgyblaeth gynllunio
- Dim un o'r rhain
- Arall

16. Os gwnaethoch ddefnyddio unrhyw un o'r dulliau hyn, i ba raddau oeddent yn llwyddiannus? Os gwnaethoch ddiystyru unrhyw un o'r dulliau hyn yn fwriadol, esboniwch pam.

17. Sut ydych chi'n meddwl bod cyflogau o fewn Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru yn cymharu â chyflogwyr eraill (ACLIau, y sector preifat, PCAC, y sector ynni, MHCLG/DfI/Llywodraeth yr Alban ac ati)?

18. Wrth edrych ymlaen at y 5 mlynedd nesaf, pa heriau neu gyfleoedd recriwtio neu gadw staff yn y dyfodol (os o gwbl) sy'n debygol o effeithio ar gyflawni swyddogaethau Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru?

19. A oes gan eich tîm ddigon o bobl â'r sgiliau canlynol er mwyn gweithio'n effeithiol gyda'r opsiynau hyn: Nid oes angen y sgîl hwn yn ein Hadran Gynllunio, Mae angen mwy o bobl gyda'r sgîl hwn arnom, Mae gennym ddigon o bobl gyda'r sgîl hwn, Rydym yn cael y cyngor hwn gan CNC, Rydym yn cael y cyngor hwn o ffynhonnell allanol?

- Gwerthusiadau amaethyddol
- Cyfranogiad ac ymgysylltu â'r gymuned
- Cadwraeth a Threftadaeth
- Digidol a data
- Ecoleg bioamrywiaeth
- Effeithlonrwydd ynni e.e. sero net

- Seilwaith a chyfleustodau
- Tirwedd
- Gwasanaethau cyfreithiol e.e. Adran 106 a CPOs
- Uwchgynllunio
- Mwynau a Gwastraff
- Llunio polisi
- Adfywio
- Manwerthu
- Ail gartrefi
- SDCau/SAB/Llifogydd
- Trafnidiaeth a Phriffyrdd
- Dylunio trefol

20. Os ydych chi'n prynu sgiliau o'r tu allan i Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru ar hyn o bryd, pa mor fodlon ydych chi â'r trefniant hwnnw, ac a ydych chi'n rhagweld y bydd y trefniant hwnnw'n parhau am y 5 mlynedd nesaf?

21. Ym marn eich Swyddogion Cynllunio, pa fylchau sgiliau, os o gwbl, sy'n gyffredin mewn ACLlau yng Nghymru

- Gwerthusiadau amaethyddol
- Cyfranogiad ac ymgysylltu â'r gymuned
- Cadwraeth a Threftadaeth
- Digidol a data
- Ecoleg bioamrywiaeth
- Effeithlonrwydd ynni e.e. sero net
- Seilwaith a chyfleustodau
- Tirwedd
- Gwasanaethau cyfreithiol e.e. Adran 106 a CPOs
- Uwchgynllunio
- Mwynau a Gwastraff

- Llunio polisi
 - Adfywio
 - Manwerthu
 - Ail gartrefi
 - SDCau/SAB/Llifogydd
 - Trafnidiaeth a Phrifyrdd
 - Dylunio trefol
 - Arall (nodwch yn y Cwestiwn isod)
22. A oes unrhyw beth arall yr hoffech chi ymhelaethu arno mewn perthynas â'ch ateb i gwestiynau 19 neu 21 (capasiti sgiliau yn ôl maes pwnc)?
23. Yn eich barn chi, pa sgiliau neu wasanaethau sy'n gysylltiedig â chynllunio, os o gwbl, y gellid eu darparu yn effeithiol fel cydwasanaeth, ac ar ba ôl troed y byddai hynny'n gweithio orau?
24. Wrth feddwl y tu allan i Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru, pa rolau ychwanegol ydych chi'n credu sydd eu hangen i gynnig gwasanaeth cynllunio effeithiol yng Nghymru o fewn PCAC, ACLlau, CNC, neu eraill?
25. Ers mis Medi 2022, ydych chi wedi defnyddio staff asiantaeth neu wedi allanoli unrhyw ran o'ch gwasanaeth cynllunio i ymgynghoriaeth neu a yw hyn yn rhywbeth rydych chi'n ei ystyried yn y dyfodol?
- Rydym wedi defnyddio staff asiantaeth neu wedi allanoli rhan o'n gwasanaeth yn y gorffennol
 - Rydym yn ystyried defnyddio staff asiantaeth neu allanoli rhan o'n gwasanaeth yn y dyfodol
 - Nid ydym wedi defnyddio staff asiantaeth nac allanoli unrhyw ran o'n gwasanaeth yn y gorffennol
 - Nid ydym yn ystyried defnyddio staff asiantaeth nac allanoli unrhyw ran o'n gwasanaeth yn y dyfodol
26. Mae croeso i chi ymhelaethu
27. Dros y 5 mlynedd nesaf, beth ydych chi'n rhagweld fydd y bylchau sgiliau neu'r anghenion hyfforddi sy'n codi o fewn Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru, PCAC, ACLlau, CNC, Arall?:

28. Beth oedd cyllideb hyfforddi flynyddol Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru yn 2018/19?
29. Beth oedd cyllideb hyfforddi flynyddol Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru yn 2023/24?
30. Wrth feddwl am y flwyddyn ariannol nesaf (2025/26), sut y bydd eich cyllideb hyfforddi flynyddol yn newid, yn eich barn chi?
- Mae'r gyllideb yn debygol o gynyddu
 - Mae'r gyllideb yn debygol o aros yr un peth
 - Mae'r gyllideb yn debygol o ostwng
 - Ddim yn gwybod
31. Pe bai dau beth y gallech chi eu newid ynglŷn â chynllunio darpariaeth gwasanaethau yng Nghymru i wneud gwell defnydd o adnoddau neu gael gwared ar wastraff, beth fyddent?
32. Ydych chi'n cyflogi'r canlynol ar hyn o bryd
- Myfyriwr/myfyrwyr rhan-amser
 - Myfyriwr/myfyrwyr blwyddyn allan
 - Prentis(iaid)
 - Myfyrwyr bwrsari
33. Dros y pum mlynedd nesaf, a ydych chi'n bwriadu cyflogi cynllunwyr dan hyfforddiant (graddedigion/prentisiaethau ac ati)?
- Ydyn, mwy o swyddi dan hyfforddiant nag sydd mewn cyflogaeth ar hyn o bryd
 - Ydyn, gan barhau gyda'r un nifer o swyddi dan hyfforddiant ag yn awr
 - Ydyn, ond llai o swyddi nag sydd gennym ar hyn o bryd
 - Efallai
 - Nac ydyn
34. Mae croeso i chi ymhelaethu, gan gynnwys eich barn ar y rhwystrau, os o gwbl, i ddarparu/sicrhau swyddi dan hyfforddiant.
35. Rhannwch unrhyw arferion da neu syniadau ar integreiddio cynllunwyr dan hyfforddiant i'r gweithle a ddefnyddir gan Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru
36. Os oes unrhyw faterion eraill sy'n peri pryder, neu os oes unrhyw syniadau gennych, sy'n ymwneud ag adnoddau nad yw'r arolwg hwn wedi'u cynnwys,

dywedwch wrthym isod. Os byddai'n well gennych gael sgwrs, gadewch rai teitlau a'ch manylion cyswllt.

Atodiad 2b Arolwg PCAC

1. Enw
2. Beth oedd y gyllideb gros a net ar gyfer PCAC yn 2022/23?
3. Beth oedd y gyllideb gros a net ar gyfer PCAC yn 2023/24?
4. Ar wahân i ffioedd a delir gan Awdurdodau Cynllunio Lleol ar gyfer archwiliadau LOP, a oes gan PCAC unrhyw ffynonellau incwm eraill ar hyn o bryd?
5. Eglurwch unrhyw newidiadau allweddol i'r gyllideb sy'n effeithio ar PCAC ers mis Hydref 2021, gan gynnwys manylion unrhyw arbedion neu fuddsoddiadau cyllidebol gofynnol.
6. Rhowch fanylion unrhyw arferion a gynhaliwyd ers mis Hydref 2021 sy'n ceisio naill ai cynhyrchu incwm ychwanegol i PCAC neu leihau costau darparu gwasanaethau. I ba raddau y mae'r mentrau hynny wedi bod yn llwyddiannus?
7. Os bydd cynigion i gyflwyno ffi ar gyfer apeliadau cynllunio yn mynd rhagddynt, a fydd yr incwm ffioedd ychwanegol a dderbynnir gan PCAC yn cael ei fuddsoddi mewn gwelliannau i ddarparu gwasanaethau neu a fydd yn syml yn lleihau lefel y cymhorthdal cyllideb a dderbynnir gan Lywodraeth Cymru?
 - Ailfuddsoddi mewn gwelliannau gwasanaeth
 - Lleihau lefel y cymhorthdal cyllidebol sydd ei angen
8. Pe bai incwm ychwanegol ar gael i'w ailfuddsoddi mewn gwelliannau i ddarpariaeth gwasanaethau yn PCAC, beth fyddai eich prif flaenoriaethau ar gyfer gwario'r arian?
9. Rhestrwch y dyletswyddau a'r gofynion ychwanegol sydd ar PCAC, sy'n effeithio ar ei chapasiti, ers mis Hydref 2021.
10. Yn eich barn chi, a oes cydbwysedd da o brofiad yn eich tîm presennol - er enghraifft cymysgedd priodol o gynllunwyr gyrfa gynnar ac Arolygwyr mwy profiadol?
 - Oes
 - Nac oes
11. Eglurwch eich ateb uchod gan gynnwys pa newidiadau, os o gwbl, fyddai'n creu gwell cydbwysedd o brofiad yn PCAC, yn eich barn chi.
12. Wrth edrych ymlaen 5 mlynedd, yn eich barn chi, a oes gan PCAC ormod o gapasiti wrth edrych ymlaen, digon o gapasiti wrth edrych ymlaen, nid oes ganddi

ddigon o gapasiti wrth edrych ymlaen, neu a ydych yn ansicr ynghylch y llwyth achosion canlynol? Dewiswch un fesul llwyth achos.

- Archwiliadau CDLI
- Archwiliadau CDS
- Apeliadau DM
- Apeliadau gorfodi
- Mwynau
- Prosiect DNS ynni

13. O ran recriwtio, beth yw'r heriau allweddol, os o gwbl, a brofwyd gan PCAC ers mis Medi 2022 mewn perthynas â: Arolygwyr Cynllunio, Rheolwyr Arolygwyr Cynllunio, Swyddogion Cynllunio, staff/gweinyddwyr cymorth busnes?

14. Amlinellwch y gwahanol ddulliau hysbysebu swyddi a ddefnyddir gan Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru ers mis Medi 2022.

- The Planner Magazine
- Planningjobs.com
- LinkedIn
- Indeed
- E-bost drwy POSW
- Papur newydd
- Heb hysbysebu ers 2022
- Arall

15. Pam y dewiswyd y dulliau hyn ac i ba raddau y maent wedi bod yn llwyddiannus?

16. Mewn perthynas â swyddi gwag anodd eu llenwi, pa rai, os o gwbl, o'r camau canlynol ydych chi wedi'u cymryd ers mis Medi 2022? Dewiswch bob un sy'n berthnasol:

- Cynnig gweithio mwy hyblyg
- Cynnal ymgyrchoedd recriwtio wedi'u targedu
- Datblygu eich Arolygwyr Cynllunio eich hun drwy gynlluniau graddedigion/prentisiaethau
- Codi cyflogau

- Defnyddio staff asiantaeth/contract
 - Caffael ymgynghorwyr allanol
 - Dod o hyd i secondiadau allanol o'r tu allan i PCAC
 - Allanoli gwasanaethau
 - Gweithio ar y cyd â PINS (Lloegr) neu'r Comisiwn Apeliadau Cynllunio (GI) neu'r PEAD (Yr Alban)
 - Rhannu adnoddau o fewn Llywodraeth Cymru
 - Recriwtio y tu allan i'r ddisgyblaeth gynllunio
 - Cynnal sesiynau hyfforddi/uwchsgilio ychwanegol ar gyfer staff presennol
 - Creu fframweithiau gyrfa/graddau gyrfa
 - Dim un o'r rhain
 - Arall
17. Os gwnaethoch ddefnyddio unrhyw un o'r dulliau hyn, i ba raddau oeddent yn llwyddiannus? Os gwnaethoch ddiystyru unrhyw un o'r dulliau hyn yn fwriadol, esboniwch pam.
18. Sut ydych chi'n meddwl bod cyflogau o fewn PCAC yn cymharu â PINs/PAC/PEAD, Llywodraeth Cymru, ACLlau, ymgynghorwyr cynllunio'r sector preifat, y sector ynni, y sector ehangach? Dewiswch un ar gyfer pob cyflogwr.
- Mae cyflogau yn fy ACLI yn uwch
 - Mae'r cyflogau tua'r un peth
 - Mae cyflogau yn fy ACLI yn is
 - Ddim yn gwybod
19. Wrth edrych ymlaen at y 5 mlynedd nesaf, pa heriau neu gyfleoedd recriwtio neu gadw staff yn y dyfodol (os o gwbl) sy'n debygol o effeithio ar gyflawni swyddogaethau PCAC?
20. A oes gan eich tîm ddigon o bobl â'r sgiliau canlynol er mwyn gweithio'n effeithiol gyda'r opsiynau hyn: Nid oes angen y sgîl hwn yn ein Hadran Gynllunio, Mae angen mwy o bobl gyda'r sgîl hwn arnom, Mae gennym ddigon o bobl gyda'r sgîl hwn, Rydym yn cael y cyngor hwn gan CNC neu Lywodraeth Cymru, Rydym yn cael y cyngor hwn o ffynhonnell allanol, Rydym yn dibynnu ar y dystiolaeth arbenigol a gyflwynwyd gan bartïon Rheol 6?
- Gwerthusiadau amaethyddol

- Cyfranogiad ac ymgysylltu â'r gymuned
 - Cadwraeth a Threftadaeth
 - Digidol a data
 - Ecoleg bioamrywiaeth
 - Effeithlonrwydd ynni e.e. sero net
 - Seilwaith a chyfleustodau
 - Tirwedd
 - Gwasanaethau cyfreithiol e.e. Adran 106 a CPOs
 - Uwchgynllunio
 - Mwynau a Gwastraff
 - Llunio polisi
 - Adfywio
 - Manwerthu
 - Ail gartrefi
 - SDCau/SAB/Llifogydd
 - Trafnidiaeth a Phriffyrdd
 - Dylunio trefol
21. Os ydych chi'n prynu sgiliau o'r tu allan i PCAC ar hyn o bryd, pa mor fodlon ydych chi â'r trefniant hwnnw, ac a ydych chi'n rhagweld y bydd y trefniant hwnnw'n parhau am y 5 mlynedd nesaf?
22. Ym marn eich Arolygwyr Cynllunio, pa fylchau sgiliau, os o gwbl, sy'n gyffredin mewn Awdurdodau Cynllunio Lleol yng Nghymru?
- Gwerthusiadau amaethyddol
 - Cyfranogiad ac ymgysylltu â'r gymuned
 - Cadwraeth a Threftadaeth
 - Digidol a data
 - Ecoleg bioamrywiaeth
 - Effeithlonrwydd ynni e.e. sero net

- Seilwaith a chyfleustodau
 - Tirwedd
 - Gwasanaethau cyfreithiol e.e. Adran 106 a CPOs
 - Uwchgynllunio
 - Mwynau a Gwastraff
 - Llunio polisi
 - Adfywio
 - Manwerthu
 - Ail gartrefi
 - SDCau/SAB/Llifogydd
 - Trafnidiaeth a Phrifyrdd
 - Dylunio trefol
23. A oes unrhyw beth arall yr hoffech chi ymhelaethu arno mewn perthynas â'ch ateb i gwestiynau 20 neu 22 (capasiti sgiliau yn ôl meysydd pwnc)
24. Wrth feddwl y tu allan i PCAC, pa rolau ychwanegol ydych chi'n credu sydd eu hangen i gynnig gwasanaeth cynllunio effeithiol yng Nghymru o fewn Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru, ACLlau, CNC, neu Eraill?
25. Dros y 5 mlynedd nesaf, beth ydych chi'n rhagweld fydd y bylchau sgiliau neu'r anghenion hyfforddi sy'n codi o fewn PCAC, Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru, ACLlau, CNC, neu gyrff/sectorau cynllunio eraill
26. Beth oedd y gyllideb hyfforddi flynyddol ar gyfer PCAC yn 2022/23?
27. Beth oedd y gyllideb hyfforddi flynyddol ar gyfer PCAC yn 2023/24?
28. Wrth feddwl am y flwyddyn ariannol nesaf (2025/26), sut y bydd eich cyllideb hyfforddi flynyddol yn newid, yn eich barn chi?
- Mae'r gyllideb yn debygol o gynyddu
 - Mae'r gyllideb yn debygol o aros yr un peth
 - Mae'r gyllideb yn debygol o ostwng
 - Ddim yn gwybod

29. Pe bai dau beth y gallech chi eu newid ynglŷn â chynllunio darpariaeth gwasanaethau yng Nghymru i wneud gwell defnydd o adnoddau neu gael gwared ar wastraff, beth fyddent?
30. Ydych chi'n cyflogi'r canlynol ar hyn o bryd
- Myfyriwr/myfyrwyr rhan-amser
 - Myfyriwr/myfyrwyr blwyddyn allan
 - Prentis(iaid)
 - Myfyrwyr bwrsari
31. Dros y *pum* mlynedd nesaf, a ydych chi'n bwriadu cyflogi cynllunwyr dan hyfforddiant (graddedigion/prentisiaethau ac ati)?
- Ydyn, mwy o swyddi dan hyfforddiant nag sydd mewn cyflogaeth ar hyn o bryd
 - Ydyn, gan barhau gyda'r un nifer o swyddi dan hyfforddiant ag yn awr
 - Ydyn, ond llai o swyddi dan hyfforddiant nag sydd gennym ar hyn o bryd
 - Efallai
 - Nac oes
32. Mae croeso i chi ymhelaethu, gan gynnwys eich barn ar y rhwystrau, os o gwbl, i ddarparu/sicrhau swyddi dan hyfforddiant
33. Rhannwch unrhyw arferion da neu syniadau ar integreiddio cynllunwyr dan hyfforddiant i'r gweithle a ddefnyddir gan PCAC
34. Os oes unrhyw faterion eraill sy'n peri pryder, neu os oes unrhyw syniadau gennych, sy'n ymwneud ag adnoddau nad yw'r arolwg hwn wedi'u cynnwys, dywedwch wrthym isod. Os byddai'n well gennych gael sgwrs, gadewch rai teitlau a'ch manylion cyswllt

Atodiad 2c Arolwg CNC

1. Enw
2. Beth oedd cyllideb gros a net Tîm Cynllunio CNC yn 2018/19?
3. Beth oedd cyllideb gros a net Tîm Cynllunio CNC yn 2023/24?
4. Y tu hwnt i gyllideb Tîm Cynllunio CNC, oes gennych unrhyw ffynonellau incwm eraill?
5. Eglurwch unrhyw newidiadau allweddol i'r gyllideb sy'n effeithio ar Dîm Cynllunio CNC rhwng 2018/19 a 2023/24, gan gynnwys manylion unrhyw arbedion neu fuddsoddiadau cyllidebol gofynnol.
6. Rhowch fanylion unrhyw arferion a gynhaliwyd ers 2018/19 sy'n ceisio naill ai cynhyrchu incwm ychwanegol i Dîm Cynllunio CNC neu leihau costau darparu gwasanaethau. I ba raddau y mae'r mentrau hynny wedi bod yn llwyddiannus?
7. Pe bai incwm ychwanegol ar gael i'w ailfuddsoddi mewn gwelliannau i ddarpariaeth gwasanaethau yn Nhîm Cynllunio CNC, beth fyddai eich prif flaenoriaethau ar gyfer gwario'r arian?
8. Rhestrwch y dyletswyddau a'r gofynion ychwanegol sydd ar Dîm Cynllunio CNC, sy'n effeithio ar ei chapasiti, ers 2018/19.
9. Yn eich barn chi, a oes cydbwysedd da o brofiad yn eich tîm presennol - er enghraifft cymysgedd priodol o gynllunwyr gyrfa gynnar a chynllunwyr mwy profiadol?
 - Oes
 - Nac oes
10. Eglurwch eich ateb uchod gan gynnwys pa newidiadau, os o gwbl, fyddai'n creu gwell cydbwysedd o brofiad o fewn Tîm Cynllunio CNC, yn eich barn chi.
11. Wrth edrych ymlaen 5 mlynedd, yn eich barn chi, a oes gan Dîm Cynllunio CNC ormod o gapasiti wrth edrych ymlaen, digon o gapasiti wrth edrych ymlaen, nid oes ganddi ddigon o gapasiti wrth edrych ymlaen, neu a ydych yn ansicr ynghylch y llwyth achosion canlynol?
 - Cymryd rhan mewn trafodaethau cyn gwneud cais
 - Gwneud sylwadau ar geisiadau cynllunio
 - Sylwadau ar ddatblygu CDLlau
 - Cymryd rhan mewn datblygu CDSau

- Cymryd rhan mewn datblygu polisiau ar lefel genedlaethol
 - Briffiau/cyngor cynllunio CNC
 - Datrys problemau e.e. niwtraliaeth maetholion
 - Monitro/dadansoddi data
 - Cymryd rhan wrth ddatblygu deddfwriaeth
 - Cymryd Rhan mewn Caniatâd Seilwaith Cenedlaethol
12. O ran recriwtio, beth yw'r heriau allweddol, os o gwbl, a brofwyd gan Dîm Cynllunio CNC ers mis Medi 2022 mewn perthynas â Swyddogion Cynllunio a staff/gweinyddwyr cymorth busnes?
13. Amlinellwch y gwahanol ddulliau hysbysebu swyddi a ddefnyddir gan Dîm Cynllunio CNC ers mis Medi 2022
- The Planner Magazine
 - Planningjobs.com
 - LinkedIn
 - Indeed
 - E-bost drwy POSW
 - Papur newydd
 - Gwefan Llywodraeth Cymru
 - Heb hysbysebu ers 2022
 - Arall
14. Pam y dewiswyd y dulliau hyn ac i ba raddau y maent wedi bod yn llwyddiannus?
15. Mewn perthynas â swyddi gwag anodd eu llenwi, pa rai, os o gwbl, o'r camau canlynol ydych chi wedi'u cymryd ers mis Medi 2022? Dewiswch bob un sy'n berthnasol
- Cynnal ymgyrchoedd recriwtio wedi'u targedu
 - Cynnig gweithio mwy hyblyg
 - Codi cyflogau
 - Creu fframweithiau gyrfa/graddau gyrfa
 - Datblygu eich cynllunwyr eich hun drwy gynlluniau graddedigion/prentisiaethau

- Cynnal sesiynau hyfforddi/uwchsgilio ychwanegol ar gyfer staff presennol
- Rhannu adnoddau o fewn cyrff cynllunio eraill
- Trefnu secondiadau mewnol o Is-adrannau eraill o fewn Llywodraeth Cymru
- Cydweithredu ag eraill (Llywodraeth y DU, Llywodraeth yr Alban ac ati)
- Dod o hyd i secondiadau allanol
- Defnyddio staff asiantaeth/contract
- Caffael ymgynghorwyr allanol
- Allanoli gwasanaethau
- Recriwtio y tu allan i'r ddisgyblaeth gynllunio
- Dim un o'r rhain
- Arall

16. Os gwnaethoch ddefnyddio unrhyw un o'r dulliau hyn, i ba raddau oeddent yn llwyddiannus? Os gwnaethoch ddiystyru unrhyw un o'r dulliau hyn yn fwriadol, esboniwch pam.

17. Sut ydych chi'n meddwl bod cyflogau o fewn Tîm Cynllunio CNC yn cymharu ag Awdurdodau Cynllunio Lleol, y sector preifat, PCAC, y sector ynni, Llywodraeth Cymru/NatureScot eraill? Dewiswch un ar gyfer pob cyflogwr.

- Mae cyflogau yn fy ACLI yn uwch
- Mae'r cyflogau tua'r un peth
- Mae cyflogau yn fy ACLI yn is
- Ddim yn gwybod

18. Wrth edrych ymlaen at y 5 mlynedd nesaf, pa heriau neu gyfleoedd recriwtio neu gadw staff yn y dyfodol (os o gwbl) sy'n debygol o effeithio ar gyflawni swyddogaethau Tîm Cynllunio CNC?

19. A oes gan eich tîm ddigon o bobl â'r sgiliau canlynol er mwyn gweithio'n effeithiol gyda'r opsiynau hyn: Nid oes angen y sgîl hwn yn ein Hadran Gynllunio, Mae angen mwy o bobl gyda'r sgîl hwn arnom, Mae gennym ddigon o bobl gyda'r sgîl hwn, Rydym yn cael y cyngor hwn gan CNC neu Lywodraeth Cymru, Rydym yn cael y cyngor hwn o ffynhonnell allanol, Rydym yn dibynnu ar y dystiolaeth arbenigol a gyflwynwyd gan bartïon Rheol 6?

- Gwerthusiadau amaethyddol

- Cyfranogiad ac ymgysylltu â'r gymuned
- Cadwraeth a Threftadaeth
- Digidol a data
- Ecoleg bioamrywiaeth
- Effeithlonrwydd ynni e.e. sero net
- Seilwaith a chyfleustodau
- Tirwedd
- Gwasanaethau cyfreithiol e.e. Adran 106 a CPOs
- Uwchgynllunio
- Mwynau a Gwastraff
- Llunio polisi
- Adfywio
- Manwerthu
- Ail gartrefi
- SDCau/SAB/Llifogydd
- Trafnidiaeth a Phrifyrdd
- Dylunio trefol

20. Os ydych chi'n prynu sgiliau o'r tu allan i Dîm Cynllunio CNC ar hyn o bryd, pa mor fodlon ydych chi â'r trefniant hwnnw, ac a ydych chi'n rhagweld y bydd y trefniant hwnnw'n parhau am y 5 mlynedd nesaf?

21. Ym marn eich Swyddogion yn Nhîm Cynllunio CNC, pa fylchau sgiliau, os o gwbl, sy'n gyffredin mewn Awdurdodau Cynllunio Lleol yng Nghymru? (Rydym yn cydnabod nad yw rhai o'r sgiliau/meysydd hyn o bosibl yn cyd-fynd â gwaith Tîm Cynllunio CNC, felly mae croeso i chi adael y sgiliau/meysydd hynny heb eu hateb)

- Gwerthusiadau amaethyddol
- Cyfranogiad ac ymgysylltu â'r gymuned
- Cadwraeth a Threftadaeth
- Digidol a data

- Ecoleg bioamrywiaeth
 - Effeithlonrwydd ynni e.e. sero net
 - Seilwaith a chyfleustodau
 - Tirwedd
 - Gwasanaethau cyfreithiol e.e. Adran 106 a CPOs
 - Uwchgynllunio
 - Mwynau a Gwastraff
 - Llunio polisi
 - Adfywio
 - Manwerthu
 - Ail gartrefi
 - SDCau/SAB/Llifogydd
 - Trafnidiaeth a Phrifyrdd
 - Dylunio trefol
 - Arall
22. A oes unrhyw beth arall yr hoffech chi ymhelaethu arno mewn perthynas â'ch ateb i gwestiynau 19 neu 21 (capasiti sgiliau yn ôl maes pwnc)?
23. Yn eich barn chi, pa sgiliau neu wasanaethau sy'n gysylltiedig â chynllunio, os o gwbl, y gellid eu darparu yn effeithiol fel cydwasanaeth, ac ar ba ôl troed y byddai hynny'n gweithio orau?
24. Wrth feddwl y tu allan i Dîm Cynllunio CNC, pa rolau ychwanegol ydych chi'n credu sydd eu hangen i gynnig gwasanaeth cynllunio effeithiol yng Nghymru o fewn PCAC, ACLlau, Llywodraeth Cymru, neu Eraill?
25. Ers mis Medi 2022, ydych chi wedi defnyddio staff asiantaeth neu wedi allanoli unrhyw ran o'ch swyddogaethau cynllunio i ymgynghoriaeth neu a yw hyn yn rhywbeth rydych chi'n ei ystyried yn y dyfodol?
- Rydym wedi defnyddio staff asiantaeth neu wedi allanoli rhan o'n gwasanaeth yn y gorffennol
 - Rydym yn ystyried defnyddio staff asiantaeth neu allanoli rhan o'n gwasanaeth yn y dyfodol

- Nid ydym wedi defnyddio staff asiantaeth nac allanoli unrhyw ran o'n gwasanaeth yn y gorffennol
 - Nid ydym yn ystyried defnyddio staff asiantaeth nac allanoli unrhyw ran o'n gwasanaeth yn y dyfodol
26. Mae croeso i chi ymhelaethu:
27. Dros y 5 mlynedd nesaf, beth ydych chi'n rhagweld fydd y bylchau sgiliau neu'r anghenion hyfforddi sy'n codi o fewn Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru, PCAC, ACLlau, CNC, neu gyrff/sectorau cynllunio eraill (nodwch)
28. Beth oedd cyllideb hyfforddi flynyddol Tîm Cynllunio CNC yn 2018/19?
29. Beth oedd cyllideb hyfforddi flynyddol Tîm Cynllunio CNC yn 2023/24?
30. Wrth feddwl am y flwyddyn ariannol nesaf (2025/26), sut y bydd eich cyllideb hyfforddi flynyddol yn newid, yn eich barn chi?
- Mae'r gyllideb yn debygol o gynyddu
 - Mae'r gyllideb yn debygol o aros yr un peth
 - Mae'r gyllideb yn debygol o ostwng
 - Ddim yn gwybod
31. Pe bai dau beth y gallech chi eu newid ynglŷn â chynllunio darpariaeth gwasanaethau yng Nghymru i wneud gwell defnydd o adnoddau neu gael gwared ar wastraff, beth fyddent?
32. Ydych chi'n cyflogi'r canlynol ar hyn o bryd
- Myfyriwr/myfyrwyr rhan-amser
 - Myfyriwr/myfyrwyr blwyddyn allan
 - Prentis(iaid)
 - Myfyrwyr bwrsari
33. Dros y pum mlynedd nesaf, a ydych chi'n bwriadu cyflogi cynllunwyr dan hyfforddiant (graddedigion/prentisiaethau ac ati)?
- Ydyn, mwy o swyddi dan hyfforddiant nag sydd mewn cyflogaeth ar hyn o bryd
 - Ydyn, gan barhau gyda'r un nifer o swyddi dan hyfforddiant ag yn awr
 - Ydyn, ond llai o swyddi nag sydd gennym ar hyn o bryd
 - Efallai

○ Nac oes

34. Mae croeso i chi ymhelaethu, gan gynnwys eich barn ar y rhwystrau, os o gwbl, i ddarparu/sicrhau swyddi dan hyfforddiant.
35. Rhannwch unrhyw arferion da neu syniadau ar integreiddio cynllunwyr dan hyfforddiant i'r gweithle a ddefnyddir gan Dîm Cynllunio CNC
36. Os oes unrhyw faterion eraill sy'n peri pryder, neu os oes unrhyw syniadau gennych, sy'n ymwneud ag adnoddau nad yw'r arolwg hwn wedi'u cynnwys, dywedwch wrthym isod. Os byddai'n well gennych gael sgwrs, gadewch rai teitlau a'ch manylion cyswllt.

Atodiad 2d Arolwg Awdurdodau Cynllunio Lleol

1. Enw
2. Pa ACLI ydych chi'n ei gynrychioli?
3. Ers 2018/19, a yw'r incwm a dderbyniwyd o geisiadau cynllunio (gan gynnwys CPAau) yn eich ACLI yn fwy na chostau darparu'r gwasanaeth rheoli datblygu?
 - Ydy, ym mhob blwyddyn
 - Ydy, mewn rhai blynyddoedd
 - Ydy, ond mewn blwyddyn yn unig
 - Nac ydy
4. Os felly, beth ddigwyddodd i'r arian ychwanegol hwnnw? Dewiswch bob un sy'n berthnasol.
 - Fe'i buddsoddwyd mewn gwelliannau i'r gwasanaeth rheoli datblygu/adnoddau ychwanegol
 - Fe'i buddsoddwyd mewn gwelliannau i'r gwasanaeth cynllunio ehangach (e.e. Polisi Cynllunio)
 - Roedd yn gwrthbwysu costau net yn y gwasanaeth cynllunio ehangach (e.e. Polisi Cynllunio)
 - Fe'i cyfeiriwyd at gyllideb ganolog yr awdurdod i wrthbwysu gwariant mewn mannau eraill.
 - Arall
5. Eglurwch newidiadau cyllidebol yn eich ACLI, gan gynnwys manylion gofynion arbed cyllidebol nodedig corfforaethol neu fuddsoddiad corfforaethol yn y gwasanaeth cynllunio, yn ystod y cyfnod o 5 mlynedd rhwng 2018/19 a 2023/24.
6. Eglurwch newidiadau cyllidebol yn eich ACLI, gan gynnwys manylion gofynion arbed cyllidebol nodedig corfforaethol neu fuddsoddiad corfforaethol yn y gwasanaeth cynllunio, yn ystod y cyfnod o 5 mlynedd rhwng 2018/19 a 2023/24.
7. Eglurwch newidiadau cyllidebol yn eich ACLI, gan gynnwys manylion gofynion arbed cyllidebol nodedig corfforaethol neu fuddsoddiad corfforaethol yn y gwasanaeth cynllunio, yn ystod y cyfnod o 5 mlynedd rhwng 2018/19 a 2023/24.
8. Eglurwch newidiadau cyllidebol yn eich ACLI, gan gynnwys manylion gofynion arbed cyllidebol nodedig corfforaethol neu fuddsoddiad corfforaethol yn y gwasanaeth cynllunio, yn ystod y cyfnod o 5 mlynedd rhwng 2018/19 a 2023/24.

9. Rhowch fanylion unrhyw arferion a gynhaliwyd yn eich ACLI ers 2018/19 sydd wedi ceisio naill ai cynhyrchu incwm ychwanegol i'r gwasanaeth cynllunio neu leihau costau darparu gwasanaethau. I ba raddau y mae'r mentrau hynny wedi bod yn llwyddiannus?
10. Fel Pennaeth Cynllunio, a fydddech chi'n cefnogi gofyniad i ailfuddsoddi incwm ychwanegol o ffioedd ymgeisio sy'n deillio o'r cynnydd arfaethedig mewn ffioedd mewn gwelliannau yn y gwasanaeth cynllunio?
 - Byddwn
 - Na fyddwn
11. A ydych chi'n credu y byddai cymorth corfforaethol o fewn eich sefydliad i ailfuddsoddi incwm ffioedd ymgeisio ychwanegol sy'n deillio o'r cynnydd arfaethedig mewn ffioedd mewn gwelliannau yn y gwasanaeth cynllunio?
 - Ydw
 - Nac ydw
 - Efallai
12. Pe baech yn cael gwybod y gallwch gadw incwm ychwanegol o ffioedd ymgeisio i'w ailfuddsoddi yn eich gwasanaeth cynllunio, beth fyddai eich prif flaenoriaethau ar gyfer gwario'r arian i sicrhau gwelliant?
13. Mae croeso i chi ymhelaethu ar unrhyw faterion ynghylch yr incwm a dderbynnir o geisiadau cynllunio (gan gynnwys CPAau) sy'n fwy na chostau darparu'r gwasanaeth rheoli datblygu.
14. Amlinellwch y newidiadau i ddyletswyddau a gofynion y gwasanaeth cynllunio ers 2018/19 sydd, yn eich barn chi, wedi effeithio ar gapasiti neu ddarpariaeth gwasanaeth, naill ai'n gadarnhaol neu'n negyddol.
15. Yn eich barn chi, a oes cydbwysedd da o brofiad yn eich ACLI yn eich tîm presennol - er enghraifft cymysgedd priodol o gynllunwyr gyrfa gynnar a chynllunwyr mwy profiadol?
 - Oes
 - Nac oes
16. Eglurwch eich ateb uchod gan gynnwys pa newidiadau, os o gwbl, fyddai'n creu gwell cydbwysedd o brofiad yn eich gwasanaeth cynllunio, yn eich barn chi.
17. Beth yw'r heriau allweddol, os o gwbl, y mae eich Awdurdod Lleol wedi'u profi ers mis Medi 2022 o ran recriwtio: Swyddogion Cynllunio, staff cymorth busnes a gwasanaethau cymorth cynllunio, fel ecolegwyr a swyddogion priffyrdd?

18. Amlinellwch y gwahanol ddulliau hysbysebu swyddi a ddefnyddir gan eich ACLI ers mis Medi 2022.

- The Planner Magazine
- Planningjobs.com
- LinkedIn
- Indeed
- E-bost drwy POSW
- Papur newydd
- Gwefan yr Awdurdod Lleol
- Heb hysbysebu ers 2022
- Arall

19. Pam y dewiswyd y dulliau hyn ac i ba raddau y maent wedi bod yn llwyddiannus?

20. Mewn perthynas â swyddi gwag anodd eu llenwi, pa rai, os o gwbl, o'r camau canlynol ydych chi wedi'u cymryd ers mis Medi 2022? Dewiswch bob un sy'n berthnasol:

- Cynnal ymgyrchoedd recriwtio wedi'u targedu
- Cynnig gweithio mwy hyblyg
- Codi cyflogau
- Creu fframweithiau gyrfa/graddau gyrfa
- Datblygu eich cynllunwyr eich hun drwy gynlluniau graddedigion/prentisiaethau
- Cynnal sesiynau hyfforddi/uwchsgilio ychwanegol ar gyfer staff presennol
- Rhannu adnoddau o fewn yr awdurdod lleol
- Trefnu secondiadau mewnol o adrannau eraill o fewn yr awdurdod lleol
- Cydweithio ag awdurdodau lleol eraill
- Dod o hyd i secondiadau allanol o'r tu allan i'r awdurdod
- Defnyddio staff asiantaeth/contract
- Caffael ymgynghorwyr allanol
- Allanoli gwasanaethau

- Recriwtio y tu allan i'r ddisgyblaeth gynllunio
 - Dim un o'r rhain
 - Arall
21. Os gwnaethoch ddefnyddio unrhyw un o'r dulliau hyn, i ba raddau oeddent yn llwyddiannus? Os gwnaethoch ddiystyru unrhyw un o'r dulliau hyn yn fwriadol, esboniwch pam.
22. Sut ydych chi'n meddwl bod cyflogau'n cymharu ag ACLlau cyfagos, y sector preifat. Llywodraeth Cymru, PCAC, y sector ynni. Dewiswch un ar gyfer pob cyflogwr.
- Mae cyflogau yn fy ACLI yn uwch
 - Mae'r cyflogau tua'r un peth
 - Mae cyflogau yn fy ACLI yn is
 - Ddim yn gwybod
23. Wrth edrych ymlaen at y 5 mlynedd nesaf, pa heriau neu gyfleoedd recriwtio neu gadw staff yn y dyfodol (os o gwbl) sy'n debygol o effeithio ar ddarparu eich gwasanaeth cynllunio?
24. Yn eich barn chi, a oes gan eich tîm ddigon o bobl â'r sgiliau canlynol er mwyn gweithio'n effeithiol?
- Gwerthusiadau amaethyddol
 - Cyfranogiad ac ymgysylltu â'r gymuned
 - Cadwraeth a Threftadaeth
 - Digidol a data
 - Ecoleg bioamrywiaeth
 - Effeithlonrwydd ynni e.e. sero net
 - Seilwaith a chyfleustodau
 - Tirwedd
 - Gwasanaethau cyfreithiol e.e. Adran 106 a CPOs
 - Uwchgynllunio
 - Mwynau a Gwastraff
 - Llunio polisi

- Adfywio
 - Manwerthu
 - Ail gartrefi
 - SDCau/SAB/Llifogydd
 - Trafnidiaeth a Phrifyrdd
 - Dylunio trefol
 - Arall
25. Os ydych chi'n prynu sgiliau o ACLI arall ar hyn o bryd, pa ACLI sy'n cynnal y gwasanaeth hwnnw, pa mor fodlon ydych chi â'r trefniant hwnnw, ac a ydych chi'n rhagweld y bydd y trefniant hwnnw'n parhau am y 5 mlynedd nesaf?
26. Os ydych chi'n prynu sgiliau o'r ymgynghoriaethau ar hyn o bryd, pa mor fodlon ydych chi â'r trefniant hwnnw, ac a ydych chi'n rhagweld y bydd y trefniant hwnnw'n parhau am y 5 mlynedd nesaf?
27. Os ydych chi'n cynnal cydwasanaeth ar hyn o bryd, pa mor fodlon ydych chi â'r trefniant hwnnw, ac a ydych chi'n rhagweld y bydd y trefniant hwnnw'n parhau am y 5 mlynedd nesaf? A oes lle i'r cydwasanaeth ehangu?
28. Os ydych chi'n cynnal cydwasanaeth ar hyn o bryd, pa mor fodlon ydych chi â'r trefniant hwnnw, ac a ydych chi'n rhagweld y bydd y trefniant hwnnw'n parhau am y 5 mlynedd nesaf? A oes lle i'r cydwasanaeth ehangu?
29. Yn eich barn chi, pa sgiliau neu wasanaethau sy'n gysylltiedig â chynllunio, os o gwbl, y gellid eu darparu yn effeithiol fel cydwasanaeth, ac ar ba ôl troed y byddai hynny'n gweithio orau?
30. Wrth feddwl y tu allan i'ch ACLI, pa rolau ychwanegol ydych chi'n credu sydd eu hangen i gynnig gwasanaeth cynllunio effeithiol yng Nghymru o fewn Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru, PCAC, CNC, neu eraill?
31. Ers mis Medi 2022, ydych chi wedi defnyddio staff asiantaeth neu wedi allanoli unrhyw ran o'ch gwasanaeth cynllunio i ymgynghoriaeth neu a yw hyn yn rhywbeth rydych chi'n ei ystyried yn y dyfodol?
- Rydym wedi defnyddio staff asiantaeth neu wedi allanoli rhan o'n gwasanaeth yn y gorffennol
 - Rydym yn ystyried defnyddio staff asiantaeth neu allanoli rhan o'n gwasanaeth yn y dyfodol
 - Nid ydym wedi defnyddio staff asiantaeth nac allanoli unrhyw ran o'n gwasanaeth yn y gorffennol

- Nid ydym yn ystyried defnyddio staff asiantaeth nac allanoli unrhyw ran o'n gwasanaeth yn y dyfodol
32. Mae croeso i chi ymhelaethu:
33. Dros y 5 mlynedd nesaf, beth ydych chi'n rhagweld fydd y bylchau sgiliau neu'r anghenion hyfforddi sy'n codi o fewn ACLlau, Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru, PCAC, CNC, neu gyrff/sectorau cynllunio eraill (nodwch)
34. Beth oedd cyllideb hyfforddi flynyddol eich adran cynllunio yn 2018/19?
35. Beth oedd cyllideb hyfforddi flynyddol eich adran cynllunio yn 2023/24?
36. Wrth feddwl am y flwyddyn ariannol nesaf (2025/26), sut y bydd eich cyllideb hyfforddi flynyddol yn newid, yn eich barn chi?
- Mae'r gyllideb yn debygol o gynyddu
 - Mae'r gyllideb yn debygol o aros yr un peth
 - Mae'r gyllideb yn debygol o ostwng
 - Ddim yn gwybod
37. Ydych chi'n cyflogi'r canlynol ar hyn o bryd
- Myfyriwr/myfyrwyr rhan-amser
 - Myfyriwr/myfyrwyr blwyddyn allan
 - Prentis(iaid)
 - Myfyrwyr bwrsari
38. Dros y pum mlynedd nesaf, a yw eich ACLI bwriadu cyflogi cynllunwyr dan hyfforddiant (graddedigion/prentisiaethau ac ati)?
- Ydyn, mwy o swyddi dan hyfforddiant nag sydd mewn cyflogaeth ar hyn o bryd
 - Ydyn, gan barhau gyda'r un nifer o swyddi dan hyfforddiant ag yn awr
 - Ydyn, ond llai o swyddi dan hyfforddiant nag sydd gennym ar hyn o bryd
 - Efallai
 - Nac oes
39. Mae croeso i chi ymhelaethu, gan gynnwys eich barn ar y rhwystrau, os o gwbl, i ddarparu/sicrhau swyddi dan hyfforddiant.
40. Rhannwch unrhyw arferion da neu syniadau ar integreiddio cynllunwyr dan hyfforddiant i'r gweithle.

41. Pe bai dau beth y gallech chi eu newid ynglŷn â chynllunio darpariaeth gwasanaethau yng Nghymru i wneud gwell defnydd o adnoddau neu gael gwared ar wastraff, beth fyddent?
42. Os oes unrhyw faterion eraill sy'n peri pryder, neu os oes unrhyw syniadau gennych, sy'n ymwneud ag adnoddau nad yw'r arolwg hwn wedi'u cynnwys, dywedwch wrthym isod. Os byddai'n well gennych gael sgwrs, gadewch rai teitlau a'ch manylion cyswllt.

Atodiad 3: Ymatebwyr yr arolwg

Nodir rhestr yr ymatebwyr i'r arolwg isod.

Sefydliad	Cwblhawyd arolwg ar-lein	Cwblhawyd arolwg tablau ysgrifenedig
Awdurdod Parc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog	X	X
Awdurdod Cynllunio Lleol Blaenau Gwent	X	X
Awdurdod Cynllunio Lleol Pen-y-bont ar Ogwr	X	X
Awdurdod Cynllunio Lleol Caerffili	X	X
Awdurdod Cynllunio Lleol Caerdydd	X	X
Awdurdod Cynllunio Lleol Sir Gaerfyrddin	X	-
Awdurdod Cynllunio Lleol Ceredigion	X	X
Awdurdod Cynllunio Lleol Conwy	-	X
Awdurdod Cynllunio Lleol Sir Ddinbych	X	-
Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri	X	X
Awdurdod Cynllunio Lleol Sir y Fflint	X	X
Awdurdod Cynllunio Lleol Gwynedd	X	X
Awdurdod Cynllunio Lleol Merthyr Tudful	X	X

Awdurdod Cynllunio Lleol Sir Fynwy	X	X
Awdurdod Cynllunio Lleol Castell-nedd Port Talbot	X	X
Awdurdod Cynllunio Lleol Casnewydd	X	X
Awdurdod Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro	X	X
Awdurdod Cynllunio Lleol Sir Benfro	X	X
Awdurdod Cynllunio Lleol Powys	X	-
Awdurdod Cynllunio Lleol Rhondda Cynon Taf	X	X
Awdurdod Cynllunio Lleol Abertawe	X	X
Awdurdod Cynllunio Lleol Torfaen	X	X
Awdurdod Cynllunio Lleol Bro Morgannwg	X	X
Awdurdod Cynllunio Lleol Wrecsam	X	X
Awdurdod Cynllunio Lleol Ynys Môn	X	X
Swyddogaeth gynllunio Cyfoeth Naturiol Cymru	X	X
Penderfyniadau Cynllunio ac Amgylchedd Cymru	X	X
Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru	X	X

Ffigur 45: Dadansoddiad tabl o restr o ymatebion yr arolwg gan gyfranogwyr

Atodiad 4: Cyfweleion

Nodir rhestr y sefydliadau a gyfwelwyd isod.

- Awdurdod Cynllunio Lleol Caerdydd
- Awdurdod Cynllunio Lleol Ceredigion
- Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri
- Awdurdod Cynllunio Lleol Sir y Fflint
- Awdurdod Cynllunio Lleol Gwynedd
- Awdurdod Cynllunio Lleol Merthyr Tudful
- Awdurdod Cynllunio Lleol Castell-nedd Port Talbot
- Awdurdod Cynllunio Lleol Casnewydd
- Awdurdod Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro
- Awdurdod Cynllunio Lleol Sir Benfro
- Awdurdod Cynllunio Lleol Abertawe
- Awdurdod Cynllunio Lleol Bro Morgannwg
- Awdurdod Cynllunio Lleol Wrecsam
- Awdurdod Cynllunio Lleol Ynys Môn
- Cyfoeth Naturiol Cymru (swyddogaeth sy'n gysylltiedig â chynllunio)
- PCAC
- Is-adran Gynllunio Llywodraeth Cymru

Atodiad 5: Bandiau cyflog cyfartalog y sector cyhoeddus

Bandiau cyflog cyfartalog (ystod) y sector cyhoeddus a grëwyd gan RTPI Cymru o ddata ar hysbysebion swyddi rhwng Medi 2022 a Mawrth 2025 a gymerwyd o The Planner Jobs, LinkedIn ac ymatebion yr arolwg a gwefannau'r pedwar sefydliad dan sylw, ynghyd â chymhariaeth â data o Sector Cyhoeddus Carrington West – Arolwg Cyflogau Blynyddol

	Prif Gynlluniwr / Pennaeth Cynllunio	Cynllunwyr Rheoli / Arolygwyr / Arweinwyr Tîm	Prif Gynllunwyr / Uwch-gynllunwyr / Arolygwyr	Swyddogion Cynllunio	Cynllunwyr Cynorthwyol / Dan Hyfforddiant / Graddedig	Arbenigaethau	Cymorth Busnes / Gweinyddol
Ystod cyflog cyfartalog ACLI	£74,996 - £84,632	£47,323 - £51,421	£38,767 - £42,499	£34,417 - £37,748	£27,190 - £30,035	£34, 830 - £39,570	£26,343 - £28,867
Ystod cyflog cyfartalog PCAC	£81,000 - £95,544	£73,978 - £84,882	£49,313 - £58,701	£33,727 - £40,683	£28,951 - £32,945	-	£27,729 - 31,905
Ystod cyflog cyfartalog CNC	-	£42,521 - £47,685	£38,051 - £41,646	£33,621 - £37,660	£23,000 - £24,000	£36,246 - £39,942	-
Ystod cyflog cyfartalog Adran	£81,000 -	£58,918 -	£45,974 -	£35,787 -	£22,860 -	-	-

	Prif Gynlluniwr / Pennaeth Cynllunio	Cynllunwyr Rheoli / Arolygwyr / Arweinwyr Tîm	Prif Gynllunwyr / Uwch- gynllunwyr / Arolygwyr	Swyddogion Cynllunio	Cynllunwyr Cynorthwyol / Dan Hyfforddiant / Graddedig	Arbenigaethau	Cymorth Busnes / Gweinyddol
Gynllunio LIC	£95,544	£70,450	£54,431	£43,759	£26,438		
Sector Cyhoeddus Carrington West – Arolwg Cyflogau Blynyddol*	£72,000 - £91,000	£50,000 - 74,000	£30,000 - £60,000	32,000 - 42,000	-	-	

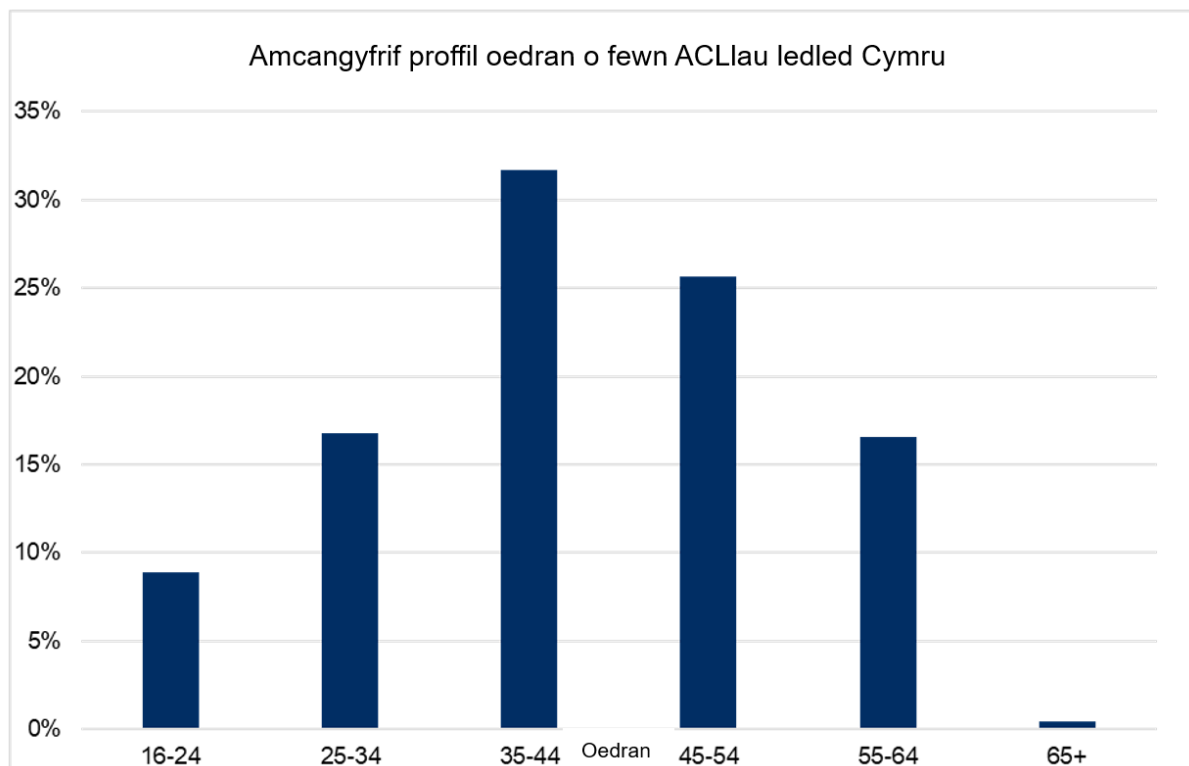
Ffigur 46: Cyflogau rolau cynllunio rhwng sefydliadau cynllunio dethol

*Nodyn – Ffigurau Carrington West yw'r ystodau lleiaf i'r uchaf – nid cyfartaleddau

Atodiad 6: Proffil oedran o fewn timau ACLlau

Mae'r graff isod yn nodi proffil oedran amcangyfrifedig cynllunwyr o fewn y 22 ACLlau a ymatebodd. Dyma giplun o'r swyddi a lenwyd ym mis Mai 2025.

Proffil oedran ACLlau

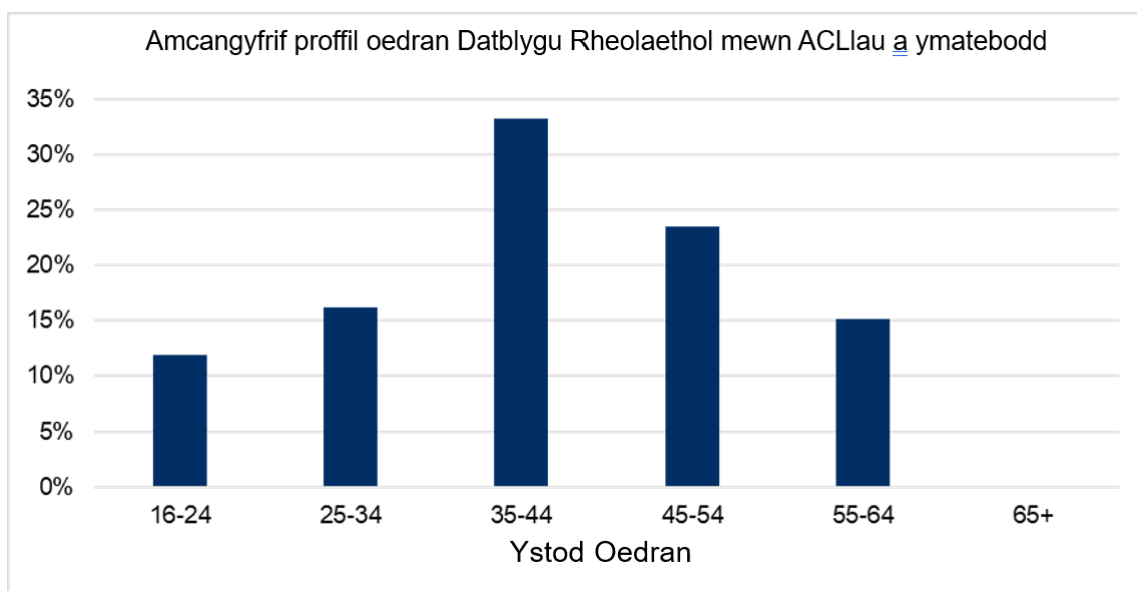
Ffigur 47: Data oedrannau amcangyfrifedig ACLlau Cymru gyfan (2025) a gafwyd drwy arolwg ymchwil RTPI (Mai 2025). Dadansoddiad gan RTPI.

Mae'r data yn Ffigur 47 yn dangos amcangyfrifon bod gweithwyr mewn ACLlau ledled Cymru:

- Mae 9% rhwng 16 a 24 oed;
- Mae 17% rhwng 25 a 34 oed;
- Mae 32% rhwng 35 a 44 oed;
- Mae 26% rhwng 45 a 54 oed;

- Mae 17% rhwng 55 a 64 oed;
- Mae llai nag 1% yn 65+ oed.

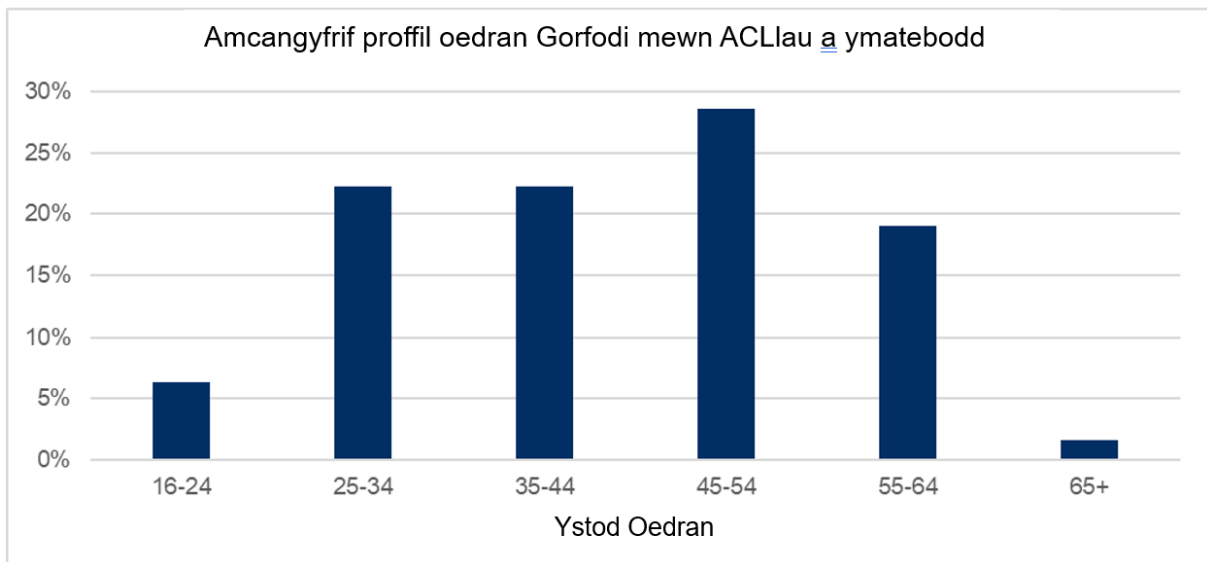
Mae'r graffiau canlynol yn rhoi dadansoddiad o broffil oedran amcangyfrifedig timau rheoli datblygu, gorfodi a pholisi o fewn ACLlau a ymatebodd.

Ffigur 48: Proffil oedran amcangyfrifedig staff sy'n gweithio ym maes rheoli datblygu, o fewn data ACLlau a ymatebodd a gyrchwyd drwy arolwg ymchwil RTPi (Mai 2025).

Mae'r data yn Ffigur 48 yn dangos amcangyfrifon bod gweithwyr mewn Rheoli Datblygu ar draws ACLlau yng Nghymru:

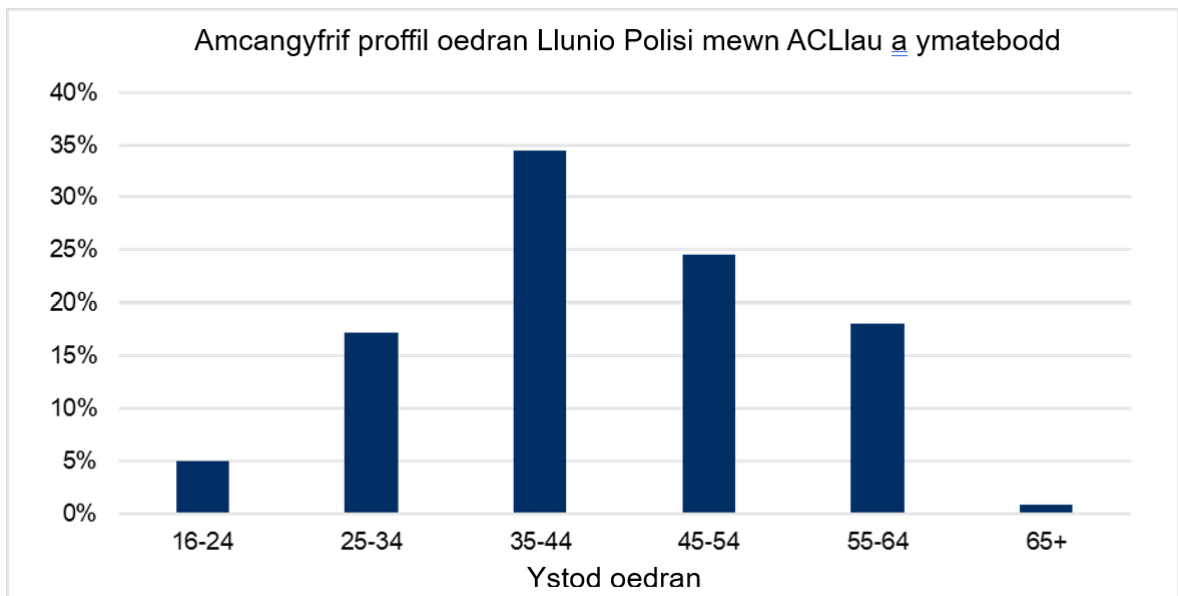
- Mae 12% rhwng 16 a 24 oed;
- Mae 16% rhwng 25 a 34 oed;
- Mae 33% rhwng 35 a 44 oed;
- Mae 23% rhwng 45 a 54 oed;
- Mae 15% rhwng 55 a 64 oed;
- Mae 0% yn 65+ oed.

Ffigur 49: Proffil oedran amcangyfrifedig staff sy'n gweithio ym maes gorfodi, o fewn data ACLlau a ymatebodd a gafwyd drwy arolwg ymchwil RTPI (Mai 2025).

Mae'r data yn Ffigur 49 yn dangos amcangyfrifon bod gweithwyr ym mae Gorfodi ledled Cymru:

- Mae 6% rhwng 16 a 24 oed;
- Mae 22% rhwng 25 a 34 oed;
- Mae 22% rhwng 35 a 44 oed;
- Mae 29% rhwng 45 a 54 oed;
- Mae 19% rhwng 55 a 64 oed;
- Mae 2% yn 65+ oed.

Ffigur 50: Dosbarthiad oedran amcangyfrifedig staff sy'n gweithio ym maes polisi cynllunio, o fewn data ACLlau a ymatebodd a gafwyd drwy arolwg ymchwil RTPI (Mai 2025).

Mae'r data yn Ffigur 50 yn dangos amcangyfrifon bod gweithwyr ym maes cynllunio polisi ledled Cymru:

- Mae 5% rhwng 16 a 24 oed;
- Mae 17% rhwng 25 a 34 oed;
- Mae 34% rhwng 35 a 44 oed;
- Mae 25% rhwng 45 a 54 oed;
- Mae 18% rhwng 55 a 64 oed;
- Mae 1% yn 65+ oed.

Atodiad 7: Swyddogaeth Gwella Cenedlaethol yr Alban

Sefydlwyd y swyddogaeth Gwella Cynllunio Cenedlaethol gan Lywodraeth yr Alban ym mis Medi 2023. Mae'n rhan o Wasanaeth Gwella'r Alban ac yn cael ei ariannu gan Lywodraeth yr Alban. Mae ganddo gylch gwaith i fonitro perfformiad awdurdodau cynllunio a rhoi cyngor iddyn nhw, a rhanddeiliaid eraill, ar sut i wella.

Mae gan y gwasanaeth dair swyddogaeth allweddol:

- Monitro perfformiad awdurdodau cynllunio, gan roi cyngor iddyn nhw, a rhanddeiliaid eraill, ar sut i wella;
- Cefnogi awdurdodau cynllunio i nodi a rhannu arferion da i fynd i'r afael â heriau ym maes cynllunio;
- Ymgymryd â dadansoddiad ac ymchwil i ddarparu sylfaen dystiolaeth ar berfformiad a gwelliant cynllunio y gellir ei rhannu ag eraill i lywio dulliau gweithredu yn y dyfodol.

Er nad oes gan y swyddogaeth Gwella Cynllunio Cenedlaethol bwerau gorfodi, maent yn chwarae rhan hanfodol mewn darparu tystiolaeth, integreiddio a chyfathrebu.

Maent yn gweithio'n agos gyda nifer o bartneriaid, sydd gyda'i gilydd yn ffurfio'r 'Grŵp Lefel Uchel ar Berfformiad Cynllunio'. Mae'r Grŵp yn cynnwys:

- Llywodraeth yr Alban;
- Penaethiaid Cynllunio'r Alban;
- Cymdeithas Prif Weithredwyr Awdurdodau Lleol;
- Cymdeithas y Cyfreithwyr a'r Gweinyddwyr yn yr Alban;
- Y Sefydliad Cynllunio Trefol Brenhinol;
- Grŵp asiantaethau allweddol;
- Cymorth Cynllunio yr Alban;

- Gwella Cynllunio Cenedlaethol;
- Grŵp Rhanddeiliaid Ymgeiswyr.

Un o allbynnau allweddol Gwella Cynllunio Cenedlaethol yw Fframwaith Gwella Cynllunio Cenedlaethol. Mae hon yn broses sy'n caniatáu i awdurdodau cynllunio asesu eu perfformiad ar draws '12 nodwedd awdurdod cynllunio sy'n perfformio'n dda'. Mae'r asesiad hwn wedi'i gwblhau gan 32 o awdurdodau cynllunio yn yr Alban ac mae'r Gwasanaeth yn gweithio'n agos gyda'r ddau sy'n weddill i'w helpu i gwblhau eu hasesiad a nodi camau gwella. Mae ail flwyddyn y fframwaith bellach ar y gweill lle mae cynnydd yn cael ei fesur yn erbyn y camau gwella a nodwyd gan awdurdodau cynllunio.

Mae'r Tîm Gwella Cynllunio Cenedlaethol hefyd yn cynnal yr Hwb Gwella Cynllunio Cenedlaethol dan arweiniad Llywodraeth yr Alban, sy'n rhoi mynediad i awdurdodau cynllunio at arbenigedd, i uwchsgilio eu staff a pharatoi eu gweithlu ar gyfer y dyfodol. Er mai ei flaenoriaeth gychwynnol fydd helpu awdurdodau cynllunio i wneud penderfyniadau cyflymach ar geisiadau cynllunio hydrogen, mae bellach yn canolbwyntio ar dai, ynni adnewyddadwy (gan gynnwys hydrogen, ynni gwynt ar y tir a storio ynni batri), a chefnogi cynlluniau datblygu lleol.

Allbynnau a chanlyniadau yn y dyfodol y tîm Gwella Cynllunio Cenedlaethol

Wrth edrych tua'r dyfodol, mae gan y Gwasanaeth gynlluniau i wneud y canlynol:

- Gweithio gydag awdurdodau cynllunio i gwblhau blwyddyn dau o'r Fframwaith Gwella Cynllunio Cenedlaethol, er mwyn annog olrhain y cynnydd sy'n cael ei wneud ar gamau gwella a nodwyd gan awdurdodau cynllunio;
- Archwilio gyda Llywodraeth yr Alban a rhanddeiliaid allweddol eraill sut i fwrw ymlaen â'r Hwb Cynllunio Cenedlaethol yn y dyfodol, er mwyn helpu awdurdodau

cynllunio i fynd i'r afael â heriau ynni adnewyddadwy, darparu tai a mabwysiadu cynlluniau datblygu lleol mewn modd amserol;

- Datblygu rhwydwaith arweinwyr gwella newydd i gefnogi staff awdurdodau cynllunio i gydweithio a cheisio atebion i'r heriau a'r problemau y maent yn eu hwynebu;
- Parhau i chwarae rhan gyfaill beirniadol i awdurdodau cynllunio wrth ddatblygu'r Fframwaith Gwella Cynllunio Cenedlaethol, gyda'r nod hirdymor o fynd i'r afael â materion strategol gan gynnwys yr argyfwng tai, ymgorffori gofal cwsmeriaid mewn gwasanaethau cynllunio a darparu arweinyddiaeth gref i hyrwyddo hyder ymhlith swyddogion cynllunio;
- Gwneud ymchwil i lywio gwella gwasanaethau cynllunio gan gynnwys arolwg gweithlu a chapasiti blynyddol ac arolwg cwsmeriaid a rhanddeiliaid;
- Cynnal 'adolygiadau cyflym', er enghraifft archwilio sut i ymgorffori gofal cwsmeriaid mewn gwasanaethau cynllunio, sicrhau arweinyddiaeth gref a hyder mewn awdurdodau cynllunio;
- Cyflwyno rhaglenni cydgysylltiedig.

Ceir rhagor o fanylion yn [National Planning Improvement](#) a [National Planning Hub](#)